

**PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO DLA
PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO
HRUBIESZOWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO NA
LATA 2021 -2030**

26.09.2023

Lublin

SKŁAD AUTORSKI:

mgr Beata Filipowicz

Beata Filipowicz

dr Monika Pietruczuk

Monika Pietruczuk

dr Jarosław Pietruczuk

Jarosław Pietruczuk

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	5
2. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	8
3. Wymagania ustawowe prognozy oddziaływania na środowisko – odniesienia.....	13
4. Analiza zawartości dokumentu – Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.....	15
5. Powiązania projektu Strategii z innymi dokumentami strategicznymi	36
5.1 Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym.....	36
5.2 Dokumenty strategiczne bezpośrednio powiązane ze Strategią rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030	49
6. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarze objętym projektem Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	55
6.1 Położenie fizyczno-geograficzne	55
6.2 Geologia i zasoby mineralne	57
6.3 Gleby.....	61
6.4 Klimat i jakość powietrza	65
6.5 Wody.....	74
6.6 Ochrona przyrody.....	82
6.7 Zabytki i dobra materialne	90
7. Analiza i ocena problemów ochrony środowiska obszaru HOF w tym przewidziane oddziaływania.....	97
8. Potencjalne oddziaływania transgraniczne	103
9. Potencjalne oddziaływania wtórne i skumulowane.....	128
10. Ocena potencjalnych zmian stanu środowiska przy braku realizacji kierunków interwencji określonych w projekcie Strategii.....	130
11. Przewidywane oddziaływanie na środowisko skutków realizacji kierunków interwencji określonych w projekcie Strategii.....	132
12. Podsumowanie analiz i ocen dla poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego oraz obszarów chronionych	159
12.1 Analiza i ocena na obszary chronione, w tym Natura 2000 oraz różnorodność biologiczną, rośliny i zwierzęta, Strzeleckiego Parku Krajobrazowego	159
12.2 Analiza i ocena wpływu strategii na wody, GZWP oraz wpływ na istniejące i projektowane ujęcia wód wraz ze strefami ochronnymi.....	160
12.3 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na krajobraz, w tym krajobraz kulturowy	162
12.4 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na gleby, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne.....	163
12.5 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na powietrze i klimat.....	164

12.6	Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na klimat akustyczny	166
12.7	Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na zdrowie człowieka	166
13.	Analiza i wpływ ustaleń strategii na zmiany klimatyczne oraz różnorodność biologiczną z uwzględnieniem celów i kierunków adaptacji do zmian klimatu, o których jest mowa w „Strategicznym planie adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”	167
14.	Proponowane rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko.....	169
15.	Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy	173
16.	Propozycje dotyczące metod analizy przewidywanych skutków realizacji postanowień Strategii oraz częstotliwości jej przeprowadzania	175
17.	Spis tabel i rycin	185
	Spis literatury	186
	Załącznik nr 1.....	188

1. Wprowadzenie

Cel opracowania

Niniejsza prognoza została sporządzona w oparciu o wymogi wynikające z przepisu art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz. U. 2023 r., poz. 1094 ze zm.). Prognoza dotyczy projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Podstawowym celem prognozy jest wskazanie jak realizacja określonych w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 celów i działań może oddziaływać na środowisko oraz mieć wpływ na jego stan.

Prognoza wraz z projektem Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 będzie poddana konsultacjom społecznym oraz będzie przedmiotem opiniowania przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Zakres prognozy

Zakres prognozy oraz stopień jej szczegółowości został uzgodniony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie pismem z dnia 13 września 2023 r. Nr WSTIII.411.33.2023.KŁ oraz pismem Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 30.08.2023 r. DNS-NZ.7016.73.2023 a także wynika on z artykułu 51 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz. U. 2023 r., poz. 1094 ze zm.).

W związku z powyższym prognoza oddziaływania na środowisko w szczególności:

- pkt. 1 a - prognoza oddziaływania na środowisko powinna zawierać informacje o zawartości, głównych celach projektowanego oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami: z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego - (Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 2015.5441);
- pkt. 2 - prognoza powinna określać, analizować i oceniać istniejący stan środowiska (opis poziomu referencyjnego środowiska /stan środowiska przed zmianami/) oraz potencjalne kierunki zmian przy faktycznie istniejącej oraz ustalonej w obowiązującym planie funkcji terenu w przypadku jej realizacji;
- pkt 2 c i d - należy zidentyfikować istniejące problemy, jakie nowe funkcje terenu mogą generować w odniesieniu do celów ochrony środowiska:
  - obszarów Natura 2000 znajdujących się na terenach ww. gmin. Przedmiotem ochrony są gatunki z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG wymienione w SDF z oceną ogólną A, B lub C oraz regularnie występujące ptaki migrujące niewymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 2009/147/WE oraz gatunki i siedliska z pozostałych Załączników,

- Strzeleckiego Parku Krajobrazowego, zgodnie z Rozporządzeniem Nr 34 Wojewody Lubelskiego z dnia 12.06.2003 r. w sprawie Strzeleckiego Parku Krajobrazowego (Lubel. 2003. 86. 2261 zm. Lubel. 2004. 147. 2087),

- korytarzy ekologicznych - określone w PZPWL korytarze ekologiczne wskazuje się do uszczegółowienia granic, w lokalnych dokumentach planistycznych, właściwe dla odpowiedniej skali planistycznej oraz dostosowanie struktur krajobrazu tworzących obszar korytarza ekologicznego do wymagań bytowych i migracyjnych grup gatunków chronionych o określonych potrzebach terytorialnych. Korytarze ekologiczne (rzeczne, dolinne, leśne, kserotermiczne) – tereny powiązań pomiędzy obszarami węzłowymi wymagające zachowania i kształtowania drożności ekologiczno-przestrzennej (informacje o korytarzach ekologicznych dostępne na stronie mapa.korytarze.pl),

- systemy przyrodnicze gmin (obowiązek wyodrębnienia terenów tworzących system przyrodniczy gminy oraz ustalenie jego ochrony określa Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego /Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 2015.5441) - Kompleksy leśne, rzeki wraz z dolinami, zbiorniki wodne będące miejscem bytowania ptaków chronionych w ww. Obszarach Natura 2000, a także siedlisk w Obszarach oraz zwierząt chronionych przepisami Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16.12.2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2183 ze zm.). Kompleksy leśne stanowią miejsce występowania roślin chronionych Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U.2014.1409) oraz Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U.2014.1408),

- warunków ochrony GZWP,

- celów środowiskowych określonych dla Jednolitej Części Wód Podziemnych i Jednolitych Części Wód Powierzchniowych w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18.10.2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły /Dz.U.2016.1911/);

- pkt 2 e - należy przeanalizować możliwość osiągnięcia celów środowiskowych (oddziaływania na cele i przedmiot ochrony w ww. obszarach Natura 2000, elementów systemu przyrodniczego gminy, dobrego stanu jednolitych wód powierzchniowych i jednolitej części wód podziemnych, klimat - adaptacja do zmian klimatycznych i łagodzenie skutków ekstremalnych zjawisk klimatycznych) walory krajobrazowe, w szczególności: identyfikacja krajobrazów, w tym priorytetowych, łagodzenie wpływu ustalonej funkcji na krajobraz naturalny.

Ponadto, informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, w myśl art. 52 ww. ustawy, powinny być opracowane stosownie do stopnia współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i szczegółowości projektowanego dokumentu. W prognozie oddziaływania na środowisko uwzględnia się także informacje zawarte w innych prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już dokumentów powiązanych z dokumentem będącym przedmiotem postępowania.

Metodyka opracowania prognozy

Prognozę oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 przygotowano z należytą starannością, zgodnie ze stanem prawnym oraz wymogami w zakresie przygotowywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko.

Przygotowując niniejszą prognozę skoncentrowano się na ocenie czy planowane do podjęcia przedsięwzięcia i kierunki interwencji służące ochronie środowiska są wystarczające dla uzyskania znaczącej poprawy jego stanu i podniesienia poziomu życia mieszkańców.

Wnioski z oceny przeprowadzonej analizy odniesiono do obecnego stanu środowiska na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) i przeanalizowano możliwe skutki realizacji kierunków interwencji przewidzianych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Do analizy przyjęto dwa warianty oddziaływań: niewdrożenia ustaleń Strategii, tzw. wariant zerowy, oraz kompletną realizację wszystkich ustaleń zawartych w analizowanym dokumencie. Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko opracowane zostały stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości założeń Strategii.

Napotkane problemy i braki informacji

Istotną kwestią, która ma wpływ na ostateczną formę sporządzanej prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, jest ogólny charakter projektowanego dokumentu. Strategia rozwoju w wielu przypadkach nie identyfikuje rodzaju przedsięwzięć, a przede wszystkim ich skali, zasięgu oraz dokładnej lokalizacji. W związku z tym dokonane w prognozie oddziaływania na środowisko analizy mają charakter głównie teoretyczny. W części przypadków określono wyłącznie typy projektów, jakie mogą potencjalnie zostać zrealizowane na obszarze HOF oraz sformułowano ogólne wnioski dotyczące środowiskowych skutków ich realizacji. Analizy o wyższym stopniu szczegółowości oraz dokładniejsze oceny wpływu poszczególnych działań na środowisko naturalne mogą zostać dokonane dopiero na etapie pozyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (jeżeli będzie wymagana). Wówczas charakter poszczególnych działań oraz ich lokalizacja zostanie określona precyzyjnie, co pozwoli na dokładne określenie możliwych oddziaływań na środowisko z uwzględnieniem przyrodniczych uwarunkowań zidentyfikowanych w danej lokalizacji.

2. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Prognoza oddziaływania na projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 została sporządzona zgodnie z zakresem uzgodnionym przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie pismem z dnia 13 września 2023 r. Nr WSTIII.411.33.2023.KŁ oraz pismem z dnia 30.08.2023 r. DNS-NZ.7016.73.2023 Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie.

Podstawowym celem prognozy jest wskazanie, jak realizacja określonych w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 celów i działań może oddziaływać na środowisko oraz mieć wpływ na jego stan.

Prognozę oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 przygotowano z należytą starannością, zgodnie ze stanem prawnym oraz wymogami w zakresie przygotowywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko.

Przygotowując niniejszą prognozę skoncentrowano się na ocenie, czy planowane do podjęcia przedsięwzięcia i kierunki interwencji służące ochronie środowiska są wystarczające dla uzyskania znaczącej poprawy jego stanu i podniesienia poziomu życia mieszkańców.

Wnioski z oceny przeprowadzonej analizy odniesiono do obecnego stanu środowiska na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) i przeanalizowano możliwe skutki realizacji kierunków interwencji przewidzianych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Do analizy przyjęto dwa warianty oddziaływań: niewdrożenia ustaleń Strategii, tzw. wariant zerowy, oraz kompletną realizację wszystkich ustaleń zawartych w analizowanym dokumencie. Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko opracowane zostały stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości założeń Strategii.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny znajduje się w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego, w powiecie hrubieszowskim. OF budują dwie gminy: miejska gmina Hrubieszów oraz wiejska gmina Hrubieszów. Miasto Hrubieszów stanowi siedzibę obu Gmin i stolicę powiatu hrubieszowskiego. Powierzchnia HOF wynosi 292 km² (29224 ha, w tym miasto: 33 km²; 3303 ha, gmina wiejska: 259 km²; 25921 ha), co stanowi 23% powierzchni powiatu hrubieszowskiego. HOF znajduje się w pobliżu najbardziej wysuniętego na wschód punktu w Polsce - zakole Bugu w miejscowości Zosin, 24°08' E (gmina Horodło). Od wschodu HOF graniczy przez rzekę Bug z Ukrainą, na obszarze powiatu hrubieszowskiego graniczy z gminami: Horodło, Uchanie, Trzeszczany, Werbkowice i Mircze oraz gminą Białopole położoną w powiecie chełmskim. HOF położony jest ok. 50 km od Zamościa i Chełma, ok. 60 km od Krasnegostawu i Tomaszowa Lubelskiego oraz ok. 120 km od stolicy województwa – miasta Lublin.

Poza miastem Hrubieszów, Obszar Funkcjonalny tworzy Gmina Hrubieszów, która składa się z 37 miejscowości, zorganizowanych w 36 sołectwach. Miejscowości Gminy Hrubieszów: Annapol, Białokóry, Brodzica, Cichobórz, Czerniczyn, Czortowice, Czumów, Dąbrowa, Dziekanów, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze,

Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Mieniany, Moniatyczne, Moniatyczne-Kolonia, Moroczyn, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Szpikołasy, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wolica, Wołajowice.

Miasto podzielone jest na trzy obręby ewidencyjne: Śródmieście, Podgórze i Sławęcin.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 jest dokumentem określającym strategiczne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego w perspektywie długoterminowej, przy uwzględnieniu endogennych potencjałów rozwojowych obszaru. Strategia, jako podstawowy dokument dla organów samorządowych, określa cele oraz kierunki działań polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminnej oraz wskazuje obszary problemowe wymagające poprawy. Dokument ten został usankcjonowany prawnie w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Sam proces planowania strategicznego zapewnia sprawne i efektywne zarządzanie rozwojem lokalnym, w perspektywie długoterminowej i przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków (w tym środków zewnętrznych umożliwiających sprawniejszą realizację planowanych inwestycji).

W Strategii została zawarta długofalowa polityka rozwoju lokalnego, która jednocześnie stanowi formę umowy społeczno-instytucjonalnej. Strategia jest dokumentem elastycznym, podlegającym aktualizacji w przypadku zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, które powinny być stale monitorowane na etapie wdrażania dokumentu. Ponadto ma na celu przedstawienie przyjętych planów strategicznych gmin HOF, w oparciu o jego zweryfikowany potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe, w kontekście problemów i lokalnych potrzeb. W rozdziale 3 projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 zaprezentowano planowany rozwój strategiczny obszaru HOF w latach obowiązywania dokumentu.

Rozwój lokalny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oparto na potrzebie zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz potrzebie rozwoju atrakcyjności i konkurencyjności HOF. Przy opracowaniu planu interwencji pod uwagę wzięto wieloaspektowość zmian zachodzących w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Głównym celem rozwoju HOF jest wzrost atrakcyjności i konkurencyjności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, jako miejsca do pracy i zamieszkania poprzez długoterminowe i trwałe działania podejmowane przez samorządy go współtworzące oraz przedsięwzięcia wspólne, jak również zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych. Odpowiedzią na zdefiniowaną misję i wizję są cele strategiczne. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 wyznacza cztery cele strategiczne obejmujące najistotniejsze potrzeby i oczekiwania interesariuszy z terenu HOF:

Cel strategiczny 1: Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna,

Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu,

Cel strategiczny 3: Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy,

Cel strategiczny 4: Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie.

Powyższe cele strategiczne zostały rozwinięte w 25 celów operacyjnych (w tym 5 celów ZIT), które mogą wychodzić poza ustawowy zakres kompetencji powiatu, gdyż ich realizacja opierać się będzie na współpracy z innymi szczeblami samorządu terytorialnego lub partnerami społeczno – gospodarczymi. Realizacja celów strategicznych i operacyjnych następuje na poziomie konkretnych przedsięwzięć, które wymieniono w załączniku nr 1 do Strategii uwzględniając nazwę przedsięwzięcia, podmiot odpowiedzialny za realizację oraz szacowaną wartość.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 powstała w oparciu o cele zawarte w dokumentach strategicznych Unii Europejskiej, kraju, województwa, powiatu, a także w gminnych planach i programach. Wyznaczone cele i kierunki interwencji niniejszego dokumentu są zatem z nimi w pełni kompatybilne i będą zmierzały do ich realizacji na szczeblu gminnym. Główne założenia dokumentów strategicznych, których cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione w projekcie dokumentu.

W prognozie odniesiono się do następujących dokumentów i programów:

- Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju
- Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030
- Ogólny unijny program działań w zakresie środowiska do 2030 r. „8. Program działań w zakresie środowiska” lub „8. EAP”. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/591 z dnia 6 kwietnia 2022 r.
- Pakiet Czysta energia dla wszystkich Europejczyków
- Pakiet Europejski Zielony Ład
- Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności
- Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (PEP2030)
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)
- Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK2030)
- Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2030 (KSRR 2030)
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR
- Krajowy program ochrony powietrza do roku 2020 (z perspektywą 2030)
- Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego
- Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022
- Programy Ochrony Powietrza

- Program ochrony środowiska dla powiatu Hrubieszowskiego

W dokumencie Prognozy określono potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji działań opisanych w projekcie Strategii. Zdiagnozowano najważniejsze problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu. Za istniejące problemy uznano:

- Realizację inwestycji/prowadzenia działalności gospodarczej (w tym rozwój turystyki) na terenach cennych przyrodniczo lub w ich sąsiedztwie;
- Zmiany klimatu, w tym wzrost występowania zjawisk o charakterze ekstremalnym;
- Zanieczyszczenia powietrza, w tym niska emisja;
- Zagrożenia poważnymi awariami przemysłowymi;
- Zakwaszenie i zanieczyszczenie gleb, obniżenie ich przydatności rolniczej oraz naturalna erozja;
- Niedostateczny poziom zorganizowanego odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych, jak również odprowadzanie ścieków bezpośrednio do gleby przez rozsączanie lub usuwanie nieszczelnych szamb;
- Brak wystarczających środków finansowych na prowadzenie działań w zakresie poprawy jakości powietrza i wód;
- Problemy dotyczące obszarów podlegających ochronie.

W celu dokonania oceny przewidywanych oddziaływań na środowisko w prognozie zastosowano metodę macierzy interakcji, metodę kartograficzną i metodę opisową. Najpierw stworzono tabelę, w której w kolumnach przedstawiono elementy środowiska, na które może oddziaływać realizacja działań wynikających z celów strategicznych ocenianego projektu Strategii. Natomiast w wierszach tabeli wskazano przedsięwzięcia i kierunki interwencji i dokonano oceny zgodnie z następującą skalę:

0	nie zidentyfikowano żadnego oddziaływania
+	może wystąpić pozytywne oddziaływanie
-	może wystąpić negatywne oddziaływanie
+/-	realizacja planowanego działania może spowodować pozytywne jak i negatywne oddziaływanie

Charakter oddziaływania opisano następującymi symbolami:

B	bezpośrednie
P	pośrednie
W	wtórne
Sk	skumulowane
K	krótkoterminowe
Ś	średnioterminowe
D	długoterminowe
St	stałe
C	chwilowe

W ocenie tej nie wskazano wielkości poszczególnych oddziaływań tylko analizowano możliwość ich wystąpienia.

Następnie poddano analizie i ocenie istniejący stan środowiska i jego możliwe zmiany następujące w wyniku realizacji projektu dokumentu tj.:

- obszary chronione, w tym Natura 2000 oraz różnorodność biologiczną, rośliny i zwierzęta;
- wody, GZWP oraz wpływ na istniejące i projektowane ujęcia wód wraz ze strefami ochronnymi;
- krajobraz, w tym krajobraz kulturowy;
- gleby, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne;
- powietrze i klimat;
- klimat akustyczny;
- zdrowie człowieka.

Po przeprowadzonej analizie i ocenie stanu środowiska należy stwierdzić, iż cele Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 są bezpośrednio skierowane na poprawę stanu środowiska naturalnego lub pośrednio wpływają na poprawę środowiska.

Do przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii, które mogą krótkotrwale i chwilowo negatywnie oddziaływać na środowisko należy większość inwestycji infrastrukturalnych przede wszystkim: na etapie budowy inwestycji w zakresie budowy lub modernizacji infrastruktury drogowej i rozbudowa infrastruktury wodno – kanalizacyjnej.

Negatywne oddziaływanie tych inwestycji na środowisko można ograniczyć do racjonalnego poziomu poprzez dobrze przemyślany wybór lokalizacji, ponieważ skala wywoływanych przez nie przekształceń środowiska zależeć będzie w znacznym stopniu od lokalnych uwarunkowań. Ponadto, prawidłowy projekt, uwzględniający potrzeby ochrony środowiska zarówno na etapie budowy, jaki i w fazie eksploatacji inwestycji pozwoli także ograniczyć te oddziaływania.

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne w dokumencie Prognozy wskazano środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii.

W celu monitorowania skutków realizacji działań zawartych w projekcie Strategii przedstawiono zespół wskaźników tożsamyh ze wskaźnikami zaproponowanymi w samej Strategii.

Przeprowadzona ocena projektu Strategii pozwala na stwierdzenie, że dokument wpisuje się w założenia większości dokumentów wyższego szczebla oraz regionalnych i lokalnych.

Realizacja zaplanowanych działań powinna przynieść pozytywne efekty m.in. w postaci poprawy jakości powietrza oraz ograniczenia liczby zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, wpłynie również pozytywnie na życie i zdrowie mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Dokument Strategii uwzględnia w swych celach oraz kierunkach interwencji zasadę zrównoważonego rozwoju. Zaplanowane działania powinny przynieść pozytywne efekty, pod warunkiem spełniania zasad ochrony środowiska na każdym etapie realizacji.

3. Wymagania ustawowe prognozy oddziaływania na środowisko – odniesienia

Poniżej przedstawiono zawartość Prognozy w oparciu o art. 51 ust. 2 i art. 52 w ustawie z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wraz z lokalizacją w tekście poszczególnych elementów.

Zapis ustawy do spełnienia	Lokalizacja zapisu w dokumencie
informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami	Rozdział 4, 5
informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy	Rozdział 1
propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania	Rozdział 16
informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko	Rozdział 8
streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym	Rozdział 2
oświadczenie autora, a w przypadku gdy wykonawcą prognozy jest zespół autorów – kierującego tym zespołem, o spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 74a ust. 2, stanowiące załącznik do prognozy	Załącznik 1
datę sporządzenia prognozy, imię, nazwisko i podpis autora, a w przypadku gdy wykonawcą prognozy jest zespół autorów – imię, nazwisko i podpis kierującego tym zespołem oraz imiona, nazwiska i podpisy członków zespołu autorów	Strona tytułowa
istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu	Rozdział 6, 10
stan środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem	Rozdział 12
istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody	Rozdział 7
cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu	Rozdział 5
przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na: – różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy	Rozdział 11, 12

<p>rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru</p>	<p>Rozdział 14</p>
<p>biorąc pod uwagę cele i geograficzny zasięg dokumentu oraz cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru – rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy</p>	<p>Rozdział 15</p>
<p>Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, o których mowa w art. 51 ust. 2, powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem</p>	<p>Rozdział 1</p>
<p>W prognozie oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 51 ust. 1, uwzględnia się informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem postępowania</p>	<p>Rozdział 5.2</p>
<p>Minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw klimatu, ministrem właściwym do spraw środowiska oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia może określić, w drodze rozporządzenia, dodatkowe wymagania, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, kierując się szczególnymi potrzebami planowania przestrzennego na szczeblu gminy oraz uwzględniając:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) formę sporządzenia prognozy; 2) zakres zagadnień, które powinny zostać określone i ocenione w prognozie; 3) zakres terytorialny prognozy; 4) rodzaje dokumentów zawierających informacje, które powinny być uwzględnione w prognozie. 	<p>Nie dotyczy</p>

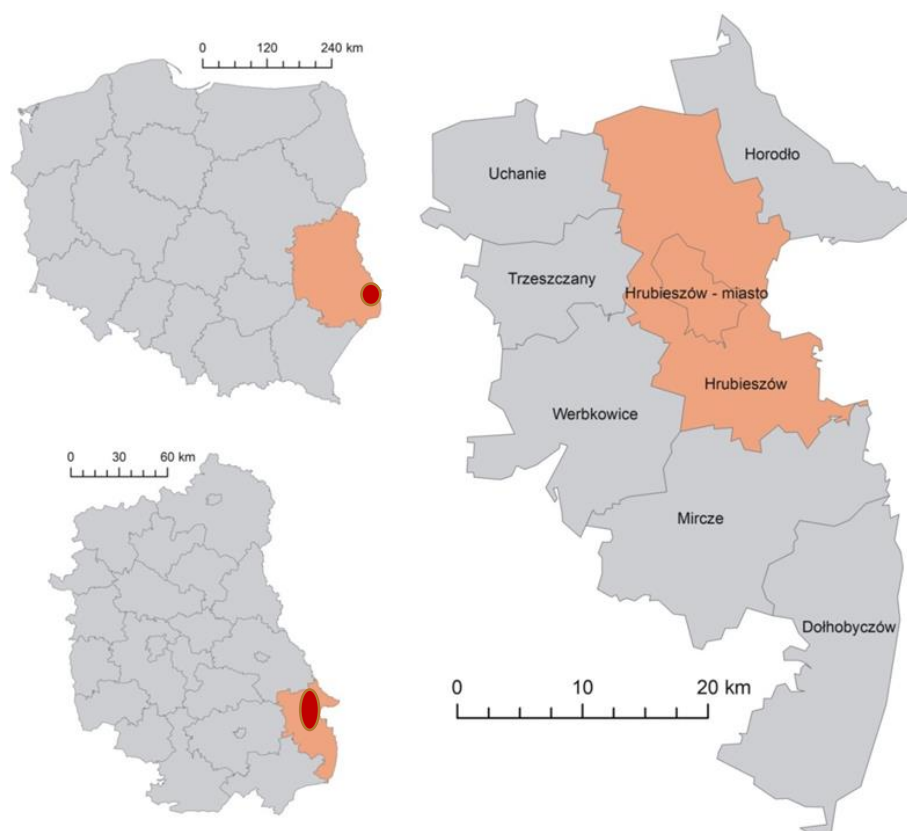
4. Analiza zawartości dokumentu - Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Informacje ogólne o obszarze objętym prognozą

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny ma znaczenie lokalne i jest jednym z 12 MOF ośrodków lokalnych wyznaczonych na terenie województwa lubelskiego. Jako ośrodek lokalny ma duże znaczenie w rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ jest centrum tworzenia funkcji pozarolniczych, oferuje usługi podstawowe i średniego rzędu. Celem delimitacji Hrubieszowskiego OF było wyodrębnienie możliwie jednorodnego i spójnego obszaru o wyraźnych powiązaniach funkcjonalnych i przestrzennych. Na tej podstawie wydzielono Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny składający się z: miasta Hrubieszowa będącego ośrodkiem rdzeniowym MOF oraz gminy wiejskiej Hrubieszów stanowiącej strefę zewnętrzną OF.

Miasto Hrubieszów stanowi siedzibę obu Gmin i stolicę powiatu hrubieszowskiego. Jest to ośrodek skupiający najważniejsze funkcje administracyjne i usługowe, zarówno samego HOF jak i całego powiatu, i jest obszarem wpływającym na rozwój terenów otaczających. Zależność ta działa również w drugą stronę uzależniając funkcjonowanie i rozwój miasta od gmin otaczających.

Ryc. 1. Położenie HOF na tle państwa, województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego

HOF znajduje się w pobliżu najbardziej wysuniętego na wschód punktu w Polsce - zakole Bugu w miejscowości Zosin, 24°08' E (gmina Horodło). Od wschodu HOF graniczy przez

rzekę Bug z Ukrainą, na obszarze powiatu hrubieszowskiego graniczy z gminami: Horodło, Uchanie, Trzeszczany, Werbkowice i Mircze oraz gminą Białopole położoną w powiecie chełmskim. HOF położony jest ok. 50 km od Zamościa i Chełma, ok. 60 km od Krasnegostawu i Tomaszowa Lubelskiego oraz ok. 120 km od stolicy województwa – miasta Lublin.

Poza miastem Hrubieszów, Obszar Funkcjonalny tworzy Gmina Hrubieszów, która składa się z 37 miejscowości, zorganizowanych w 36 sołectwach. Miejscowości Gminy Hrubieszów: Annapol, Białokóry, Brodzica, Cichobórz, Czerniczyń, Czortowice, Czumów, Dąbrowa, Dziekanów, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Mieniany, Moniatycze, Moniatycze-Kolonia, Moroczyn, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Szpikołasy, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wolica, Wołajowice.

Miasto podzielone jest na trzy obręby ewidencyjne: Śródmieście, Podgórze i Sławęcin.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny stanowi układ funkcjonalny z gminą miejską będącą rdzeniem i ze strefą zewnętrzną gminy wiejskiej okalającą miasto. Co istotne rozwój tego obszaru, jako całości jest korzystny dla rozwoju obu gmin i przełoży się na wzmocnienie funkcji ponadlokalnych miasta. HOF spełnia ważne funkcje w strukturze osiedleńczej regionu.

Cele i kierunki rozwoju zawarte w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest dokumentem określającym strategiczne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego w perspektywie długoterminowej, przy uwzględnieniu endogennych potencjałów rozwojowych obszaru. Strategia, jako podstawowy dokument dla organów samorządowych, określa cele oraz kierunki działań polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminnej oraz wskazuje obszary problemowe wymagające poprawy. Dokument ten został usankcjonowany prawnie ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Sam proces planowania strategicznego zapewnia sprawne i efektywne zarządzanie rozwojem lokalnym, w perspektywie długoterminowej i przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków (w tym środków zewnętrznych umożliwiających sprawniejszą realizację planowanych inwestycji).

W Strategii została zawarta długofalowa polityka rozwoju lokalnego, która jednocześnie stanowi formę umowy społeczno-instytucjonalnej. Strategia jest dokumentem elastycznym, podlegającym aktualizacji w przypadku zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, które powinny być stale monitorowane na etapie wdrażania dokumentu. Ponadto ma na celu przedstawienie przyjętych planów strategicznych gmin HOF, w oparciu o zweryfikowany potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe, w kontekście problemów i lokalnych potrzeb.

W rozdziale 3 Projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zaprezentowano planowany rozwój strategiczny obszaru powiatu w latach obowiązywania dokumentów.

Zidentyfikowano wizję obszaru, która stanowi projekcję pożądanego stanu, jaki samorządy gmin HOF chcą osiągnąć po zakończeniu wdrażania strategii, tj. do roku 2030. Określa stan docelowy, do którego będzie dążyć cała społeczność lokalna, tj. władza samorządowa oraz jej partnerzy, zarówno lokalni jak i ponadlokalni, wykorzystując przy tym możliwości, płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu.

W 2030 roku Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny:

- to obszar spójny i coraz bardziej zintegrowany w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym wykorzystujący endogenne potencjały;
- to miejsce atrakcyjne i przyjazne do życia oraz pracy;
- to obszar z dobrze rozwiniętym rolnictwem specjalizującym się w produkcji wysokiej jakości żywności, z dobrze prowadzoną polityką wspierania sektora rolno-spożywczego oraz dobrze prosperującym ośrodkiem otoczenia rolnictwa stanowiącym rdzeń obszaru (Miasto Hrubieszów);
- to obszar dostosowany do zmieniających się warunków klimatycznych, posiadający infrastrukturę i obiekty niwelujące zagrożenia takie jak susza, powodzie, gwałtowne opady;
- to obszar nastawiony na zieloną energię i transport niskoemisyjny;
- to obszar atrakcyjny i konkurencyjny pod względem gospodarczym i inwestycyjnym, generujący nowe miejsca pracy;
- to obszar, na którym walory turystyczne są w szerokim zakresie włączone w obieg gospodarczy i optymalnie wykorzystywane w ramach rozwijanego zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej;
- to ważny ośrodek obsługi ruchu granicznego, który w pełni korzysta ze swojego położenia względem granicy państwa, stolicy województwa oraz głównych szlaków komunikacyjnych;
- to obszar, który respektuje zasady ochrony cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów;
- to obszar ze sprawną i otwartą na współpracę administracją lokalną.

Z kolei misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają Władzom Gmin i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Misja wskazuje generalny kierunek, w którym podąża obszar funkcjonalny oraz czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości, jako nadrzędnych. Misja stanowi odpowiedź na pytania, jakie stawiamy sobie w założonym horyzoncie czasowym przyjętym w dokumencie: Co jest naszym priorytetem i kim jesteśmy?

Misją Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest tworzenie dogodnych warunków do życia mieszkańców oraz realizacji aspiracji z poszanowaniem i przyjaznym nastawieniem wobec obywateli społeczności lokalnej. Realizacja misji będzie możliwa poprzez zachęcanie mieszkańców do współtworzenia zachodzących zmian w przestrzeni HOF oraz integrację na poziomie ponadlokalnym i rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Równocześnie należy zwrócić uwagę na działania zmierzające do ograniczenia spadku liczby mieszkańców, adaptacji do zmian klimatu oraz rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego i budowy atrakcyjnej oferty kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej.

Głównym celem rozwoju HOF jest wzrost atrakcyjności i konkurencyjności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, jako miejsca do pracy i zamieszkania poprzez długoterminowe i trwałe działania podejmowane przez samorządy go współtworzące oraz przedsięwzięcia wspólne, jak również zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych. Odpowiedzią na zdefiniowaną misję i wizję są cele strategiczne. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 wyznacza cztery cele strategiczne obejmujące najistotniejsze potrzeby i oczekiwania interesariuszy z terenu HOF:

Cel strategiczny 1: Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna,

Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu,

Cel strategiczny 3: Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy,

Cel strategiczny 4: Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie.

Powyższe cele strategiczne zostały rozwinięte w 25 celów operacyjnych (w tym 5 celów ZIT), które mogą wychodzić poza ustawowy zakres kompetencji powiatu, gdyż ich realizacja opierać się będzie na współpracy z innymi szczeblami samorządu terytorialnego lub partnerami społeczno – gospodarczymi. Realizacja celów następuje na poziomie konkretnych działań, które opisano uwzględniając nazwę przedsięwzięcia, podmiot odpowiedzialny za realizację oraz szacowaną wartość.

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Cel strategiczny 1: Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna		
<i>Nazwa celu operacyjnego</i>	<i>Możliwe działania</i>	<i>Możliwe kierunki działań/ typy projektów</i>
Cel operacyjny 1.1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru HOF	Współpraca i lobbing władz lokalnych w zakresie modernizacji/rozbudowy infrastruktury dróg ponadlokalnych	Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji/remontów /przebudowy drogi krajowej (74) Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji dróg wojewódzkich (w tym nr 844, nr 846) oraz ścieżek rowerowych
	Współpraca i wsparcie w zakresie modernizacji /rozbudowy infrastruktury dróg powiatowych	Współpraca w zakresie przygotowania dokumentacji technicznej modernizacji/remontów /przebudowy /budowy wybranych dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych
		Wsparcie finansowej w zakresie modernizacji/rozbudowy /remontów /przebudowy /budowy uzgodnionych odcinków dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych
	Rozbudowa lokalnej infrastruktury komunikacyjnej usprawniającej ruch komunikacyjny wewnątrz obszaru HOF	Opracowanie i realizacja wspólnego programu modernizacji/przebudowy /remontów /przebudowy / budowy dróg gminnych i wewnętrznych na terenie HOF
		Projekty w zakresie realizacji konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie rozbudowy infrastruktury dróg gminnych i wewnętrznych oraz ścieżek rowerowych
		Projekty w zakresie budowy parkingów i miejsc przesiadkowych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej oraz atrakcjach turystycznych
	Współpraca i lobbing władz lokalnych w zakresie modernizacji/rozbudowy infrastruktury kolejowej na terenie HOF	Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do transportu pasażerów oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych
Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do przewozu towarów (w tym linii LHS) oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych		
Rozwój infrastruktury szybkiego internetu na obszarze HOF	Projekty w zakresie uzupełnienia istniejącej infrastruktury szkieletowej i węzłowej	
Cel operacyjny 1.2 Lepszy dostęp do mieszkań oraz ich wyższy standard	Kreowanie racjonalnej polityki przestrzennej w zakresie zapewnienia odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe (jedno i wielorodzinne)	Opracowanie bilansu terenu obejmującego cały obszar HOF wraz z oceną zapotrzebowania na nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową
		Lepsze wykorzystanie dostępnych terenów (w tym typu brown field) pod zabudowę mieszkaniową
	Prowadzenie efektywnej polityki w zakresie zarządzania istniejącymi zasobami mieszkaniowymi oraz budowy nowych mieszkań w mieście	Dokonanie inwentaryzacji istniejących zasobów mieszkaniowych (w tym socjalnych/komunalnych) w celu określenia realnej podaży i popytu na mieszkania o określonym standardzie
		Projekty w zakresie budowy/przebudowy budynków na mieszkania socjalne
	Współpraca z partnerami komercyjnymi (spółdzielnie, deweloperzy, TBS-y, kooperatywy, biura nieruchomości) w zakresie kreowania przyjaznej polityki rozwoju rynku	

		mieszkańcowego na obszarze HOF
	Rozbudowa niezbędnej infrastruktury technicznej zapewniającej lepszy standardy i wyposażenie mieszkań na terenie HOF	Projekty w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej Projekty w zakresie gazyfikacji i podłączenia do sieci gazowej nowych nieruchomości Projekty w zakresie rozbudowy ostatniej mili szybkiego internetu
	Prowadzenie aktywnej polityki mieszkaniowej ukierunkowanej na przyciąganie nowych mieszkańców na teren HOF	Opracowanie i wdrożenie programu ulg i ułatwień dla młodych ludzi w zakresie budowy/kupna/wynajmu własnego mieszkania Bliska współpraca z instytucjami służb mundurowych (wojsko, straż graniczna, służba celna, więziennictwo) w zakresie zapewnienia dla pracowników tych instytucji odpowiedniej liczby mieszkań o określonym standardzie Opracowanie i realizacja długofalowego programu „Mieszkania dla rozwoju” np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego Prowadzenie Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej – budowy mieszkań niskoczynszowych
Cel operacyjny 1.3 Lepszy dostęp i jakość usług w zakresie opieki nad dzieckiem oraz edukacji dzieci i młodzieży	Poprawa dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i przedszkolnym	Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług wychowania przedszkolnego
	Poprawa jakości kształcenia młodzieży na poziomie podstawowym	Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług oraz racjonalizacji i modernizacji kształcenia na poziomie podstawowym Projekty w zakresie poszerzania oferty kształcenia (np. zajęcia dodatkowe) oraz wprowadzania innowacji
	Współpraca z powiatem w zakresie poprawy kształcenia młodzieży na poziomie średnim (ogólnym i zawodowym)	Projekty w zakresie oceny efektywności kształcenia i dostosowywania jego form i zakresu wymogów współczesnego świata Projekty w zakresie wprowadzania nowych narzędzi i form edukacji w procesie kształcenia młodzieży
Cel operacyjny 1.4 Poprawa dostępności mieszkańców do usług zdrowia i opieki społecznej	Poprawa dostępności mieszkańców do podstawowych i specjalistycznych usług zdrowotnych	Projekty w zakresie modernizacji oraz wyposażenia zakładów podstawowej/ambulatoryjnej opieki lekarskiej w niezbędny sprzęt i urządzenia Współpraca z podmiotami leczniczymi w powiecie i województwie w zakresie poprawy dostępności mieszkańców do lekarzy specjalistów oraz usług diagnostyki specjalistycznej Uczestnictwo w regionalnych i krajowych programach profilaktyki, badań i leczenia wybranych chorób cywilizacyjnych
	Zapewnienie efektywnego i zintegrowane systemu opieki społecznej na obszarze HOF	Wypracowanie i wdrożenie systemu zintegrowanych i skoordynowanych usług w zakresie pomocy społecznej (w ramach idei Centrum Usług Społecznych - CUS) Rozwój form opieki i wsparcia dla osób potrzebujących w ramach istniejących i nowych instytucji pomocy społecznej Bliska współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie

		zapewnienia dodatkowych usług na rzecz osób objętych pomocą społeczną
Cel operacyjny 1.5 Lepsza oferta w zakresie kultury, rekreacji i sportu dla mieszkańców	Rozwój niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostęp do usług kultury, sportu, rekreacji i wypoczynku na terenie obszaru HOF	Projekty w zakresie budowy/remontu/modernizacji infrastruktury służącej do rozwoju usług kultury (muzea, biblioteki, domy kultury, świetlice wiejskie itp.)
		Projekty w zakresie budowy/rozbudowy obiektów związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (baseny, hale sportowe, boiska itp.).
	Kreowanie i rozwój wspólnej oferty kulturalnej i rekreacyjnej na terenie HOF	Projekty w zakresie organizowania i promowania wspólnych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych na terenie HOF Projekty aktywizujące społeczność lokalną do współuczestnictwa w propagowaniu lokalnej kultury i tradycji obszaru HOF
Cel operacyjny 1.6 Uporządkowana przestrzeń i bezpieczeństwo publiczne	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych lub zagrożonych trwałą marginalizacją lub wykluczeniem społecznym	Projekty w zakresie odnowy/rewitalizacji przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej
		Projekty w zakresie rewitalizacji przestrzeni i obiektów należących do osób prywatnych
		Projekty społeczne i partnerskie integrujące społeczność lokalną wokół wyznaczonych celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych
		Współpraca miasta i gminy ze środowiskiem urbanistów w zakresie poszukiwania najlepszych rozwiązań rewitalizacji przestrzeni publicznych
	Poprawa bezpieczeństwa na drogach publicznych	Przedsięwzięcia inwestycyjne poprawiające bezpieczeństwo na drogach (chodniki, przejścia dla pieszych, oświetlenie uliczne itp.)
		Projekty zwiększające świadomość mieszkańców w zakresie zasad bezpieczeństwa na drogach (nadmierna prędkość, jazda po alkoholu/ narkotykach, bezpieczne przechodzenie przez drogę itp.).
	Poprawa bezpieczeństwa osobistego mieszkańców i ich mienia	Projekty związane z remontami budynków oraz doposażeniem policji, Straży Miejskiej oraz służb mundurowych, w tym straży pożarnej w niezbędny sprzęt i urządzenia pozwalające na wysoką sprawność tych służb w walce zagrożeniami bezpieczeństwa
Bliska współpraca służb mundurowych z władzami lokalnymi w zakresie monitorowania poziomu bezpieczeństwa i przeciwdziałania jego zagrożeniom		
Projekty związane ze szkoleniami służb mundurowych		
Cel operacyjny 1.7 Integracja społeczna i polityka senioralna i aktywna	Integracja społeczna i zawodowa osób wykluczonych, w tym osób z niepełnosprawnościami	Likwidacja barier architektonicznych oraz poprawa dostępności osób z niepełnosprawnościami do obiektów użyteczności publicznej
		Rozwój i doskonalenie różnych form i narzędzi integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami (w bliskiej współpracy z działającymi ośrodkami wsparcia (np. środowiskowe domy samopomocy, zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy pomocy społecznej itp.).
		Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, jako szczególnej formy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób wykluczonych
	Integracja społeczna i wsparcie	Projekty w zakresie zapewnienia transportu publicznego (zbiorowego) dla osób starszych

	dla osób starszych zagrożonych różnymi formami wykluczenia	wykluczonych komunikacyjnie
		Projekty w zakresie wsparcia osób starszych zagrożonych ubóstwem energetycznym
		Projekty w zakresie pomocy żywieniowej dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem dochodowym
	Wspieranie różnych form aktywizacji społecznej i kulturalnej seniorów	Projekty w zakresie utworzenia/ rozwoju domów seniora (dziennych domów pobytu) wraz z pakietami działań aktywizujących Wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie wykorzystania potencjału seniorów w opiece i edukacji młodzieży, pomocy dobrosąsiedzkiej, kształceniu zawodowym, mentoringu kadr menadżerskich itp.
<p>Cel operacyjny 1.8. (ZIT)</p> <p>Pogłębienie integracji obszaru HOF w zakresie usług społecznej</p>	Integracja społeczna i wsparcie dla osób starszych zagrożonych różnymi formami wykluczenia oraz różnych form aktywizacji społecznej i kulturalnej	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług
		Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej na rzecz integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów
		Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych
		Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, treningowym i wspomaganym (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanych w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej czy usług dla osób w kryzysie bezdomności
		Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym, mieszkań z usługami (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanej dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji
		Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale – z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego
	Poprawa dostępu do trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych	Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego
		Wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania
		Wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki
		Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej

		<p>Wsparcie dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym CUS</p> <p>Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych</p> <p>Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami</p> <p>Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe</p> <p>Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych.</p>
<p>Cel operacyjny 1.9 (ZIT)</p> <p>Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF</p>	<p>Poprawa dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym i poprawa jakości kształcenia młodzieży na poziomie podstawowym</p>	<p>Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.</p>
		<p>Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi</p>
		<p>Adaptacja pracowni symulujących rzeczywiste warunki pracy do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami w szkołach/placówkach ogólnodostępnych.</p>
		<p>Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i dydaktycznej.</p>
	<p>Równy dostęp do dobrej jakości kształcenia</p>	<p>Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji włączającej przedszkolnej.</p>
		<p>Programy rozwojowe ośrodków wsparcia przedszkolnego w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności • dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne • pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci, rodziców/opiekunów i nauczycieli • doskonalenie zawodowe kadry
		<p>Dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów oraz do potrzeb nauczycieli z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie modelu dostępnej szkoły</p>
		<p>Organizacja i realizacja dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych)</p>
		<p>Rozwój umiejętności uczniów poprzez wsparcie potencjału dydaktycznego szkół</p>
		<p>Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizacja zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i</p>

		<p>nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji</p> <p>Doradztwo edukacyjno-zawodowe lub zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców)</p>
	Rozwój niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostęp do usług kultury oraz kreowanie i rozwój wspólnej oferty kulturalnej	<p>Roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury</p> <p>Tworzenie, rozwój i udostępnianie oraz promocja parków kulturowych i szlaków kulturowych</p> <p>Zachowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa niematerialnego</p> <p>Działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych (wyłącznie jako element projektów), tj.m.in.: konserwacja muzealiów, starodruków, archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych wraz z dostosowaniem pomieszczeń do właściwego eksponowania i przechowywania zbiorów, ich zabezpieczenia i utrzymania właściwych warunków termicznych (klimatyzacja, urządzenia do sterowania wilgotnością i ogrzewania) oraz zakupem wyposażenia</p> <p>Digitalizacja dóbr kultury</p> <p>Rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie/adaptację/ dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych</p>
Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu		
<i>Nazwa celu operacyjnego</i>	<i>Możliwe działania</i>	<i>Możliwe kierunki działań/ typy projektów</i>
Cel operacyjny 2.1		
Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	Ochrona zasobów wód powierzchniowej przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z różnych źródeł	<p>Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej</p> <p>Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający</p> <p>Projekty edukacyjne w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych ograniczających zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu i fosforu oraz pestycydami</p>
	Kompleksowe retencjonowanie wody w celu przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu	<p>Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „u źródła” (tj. w miejscu opadu), w tym projekty w zakresie modernizacji systemów odwodnieniowych, rozwoju tzw. infrastruktury niebiesko-zielonej</p> <p>Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „na ścieżce” (tj. w ramach małych cieków wodnych oraz systemów melioracyjnych)</p> <p>Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „w odborniku”, w tym projekty w zakresie budowy małych zbiorników retencyjnych na ciekach wodnych</p> <p>Opracowanie koncepcji programowo-przestrzennej budowy zbiornika retencyjnego –</p>

		rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów
		Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów
	Holistyczne zarządzanie gospodarką wodną oraz działaniami adaptacyjnymi do zmian klimatu	Opracowanie strategii zarządzania gospodarką wodną na obszarze HOF zintegrowanej z lokalnymi dokumentami planowania przestrzennego
		Opracowanie i wdrażanie ponadlokalnego planu adaptacji do zmian klimatu
		Opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania gospodarki wodnej na obszarze HOF (cyfrowe odczyty poboru wody, zarządzanie ryzykiem nawałnic, podtopień i powodzi, kalkulacja śladu wodnego itp.)
		Wypracowania prawnych i finansowych mechanizmów mobilizujących mieszkańców do odpowiedzialnego korzystania z sieci wodociągów i kanalizacji oraz zatrzymywania wód opadowych na własnym terenie
Cel operacyjny 2.2		Projekty w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury PSZOK
Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego	Rozbudowa infrastruktury zbiórki, segregacji i zagospodarowywania odpadów w celu zwiększenia skali recydingu	Budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów
		Budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania
		Budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu
		Zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)
		Projekty informacyjne i edukacyjne nt. ograniczania ilości produkowanych odpadów u źródła
	Zmniejszanie strumienia odpadów 'u źródła' oraz ich selektywna zbiórka	Projekty w zakresie rozwoju systemów biokompostowania na miejscu (organiczne odpady kuchenne, ogrodowe itp.) rozdawania kompostowników za symboliczną złotówkę
		Projekty w zakresie lepszej organizacji selekcji i zbierania odpadów powstających u źródła (np. dzień zbiórki określonego odpadu, pojemniki na tekstylia i ich przerób, system od drzwi do drzwi, mobilne punkty odbioru odpadów
		Polityka kreowania odpowiednich taryf za odpady „płacisz tyle, ile wyrzucasz”
		Analiza morfologii odpadów zmieszanych oraz działania w celu ich zminimalizowania
		Inicjatywy obywatelskie w zakresie gospodarki w obiegu zamkniętym (ośrodki ponownego użytku, jadłodzielnie, banki żywności, kawiarenki naprawcze, sklepy bezopakowaniowe, sklepy z przedmiotami użytkowymi, puszkomaty, współdzielnie)
	Bezpieczne usuwanie azbestu oraz jego unieszkodliwianie	Opracowanie inwentaryzacji na obszarze HOF nt. ilości odpadów azbestowych (eternitowych) pozostających do zebrania i unieszkodliwienia do roku 2030
		Udział w projektach regionalnych i krajowych w zakresie usuwania pokryć z azbestu (np. ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na 2021 r., realizowany przez WFOŚiGW w Lublinie)

<p>Cel operacyjny 2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze</p>	<p>Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne</p>	<p>Projekty związane z termomodernizacją i wymianą źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej</p>
		<p>Projekty związane z termomodernizacją i wymianą starych pieców węglowych (kopciuchów) w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych</p>
		<p>Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Hrubieszowie</p>
		<p>Projekty przedsiębiorstw w zakresie energooszczędności i zmniejszania zużycia materiałów i surowców</p>
		<p>Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury energetyki cieplnej na terenie miasta</p>
		<p>Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED</p>
	<p>Rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>Opracowanie i wdrożenie strategii elektromobilności wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji</p>
		<p>Opracowanie i wdrożenie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji</p>
		<p>Budowa i rozwój parkingów typu park&ride oraz park&bike wraz z infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych</p>
		<p>Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej</p>
		<p>Tworzenie warunków do organizacji w gminne wypożyczalni pojazdów elektrycznych</p>
		<p>Rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą</p>
		<p>Rozbudowa systemu roweru miejskiego oraz systemu bezobsługowego wypożyczania rowerów miejskich, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie</p>
	<p>Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF</p>	<p>Wymiana samorządowej floty samochodowej oraz floty należącej do spółek gminnych i jednostek organizacyjnych gmin na elektryczną oraz zasilaną gazem ziemnym (tam gdzie jest to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie)</p>
		<p>Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika)</p>
		<p>Projekty związane z rozwojem energetyki rozproszonej na terenie HOF (w formie klastra energii lub spółdzielni energetycznej)</p>
		<p>Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika)</p>
	<p>Cel operacyjny 2.4 Ochrona przyrodniczych i kulturowych HOF</p>	<p>walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF</p>
<p>Priorytetowe traktowanie kwestii ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w dokumentach planowania przestrzennego</p>		
<p>Opracowanie wspólnego programu ochrony środowiska dla obszaru HOF</p>		
<p>Właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i bioróżnorodności przyrodniczej na terenie HOF</p>		<p>Opracowanie wspólnego programu opieki nad zabytkami dla obszaru HOF</p>
		<p>Projekty o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym</p>
		<p>Projekty i przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym propagujące ochronę i zachowanie bioróżnorodności krajobrazu</p>
<p>Właściwa ochrona i zachowanie</p>	<p>Projekty o charakterze naukowo-badawczym oraz edukacyjnym (szczególnie w zakresie</p>	

	krajobrazu i dziedzictwa kulturowego na terenie HOF	dziedzictwa archeologicznego i kultury gockiej) Projekty i przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu materialnego zabytków i udostępnienia ich zwiedzającym
Cel operacyjny 2.5 Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców	Edukacja i uświadamianie w dziedzinie racjonalnego korzystania z wody	Projekty o tematyce wody, w tym np.: znaczenie wody w przyrodzie i krajobrazie kulturowym; oszczędzania wody pitnej (śląd wodny); zapobieganie zanieczyszczania wód powierzchniowych; retencja i ponowne wykorzystywanie wody deszczowej i szarej; zieleń miejska itp.
	Edukacja i kształcenie w dziedzinie gospodarki cyrkularnej (gospodarki w obiegu zamkniętym)	Projekty edukacyjne obejmujące m.in. takie tematy jak: zapobieganie powstawania odpadów u źródła; zrównoważona konsumpcja; gospodarka współdzielenia; zapobieganie marnowaniu żywności itd.
	Edukacja i budowanie świadomości w zakresie transformacji energetycznej i czystego powietrza	Projekty edukacyjne i uświadamiające w takich obszarach jak: produkcja i oszczędzanie energii, energetyka odnawialna, elektromobilność, zanieczyszczenie powietrza i jego ochrona
	Edukacja i budowanie proaktywnych postaw w zakresie ochrony przyrody i właściwego korzystania z dziedzictwa naturalnego i kulturowego	Projekty edukacyjne w takich obszarach jak: przyroda i jej bioróżnorodność, wpływ człowieka na przyrodę, dziedzictwo i kultura, tradycje i produkty lokalne itp.
Cel operacyjny 2.6 (ZIT) Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF	Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne oraz rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF	Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinnym Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie EE Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej

Cel strategiczny 3: Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy		
<i>Nazwa celu operacyjnego</i>	<i>Możliwe działania</i>	<i>Możliwe kierunki działań/ typy projektów</i>
<p>Cel operacyjny 3.1</p> <p>Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw</p>	<p>Integrowanie i wzmocnianie rodzimego biznesu</p>	Organizacja cyklicznych spotkań integrujących lokalny biznes (śniadania biznesowe w Hrubieszowie)
		Zainicjowanie i pilotażowe wdrożenie akcji promocyjnej „Wspieraj naszych, kupuj lokalnie”
		Organizacja Hrubieszowskiej Gali Rozwoju (HGR)
		Uruchomienie Hrubieszowskiego Funduszu Rozwoju Lokalnego (HFRL)
		Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu podejmowane przez Kreatywne Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej (KCEiWG)
	<p>Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji</p>	Organizacja „dyżurów eksperckich” – z udziałem przedstawicieli różnych instytucji (Urząd Skarbowy, ARiMR, LAW P, PUP itp.)
		Opracowanie i wdrożenie idei newslettera wysyłanego pocztą elektroniczną regularnie do przedsiębiorców z ważnymi dla nich informacjami
		Działania informacyjne na rzecz przedsiębiorców realizowane przez KCEiWG
	<p>Wzmocnienie zdolności finansowych rodzimych przedsiębiorstw w zakresie realizacji projektów rozwojowych</p>	Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych na projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej, wprowadzania na rynek nowych produktów i usług, zdobywania nowych rynków itp.
		Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków zwrotnych na swój rozwój (w tym pożyczki i kredyty preferencyjne, kredyty komercyjne, fundusze inwestycyjne itp.)
		Usługi doradcze KCEiWG w zakresie finansowania rozwoju przedsiębiorstw lokalnych
	<p>Poprawa zarządzania oraz kwalifikacji kadr w lokalnych przedsiębiorstwach</p>	Uruchomienie pilotażowego programu opracowywania diagnoz potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw (w tym potrzeb w zakresie kadr, szkoleń, nowych technologii, cyfryzacji itp.)
		Opracowanie i wdrożenie pilotażowego programu rozwoju kadr w lokalnych przedsiębiorstwach (w tym kadr menadżerskich i pracowniczych)
Usługi doradztwa indywidualnego i mentoringu świadczone przez KCEiWG		
<p>Cel operacyjny 3.2</p> <p>Kreowanie przyjaznych warunków do przyciągania inwestycji i rozwoju nowych firm</p>	<p>Tworzenie przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego do rozwoju nowego biznesu na terenie HOF</p>	Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)
		Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej
		Utworzenie i rozwój kompetencji Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej jako głównej instytucji otoczenia biznesu na obszarze HOF
		Utworzenie i rozwój kompetencji profesjonalnego centrum obsługi inwestora (w ramach struktury KCEiWG)
		Stworzenie skutecznego systemu promocji gospodarczej miasta i przyciągania inwestycji z zewnątrz
	Rozwój kadr na potrzeby	Kreowanie nowoczesnej edukacji młodzieży (kreatywne zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży,

	istniejącego i nowego biznesu	nauka przedsiębiorczości itp.)	
		Promocja edukacji zawodowej i dostosowywanie jej do potrzeb przedsiębiorców	
		Optymalne wykorzystanie dostępnych programów i instrumentów w zakresie doskonalenia zawodowego i uczenia się przez całe życie	
		Uruchomienie pilotażowego programu wsparcia dla imigrantów z Ukrainy i Białorusi w zakresie integracji i dostosowania ich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy	
	Budowa ekosystemu rozwoju nowych firm na obszarze HOF	Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu	
		Prowadzenie w mediach społecznościowych stałej akcji promocyjnej zachęcającej młodych ludzi do zakładania firm w mieście	
		Realizacja pilotażowych usług wsparcia dla nowo zakładanych firm w mieście	
	Zbudowanie podstaw do rozwoju centrum logistycznego na terenie HOF	Wykonanie prac studialnych w celu określenia możliwości rozwoju centrum logistycznego w mieście z optymalnym wykorzystaniem istniejącej infrastruktury	
		Organizacja konferencji podsumowującej wyniki prac studialnych nad rozwojem centrum logistycznego w Hrubieszowie	
		Powołanie zespołu ds. promocji i lobbowania na rzecz powstania centrum logistycznego w Hrubieszowie	
	<p>Cel operacyjny 3.3</p> <p>Rozwój sektora rolno-spożywczego z większą wartością dodaną</p>	Zwiększenie siły ekonomicznej i konkurencyjnej gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie HOF	Efektywne wykorzystanie systemu płatności bezpośrednich oraz dopłat (do produkcji roślinnej oraz zwierzęcej jak również z racji uczestnictwa w ekoschematach)
			Efektywne wykorzystanie systemu wsparcia na restrukturyzację i modernizację gospodarstw rolnych, w tym projekty w zakresie energooszczędności i OZE w gospodarstwach rolnych
Projekty w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności rolników (poprzez szkolenia, ogólne i indywidualne doradztwo, udział w projektach badawczych, demonstracyjnych i projektach współpracy)			
Projekty w zakresie: scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym			
Projekty związane z przekazaniem gospodarstwa rolnego oraz wspierające młodych w rolnictwie			
Zwiększenie wartości dodanej w sektorze rolno-spożywczym w ramach rozwoju krótkich łańcuchów dostaw żywności		Projekty w zakresie budowania wiedzy i świadomości producentów rolnych w zakresie możliwości zwiększania wartości swoich produktów (np. poprzez przetworzenie, sprzedaż bezpośrednią, lepsze wykorzystanie produktów ubocznych i odpadów, produkcję ekologiczną i zrównoważoną itp.)	
		Projekty inwestycyjne producentów rolnych i mikroprzedsiębiorców w zakresie przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych, np. w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej	
		Projekty inwestycyjne w zakresie zagospodarowywania produktów ubocznych i odpadów roślinnych i zwierzęcych	

		<p>Projekty rozwijające współpracę uczestników krótkiego łańcucha żywnościowego (producenci, przetwórcy, sprzedający, konsumenci)</p> <p>Projekty w zakresie marketingu i sprzedaży produktów lokalnych (tradycyjna sprzedaż na targowiskach lokalnych, sprzedaż za pomocą internetu, nowe modele biznesowe sprzedaży, np. koszyk hrubieszowski, kresowa spiżarnia itp.)</p> <p>Działania organizacyjne, informacyjne i promocyjne władz lokalnych w zakresie uruchomienia i rozwoju krótkiego łańcucha żywnościowego na obszarze HOF</p>
	Rozwój HOF jako ponadlokalnego ośrodka rozwoju gospodarki żywnościowej w województwie i kraju	<p>Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach</p> <p>Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)</p> <p>Realizacja projektów demonstracyjnych i badawczo-rozwojowych w zakresie nowoczesnych metod i form produkcji rolnej w kontekście ochrony środowiska i zapobiegania skutkom zmian klimatu</p> <p>Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji (np. len, konopie włókniste, warzywa etc.)</p> <p>Projekty związane z rozwojem biogospodarki, gospodarki w obiegu zamkniętym oraz usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony środowiska i klimatu</p>
Cel operacyjny 3.4	Zbudowanie wśród partnerów i interesariuszy sektora turystycznego właściwego zrozumienia dla idei rozwoju usług turystycznych wokół zintegrowanej oferty turystycznej HOF	<p>Inwentaryzacja i waloryzacja (np. w formie szczegółowego audytu) istniejących elementów infrastruktury i atrakcji turystycznych wraz z analizą występujących luk i potrzeb w kontekście stworzenia zintegrowanej oferty turystycznej HOF</p> <p>Opracowanie koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego (opierającego się na rdzeniu atrakcji miasta i gminy Hrubieszów)</p> <p>Organizacja seminariów dla interesariuszy i kadr branży turystycznej w zakresie rozwoju sieciowego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej</p>
Rozwój i promocja zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	Realizacja kluczowych projektów i przedsięwzięć pozwalających na stworzenie zintegrowanej oferty turystycznej miasta i gminy Hrubieszów	<p>Zagospodarowanie na cele turystyczne zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów</p> <p>Utworzenie punktu wystawowego prezentującego historyczny wygląd Hrubieszowa w jednej z historycznych kamienic (roboty budowlane, opracowanie studyjnej dioramy)</p> <p>Opracowanie wystawy multimedialnej na temat historii miasta oraz wirtualnej wycieczki po hrubieszowskich podziemiach w oparciu o metody skanowania laserowego dostępnych przestrzeni</p> <p>Projekty w zakresie turystycznego wykorzystania podziemi miasta Hrubieszów</p>

		<p>Opracowanie audio przewodnika i mapy spaceru po atrakcjach turystycznych w centrum Hrubieszowa</p> <p>Oznakowanie trasy turystycznej/spaceru po centrum miasta Hrubieszowie</p> <p>Budowa i wyposażenie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu</p> <p>Rozbudowa infrastruktury szlaków turystycznych na terenie HOF (ścieżki edukacyjne, wieże widokowe, kempingi i miejsca obsługi rowerzystów, mała architektura itp.)</p> <p>Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.)</p> <p>Współpraca z sektorem komercyjnym w zakresie budowy/rozbudowy obiektów noclegowych i gastronomicznych na potrzeby turystów</p>
	<p>Promocja, wdrażanie i dalszy rozwój zintegrowanej oferty/produktu turystycznego HOF</p>	<p>Opracowanie szczegółowych zasad rozwoju i pakietowania wspólnych usług turystycznych w ramach zintegrowanego (sieciowego) produktu turystycznego</p> <p>Zbudowanie wspólnych struktur do świadczenia i zarządzania systemem usług w ramach zintegrowanych produktów turystycznych</p> <p>Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkolenia kadr i monitorowania standardów jakości świadczonych usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych</p> <p>Przygotowanie kampanii promującej zintegrowaną ofertę turystyczną miasta i gminy wraz z zestawem materiałów i narzędzi do promocji</p> <p>Współpraca z szerokim gronem interesariuszy (w tym z innymi gminami) w zakresie rozszerzenia produktu turystycznego o nowe obszary i usługi</p>
<p>Cel operacyjny 3.5 (ZIT)</p> <p>Wzmocnienie zintegrowanego potencjału gospodarczego HOF</p>	<p>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju gospodarczego</p>	<p>Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej</p> <p>Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu</p> <p>Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji</p> <p>Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych oraz zwrotnych na swój rozwój.</p> <p>Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)</p> <p>Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu</p> <p>Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach</p>

		Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)
Cel strategiczny 4: Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie		
<i>Nazwa celu operacyjnego</i>	<i>Możliwe działania</i>	<i>Możliwe kierunki działań/ typy projektów</i>
Cel operacyjny 4.1 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnej administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF	Kreowanie polityki rozwoju oraz monitorowanie jej efektów i skuteczności	Wprowadzenie praktyki zintegrowanego planowania strategicznego na obszarze HOF (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym) oraz jakość opracowywanych dokumentów
		Upowszechnienie zasad stałego monitorowania i ocena efektów wdrażanych dokumentów strategicznych i polityk
		Zwiększenie zdolności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój obszaru HOF, w tym środków z innowacyjnych mechanizmów finansowania (instrumenty zwrotne, instrumenty dłużne, PPP)
		Rozwój współpracy JST w ujęciu horyzontalnym (np. w ramach partnerstwa ZIT) oraz wertykalnym (z jednostkami na poziomie ponadlokalnym, regionalnym i krajowym)
	Poprawa jakości świadczonych usług publicznych	Upowszechnianie zasad otwartego rządzenia (współrządzenia) na obszarze HOF
		Poprawa jakości stanowionego prawa lokalnego oraz wprowadzenie mechanizmów oceny skutków regulacji prawnych oraz obciążeń administracyjnych na różne grupy interesariuszy
		Promowanie przejrzystej i otwartej polityki zamówień publicznych (w tym procedury w zakresie zamówień poniżej progu ustawowego, roczne plany zamówień itp.)
	Rozwój kadr oraz poprawa wewnętrznych procesów koordynowania i zarządzania na obszarze HOF	Usprawnienie procesów koordynacji wewnętrznej w ramach administracji poszczególnych gmin, jak i pomiędzy gminami HOF (m.in. poprzez poprawę przejrzystości i dostępności obowiązujących schematów organizacyjnych, procedur, system odpowiedzialności i koordynacji poszczególnych zadań itp.)
		Zarządzanie kadrami oraz rozwój ich wiedzy i kompetencji (m.in. poprzez właściwe planowanie zatrudnienia i system rekrutacji, szkolenia i doksztalcanie się, zarządzanie karierą oraz indywidualne ścieżki rozwoju, polityka wynagradzania i motywowania do pracy itp.)
		Wprowadzenie stałych mechanizmów monitorowania i samooceny funkcjonowania urzędów gminnych i ich jednostek organizacyjnych (w tym wykorzystanie narzędzia samooceny rozwoju instytucjonalnego JST, opracowanego przez OECD)
	Współpraca partnerska, sieciowanie i wymiana praktyk w zakresie „dobrego rządzenia” na obszarze HOF	Współpraca krajowa w zakresie funkcjonowania i rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych planowania
		Współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk
		Realizacja współpracy partnerskiej miasta Hrubieszów z partnerem z Norwegii w ramach projektu rozwoju lokalnego
Cel operacyjny 4.2	Cyfryzacja usług publicznych,	Przyspieszenie procesu cyfryzacji usług publicznych na terenie gmin HOF oraz

Cyfryzacja usług i zasobów administracji samorządowej	poprawa jakości usług elektronicznych oraz elektroniczny obieg dokumentów	podniesienie ich na wyższy poziom dojrzałości	
		Rozwój systemu wsparcia dodatkowego dla świadczenia usług elektronicznych, w tym: (I) cykliczne szkolenia na temat e-usług dla urzędników publicznych i mieszkańców; (II) dodatkowe usługi w postaci np. elektronicznych faktur, zdalnej pomocy, aplikacje mobilne, czaty, webinaria, bezpieczne przesyłanie informacji; (III) wsparcie dla osób o różnym stopniu niepełnosprawności; (IV) opracowane procedury dotyczące oprogramowania, sprzętu i kwalifikacji personelu, aby prowadzić pracę zdalną i wykorzystywać udostępniane dokumenty, kalendarze elektroniczne itd.	
		Rozbudowa efektywnego systemu elektronicznego obiegu dokumentów umożliwiającego dzielenie się informacjami oraz komunikację między różnymi komórkami organizacyjnymi urzędu i jednostkami organizacyjnymi JST	
	Lepsze zarządzanie danymi publicznymi oraz zasady ich wykorzystywania i udostępniania	Przeprowadzenie inwentaryzacji dostępnych danych publicznych gromadzonych w zasobach miasta i gminy pod kątem ich udostępnienia jako dane otwarte	
		Opracowane strategii zarządzania własnymi danymi i udostępniania ich na zewnątrz (m.in. określenie metod, za pomocą których administracja zarządza własnymi zasobami danych poprzez ustalone reguły, polityki, procedury, role oraz zasady odpowiedzialności)	
		Współpraca z instytucjami krajowymi i podmiotami prywatnymi w zakresie właściwego zarządzania danymi (w tym big data) w samorządach oraz ich udostępniania (architektura i standaryzacja danych, zapewnienie ich jakości i interoperacyjności)	
		Podnoszenie wiedzy i umiejętności pracowników administracji w zakresie otwierania i zarządzania danymi oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat potencjału otwartych danych	
	Cyberbezpieczeństwo i ochrona danych wrażliwych	Regularne monitorowanie dotychczasowych praktyk i procedur zapewnienia cyberbezpieczeństwa w urzędach gmin i jednostek im podległych (w tym coroczne wykonywanie audytów bezpieczeństwa typu KRI, KSC, DSS05)	
		Upowszechnianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie cyberbezpieczeństwa w administracji samorządowej (szkolenia, poradniki, dobre praktyki itp.)	
		Projekty inwestycyjne w zakresie zapewnienia cyberbezpieczeństwa (zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami w zakresie zapewnienia odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, korzystania z usług chmurowych)	
	Cel operacyjny 4.3	Upowszechnienie zasad partycypacji społecznej i współzrządzenia	Partycypacja w procesie planowania strategicznego (aktywny udział mieszkańców w opracowywaniu dokumentów strategicznych miasta i gminy)
	Aktywizacja mieszkańców oraz budowanie kapitału społecznego		Partycypacja i współuczestnictwo w planowaniu budżetu gminy i jego wykorzystywaniu (budżet partycypacyjny/obywatelski)
	Rozwój różnych technik i narzędzi partycypacyjnych w kluczowych obszarach współpracy władz samorządowych z mieszkańcami (np. rewitalizacja przestrzeni publicznych, wspólna organizacja wydarzeń kulturalnych, panele obywatelskie nt. klimatu, ekologii, zasobów wody; mobilność i planowanie zielonej infrastruktury itp.)		

	Rozwój organizacji pozarządowych na terenie HOF oraz ich działalności poprzez wsparcie finansowe i bliską współpracę	Rozwój i doskonalenie instrumentu budżetu obywatelskiego i sołectkiego na terenie HOF
		Realizacja programów współpracy z organizacjami pozarządowymi bardziej ukierunkowanych na nowe inicjatywy i angażujących nowe podmioty i społeczności
		Lepsze wykorzystanie istniejących struktur organizacyjnych (z osobowością i bez osobowości prawnej) do aktywizacji społeczności lokalnych (w tym ciał typu Młodzieżowa Rada Miejska, Hrubieszowska Rada Seniorów, koła gospodyń wiejskich itp.)
		Projekty aktywizacji i integracji społeczności lokalnej HOF z wykorzystaniem lokalnych organizacji pozarządowych oraz rozwijające oddolne inicjatywy realizowane przez NGO
	Pobudzanie aktywności obywatelskiej z wykorzystaniem technologii cyfrowych	Projekty aktywizacji mieszkańców miasta w ramach procesu budowania inteligentnego miasta wykorzystującego potencjał ludzki i technologiczny do swojego zrównoważonego rozwoju (smart city 3.0)
		Projekty aktywizacji mieszkańców wsi w ramach procesu rozwoju inteligentnych wsi (smart village)
Projekty w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród społeczności lokalnej oraz informowania w zakresie dobrych praktyk w zakresie inteligentnego rozwoju (smart city , smart village)		
Cel operacyjny 4.4 Skuteczny marketing oraz promocja obszaru HOF i jego potencjałów rozwoju	Wspólne działania marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF jako atrakcyjnego miejsca do życia i pracy	Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych mieszkańców (ukierunkowanej na takie grupy docelowe jak: ludzie młodzi, pracownicy służb mundurowych, osoby z Ukrainy i Białorusi)
		Wypracowanie systemu zachęt i ulg dla osób zainteresowanych osiedlaniem się na terenie HOF (np. lepszy dostęp do mieszkań i działek budowlanych, ulgi podatkowe, karta nowego mieszkańca itp.)
		Cykliczne akcje promocyjne skierowane do określonych grup odbiorców (z wykorzystaniem nowoczesnych technik i narzędzi marketingowych)
	Wspólne działania marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF jako atrakcyjnego miejsca do inwestycji	Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych inwestorów, w tym inwentaryzacja potencjałów i przewag konkurencyjnych, określenie grup/branż docelowych (sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, logistyka, biogospodarka, energetyka odnawialna), metody i narzędzia promocji, pilotażowe akcje promocyjne
		Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, która powinna odpowiadać na takie pytania jak: (I) dlaczego warto inwestować na obszarze HOF; (II) wsparcie, na jakie może liczyć inwestor, (III) lokalizacja działek/budynków
		Zorganizowanie i prowadzenie profesjonalnego punktu obsługi inwestora (np. zgodnie ze standardami obsługi inwestora wg PAIH), w tym przygotowanie kadr, strona internetowa, rozwój sieci współpracy (np. z PFR, operatorami SSE itp.)
		Pozyskiwanie i obsługa inwestorów, w tym: bezpośredni marketing inwestycyjny – wizyty, misje itp.; obsługa inwestorów - wizyty lokalizacyjne; obsługa systemu finansowego wsparcia projektów; negocjowanie pakietów wsparcia dla inwestora; współpraca z ambasadami RP (Zagraniczne Biura Handlowe, Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji),

		opieka poinwestycyjna
	Wspólne działania marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF, jako atrakcyjnego miejsca dla turystów	Działania marketingowe ukierunkowane na stałą promocję potencjałów i atrakcji turystycznych HOF
		Przygotowanie i wdrożenie kampanii promującej rozwijany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej
		Współpraca sieciowa w zakresie promocji atrakcji turystycznych/produktu turystycznego HOF (np.. LGD, LOT, ROT, POT itp.)
Cel operacyjny 4.5 (ZIT) Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF	Cyfryzacja usług publicznych, lepsze zarządzanie danymi publicznymi i cyberbezpieczeństwo	Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, aplikacji i systemów bazodanowych)
		Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji
		Projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej
		Projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym
		Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego w tym zaawansowanych kompetencji kadr z zakresu cyberbezpieczeństwa

5. Powiązania projektu Strategii z innymi dokumentami strategicznymi

W ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonuje się analizy zgodności dokumentu strategicznego z innymi dokumentami w myśl art. 51 ust. 2 pkt. 1a i 2 d, ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko:

- 1) „Prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowania dokumentu”.
- 2) „Prognoza oddziaływania na środowisko zawiera informacje o zawartościach, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami”.

Poniżej zaprezentowano powiązania projektu dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 z celami ochrony środowiska na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym, krajowym, wojewódzkim i lokalnym.

5.1 Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym

DOKUMENTY MIĘDZYNARODOWE I WSPÓLNOTOWE:

Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju

(Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) – dokument przedstawia 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, (17 globalnych celów zrównoważonego rozwoju i 169 celów powiązanych) w tym m.in.:

- cel 6. „Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi”
- cel 7 „Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej energii po przystępnej cenie, zrównoważonej i nowoczesnej”.

Wskazane w dokumencie cele i kierunki działań mają odzwierciedlenie w celach i kierunkach działań wpisanych do sporządzanym projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030. Jako jeden z głównych celów wskazano czyste środowisko i adaptację do zmian klimatu. Niniejszy cel odnosi się m.in. do ograniczenia wykorzystania nieodnawialnych surowców energetycznych, stosowania ekologicznych technologii w zakresie zaopatrzenia w ciepło, zmniejszenia energochłonności, rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) co w efekcie pozwoli m.in. na ograniczenie wpływu korzystania z zasobów na środowisko i zapewnienie stabilnej energii dla wszystkich mieszkańców. Cel szczegółowy 2.1 zakłada racjonalne gospodarowanie

zasobami wodnymi, a te działania z pewnością przyczynią się do zapewnienia mieszkańcom dostępu do wody i prowadzenie zrównoważonej gospodarki wodnej.

Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030

Najważniejsze cele polityki klimatyczno-energetycznej na 2030 r.:

- ograniczenie o co najmniej 40 proc. emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.),
- zwiększenie do co najmniej 32 proc. udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii,
- zwiększenie o co najmniej 32,5 proc. efektywności energetycznej.

Podjęcie niskoemisyjności i efektywności energetycznej oraz rozpowszechnienie wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest charakterystyczne dla Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 i w ten sposób wpisuje się w realizację celu polityki klimatyczno-energetycznych UE. W szczególności poprzez przewidziane kierunki działań dotyczące poprawy efektywności energetycznej, rozwój odnawialnych źródeł energii oraz działania edukacyjne.

Ogólny unijny program działań w zakresie środowiska do 2030 r. „8. Program działań w zakresie środowiska” lub „8. EAP”. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/591 z dnia 6 kwietnia 2022 r.

W 8 Ogólnym unijnym programie działań w zakresie środowiska do 2030 r opierając się o założenia Europejskiego Zielonego Ładu w 8. EAP przedstawiono sześć priorytetów, którymi są:

- osiągnięcie celu redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r. oraz neutralności klimatycznej do 2050 r.
- wzmocnienie zdolności przystosowawczych, zwiększenie odporności i zmniejszenie podatności na zmianę klimatu
- dążenie do modelu regeneracyjnego wzrostu, uniezależnienie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i degradacji środowiska oraz przyspieszenie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym
- osiągnięcie zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń, w tym zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby, oraz ochrona zdrowia i dobrostanu Europejczyków
- ochroną, zachowanie i przywrócenie różnorodności biologicznej oraz wzmocnienie kapitału naturalnego (zwłaszcza powietrza, wody, gleby oraz ekosystemów leśnych, słodkowodnych, podmokłych i morskich)
- redukcja presji na środowisko i klimat związanej z produkcją i konsumpcją (zwłaszcza w dziedzinie energii, rozwoju przemysłowego, mieszkalnictwa i infrastruktury, mobilności i systemu żywnościowego).

Podsumowując 8. EAP ma na celu przyspieszenie przejścia na neutralną dla klimatu, zasobooszczędną i regeneracyjną gospodarkę, która będzie dawać planecie więcej, niż sama z niej czerpie. Uznaje się w nim, że dobrostan i dobrobyt człowieka zależą od zdrowych ekosystemów, w których funkcjonujemy.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 wpisuje się w pełni w cele i obszary działań zawarte ww. Programie. Dotyczy to głównie działań wzmocnienia zasobów naturalnych, a w szczególności odnoszącego się do jakości powietrza, wód oraz zachowania zasobów przyrodniczych. Zagadnienia ochrony klimatu i adaptacji do jego zmian znalazły swoje miejsce w Strategii, a w szczególności kierunki interwencji w zakresie kierunków działań przypisanych celowi strategicznemu 2 Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu.

Pakiet Czysta energia dla wszystkich Europejczyków

Pakiet (Clean Energy for All Europeans Package - CEP), przedstawiony po raz pierwszy przez Komisję Europejską 30 listopada 2016 r., składa się między innymi z obszernego pakietu przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie unijnych systemów elektroenergetycznych.

. Zawarte w pakiecie wnioski regulacyjne i środki ułatwiające mają na celu przyspieszenie, przekształcenie i skonsolidowanie przejścia gospodarki UE na czystą energię, przy jednoczesnym tworzeniu nowych miejsc pracy i zapewnieniu wzrostu w nowych sektorach gospodarki i modelach biznesowych. W przedstawionym pakiecie przyjęto trzy główne cele:

- Efektywność energetyczna przede wszystkim
- Światowy lider na polu energii odnawialne
- Uczciwe traktowanie konsumentów

Niewątpliwie zagadnienia dotyczące czystej energii stanowią istotny element projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 i w ten sposób wpisują się w cele i regulacje Pakietu Czysta Energia dla wszystkich Europejczyków.

Pakiet Europejski Zielony Ład

Europejski Zielony Ład zawiera plan działań umożliwiających:

- bardziej efektywne wykorzystanie zasobów dzięki przejściu na czystą gospodarkę o obiegu zamkniętym;
- przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej i zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń.

Osiągnięcie celów Pakietu będzie wymagało działań we wszystkich sektorach gospodarki, takich jak:

- inwestycje w technologie przyjazne dla środowiska;
- wspieranie innowacji przemysłowych;
- wprowadzanie czystszych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego;
- obniżenie emisyjności sektora energii;
- zapewnienie większej efektywności energetycznej budynków;

- współpraca z partnerami międzynarodowymi w celu poprawy światowych norm środowiskowych.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 odnosi się bezpośrednio do zapisów zawartych w Pakiecie - Europejski Zielony Ład dotyczących bezpieczeństwa energetycznego i środowiska. Dotyczy to niskoemisyjnego podejścia w sektorze gospodarki i budowania świadomości ekologicznej mieszkańców.

Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030

Unijna Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 r. pod nazwą „Przywracanie przyrody do naszego życia” została opublikowana przez Komisję Europejską w dniu 20 maja 2020 r.

Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 jest wszechstronnym, ambitnym i długoterminowym planem mającym na celu ochronę przyrody i odwrócenie procesu degradacji ekosystemów. Głównym celem strategii jest odbudowa bioróżnorodności w Europie do 2030 r. poprzez zastosowanie konkretnych działań i wypełnienie zobowiązań. Aby zapewnić, że różnorodność biologiczna wejdzie na ścieżkę regeneracji, w strategii określono szereg celów i zobowiązań, które mają zostać zrealizowane najpóźniej do 2030 r. i które dotyczą czterech głównych obszarów:

- Spójna sieć obszarów chronionych
- Unijny plan odbudowy zasobów przyrodniczych
- Umożliwienie zmiany transformacyjnej
- Ambitny światowy program na rzecz różnorodności biologicznej

W projekcie Strategii wskazane zostały liczne kierunki działań służące ochronie przyrody i racjonalnemu gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi.

DOKUMENTY KRAJOWE

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Cele rozwojowe Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju (DSRK) będą realizowane za pośrednictwem strategii zintegrowanych a przede wszystkim przez Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju do 2020 roku:

- Cel 1 – Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji;
- Cel 2 – Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym;
- Cel 3 – Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;
- Cel 4 – Wzrost wydajności i konkurencyjności Gospodarki;
- Cel 5 – Stworzenie Polski Cyfrowej;

- Cel 6 – Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;
- Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska;
- Cel 8 – Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;
- Cel 9 – Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego;
- Cel 10 – Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej;
- Cel 11 – Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 niewątpliwie od strony ochrony środowiska umożliwi realizację celu 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska, w szczególności zapewnia ochronę klimatu i adaptację do jego zmian oraz efektywność energetyczną i zrównoważony rozwój.

Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (PEP2030)

PEP2030 jest strategią zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Rolą PEP2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 stanowi podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030.

Cel główny PEP2030 to rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, wyznaczono również cele szczegółowe i horyzontalne:

- Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
- Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska
- Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych
- Cele horyzontalne:
  - Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa.
  - Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Podjęcie łagodzenia zmian klimatu oraz zrównoważone gospodarowanie zasobami to elementy charakterystyczne dla Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 i w ten sposób wpisuje się w realizację celów szczegółowych PEP2030. W szczególności poprzez przewidziane kierunki działań dotyczące

poprawy efektywności energetycznej, rozwój odnawialnych źródeł energii oraz działania edukacyjne.

Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)

Celem głównym SPA 2020 jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Jego realizacja jest możliwa dzięki wdrożeniu celów operacyjnych:

- Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska;
- Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich;
- Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu;
- Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu;
- Stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu;
- Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu.

Dokument SPA został przygotowany z myślą o zapewnieniu warunków stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu ryzyka, jakie niesie ze sobą zmiana klimatu, ale również z myślą o wykorzystaniu pozytywnego wpływu, jaki działania adaptacyjne mogą mieć na stan środowiska i gospodarki.

Zmiana klimatu ma istotny wpływ na sektor energetyczny. Konieczne będzie dostosowanie systemu energetycznego do wahań zapotrzebowania zarówno na energię elektryczną, jak i ciepłą, m.in. poprzez wdrożenie stabilnych niskoemisyjnych źródeł energii. Problematyka zjawisk ekstremalnych jest istotna w wykorzystaniu odnawialnych źródeł: energii słonecznej, wiatrowej, biomasy i energii wodnej. Duże znaczenie ma również ochrona różnorodności biologicznej i gospodarka leśna w kontekście zmiany klimatu oraz działania obejmujące monitoring stanu środowiska i systemy wczesnego ostrzegania i reagowania w kontekście zmiany klimatu.

W ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wprowadzono zagadnienia dotyczące adaptacji do zmiany klimatu i zidentyfikowano kierunki działań i planowane przedsięwzięcia ograniczające wpływ zmian klimatu na życie i zdrowie mieszkańców powiatu.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK2030)

Celem strategicznym polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Realizacja celów KPZK2030 opiera się m.in. na zasadach:

- przezorności ekologicznej, co oznacza, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować we właściwym czasie, tj. odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione przypuszczenie,

że problem wymaga rozwiązania, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie. Pozwoli to uniknąć zaniechań wynikających z czasochłonnych badań, braku środków lub zachowawczego działania odpowiedzialnych osób lub instytucji

- kompensacji ekologicznej, co polega na takim zarządzaniu przestrzenią, planowaniu i realizacji działań polityki rozwojowej, w tym przestrzennej, aby zachować równowagę przyrodniczą i wyrównywać szkody w środowisku wynikające z rozwoju przestrzennego, wzrostu poziomu urbanizacji i inwestycji, niezbędnych ze względów społeczno-gospodarczych, a pozbawionych alternatywy neutralnej przyrodniczo.

Proponowane w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego kierunki interwencji i przedsięwzięcia wpisują się w ogólne założenia KPZK 2030 a więc: kształtowanie struktur przestrzennych służących osiągnięciu i utrzymaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i krajobrazu. Strategia dąży do prawidłowego gospodarowania zasobami naturalnymi, ograniczenia emisji szkodliwych substancji, przyczynienia się do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami przyrodniczymi oraz poważnymi awariami, a także kształtowania struktur przestrzennych zdolnych do adaptacji do zmian klimatu.

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2030 (KSRR 2030)

KSRR 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne.

KSRR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich.

Celem głównym KSRR jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Zapisy dotyczące Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2030 znajdują swoje odbicie w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w szczególności dotyczy to gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami, jak również działań związanych z ograniczeniem zanieczyszczeń powietrza.

Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR

Głównym celem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

W Strategii wyszczególniono także cele szczegółowe:

1. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
3. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE) oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Nowy model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Jego fundamentalnym wyzwaniem jest przebudowanie modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego odnosi się bezpośrednio do zapisów zawartych w Strategii dotyczących bezpieczeństwa energetycznego i środowiska. Dotyczy to zarówno niskoemisyjnego podejścia do rozwoju w energetyce, jak i racjonalnego gospodarowania odpadami oraz poprawy stanu środowiska (jakość wód i powietrza).

Krajowy program ochrony powietrza do roku 2020 (z perspektywą 2030)

Celem głównym Krajowego Programu Ochrony Powietrza jest poprawa jakości życia mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej, szczególnie ochrona ich zdrowia i warunków życia, z uwzględnieniem ochrony środowiska, z jednoczesnym zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Cel ten realizowany będzie poprzez określenie celów szczegółowych:

- osiągnięcie w możliwie krótkim czasie poziomów dopuszczalnych i docelowych niektórych substancji, określonych w dyrektywie 2008/50/WE i 2004/107/WE, oraz utrzymanie ich na tych obszarach, na których są dotrzymywane, a w przypadku pyłu PM_{2,5} także pułapu stężenia ekspozycji oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia,
- osiągnięcie w perspektywie do roku 2030 stężeń niektórych substancji w powietrzu na poziomach wskazanych przez WHO oraz nowych wymagań wynikających z regulacji prawnych projektowanych przepisami prawa unijnego.

Dla osiągnięcia zamierzonych celów i efektywnej realizacji działań proponowanych do podjęcia na poziomie wojewódzkim i lokalnym niezbędne jest:

- podniesienie rangi zagadnienia jakości powietrza poprzez skonsolidowanie działań na szczeblu krajowym oraz powołanie szerokiego partnerstwa na rzecz poprawy jakości powietrza,

- stworzenie ram prawnych sprzyjających realizacji efektywnych działań mających na celu poprawę jakości powietrza,
- włączenie społeczeństwa w działania na rzecz poprawy jakości powietrza poprzez zwiększenie poziomu świadomości społecznej oraz tworzenie trwałych platform dialogu z organizacjami społecznymi,
- rozwój i rozpowszechnienie technologii sprzyjających poprawie jakości powietrza,
- rozwój mechanizmów kontrolowania źródeł niskiej emisji sprzyjających poprawie jakości powietrza,
- upowszechnienie mechanizmów finansowych sprzyjających poprawie jakości powietrza.

Zagadnienia jakości powietrza stanowią istotny element Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, zarówno kierunki działań jaki i zidentyfikowane przedsięwzięcia wpisują się w cele i zalecenia Krajowego programu ochrony powietrza.

Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030

Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 przedstawia założenia i cele oraz polityki i działania na rzecz realizacji 5 wymiarów unii energetycznej:

- Bezpieczeństwa energetycznego,
- Wewnętrznego rynku energii,
- Efektywności energetycznej,
- Obniżenia emisyjności,
- Badań naukowych, innowacji i konkurencyjności.

Plan wyznacza następujące cele klimatyczno-energetyczne na 2030 r.:

- 7% redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS w porównaniu do poziomu w roku 2005,
- 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (cel 23% będzie możliwy do osiągnięcia w sytuacji przyznania Polsce dodatkowych środków unijnych, w tym przeznaczonych na sprawiedliwą transformację), uwzględniając:
  - 14% udziału OZE w transporcie,
  - roczny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie o 1,1 pkt. proc. średniorocznie.
- wzrost efektywności energetycznej o 23% w porównaniu z prognozami PRIMES2007,
- redukcję do 56-60% udziału węgla w produkcji energii elektrycznej.

Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, wypełnia obowiązek nałożony na Polskę przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU)

2015/652 oraz uchylene rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez wspieranie zwiększania udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej i ciepła oraz wzrost efektywności energetycznej, prowadzących do redukcji emisji gazów cieplarnianych wpisuje się w Krajowy plan na rzecz energii i klimatu.

DOKUMENTY WOJEWÓDZKIE

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

W horyzoncie czasowym do 2030 roku strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych
2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych
3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu
4. Wzmacnianie kapitału społecznego

Istotnym celem operacyjnym Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest cel 2.4. Ochrona walorów środowiska. Teren województwa lubelskiego zawiera wiele obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych (obejmujących elementy ożywione i nieożywione). Ich ochrona jest jednym z czynników zwiększających szanse rozwoju gospodarczego, bowiem ich walory turystyczne mogą przyciągać kolejnych turystów. Działania w zakresie ochrony walorów naturalnych koncentrują się na zachowaniu wysokiej jakości komponentów środowiska, a także zasobów przyrodniczych. Z jednej strony dotyczą one inwestycji służących ochronie środowiska, z drugiej zaś budowaniu świadomości ekologicznej mieszkańców regionu. Niezwykle ważne jest ograniczenie wykorzystania zasobów nieodnawialnych. Istotne znaczenie ma promowanie rozwiązań służących zmianie miksu energetycznego, a także popularyzacja idei gospodarki obiegu zamkniętego. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku zakłada prowadzenie działań w wielu kierunkach. Duże znaczenie ma wspieranie działań mających na celu kształtowanie i ochronę zasobów wodnych oraz ochrona wartości przyrodniczych i bioróżnorodności. Ponadto, istotnym obszarem zainteresowania samorządu województwa jest poprawa efektywności energetycznej, czy rozwój niskoemisyjnych i zeroemisyjnych mocy wytwórczych. Duże znaczenie mają działania w zakresie zapobiegania marnotrawieniu dóbr, żywności na etapie produkcji, przetwórstwa, konsumpcji, wdrażanie systemu racjonalnej gospodarki odpadami, wspieranie działań na rzecz rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i poeksploatacyjnych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych czy zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny zlokalizowany jest w Żywicielskim Obszarze Strategicznej Interwencji, którego priorytetem rozwoju jest wykorzystanie zasobów naturalnych wyżyny lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w oparciu o zidentyfikowane kierunki interwencji oraz planowane przedsięwzięcia w pełni wpisuje się i realizuje celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Szczególnie w zakresie innowacyjnego wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu oraz ochrony walorów środowiska.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego

Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 2015.5441. Za cel wiodący planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego uznaje się zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia. W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego celem polityki przestrzennej województwa jest:

1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń.
2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.
3. Zintegrowana ochrona jakości środowiska życia człowieka.
4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego.

Cele szczegółowe:

- a) Zabezpieczenie potrzeb wodnych regionu.
- b) Harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazowej.
- c) Powiększanie zasobów leśnych.
- d) Ochrona i wykorzystanie naturalnych zasobów uzdrowiskowych.
- e) Utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi.
- f) Integrowanie regionalnego systemu obszarów chronionych z systemami krajowymi i europejskimi.
- g) Przywrócenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarom zdegradowanym i o zniekształconych stosunkach ekologicznych.
- h) Zwiększenie odporności środowiska na antropopresję oraz poziomu bezpieczeństwa przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi.
- i) Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania ekosystemów w miastach.

Zapisy Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie celu strategicznego 2. „Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu” w pełni wpisują się w założenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego. Poczynając od rozwoju infrastruktury i inicjatyw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej oraz poprawy efektywności energetycznej, poprzez ochronę oraz zrównoważone korzystanie z zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń powietrza i wspieranie działań w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027

Cele Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego podzielono na poszczególne obszary interwencji:

1. Ochrona klimatu i jakości powietrza (OKJP) - cel: P.I. Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu;
2. Zagrożenia hałasem (ZH) - cel: ZH.I. Poprawa klimatu akustycznego w województwie lubelskim;
3. Pola elektromagnetyczne (PEM) – cel: PEM.I. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi;
4. Gospodarowanie wodami (GW) – cele: GW I. Osiągnięcie dobrego stanu jednolitych części wód powierzchniowych I podziemnych oraz GW.II. Ochrona przed zjawiskami ekstremalnymi związanymi z wodą;
5. Gospodarka wodno-ściekowa (GWS) – cel: GWS.I. Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej;
6. Zasoby geologiczne (ZG) - cel: ZG.I. Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi;
7. Gleby (GL) – cel: GL.I. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu;
8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO) – cel: GO.I. Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa lubelskiego;
9. Zasoby przyrodnicze (ZP) cele: ZP.I. Ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej, ZP.II. Prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ZP.III. Zwiększanie lesistości;
10. Zagrożenia poważnymi awariami (PAP) cel: PAP I. Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz minimalizacja ich skutków.

Zapisy Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie celu strategicznego 2. „Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu” w pełni wpisują się w założenia Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego.

Poczynając od rozwoju infrastruktury i inicjatyw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej oraz poprawy efektywności energetycznej, poprzez ochronę oraz zrównoważone korzystanie z zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń powietrza i wspieranie działań w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022

Celem Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022 jest wprowadzenie nowego, zgodnego z przepisami ustawy o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, systemu gospodarki odpadami komunalnymi w województwie pozwalającego na:

- uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami komunalnymi;
- wprowadzenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”;

- zmniejszenie ilości odpadów komunalnych, w tym odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowisko odpadów;
- zwiększenie liczby nowoczesnych instalacji do odzysku, recyklingu oraz unieszkodliwiania odpadów komunalnych w sposób inny niż składowanie odpadów;
- całkowite wyeliminowanie składowisk odpadów niespełniających wymagań prawnych;
- prowadzenie właściwego sposobu monitorowania postępowania z odpadami komunalnymi zarówno przez właścicieli nieruchomości, jak i prowadzących działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości;
- zmniejszenie dodatkowych zagrożeń dla środowiska wynikających z transportu odpadów komunalnych z miejsc ich powstania do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania przez podział województw na regiony gospodarki odpadami, w ramach których prowadzone będą wszelkie czynności związane z gospodarowaniem odpadami komunalnymi.

Dodatkowo Plan gospodarki odpadami wskazuje cele do osiągnięcia dla poszczególnych rodzajów odpadów, działania konieczne do realizacji tych celów oraz przedstawia ogólny zarys funkcjonowania całego systemu na terenie województwa.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 poprzez wspieranie rozwoju infrastruktury i inicjatyw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej wpisuje się w założenia Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022.

Programy Ochrony Powietrza

Na terenie województwa lubelskiego obowiązują Programy ochrony powietrza oraz plany działań krótkoterminowych:

- Program ochrony powietrza dla strefy lubelskiej ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz docelowego benzo(a)pirenu
- Programu ochrony powietrza dla strefy aglomeracja lubelska ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz docelowego benzo(a)pirenu.

Integralną częścią POP są Plany Działań Krótkoterminowych, wdrażane w sytuacjach wystąpienia ryzyka lub przekroczenia poziomów dopuszczalnych/docelowych, informowania społeczeństwa lub alarmowych w strefach województwa lubelskiego w danym roku kalendarzowym.

Podstawowym celem sporządzenia i wdrożenia Programu Ochrony Powietrza jest przywrócenie naruszonych standardów jakości powietrza, a przez to poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców, podwyższenie standardów cywilizacyjnych oraz lepsza jakość życia w strefie. Realizacja zadań wynikających z Programu Ochrony Powietrza ma na celu zmniejszenie stężenia substancji zanieczyszczającej w powietrzu w poszczególnych strefach - pyłu zawieszonego PM₁₀ do poziomu dopuszczalnego oraz B(a)P do poziomu docelowego i utrzymywania ich na tych poziomach.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 poprzez wspieranie zwiększania udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej i ciepła oraz wzrost efektywności energetycznej, prowadzących do redukcji emisji gazów cieplarnianych wpisuje się w Programy ochrony powietrza.

5.2 Dokumenty strategiczne bezpośrednio powiązane ze Strategią rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Program ochrony środowiska dla powiatu Hrubieszowskiego

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hrubieszowskiego zakłada cele w podziale na poszczególne obszary interwencji:

- Obszar interwencji ochrona klimatu i jakości powietrza:
  - Poprawa jakości powietrza;
- Obszar interwencji ochrona przed hałasem:
  - Zmniejszenie zagrożenia mieszkańców powiatu ponadnormatywnym hałasem;
- Obszar interwencji ochrona przed promieniowaniem:
  - Ochrona przed ponadnormatywnym promieniowaniem;
  - Sprawny monitoring zawartości radonu w wodzie do spożycia oraz w pomieszczeniach przeznaczonych na stały pobyt ludzi;
- Obszar interwencji gospodarowanie wodami:
  - Poprawa jakości wód powierzchniowych oraz ochrona jakości i ilości wód podziemnych wraz z racjonalizacją ich wykorzystania;
  - Ochrona przed zjawiskami ekstremalnymi związanymi z wodą;
- Obszar interwencji gospodarka wodno-ściekowa:
  - Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej;
- Obszar interwencji zasoby geologiczne:
  - Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych;
- Obszar interwencji gleby:
  - Ochrona i właściwe użytkowanie gleb;
- Obszar interwencji gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów:
  - Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami;
- Obszar interwencji zasoby przyrodnicze i ochrona lasów:
  - Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej;
  - Prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej;
  - Powiększenie zasobów leśnych i zapewnienie ich kompleksowej ochrony;
- Obszar interwencji zagrożenia poważnymi awariami:
  - Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym i zagrożeniom naturalnym oraz eliminacja i minimalizacja skutków w razie ich wystąpienia;
- Obszar interwencji edukacja ekologiczna:
  - Rozwój świadomości ekologicznej wśród społeczności powiatu Hrubieszowskiego.

Projekt dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 obejmuje kierunki interwencji i przedsięwzięcia, które

wyraźnie odnoszą się do zapisów Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hrubieszowskiego, w szczególności: poprawa jakości powietrza, poprawa jakości wód powierzchniowych oraz ochrona jakości i ilości wód podziemnych wraz z racjonalizacją ich wykorzystania (np. ochrona zasobów wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z różnych źródeł); ochrona przed zjawiskami ekstremalnymi związanymi z wodą, uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, Rozwój świadomości ekologicznej wśród społeczności powiatu Hrubieszowskiego.

Wyżej wymienione obszary interwencji i cele Programu ochrony Środowiska dla Powiatu Hrubieszowskiego doprecyzowano kierunkami interwencji i zadaniami. Niektóre ze wskazanych w Programie kierunków interwencji zostały powielone w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, która realizuje kierunki działań:

Tabela 2. Cele operacyjne i kierunki działań celu strategicznego 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu

Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu		
Nazwa celu operacyjnego	Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów
Cel operacyjny 2.1 Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	Ochrona zasobów wód powierzchniowej przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z różnych źródeł	Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej
		Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający
		Projekty edukacyjne w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych ograniczających zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu i fosforu oraz pestycydami
		Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „u źródła” (tj. w miejscu opadu), w tym projekty w zakresie modernizacji systemów odwodnieniowych, rozwoju tzw. infrastruktury niebiesko-zielonej
		Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „na ścieżce” (tj. w ramach małych cieków wodnych oraz systemów melioracyjnych)
	Kompleksowe retencjonowanie wody w celu przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu	Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „w odborniku”, w tym projekty w zakresie budowy małych zbiorników retencyjnych na ciekach wodnych
		Opracowanie koncepcji programowo-przestrzennej budowy zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów
		Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów
	Holistyczne zarządzanie gospodarką wodną oraz działaniami adaptacyjnymi do zmian klimatu	Opracowanie strategii zarządzania gospodarką wodną na obszarze HOF zintegrowanej z lokalnymi dokumentami planowania przestrzennego
		Opracowanie i wdrażanie ponadlokalnego planu adaptacji do zmian klimatu
Opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania gospodarki wodnej na obszarze HOF (cyfrowe odczyty poboru wody, zarządzanie ryzykiem nawałnic, podtopień i powodzi, kalkulacja śladu wodnego itp.)		
Wypracowania prawnych i finansowych mechanizmów mobilizujących mieszkańców do odpowiedzialnego korzystania z sieci wodociągów i kanalizacji oraz zatrzymywania wód opadowych na własnym terenie		
Cel operacyjny 2.2 Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego	Rozbudowa infrastruktury zbiórki, segregacji i zagospodarowywania odpadów w celu zwiększenia skali recyklingu	Projekty w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury PSZOK
		Budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regrengulatu oraz wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów
		Budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania
		Budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

		<p>ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu</p> <p>Zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)</p>
	Zmniejszanie strumienia odpadów 'u źródła' oraz ich selektywna zbiórka	<p>Projekty informacyjne i edukacyjne nt. ograniczania ilości produkowanych odpadów u źródła</p> <p>Projekty w zakresie rozwoju systemów biokompostowania na miejscu (organiczne odpady kuchenne, ogrodowe itp.) rozdawania kompostowników za symboliczną złotówkę</p> <p>Projekty w zakresie lepszej organizacji selekcji i zbierania odpadów powstających u źródła (np. dzień zbiórki określonego odpadu, pojemniki na tekstylia i ich przerób, system od drzwi do drzwi, mobilne punkty odbioru odpadów</p> <p>Polityka kreowania odpowiednich taryf za odpady „płacisz tyle, ile wyrzucasz”</p> <p>Analiza morfologii odpadów zmieszanych oraz działania w celu ich zminimalizowania</p> <p>Inicjatywy obywatelskie w zakresie gospodarki w obiegu zamkniętym (ośrodki ponownego użytku, jadłodzielnie, banki żywności, kawiarenki naprawcze, sklepy bezopakowaniowe, sklepy z przedmiotami używanymi, puszkomaty, współdzielnie)</p>
	Bezpieczne usuwanie azbestu oraz jego unieszkodliwianie	<p>Opracowanie inwentaryzacji na obszarze HOF nt. ilości odpadów azbestowych (eternitowych) pozostających do zebrania i unieszkodliwienia do roku 2030</p> <p>Udział w projektach regionalnych i krajowych w zakresie usuwania pokryć z azbestu (np. ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na 2021 r., realizowany przez WFOŚiGW w Lublinie)</p>
Cel operacyjny 2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze	Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne	Projekty związane z termomodernizacją i wymianą źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej
		Projekty związane z termomodernizacją i wymianą starych pieców węglowych (kopciuchów) w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych
		Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Hrubieszowie
		Projekt przedsiębiorstw w zakresie energooszczędności i zmniejszania zużycia materiałów i surowców
		Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury energetyki ciepłej na terenie miasta
		Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED
	Rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej	Opracowanie i wdrożenie strategii elektromobilności wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji
		Opracowanie i wdrożenie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji
		Budowa i rozwój parkingów typu park&ride oraz park&bike wraz z infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych
		Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej
Tworzenie warunków do organizacji w gminie wypożyczalni pojazdów elektrycznych		
Rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą		
Rozbudowa systemu roweru miejskiego oraz systemów bezobsługowego wypożyczania rowerów miejskich, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie		
Wymiana samorządowej floty samochodowej oraz floty należącej do spółek gminnych i jednostek organizacyjnych gmin na elektryczną oraz zasilaną gazem ziemnym (tam gdzie jest to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie)		
Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF	Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika)	
	Projekty związane z rozwojem energetyki rozproszonej na terenie HOF (w formie klastra energii lub spółdzielni energetycznej)	
Cel operacyjny 2.4 Ochrona walorów przyrodniczych	Kreowanie przyjaznej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na obszarze HOF	<p>Priorytetowe traktowanie kwestii ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w dokumentach planowania przestrzennego</p> <p>Opracowanie wspólnego programu ochrony środowiska dla</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

i kulturowych obszarów HOF		obszaru HOF
		Opracowanie wspólnego programu opieki nad zabytkami dla obszaru HOF
	Właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i bioróżnorodności przyrodniczej na terenie HOF	Projekty o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym
	Właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego na terenie HOF	Projekty i przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym propagujące ochronę i zachowanie bioróżnorodności krajobrazu (szczególnie w zakresie dziedzictwa archeologicznego i kultury gockiej) Projekty i przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu materialnego zabytków i udostępnienia ich zwiedzającym
Cel operacyjny 2.5		
Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców	Edukacja i uświadamianie w dziedzinie racjonalnego korzystania z wody	Projekty o tematyce wody, w tym np.: znaczenie wody w przyrodzie i krajobrazie kulturowym; oszczędzania wody pitnej (śląd wodny); zapobieganie zanieczyszczaniu wód powierzchniowych; retencja i ponowne wykorzystywanie wody deszczowej i szarej; zieleń miejska itp.
	Edukacja i kształcenie w dziedzinie gospodarki cyrkularnej (gospodarki w obiegu zamkniętym)	Projekty edukacyjne obejmujące m.in. takie tematy jak: zapobieganie powstawania odpadów u źródła; zrównoważona konsumpcja; gospodarka współdzielenia; zapobieganie marnowaniu żywności itd.
	Edukacja i budowanie świadomości w zakresie transformacji energetycznej i czystego powietrza	Projekty edukacyjne i uświadamiające w takich obszarach jak: produkcja i oszczędzanie energii, energetyka odnawialna, elektromobilność, zanieczyszczenie powietrza i jego ochrona
	Edukacja i budowanie proaktywnych postaw w zakresie ochrony przyrody i właściwego korzystania z dziedzictwa naturalnego i kulturowego	Projekty edukacyjne w takich obszarach jak: przyroda i jej bioróżnorodność, wpływ człowieka na przyrodę, dziedzictwo i kultura, tradycje i produkty lokalne itp.
Cel operacyjny 2.6 (ZIT)		
Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF	Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne oraz rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF	Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinnym Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie EE Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/ modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej

Źródło: Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

W projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zidentyfikowano również planowane przedsięwzięcia, które są tożsame z zadaniami Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Hrubieszowskiego. Do najważniejszych z nich należą:

- Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej;
- Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej;

- Budowa sieci wodociągowej oraz budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej;
- Budowa sieci wodociągowej w ulicy Uchańskiej bocznej;
- Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego);
- Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka);
- Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów;
- Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej);
- Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA);
- Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, Modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacji odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy);
- Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskiej;
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka;
- Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego;
- Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Uchańskiej bocznej;
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka);
- Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV);
- Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej;
- Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody;
- Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne);
- Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Budowa zbiorników retencyjnych;
- Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów;
- Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz

wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania, budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych);

- Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście;
- Budowa instalacji OZE i inwestycje w efektywność energetyczną;
- Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego;
- HOF przyjazny środowisku – poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej.

6. Analiza i ocena stanu środowiska na obszarze objętym projektem Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

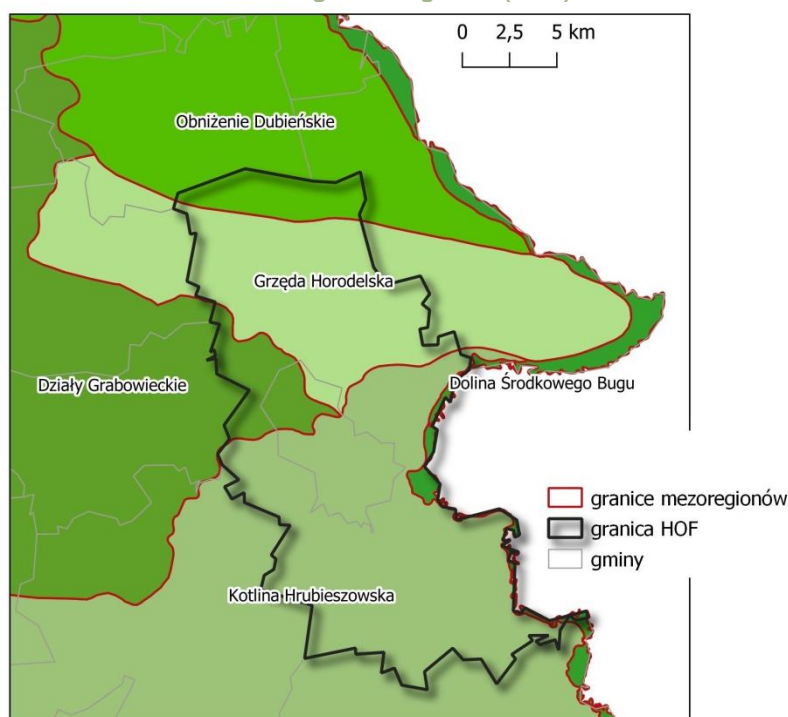
6.1 Położenie fizyczno-geograficzne

Według podziału fizycznogeograficznego Polski wg. Richlinga i in. (2021) Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny położony jest w granicach czterech makroregionów i pięciu mezoregionów (tab. 3), z czego jego największa część zlokalizowana jest w obrębie makroregionu **Wyżyna Wołyńska**. W jej obrębie w granicach HOF znajdują się dwa mezoregiony: Grzęda Horodelska oraz Kotlina Hrubieszowska. Cechą wspólną obszarów położonych w obrębie Wyżyny Wołyńskiej jest równoleżnikowy układ głównych elementów rzeźby – wzniesień i obniżień. Znaczącą rolę w kształtowaniu rzeźby terenu odegrała akumulacja eoliczna, erozja oraz akumulacja rzeczna. W krajobrazie Wyżyny Wołyńskiej dominują wierzchowiny lessowe, równiny denudacyjne oraz terasy rzeczne. Pokrywy lessowe zostały dodatkowo rozcięte przez doliny erozyjne. Brakuje tutaj jednak typowych dla obszarów lessowych wąwozów, a formy dolinne najczęściej reprezentowane są przez nieckowate doliny denudacyjne oraz suche doliny erozyjno-denudacyjne.

Tabela 3. Makroregiony i mezoregiony w granicach administracyjnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wg. Richlinga i in. (2021)

Ryc. 2. Makroregion	Mezoregion
Wyżyna Wołyńska (851.1)	Grzęda Horodelska (851.11)
	Kotlina Hrubieszowska (851.12)
Polesie Wołyńskie (845.3)	Obniżenie Dubieńskie (845.33)
Wyżyna Lubelska (343.1)	Działy Grabowieckie (343.18)
Polesie Zachodnie (845.1)	Dolina Środkowego Bugu (845.18)

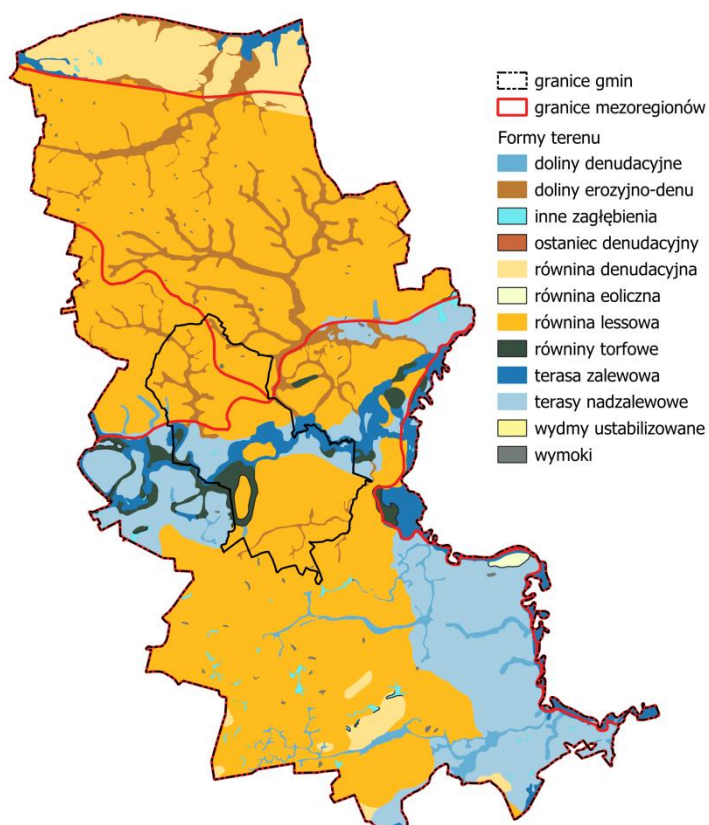
Ryc. 3. Położenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na tle podziału fizycznogeograficznego Polski wg. Richlinga i in. (2021)

Źródło: opracowanie własne

Krajobraz części HOF położonego w obrębie **Kotliny Hrubieszowskiej** ma charakter lekko falistej równiny lessowej małych wysokościach względnych i łagodnych zboczach o kilkustopniowym nachyleniu. Kotlina wypreparowana została w mało odpornych marglach kredowych, które w kilku płatach odsłaniają się na powierzchni w południowej części HOF. Na wychodniach tych skał występują drobne zagłębienia krasowe typu wertebów i uwałów. Charakterystyczną cechą terenu są również zagłębienia bezodpływowe, często o długości dochodzącej do kilkuset metrów oraz brak młodych rozcięć erozyjnych.

Ryc. 4. Mapa głównych form rzeźby terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Objaśnień do SMGP 1:50 000, arkusze (Horodło, Hrubieszów, Kopytów, Krytów).

Morfologia **Grzędy Horodelskiej** urozmaicona jest natomiast przez liczne wzniesienia i obniżenia terenu. Elementy wypiętrzone zwane są grzędami i osiągają wysokość 220-230 m n.p.m. Zbudowane są z osadów kredowych, które w epokach glacialnych przykryte zostały pokrywą lessową, osiągającą miąższość ponad 20 m. Wierzchowina lessowa poroczcinana jest licznymi głębokimi suchymi dolinami erozyjno-denudacyjnymi. Również w jej obrębie występują dodatkowo licznymi, drobnymi zagłębieniami bezodpływowymi typu wymoków.

Ku północy powierzchnia terenu obniża się o kilkanaście metrów przechodząc w **Obniżenie Dubieńskie** (część makroregionu **Polesie Wołyńskie**). W granicach HOF równina ta niemal w całości jest zalesiona. Dominują tutaj faliste równiny denudacyjne oraz równiny pojeziorne, które rozcięte są stosunkowo szeroką, zabagnioną i pokrytą łąkami doliną Ubrodowicy. Powierzchnia Obniżenia Dubieńskiego jest nachylona w stronę doliny Bugu i ograniczona wyraźną skarpią, która miejscami przekracza 10 m wysokości.

Fragment zachodniej części HOF leży w obrębie mezoregionu **Działy Grabowieckie**, które należą do makroregionu **Wyżyna Lubelska**. Działy Grabowieckie od mezoregionów wchodzących w skład Wyżyny Wołyńskiej oddziela krawędź erozyjno-denudacyjna związana z zasięgiem płata lessów. W granicach HOF region ten charakteryzuje się obecnością licznych wzniesień porożcinanych systemami głębokich suchych dolin erozyjno-denudacyjnych. Obszary o wyższym położeniu hipsometrycznym oraz stoki przykryte są lessami, zaś w dnach dolin znajdują się namuły i mułki oraz osady deluwialne.

Poniżej obszarów wierzchowinowych we wschodniej części HOF rozciąga się blisko na 2 km szerokości dolina Bugu. Obszar ten należy do mezoregionu **Dolina Środkowego Bugu** (makroregion **Polesie Zachodnie**). Charakteryzuje się on dobrze zachowanymi terasami rzecznyymi, zarówno zalewowymi jak i nadzalewowymi. Wyróżnić można dwie terasy zalewowe, które kształtowane były w holocenie oraz trzy terasy nadzalewowe powstałe w plejstocenie. W obrębie terasy zalewowej widoczne są stare meandry Bugu – zwane bużyskami, które częściowo wypełnione są wodą lub porośnięte są łęgami.

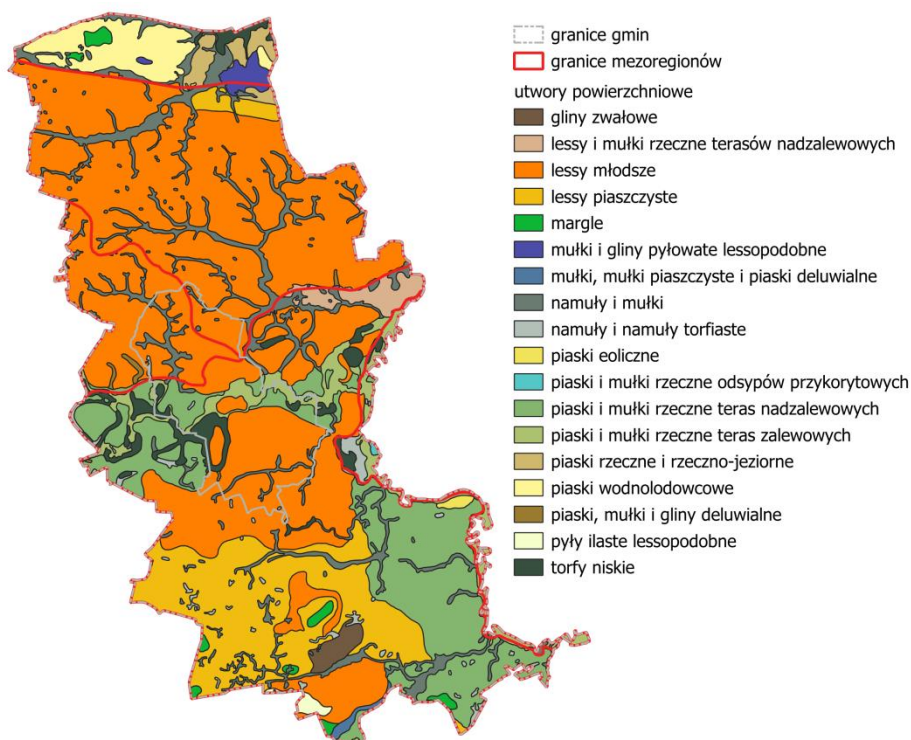
Najwyżej położony punkt w obrębie HOF znajduje się w jego północno-wschodniej części, na południe od Annopola i osiąga 232,5 m n.p.m. Teren najniżej położony zlokalizowany jest w dolinie Bugu, na wschód od miejscowości Husynne i osiąga 175,2 m n.p.m.

6.2 Geologia i zasoby mineralne

Terren HOF znajduje się w granicach peryferyjnej (południowej) części tektonicznej megajednostki - **platformy wschodnioeuropejskiej**. W obrębie HOF przebiega granica między częścią platformową wewnętrzną (typową) a zewnętrzną. Północna część obszaru znajduje się w obrębie platformy wewnętrznej jednostki **Wyniesienie zrębowe podlasko-lubelskie**, zaś centralna i południowa położone są w obrębie platformy zewnętrznej jednostki **Synklinorium Lubelskie**, wchodzącej w skład **Synklinorium Brzeźnego** (Żelichowski 1972).

Najstarszymi osadami znajdującymi się na powierzchni są skały górnokredowe reprezentowane tutaj przez margle, opoki margliste i kredę piszącą. Odślaniają się one jedynie w południowej części Kotliny Hrubieszowskiej. Na osadach kredowych wytworzyły się skały czwartorzędowe o miąższości 7 – 25 m. Najstarszymi utworami czwartorzędowymi stwierdzonymi na terenie HOF są osady piaszczysto-żwirowe zlodowaceń najstarszych. Zachowały się one jednak tylko w kopalnych dolinach. Osady zlodowaceń południowopolskich reprezentowane są przez: gliny zwałowe, ily zastoiskowe, piaski wodnolodowcowe oraz lessy. Na powierzchni z tego okresu odślaniają się jedynie gliny zwałowe, które występują w rejonie miejscowości Mieniany. W obszarach międzydolinnych glina zwałowa oraz lessy najstarszych zlodowaceń południowopolskich są przykryte warstwą gleby kopalnej, będącej produktem wietrzenia w interglacjale mazowieckim (wielkim). Tego samego wieku są piaski rzeczne doliny Huczwy, które wypełniają zagłębienia oraz rynny erozyjne starszego podłoża. Ponad utworami interglacjału wielkiego zalegają lessy zlodowaceń środkowopolskich (lessy starsze). Nie stwierdzono występowania tych osadów na powierzchni. Nad kopalnymi lessami starszymi występują gleby kopalne, które utworzone zostały w okresie interglacjału eemskiego. Osady zlodowaceń północnopolskich reprezentowane są przez: piaski i mułki rzeczne terasów nadzalewowych, lessy zapiaszczone i gliniaste oraz lessy młodsze (Rzechowski i in. 2016).

Ryc. 5. Mapa utworów powierzchniowych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SMGP 1: 50 000, arkusze (Horodło, Hrubieszów, Kopytów, Krytów)

Lessy młodsze zlodowceń północnopolskich występują na powierzchni całego analizowanego obszaru, a znajdujące się w ich obrębie warstwy gleb kopalnych pozwalają rozdzielić je na 4 poziomy (Dolecki, 1977). W południowej części HOF lessy mają większą domieszkę frakcji piaszczystej, w związku z tym możemy wyróżnić je jako lessy piaszczyste.

W rejonie Hrubieszowa występują dwie terasy nadzalewowe zlodowceń północnopolskich: wyższa i niższa, które zbudowane są z utworów piaszczysto-pyłastych (Rzechowski i in. 2016). Terasa wyższa ma wysokość 9,0–13,0 m, a obecność na jej powierzchni pokrywy lessów młodszych sprawia, że odcina się ona od terasy niższej stromym zboczem o wysokości prawie 10 m. Terasa niższa wzniesiona jest o 5-6 m ponad płaską powierzchnię dolin. Dobrze zachowana terasa niższa występuje w dolinie Huczwy (Jahn, 1956). Na powierzchni terenu utwory terasy wyższej odsłaniają się zaś na zachód oraz północny-wschód od Hrubieszowa.

Przełom plejstocenu i holocenu charakteryzował się akumulacją glin i piasków deluwialnych, które na terenie HOF występują lokalnie w południowej części (Rzechowski 1996). W holocenie akumulowane były piaski i żwiry tarasów zalewowych (staroholocenijskich – o wysokości 3-4 m oraz młodoholocenijskich – ok. 1,5 m), torfy, namuły i mady osadzające się w dolinach rzecznych oraz zagłębieniach bezodpływowych.

ZŁOŻA KOPALIN

Zgodnie z definicją surowce mineralne to substancje będące składnikami środowiska przyrodniczego: skorupy ziemskiej, hydrosfery, biosfery i atmosfery, wydzielone z nich i przystosowane do wykorzystania przez określoną gałąź techniki lub określoną technologię.

Z pojęciem surowca mineralnego związane są następujące definicje:

- Zasoby bilansowe – zasoby złoża lub jego części, którego cechy naturalne spełniają wymagania określone przez kryteria bilansowości i umożliwiają podejmowanie jego eksploatacji.
- Zasoby przemysłowe – część zasobów bilansowych lub pozabilansowych złoża, a w przypadku wód leczniczych, termalnych i solanek – zasobów eksploatacyjnych złoża, w granicach projektowanego obszaru górniczego lub wydzielonej części złoża przewidzianej do zagospodarowania, które mogą być przedmiotem uzasadnionej technicznie i ekonomicznie eksploatacji przy spełnieniu wymagań określonych w przepisach prawa, w tym wymagań dotyczących ochrony środowiska.

Zgodnie z Bilansem Zasobów Złóż Kopalin w Polsce wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r., wykonanym przez Państwowy Instytut Geologiczny teren Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest dość ubogi w złoża surowców.

Tabela 4. Zasoby złóż kopalnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby geologiczne bilansowe	Zasoby geologiczne pozabilansowe	Zasoby przemysłowe	Wydobycie
Wykaz złóż okruchowych: piasków i żwirów – tys. t					
Kolonia Kosmów	Z	265	-	-	-
Obrowiec	Z	63	-	-	-
Stefankowice	Z	29	-	-	-
Wykaz złóż surowców ilastych do produkcji kruszywa lekkiego - tys. m ³					
Hrubieszów	P	1 519	-	-	-

Skróty literowe dotyczące stanu zagospodarowania zasobów w wykazach złóż oznaczają:

P – złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie (w kat. C₂ + D, a w przypadku ropy i gazu – w kat. C); Z – złożo, z którego wydobyte zostało zaniechane.

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce, wg stanu na 31.12.2019 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy

Na omawianym terenie kryteria kopalin użytecznych spełniają czwartorzędowe surowce okruchowe oraz ilaste (tab. 4). Obecnie baza surowcowa ze względów ekonomicznych nie jest eksploatowana, ale stanowi potencjalną bazę surowców z możliwością ich wykorzystania w przyszłości.

Kopaliny okruchowe

Złożo „Obrowiec” udokumentowane zostało w formie karty rejestracyjnej w dwóch polach: polu A (zachodnie) o powierzchni 0,70 ha oraz polu B (wschodnie) o powierzchni 0,48 ha (Matuk-Trapczyńska, Jareniowski, 1980). Miąższość serii złożowej w tych polach wynosi odpowiednio: 1,8–5,2; śr. 3,0 m oraz 4,2–7,1; śr. 5,3 m, natomiast nadkład stanowi warstwa gleby o średniej grubości 0,3 m. Złożo udokumentowano w warstwie suchej – 1 m powyżej zwierciadła wody. Zwraca uwagę bardzo duża zawartość pyłów mineralnych. W karcie rejestracyjnej stwierdzono przydatność surowca do celów budownictwa drogowego.

	Pole A	Pole B
Zawartość ziaren o średnicy do 2 mm w %	100	98,2
Zawartość pyłów mineralnych w %	39,1	36,8
Wskaźnik piaskowy w %	12,1	29,3

Zawartość zanieczyszczeń obcych i części organicznych	brak	brak
---	------	------

Złoże „Stefankowice” znajduje się w północnej części HOF. Zasoby złoża udokumentowano w karcie rejestracyjnej (Matuk-Trapczyńska, Jareniowski, 1980). Rozpoznawane było w trzech osobnych polach (A, B i C), z czego zasoby zatwierdzone zostały tylko w polach B (zachodnim) i C (wschodnim). Pole A (położone na południe od wyżej wymienionych) było już przedmiotem wcześniejszej, niekoncesjonowanej eksploatacji przed udokumentowaniem złoża. Całe złożo w swym obecnym kształcie (pola B i C) ma powierzchnię 2,14 ha w tym pole B – 0,91 ha, i pole C – 1,23 ha. Miąższość serii złożowej w polu B waha się w granicach 1,1–1,9 m, śr. 1,4 m, w polu C 0,8– 2,1 m, śr. 1,4 m. Nadkład nad złożem w obu polach wynosi około 0,3 m. Kopaliną są drobnoziarniste piaski wodnolodowcowe o średnim punkcie piaskowym 95,4% (pole B), 99,8% (pole C), zawartość pyłów wynosi średnio 33,34% w polu B i 29,76% w polu C. Złożo w obu polach jest niezawodnione. Oba pola nie były dotychczas eksploatowane.

Złożo „Kolonja Kosmów” zlokalizowane jest w dolinie rzeki Bug w obrębie plejstoceniowych osadów akumulacji rzecznej. Serię złożową stanowią piaski drobno- i średnioziarniste o miąższości 1,4–4,1 m (średnio 2,6 m) podścielone mułkami piaszczystymi, bądź piaskami drobnoziarnistymi i pylastymi. Nadkład złoża to gleba piaszczysta o miąższości 0,2–0,6 m (średnio 0,4 m). Złożo udokumentowano w warstwie suchej. Kopalina charakteryzująca się punktem piaskowym o wartości 100 % i zawartości pyłów mineralnych od 1,7 do 4,8% – średnio 3,1% może mieć zastosowanie w budownictwie i drogownictwie.

Żadne ze złóż kopalin okrucowych na terenie HOF nie jest obecnie zagospodarowane. Złożo „Obrowiec” eksploatowane było w latach 80. metodą odkrywkową, jednym poziomem wydobywczym. Wydobyte prowadzone w polu A i pozyskano z niego około 7 tys. ton surowca, który wykorzystywany był przede wszystkim do budowy dróg. W wyniku eksploatacji powstało wyrobisko wglębne, które obecnie jest zarośnięte. Złożo „Stefankowice” w polu A było eksploatowane przez Gminę Hrubieszów i okolicznych mieszkańców gminy przed latami 80. Piaski udokumentowane w złożu „Kolonja Kosmów” zaliczone zostało do kopalin o niewielkim znaczeniu i wartości gospodarczej. Złożo cechują korzystne warunki geologiczno-górnice dla wydobywania kopaliny, tj. prosta budowa geologiczna oraz dogodne warunki udostępnienia. Jest to złożo o znaczeniu lokalnym i takie było jej przeznaczenie w latach 1985–92, kiedy to miała miejsce tu eksploatacja kopaliny na potrzeby lokalnego drogownictwa przez Gminę Hrubieszów. W okresie eksploatacji złoża wydobyto z niego 20,2 tys. ton piasku. W wyniku prac powstało wyrobisko o wymiarach 200 x 150 x 3 m i charakterze stokowo-wglębnym. Z punktu widzenia ochrony złóż (Nieć, 2002), złożo „Kolonja Kosmów” zaliczone zostało do powszechnych, łatwo dostępnych, licznie występujących na terenie całego kraju (klasa 4), jednak z punktu widzenia ochrony środowiska – do złóż konfliktowych (klasa B). Oznacza to, że eksploatacja możliwa byłaby dopiero po spełnieniu określonych wymagań. Na ocenę „klasa B” wpływa położenie złoża w obrębie gruntów ornych o wysokiej klasie bonitacyjnej oraz lasów w dolinie Bugu objętej Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu, oraz obszarem sieci Natura 2000 „Dolina Środkowego Bugu”.

Kopaliny ilaste

Złożo „Hrubieszów” udokumentowane zostało w kategorii C₂ z przeznaczeniem do produkcji kruszywa lekkiego (złożo ilaste; tab. 4). Miąższość złoża waha się od 13 do 22 m, śr. 17 m,

natomiast nadkład stanowi gleba lessowa o grubości od 0,2 do 1,0 m, śr. 0,6 m. Seria złożowa jest częściowo zawodniona, a poziom wodonośny występuje na głębokości od 6,0 do 15,0 m. Obszar złoża zajmuje powierzchnię 8,8 ha.

Analiza składu chemicznego kopaliny wykazała:

- zawartość CaO + MgO – od 4,7 do 7,6, śr. 6,0%
- zawartość Fe₂O₃ – od 2,3 do 3,8, śr. 3,0%
- zawartość Al₂O₃ – od 7,0 do 7,2, śr. 7,1%
- zawartość SiO₂ – od 72,6 do 73,2, śr. 72,8%

Parametry jakościowe wyrobu (na podstawie badań technologicznych) są następujące:

- pionowa szybkość spiekania – od 11,1 do 16,9 mm/min
- wydajność spieku – od 0,6 do 0,9 m³ /m² godz.
- umowna gęstość nasypowa – od 660 do 720 kg/m³

W 2009 roku z Bilansu zasobów (2010) wykreślone zostało złożo lessów przeznaczone do produkcji cegły pełnej „Hrubieszów (Feliks)”, które było udokumentowane w kategorii B i C1 (Drobek, 1968). W 1994 roku zaprzestano jego eksploatacji z uwagi na pogorszenie parametrów jakościowych kopaliny w ówczesnie eksploatowanej partii złoża. W wyniku eksploatacji złoża powstało wyrobisko o charakterze stokowo-wgłębnym, które obecnie jest całkowicie zarośnięte i częściowo zawodnione. Szacuje się, że ze złoża „Feliks” wydobyto 152 tys. m³ kopaliny. Opracowano dodatek nr 1 do dokumentacji (Machowska-Adamek, 2009), w którym rozliczono zasoby w złożu.

Na terenie HOF udokumentowano również 3 złoża torfu: „Wolica”, „Teptiuków” oraz „Stefankowice”. Ewentualne gospodarcze wykorzystanie tego surowca możliwe jest w takich dziedzinach jak np. na cele energetyczne, rolnicze lub medyczne. Ciągną się tu również złoża węgla kamiennego będące kontynuacją zagłębienia Lwowsko-Wołyńskiego, jednakże ich eksploatacja jest niewskazana ze względu na wysokiej klasy grunty rolne oraz słabe przebadanie tych złóż.

6.3 Gleby

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny pod względem warunków glebowych jest jednym z najlepszych w województwie lubelskim i w Polsce. Występujące tu gleby są bardzo dobrej jakości o doskonałych właściwościach fizycznych: są przewiewne, przepuszczalne, a jednocześnie mogą magazynować duże ilości wody. HOF ze względu na walory środowiskowe, a w szczególności właściwości gleby i uświetnienie, podobnie jak cały powiat hrubieszowski w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 został zakwalifikowany jako Obszar Strategicznej Interwencji w zakresie produkcji żywności - do Żywielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji województwa lubelskiego. Duże znaczenie miała koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego.

Na terenie HOF pokrywa glebowa jest odzwierciedleniem litologii podłoża. Przeważającą część obszaru funkcjonalnego zajmują gleby wytworzone z lessów. Są to gleby brunatne właściwe i czarnoziemy zdegradowane występujące zwłaszcza na Grzędzie Horodelskiej

oraz w Kotlinie Hrubieszowskiej. Gleby brunatne właściwe wykształciły się przeważnie z utworów lessowych i lessowatych, zalegających często na podłożu kredowym (Turski i in. 2008). Miąższość poziomu próchnicznego wynosi średnio 30-35 cm.

Obok gleb brunatnych w Kotlinie Hrubieszowskiej dość licznie występują gleby płowe. Lokalnie na wierzchołkach i zboczach dolin występują rędziny właściwe, które wytworzone są z górnokredowych opok marglistych, margli i kredy piszącej. W dolinach rzecznych i zagłębieniach bezodpływowych wytworzyły się mady, gleby torfowe i czarne ziemie.

Czarnoziemy są to gleby o pyłowym, wyjątkowo wyrównanym składzie granulometrycznym, wykształcone z utworów lessowych pod roślinnością leśno - stepową, łąkową i stepową. Zlokalizowane są głównie na wierzchołkach lessowych (Turski i in. 2008). Poziom próchnicy jest wysoki, o miąższości najcięższej 40 - 60 cm, a jej średnia zawartość wynosi 2,0 - 3,5 %. Dobre właściwości fizyko - chemiczne tych gleb sprzyjają osiągnięciu na nich wysokich plonów bez dużych nakładów. Czarnoziemy bonitowane są bardzo wysoko.

Mady tworzą grupę gleb aluwialnych występujących na współczesnych terasach akumulacyjnych dolin rzecznych. Są to najczęściej gleby żyzne i urodzajne oraz optymalnie uwilgotnione. Ponadto cechują się zdolnościami podsiąku w okresie niedoboru opadów atmosferycznych oraz dużą czynnością biologiczną, która wynika z obecności próchnicy często w całym profilu glebowym (Turski i in. 2008). Mimo to, ze względu na położenie część mad rzecznych narażona jest na zalewy powierzchniowe. Szczególnie widoczne jest to w okresie wczesnowiosennym i bezpośrednio wpływać może to na skrócony okres wegetacji. Mady najczęściej mają odczyn słabo kwaśny lub zbliżony do obojętnego. Jednak w dolinach, do których dostaje się materiał zasobny w węglan wapnia ze stoków zbudowanych ze skał lessowych odczyn ten jest bliższy alkalicznemu. Mady są przeważnie zasobne w magnez, a ubogie w przyswajalny fosfor. Użytkowane są jako grunty orne lub użytki zielone.

Czarne ziemie wykształciły się zarówno z glin i iłów, jak i utworów piaszkowych w warunkach nadmiernego uwilgotnienia, często przy udziale roślinności łąkowej (Turski i in. 2008). Gleby te odznaczają się dużą zawartością substancji organicznej i poziomami próchnicznymi o dużej miąższości. Należą do gleb okresowo nadmiernie uwilgotnionych, są natomiast zasobne w fosfor i magnez i ubogie w potas.

Gleby torfowe wykształciły się w dolinach rzek na torfowiskach niskich, o zwolnionym przepływie wody, gdzie dominującym był proces torfotwórczy. Warunkiem rozwoju tego procesu było stagnowanie wody na powierzchni oraz akumulacja dużych ilości resztek roślinnych (Turski i in. 2008). Po zmeliorowaniu dolin rzecznych i obniżeniu się poziomu wody gruntowej przebieg procesu torfotwórczego został poważnie ograniczony do niewielkich, najniższych położonych powierzchni. Gleby torfowe mają odczyn słabo kwaśny lub zbliżony do obojętnego. Tworzą kompleksy użytków zielonych średnich. Użytkowane są głównie jako łąki i pastwiska.

Ze względu na uwarunkowani grunty użytkowane rolniczo stanowią ponad 3/4 ogólnej powierzchni HOF. Na terenie HOF dominują gleby bardzo dobre i dobre od I do III klasy bonitacyjnej i stanowią ponad 95% gruntów ornych. Gleby IV –VI klasy bonitacyjnej zajmują niewielkie powierzchnie gruntów ornych – około 5%. Występują one w północnej części HOF, na północ od Stefankowic i Ubrodowic oraz w południowo-wschodniej części HOF w rejonie Czumowa i Kol. Kosmów. Są to najczęściej gleby płowe, rdzawe i brunatne

wykształcone na piaskach gliniastych, słabogliniastych oraz pyłach. Wśród gleb użytków zielonych dominują gleby klas III-IV i stanowią około 75%.

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki w HOF, głównie w gminie Hrubieszów. Na taki stan rzeczy wskazują m.in. struktura użytkowania gruntów, a także liczba gospodarstw. Rozwój rolnictwa uwarunkowany jest wieloma różnorodnymi czynnikami, zarówno przyrodniczymi, do których zaliczyć można: jakość i żyzność gleb, wpływ klimatu, stosunki wodne, ukształtowanie powierzchni, jak i pozaprzyrodniczych m.in.: sposób gospodarowania (nawożenie, mechanizacja rolnictwa), czy też stosunki własnościowe. Znaczny wpływ na poziom rolnictwa na danym terenie ma struktura wielkościowa gospodarstw. Większe gospodarstwa dają lepsze możliwości produkcyjne, a co za tym idzie dochody jakie może uzyskać. Gospodarstwa wielkopowierzchniowe sprzyjają również wypracowaniu specjalizacji, dzięki czemu zwiększa się ich wydajność i opłacalność. Zgodnie z danymi Urzędu Gminy przedstawionymi w Raporcie o stanie gminy Hrubieszów za 2019 rok średnia wielkość gospodarstwa wynosiła ok. 7,2 ha była poniżej średniej wojewódzkiej, kształtującej się na poziomie 7,93 ha oraz poniżej średniej dla obszaru całego kraju, który wynosił 10,95 ha. Zgodnie z Raportem o stanie gminy w 2019 roku w Gminie Hrubieszów funkcjonowało 3 349 gospodarstw powyżej 1 ha oraz 2 206 gospodarstw poniżej 1 ha, w porównaniu do roku poprzedniego liczba gospodarstw powyżej 1 ha wzrosła o 22 podmioty, natomiast spadła liczba gospodarstw poniżej 1 ha - o 13 podmiotów. Najwięcej gospodarstw posiada powierzchnie od 1 do 5 ha i w 2019 roku była to liczba 2 116 a w 2018 r. 2107 gospodarstw.

W roku 2014 zgodnie z danymi GUS ogólna powierzchnia użytków rolnych wynosiła 24 169 ha, z czego łąki zajmowały 2 654 ha (10,98%), sady 330 ha (1,37%), pastwiska 423 ha zakrzewione 3 209 ha (13,28%).

Wg Spisu Rolnego z 2020 roku powierzchnia użytków rolnych ogółem w HOF wynosiła 21 856,95 ha (Tab. 5).

Tabela 5. Charakterystyka użytkowania gruntów w HOF

Rodzaj użytkowanych gruntów	Powierzchnia Gmina Hrubieszów [ha]	Powierzchnia Gmina Miejska Hrubieszów [ha]	Powierzchnia HOF [ha]
grunty ogółem	19 805,69	2 854,07	22 659,76
użytki rolne ogółem	19 073,78	2 783,17	21 856,95
użytki rolne w dobrej kulturze	19 018,68	2 774,61	21 793,29
pod zasiewami	17 419,62	2 430,16	19 849,78
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	30,31	0,00	30,31
uprawy trwałe	84,45	41,30	125,75
łąki trwałe	1 410,85	282,26	1 693,11
pastwiska trwałe	28,86	0,00	28,86
pozostałe użytki rolne	55,10	8,56	63,66
las i grunty leśne	101,92	16,43	118,35
pozostałe grunty	629,99	54,47	684,46

Źródło: BDL GUS

Cechą wiodącą HOF w zakresie funkcjonowania gospodarstw rolnych jest ich ukierunkowanie na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych. W produkcji roślinnej dominują zboża. Notuje się tu wysoki w ogólnej powierzchni zasiewów zbóż udział pszenicy oraz niski, w porównaniu ze średnią województwa udział owsa, pszenżyta, czy mieszanek zbożowych. Dość znaczący w zasiewach ogółem jest również udział buraków cukrowych, pomimo faktu, że w 2019 roku zakończyła pracę cukrownia w Strzyżowie, jedna z dwóch działających na terenie powiatu hrubieszowskiego. Oprócz wymienionych upraw rolnicy zajmują się uprawą roślin strączkowych, przede wszystkim fasoli i grochu, rzepaku, a także kukurydzy, dyni, chmielu oraz ziemniaków. Dobra jakość gleb warunkuje również funkcjonowanie małej ilości gospodarstw zajmujących się produkcją owoców. Gospodarstwa zajmujące się produkcją owoców, w tym głównie jabłek i gruszy zlokalizowane są w Kozodawach, Łotoszynach i Świerszczowie.

Produkcja rolna jest ingerencją w środowisko i musi odbywać się w sposób kontrolowany. Brak wiedzy na temat chemicznych i fizykochemicznych właściwości gleby prowadzić może do nadmiernego nawożenia mineralnego lub wręcz przeciwnie do wyczerpywania gleb z podstawowych składników pokarmowych. Degradację naturalną pokrywy glebowej przyspieszają niewłaściwe zabiegi agrotechniczne, a w skutek procesów erozyjnych następuje zastąpienie czarnoziemów na terasach o większych spadkach glebami brunatnymi (mają odczyn słabo kwaśny lub obojętny, zbliżoną do czarnoziemów zawartość próchnicy, lecz inną miąższość poziomu próchniczego). Czarnoziemy i gleby brunatne tworzą kompleks gleb ornych pszennych bardzo dobrych i dorodnych. Niezwykle istotne jest utrzymanie wysokiej jakości i żyzności gleb poprzez stosowanie skutecznych działań przeciwoerozyjnych.

Nasilające się stałe wpływy różnorodnych form działalności rolniczej, usługowej i urbanizacyjnej przyczyniają się do znacznych zmian w naturalnych warunkach glebowych. Zmiany te przejawiają się w postaci szeregu form degradacji pokrywy glebowej i prowadzą do wytworzenia gleb o zmienionym profilu i właściwościach fizykochemicznych. Procesy degradacji gleb związane są przede wszystkim z:

- rejonami intensywnej produkcji rolnej i hodowlanej,
- intensywnej melioracji gleb,
- rejonami budowy nowych osiedli mieszkaniowych,
- trasami komunikacyjnymi,
- terenami eksploatacji kopalni lub wyrobisk poeksploatacyjnych.

Przekształcenia mechaniczne gleb powodowane są przez zabudowę terenu, utwardzanie i ubicie podłoża, zdjęcie pokrywy glebowej lub jej wymieszanie z elementami obcymi (np. gruzem budowlanym) oraz w wyniku formowania wykopów i wyrównań. Ważnym czynnikiem jest emisja zanieczyszczeń powietrza i opad zanieczyszczeń oraz procesy chemicznej degradacji gleb przez niewłaściwie prowadzoną gospodarkę ściekową i odpadową.

Na stan gleb wpływają głównie czynniki pochodzenia antropogenicznego:

- Intensywne rolnictwo – stosowanie wysoko wydajnych maszyn, technik uprawy i hodowli, nadmierne wykorzystywanie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, co może prowadzić do degradacji chemicznej gleb (przeciążenie nadmierną ilością substancji chemicznych, w tym metalami ciężkimi, co prowadzi do zakwaszenia, zasolenia, alkalizacji, zmian jakościowych i ilościowych w próchnicy)

oraz degradacji fizycznej gleb (utrata określonej masy gleby, zmiany struktury gleby, nadmierne zagęszczenie i niekorzystne zmiany stosunków wodnych, erozja spowodowana niewłaściwym użytkowaniem gruntów);

- Działalność zakładów produkcyjno-usługowych – przyczyniająca się głównie do degradacji chemicznej gleb, na skutek emisji szkodliwych substancji do atmosfery, odprowadzania ścieków;
- Komunikacja i transport samochodowy – przyczyniający się do zanieczyszczenia gleb położonych w bezpośrednim sąsiedztwie intensywnie użytkowanych szlaków komunikacyjnych – droga krajowa i wojewódzka (degradacja chemiczna).

Ponadto negatywny wpływ na jakość gleb wywierają: składowanie odpadów w miejscach do tego nie przeznaczonych, wypalanie traw, palenie odpadów na powierzchni ziemi, odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków do środowiska, nieszczelne szamba.

Na terenie gminy Hrubieszów nie jest zlokalizowany żaden stały punkt pomiarowo-kontrolny, w związku z czym analizowana jednostka nie jest objęta monitoringiem chemizmu gleb ornych realizowanych w ramach obowiązującego Państwowego Monitoringu Środowiska.

6.4 Klimat i jakość powietrza

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny leży w obrębie lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej, która charakteryzuje się przewagą wpływów kontynentalnych, co ma wyraz w stosunkach termiczno – opadowych (Zinkiwiczwowie 1975).

Najczęściej występują tu masy powietrza polarno-morskiego (maksimum napływów w ciągu lata) i polarno-kontynentalnego (maksimum napływu z końcem zimy i na początku wiosny). Stanowią one 90% dni w roku, powietrze arktyczne stanowi 7,3 %, zaś powietrze tropikalne 2%. Powietrze polarno-morskie w miesiącach letnich przynosi ochłodzenie, zimą zaś odwilże i opady śniegu. Polarno-kontynentalne powietrze w miesiącach zimowych przynosi mroźną pogodę bez opadów, a w lecie słoneczną i suchą.

W ciągu roku przeważają wiatry z kierunków SW,W,NW (około 50% wszystkich wiatrów) a najrzadszymi są te z północy i północnego-wschodu (około 15%). Omawiany obszar znajduje się w miejscu występowania jednego z najwyższych współczynników udziału wiatrów wschodnich w Polsce. Związane jest to ze sporym udziałem cech kontynentalizmu klimatu. Średnia prędkość wiatru to ok. 3 m/s. Na obszarach wierzchowinowych notuje się większy udział silniejszych wiatrów, dzięki czemu przewietrzanie jest dużo lepsze. Przekłada się to na przewietrzenie i łatwiejsze usuwanie zanieczyszczeń powietrza (pyły, spaliny, dym).

Stopień zachmurzenia należy do najniższych w kraju – średnioroczne zachmurzenie wynosi ok. 61% (liczba dni pogodnych to 52, a pochmurnych – 138). Kontynentalne masy powietrza wpływają na rozkład opadów w cyklu rocznym, przeważają opady letnie (maksimum przypada na czerwiec-sierpień) nad zimowymi. Najwilgotniejszy miesiącem jest lipiec, najsuchszym natomiast styczeń i luty. Średnie wieloletnie sumy opadów mieszczą się w zakresie 550-575 mm opadu rocznie i są typowe dla obszarów nadbużańskich. Ponadto w okolicy Hrubieszowa przebiega jeden z trzech szlaków gradowych, co wpływa na liczbę dni z gradem (4 rocznie). Ważnym elementem klimatu z punktu widzenia rolnictwa, jest czas zalegania i grubości pokrywy śnieżnej, który na terenie HOF wynosi ok. 65 dni w roku.

Warunki termiczne są charakterystyczne dla rejonów wyniesionych ale nie wyżynnych. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń z temperaturą $-4,2^{\circ}\text{C}$, natomiast najcieplejszym lipiec ($17,7^{\circ}\text{C}$). Średnia roczna temperatura powietrza z wielolecia wynosi $7,2^{\circ}\text{C}$. To właśnie duża różnica między średnią temperaturą stycznia i lipca wskazuje na kontynentalizm klimatu, który zmniejsza się w kierunku zachodnim.

Średnia data wiosennych przymrozków przypada na 15 maja, średnia data pierwszych jesiennych przymrozków - około 20 września. Okres wegetacyjny (IV - X) ze średnią temperaturą dobową powyżej 5°C wynosi przeciętnie 207 dni (w zach. części kraju - 220 dni, w półn. - wsch. - 190 dni). Temperatura powietrza, szczególnie w okresie zimowym, jest niższa niż w pozostałej części trwania pór roku - jest to rejon występowania najdłuższych zim - średnio 84 dni.

Klimat jest znacznie modyfikowany w dolinie Bugu i jego dopływów ze względu na płytkie zaleganie wód gruntowych, - występuje tu niekorzystne zjawisko inwersji termicznej i zalegające mgły.

Zgodnie z danymi IMGW w Polsce rok 2019 był najcieplejszym rokiem w ostatnim 50-leciu. Średnia roczna temperatura powietrza w Polsce wyniosła $10,2^{\circ}\text{C}$ i była wyższa od normy wieloletniej 1971-2000 o $2,4^{\circ}\text{C}$.

Ryc. 6. Mapa średniej temperatury powietrza w 2019 roku

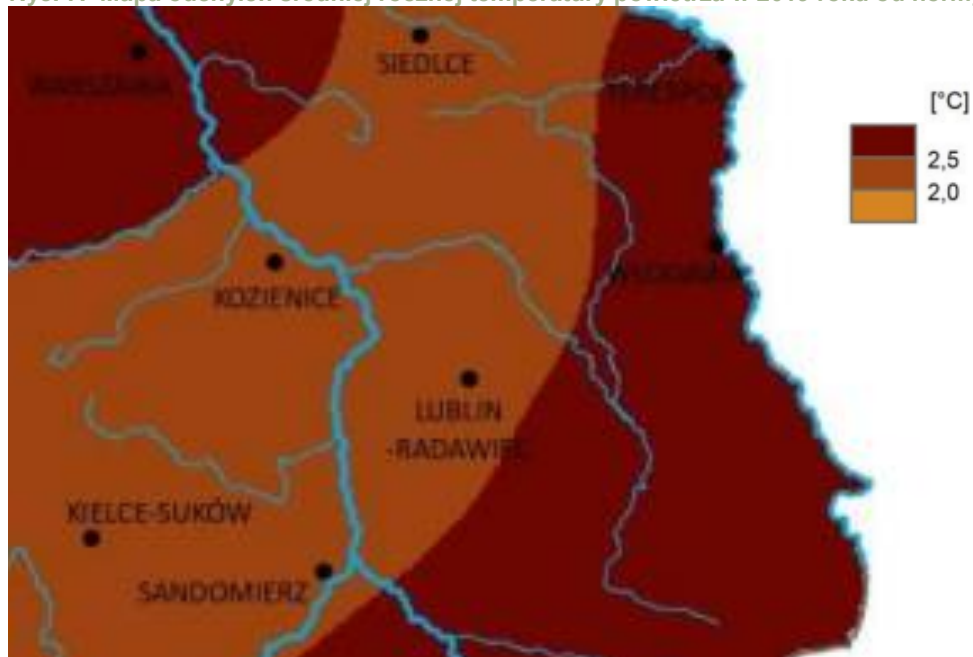

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Zgodnie z przedstawioną mapą (ryc. 4) na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego średnioroczna temperatura w 2019 r. wynosiła ok. 10°C . W całym kraju zanotowano wysokie, dodatnie odchylenia średniej rocznej temperatury powietrza od normy wieloletniej 1971-2000. Prawie na całym obszarze Polski odchylenia średniej rocznej temperatury przewyższały 2°C . HOF położony jest w granicach najwyższych w Polsce odchyień temperatury (powyżej $2,5^{\circ}\text{C}$).

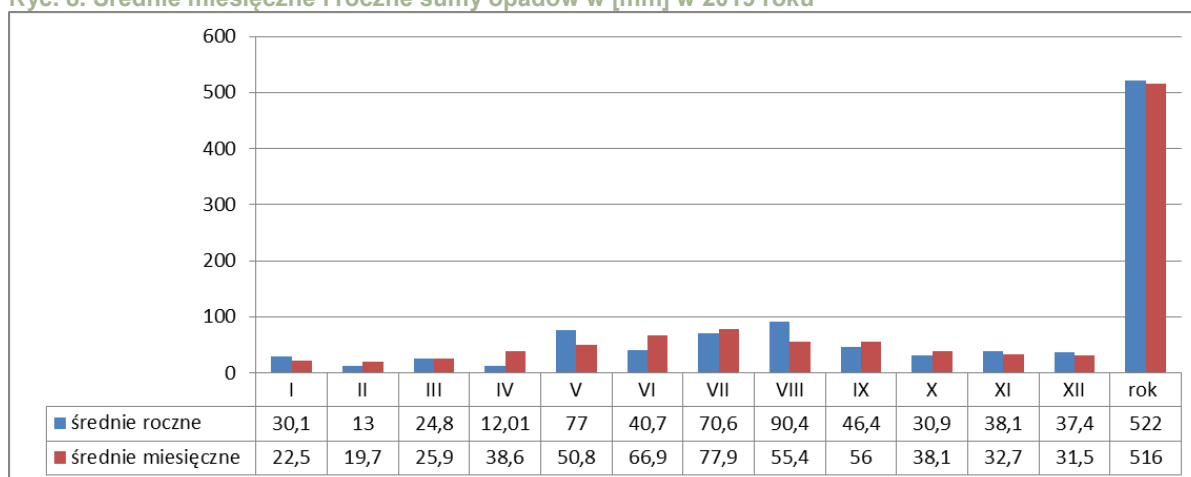
Ryc. 7. Mapa odchyleń średniej rocznej temperatury powietrza w 2019 roku od normy 1971-2000

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Pod względem opadowym wg. Rocznika Meteorologicznego 2019, przygotowanego przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, rok 2019 był bardzo zróżnicowany. W roku wystąpiły zarówno okresy skrajnie suche, jak i skrajnie wilgotne, a na wysokie miesięczne i roczne sumy opadów znaczący wpływ miały nawałne deszcze występujące regionalnie od maja do sierpnia. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych w 2019 roku wyniosła 573,3 mm. Zgodnie z danymi położonej najbliższej HOF stacji synoptycznej mieszczącej się w mieście Włodawa, średnioroczna suma opadów w 2019 rok wynosiła 522 mm. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych w Polsce w 2019 roku stanowi 93,2% normy z lat 1971-2000. Szczegóły dotyczące pomiarów w stacji Włodawa przedstawia poniższy wykres.

Ryc. 8. Średnie miesięczne i roczne sumy opadów w [mm] w 2019 roku

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Analiza i obserwacja zróżnicowanego przebiegu pór roku w następujących po sobie latach na terenie całego kraju (duża zmienność temperatury powietrza z roku na rok), zauważalny rosnący systematycznie od połowy XIX wieku trend temperatury (ze znaczącym wzrostem od roku 1989), wzrost liczby występowania zjawisk ekstremalnych (fale upałów, nawałne

deszcze i burze, susze, wiatry huraganowe i trąby powietrzne oraz grad,), a także tendencje spadkowe liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych, mogą świadczyć o ocieplaniu się klimatu. Zmiany klimatu mają i będą miały duży (bezpośredni i pośredni) wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczna.

Poniżej przedstawiono miesięczne dane stacji meteorologicznej (stacja Włodawa) położonej najbliżej HOF. Tabele zawierają dane związane z ciśnieniem atmosferycznym, temperaturą powietrza, wilgotnością względną, prędkością wiatru, zachmurzeniem, opadami, temperaturą minimalną przy powierzchni gruntu, usłonecznieniem, zjawiskami pogodowymi oraz procentowym rozkładem kierunków wiatru (dd) w przedziałach prędkości (na wysokości wiatromierza). W tabelach użyto następujących skrótów:

DATA – dzień wystąpienia wartości ekstremalnej

Pśr – średnia miesięczna wartość ciśnienia atmosferycznego

Pmax – maksymalna wartość ciśnienia atmosferycznego

Pmin – minimalna wartość ciśnienia atmosferycznego

Tśr – średnia miesięczna wartość temperatury powietrza

Tmaxśr – średnia maksymalna wartość temperatury powietrza

Tminśr – średnia minimalna wartość temperatury powietrza

ABS Tmax – absolutna maksymalna wartość temperatury powietrza

ABS Tmin – absolutna minimalna wartość temperatury powietrza

Uśr – średnia miesięczna wartość wilgotności względnej

Umin – minimalna wartość wilgotności względnej

dd – kierunek wiatru

ffśr – średnia miesięczna wartość prędkości wiatru

ffmax – maksymalna wartość prędkości wiatru

Nśr – średnia miesięczna wartość zachmurzenia ogólnego

Rdsuma – suma miesięczna opadów atmosferycznych

Rdmax – maksymalna suma dobowo opadów atmosferycznych

Tgminśr – średnia miesięczna wartość temperatury minimalnej przy powierzchni gruntu

ABS Tgmin – absolutna temperatura minimalna przy powierzchni gruntu

Ssuma – suma miesięczna usłonecznienia

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Tabela 6. Ciśnienie atmosferyczne, temperatura powietrza, wilgotność względna, prędkość wiatru, zachmurzenie, opady - stacja Włodawa

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-XII
Pśr	988,0	998,6	992,2	997,2	990,7	996,8	991,0	996,2	996,0	995,0	991,3	991,8	993,7
Pmax	1007,4	1022,6	1009,8	1009,8	1005,8	1007,2	999,5	1008,5	1008,5	1006,5	1004,0	1015,4	1022,6
DATA	7	23	20	19	13	25	4	22	14	31	22	29	23,II
Pmin	959,8	976,8	970,6	986,6	979,5	989,6	983,6	983,7	974,4	980,8	972,1	968,1	959,8
DATA	14	28	11	27	2	20	7	8	30	2	4	22	14,1
Tśr	-3,3	2,1	4,8	9,7	13,7	21,8	18,4	19,6	14,3	10,4	6,0	2,5	10,0
Tmaxśr	-1,1	5,4	9,4	15,4	18,8	28,1	24,8	26,2	20,3	16,4	8,9	4,9	14,8
Tminśr	-5,7	-0,3	0,7	4,2	9,0	15,2	13,0	13,5	9,0	6,1	3,7	0,4	5,7
ABS Tmax	4,5	12,1	18,3	27,6	25,6	33,7	37,3	32,3	29,4	24,3	18,4	12,8	37,3
DATA	17	19	31	26	20	26	1	29	1	15	4	18	1,VI
ABS Tmin	-12,5	-8,9	-6,7	-2,4	-0,4	8,8	7,5	8,6	1,4	-1,8	-3,5	-3,9	-12,5
DATA	11	23	3	16	8	1	5	15	24	31	1	4	11,1
Liczba dni:													
Tmin ≤ 0	30	15	13	6	1	0	0	0	0	4	6	14	89
Tmin ≤ -10	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Tmax < -10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tmax ≥ 25	0	0	0	2	2	26	13	21	5	0	0	0	69
Tmax ≥ 30	0	0	0	0	0	8	4	4	0	0	0	0	16
Uśr	86	79	72	56	75	66	68	70	74	82	89	87	75
Umin	67	39	16	19	31	24	28	30	27	43	58	51	16
DATA	15	22	23	19	1	30	1	28	9	15	1	31	23,III
fśr	4,3	4,4	5,1	4,0	3,5	3,3	3,5	2,8	3,8	3,6	4,3	5,2	4,0
fmax	9,0	9,0	11,0	9,0	8,0	10,0	8,0	8,0	11,0	10,0	8,0	10,0	11,0
DATA	1; 14; 15; 16	10; 14; 26	11; 16	24	2; 13	27	1; 8	8	30	12	2; 5; 21; 30	8; 30; 31	11,III; 16,III; 30,IX
Nśr	7,1	5,9	5,5	3,8	5,7	3,5	4,5	4,0	4,7	4,2	6,8	6,4	5,2
Rdsuma	30,1	13,0	34,8	12,1	77,0	40,7	70,6	90,4	46,4	30,9	38,1	37,4	521,5
Rdmax	3,8	6,8	8,3	5,7	14,8	16,5	25,8	44,1	9,5	7,9	6,9	11,6	44,1
DATA	13; 15	21	9	21	28	8	13	12	2	9	10	23	12,VI
Liczba dni:													
RD ≥ 0.1	19	8	14	7	15	7	16	12	13	10	14	12	147
RD ≥ 1.0	12	3	8	2	12	5	9	8	9	5	8	7	88
RD ≥ 5.0	0	1	2	1	5	4	5	3	4	4	5	3	37
RD ≥ 10.0	0	0	0	0	3	2	2	3	0	0	0	2	12
RD ≥ 20.0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Tabela 7. Temperatura minimalna przy powierzchni gruntu, usłonecznienie, zjawiska - stacja Włodawa

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-XII
Tgminśr	-7,0	-1,3	-0,8	2,7	7,7	13,8	11,9	12,0	7,4	4,4	2,7	-0,9	4,4
ABS Tgmin	-15,9	-9,9	-7,8	-5,7	-2,5	7,7	6,4	7,2	-0,6	-4,7	-6,6	-5,3	-15,9
DATA	27	23	3	16	8	1	5	16	24	31	1	1	27,1
Ssuma	52,6	98,8	151,7	269,9	207,3	355,3	276,5	304,4	215,9	187,1	56,8	46,8	2223,1
Liczba dni ze zjawiskami meteorologicznymi:													
Deszcz	9	10	21	8	19	10	18	15	14	14	19	18	175
Śnieg	28	5	9	1	0	0	0	0	0	1	1	6	51
Grad	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	4
Mgła	5	2	0	1	6	1	0	1	3	8	10	3	40
Zamglenie	29	22	16	10	16	9	9	12	15	22	26	25	211
Sadź	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6
Gołoledź	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	6
Zamieć śn. niska	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	13
Zamieć śn. wysoka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zmętnienie opal.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Burza	0	0	1	0	5	10	8	5	0	0	0	0	29
Rosa	0	0	0	5	20	18	16	28	22	22	6	0	137
Szron	0	6	11	2	2	0	0	0	0	5	2	6	34
Pokrywa śn.	29	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6	43
Pręđ. wiatru ≥10	0	0	0	0	4	2	2	1	3	2	1	3	18
Pręđ. wiatru >15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Tabela 8. Procentowy rozkład kierunków wiatru (dd) w przedziałach prędkości (na wysokości wiatromierza) - stacja Włodawa

Liczba ogólna przypadków = 2920 m s ⁻¹	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Suma	Cisza
0-2	3,2	1,7	2,6	3,5	4,7	3,4	2,7	3,3	25,1	0,6
3-5	4,2	2,3	4,1	9,5	7,0	8,0	8,2	9,5	52,8	
6-7	0,9	0,2	0,4	2,2	1,4	4,2	3,7	3,3	16,3	
8-10	0,2	0,1	0,0	0,3	0,3	1,5	1,7	1,0	5,1	
11-15	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	
> 15	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Suma	8,5	4,3	7,1	15,5	13,4	17,1	16,4	17,1	99,4	100,0

Źródło: Rocznik Meteorologiczny 2019 Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Jakość powietrza

Występowanie zanieczyszczeń w powietrzu nie ogranicza się tylko do miejsca ich powstania, a zasięg zależy m.in. od wielkości emisji i wysokości źródła, z którego są emitowane. Źródła zanieczyszczeń powietrza podzielić można na naturalne (pożary lasów, wybuchy wulkanów,

erozja skał i gleb, burze piaskowe) oraz na źródła antropogeniczne związane z działalnością człowieka. W zależności od rodzaju źródła emisji zanieczyszczeń powietrza wyróżnia się:

- emisję punktową pochodzącą z energetyki zawodowej, procesów technologicznych i innych jednostek organizacyjnych wprowadzających zanieczyszczenia w sposób zorganizowany,
- emisję powierzchniową z sektora komunalno-bytowego,
- emisję liniową ze źródeł związanych z transportem,
- emisję z rolnictwa, w tym z pól uprawnych i hodowli,
- emisję naturalną pochodzącą od lasów (emisja biogenna),
- emisję niezorganizowaną z kopalń i hałd.

Roczna ocena jakości powietrza, dokonywana przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, jest prowadzona w odniesieniu do wszystkich substancji, dla których obowiązek taki wynika z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu. Ocena jakości powietrza obejmuje 12 substancji: dwutlenek siarki SO₂, dwutlenek azotu NO₂, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, ozon O₃, pył PM₁₀, pył PM_{2,5}, ołów Pb w PM₁₀, arsen As w PM₁₀, kadm Cd w PM₁₀, nikiel Ni w PM₁₀, benzo(a)piren B(a)P w PM₁₀.

Tabela 9. Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi w zakresie: SO₂, NO₂, CO, C₆H₆, PM₁₀, PM_{2,5}, Pb, As, Cd, Ni, BaP, O₃

Zanieczyszczenie	Normowany poziom	Czas uśredniania	Klasa A	Klasa C
dwutlenek siarki	dopuszczalny	1-godz.	nie więcej niż 24 stężenia 1-godz. S1 > 350 µg/m ³	więcej niż 24 stężenia 1-godz. S1 > 350 µg/m ³
dwutlenek siarki	dopuszczalny	24-godz.	nie więcej niż 3 stężenia 24-godz. S24 > 125 µg/m ³	więcej niż 3 stężenia 24-godz. S24 > 125 µg/m ³
dwutlenek azotu	dopuszczalny	1-godz.	nie więcej niż 18 stężeń 1-godz. S1 > 200 µg/m ³	więcej niż 18 stężeń 1-godz. S1 > 200 µg/m ³
dwutlenek azotu	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 40 µg/m ³	Sa > 40 µg/m ³
tlenek węgla	dopuszczalny	8-godz.	S8max ≤ 10 mg/m ³	S8max > 10 mg/m ³
benzen	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 5 µg/m ³	Sa > 5 µg/m ³
pył zawieszony PM ₁₀	dopuszczalny	24-godz.	nie więcej niż 35 stężeń 24-godz. S24 > 50 µg/m ³	więcej niż 35 stężeń 24-godz. S24 > 50 µg/m ³
pył zawieszony PM ₁₀	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 40 µg/m ³	Sa > 40 µg/m ³
pył zawieszony PM _{2,5}	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 25 µg/m ³	Sa > 25 µg/m ³
ołów	dopuszczalny	rok	Sa ≤ 0.5 µg/m ³	Sa > 0.5 µg/m ³
arsen	docelowy	rok	Sa ≤ 6 ng/m ³	Sa > 6 ng/m ³
kadm	docelowy	rok	Sa ≤ 5 ng/m ³	Sa > 5 ng/m ³
nikiel	docelowy	rok	Sa ≤ 20 ng/m ³	Sa > 20 ng/m ³
benzo(a)piren	docelowy	rok	Sa ≤ 1 ng/m ³	Sa > 1 ng/m ³
ozon	docelowy	8-godz.	nie więcej niż 25 dni ze stężeniem S8max_d > 120 µg/m ³ (średnio dla ostatnich 3 lat)	więcej niż 25 dni ze stężeniem S8max_d > 120 µg/m ³ (średnio dla ostatnich 3 lat)

Objaśnienia do tabeli:

Sa- stężenie średnie roczne

S1 – stężenie 1-godzinne

S24 – stężenie średnie dobowe

S8max – maksimum ze stężeń średnich ośmiogodzinnych kroczących (obliczanych ze stężeń 1-godzinnych) w ciągu roku kalendarzowego

S8max_d – maksimum dobowe ze stężeń średnich ośmiogodzinnych kroczących obliczanych ze stężeń średnich jednogodzinnych; każdą wartość średnią ośmiogodzinną przypisuje się dnie, w której kończy się ośmiogodzinny okres uśredniania

Ołów, arsen, kadm, nikiel, benzo(a)piren – oznaczane w pyłe zawieszonym PM₁₀

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubelskim Raport wojewódzki za rok 2019

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny znajduje się w strefie lubelskiej (PL0602), dla której zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914) prowadzi się ocenę jakości powietrza.

Na podstawie danych zawartych w Raporcie o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2015 roku stan czystości powietrza w mieście można uznać za dobry. Emisja dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla i pyłu jest najniższa na Lubelszczyźnie. Według klasyfikacji wszystkich zanieczyszczeń powietrza miasto znajduje się w strefie A, w której poziom stężeń nie przekracza wartości dopuszczalnych. Nieco inaczej prezentuje się sytuacja w centrum miasta w okresie jesienno-zimowym (głównie Osiedle Jagiellońskie). Z raportów badań jakości powietrza w mieście przeprowadzonych w okresie kwiecień 2018 r. – marzec 2020 r. w okresie grzewczym zanotowano liczne przekroczenia stężenia dopuszczalnego PM_{2,5} i PM₁₀, co świadczy o pogarszającym się stanie powietrza na tym obszarze. Zanieczyszczenie powietrza (w tym głównie pyły PM₁₀ i PM_{2,5}) powstaje

głównie w wyniku spalania paliw stałych, ciekłych i gazowych w niskiej emisji (głównie systemy grzewcze), a liczba emitorów rośnie wraz z rozwojem urbanizacji.

Największym problemem HOF i całej strefy lubelskiej pozostaje zanieczyszczenie powietrza benzo/a/pirenem, obserwowane szczególnie w sezonie grzewczym. Główną przyczyną występowania przekroczeń jest emisja z systemów indywidualnego ogrzewania budynków oraz niekorzystne warunki meteorologiczne głównie w sezonie zimowym. Inne przyczyny występowania przekroczeń to m.in. emisja zanieczyszczeń z transportu drogowego oraz niezorganizowana emisja pyłu z dróg i terenów przemysłowych.

W związku z tym, że na terenie Hrubieszowa nie występują zakłady przemysłowe będące emitorami zanieczyszczeń do powietrza, jednym z głównych czynników wpływających na stan powietrza jest transport komunikacyjny. Kolejnym czynnikiem mającym duże znaczenie w ogólnym zanieczyszczeniu powietrza są gospodarstwa domowe i zakłady rzemieślnicze oraz kotłownie korzystające z pieców opalanych na węgiel i inne paliwa stałe, które nie spełniają obowiązujących norm technicznych i ekologicznych. Zdarzają się sytuacje, że w piecach są spalane nie tylko odpady węglowe (muł i miał), ale także zwykłe śmieci.

Zagrożenie hałasem

Hałas jest czynnikiem w znacznym stopniu wpływającym na jakość warunków zamieszkania i wypoczynku człowieka. W świetle definicji, ustawy Prawo ochrony środowiska hałas są to dźwięki o częstotliwości od 16 Hz do 16 kHz, które należy traktować jako zanieczyszczenie energetyczne środowiska i dlatego należy przyjmować takie same ogólne zasady, obowiązki i formy postępowania związanych z hałasem, jak w pozostałych dziedzinach ochrony środowiska.

Dopuszczalne wartości hałasu w środowisku określa rozporządzenie Ministra Środowiska dnia 29 lipca 2004 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów dźwięku w środowisku (Dz. U. Nr 178 poz. 1841). Natomiast wartości progowe hałasu, mówiące o tym, do jakiej kategorii zagrożenia hałasem można zaliczyć dany teren określone są rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 09 stycznia 2002 roku (Dz. U. Nr 8 poz. 81).

Hałas jest zanieczyszczeniem środowiska emitowanym z licznych źródeł, a jego wpływ na człowieka jest zdecydowanie negatywny. W roku 2002 przeprowadzono monitoring hałasu głównych dróg województwa lubelskiego. Celem pomiarów było określenie warunków panujących w ich bezpośrednim sąsiedztwie, a także uzyskanie informacji o uciążliwości akustycznej. Hałas na omawianym obszarze wiąże się głównie z hałasem komunikacyjnym. Związany jest z rozwojem transportu drogowego i dotyczy głównie drogi krajowej nr 74 oraz drogi wojewódzkiej nr 844. Na terenie HOF hałas generowany jest także w wyniku funkcjonowania transportu kolejowego.

Badania poziomu natężenia hałasu komunikacyjnego prowadzone były w Hrubieszowie przy ul. Zamojskiej 68 i drodze krajowej nr 74. Zestawienie wyników zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 10. Zestawienie wyników pomiarów hałasu wykonywanych przy ul. Zamojskiej w Hrubieszowie w latach 2000 – 2002.

Rok	Poziom hałasu drogowego A w porze dziennej [dB]		Natężenie ruchu łącznie [poj./godzina]	% pojazdów ciężkich
	przy ulicy	w linii zabudowy		
	2000	70,5		
2001	68,9	62,1	459	23,0
2002	69,1	63,1	533	24,6

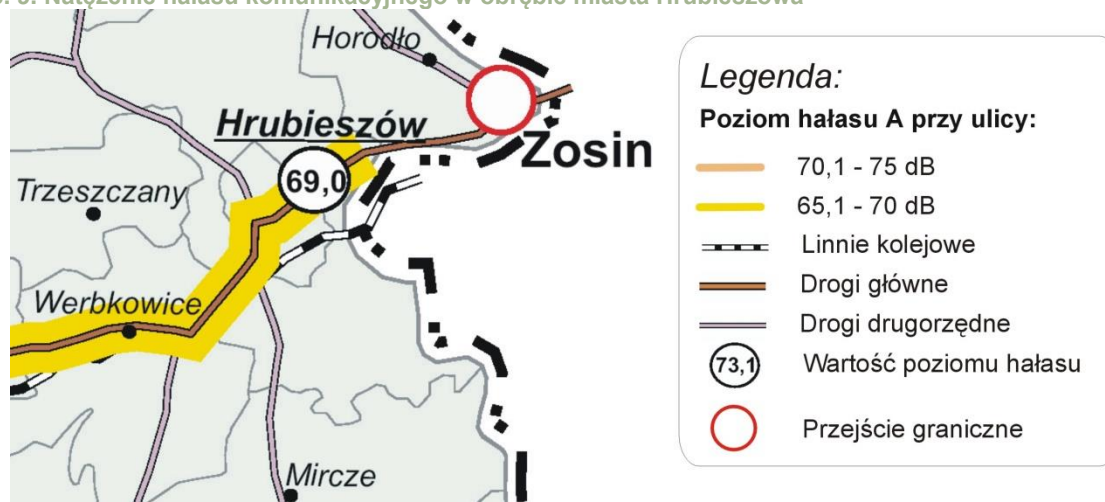
Źródło: Program Ochrony Środowiska dla miasta Hrubieszów

Tabela 11. Zestawienie wyników pomiarów hałasu wykonywanych przy drodze krajowej nr 74 w 2002 roku

Lokalizacja punktu pomiarowego	Poziom hałasu drogowego A w porze dziennej [dB]		Natężenie ruchu łącznie [poj./godzina]	% pojazdów ciężkich
	przy ulicy	w linii zabudowy		
Hrubieszów ul. Wyzwolenia13	68,9	63,5	392	25,9
Hrubieszów ul. Zamojska 68	69,1	63,1	533	24,9

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla miasta Hrubieszów

Ryc. 9. Natężenie hałasu komunikacyjnego w obrębie miasta Hrubieszowa

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla miasta Hrubieszów

Hałas drogowy jest głównym źródłem zakłóceń środowiska akustycznego. Na terenie HOF głównym źródłem hałasu drogowego są pojazdy kołowe oraz transport kolejowy. W obrębie drogi krajowej nr 74 występują najwyższe poziomy hałasu komunikacyjnego związane z natężeniem ruchu wszystkich pojazdów oraz z ilością pojazdów ciężkich poruszających się po tej trasie. Wysokim natężeniem Hałasu na terenie HOF charakteryzuje się również droga wojewódzka nr 884.

W 2000 roku zmierzono hałas w pobliżu kolejowego przejścia granicznego w Hrubieszowie, pomiary wykonane zostały odległość 7,5 m od toru. Uzyskano wówczas wynik

równoważnego poziomu hałasu równy 58 dB. Wynik ten obrazuje nam niewielkie zagrożenie hałasem związane z działalnością kolei na terenie miasta.

Na terenie HOF nie znajdują się duże zakłady przemysłowe czy tereny przeznaczone na rozwój różnych form działalności przemysłowej, przez co nie stanowią one uciążliwego źródła hałasu. Niewielki hałas mogą generować liczne zakłady usługowe, które na terenie gminy działają przede wszystkim w budownictwie oraz handlu hurtowym i detalicznym. Stanowią one jednak niewielkie źródło hałasu i nie są mocno uciążliwe dla mieszkańców.

6.5 Wody

Wody podziemne

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny leży w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Niecka lubelska (Chełm-Zamość) nr 407. Nazwa zbiornika wg Kleczkowskiego (1990a): GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm-Zamość), nazwa zbiornika wg rozporządzenia RM z 27 czerwca 2006 r.: GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm-Zamość), którego powierzchnia jest równa 9 015 km², a jego zasoby dyspozycyjne wynoszą 1 127 m³ na dobę. W tabeli poniżej przedstawiono charakterystykę tego zbiornika.

Ryc. 10. Charakterystyka Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Niecka lubelska (Chełm-Zamość) nr 407

GZWP nr 407 – powierzchnia zbiornika i obszaru ochronnego

Powierzchnia	Według Kleczkowskiego (1990a)	Dokumentacja hydrogeologiczna GZWP nr 407 (1996)	Dodatek do dokumentacji GZWP nr 407 (2016)
Zbiornik [km ²]	8800	9015	9051
Proponowany obszar ochronny [km ²]	5680	9015	7458

GZWP nr 407 – wybrane informacje

Lokalizacja zbiornika	Stan aktualny
Województwo	lubelskie, podkarpackie
Powiat	biłgorajski, chełmski, m. Chełm, hrubieszowski, krasnostawski, lubartowski, łęczyński, parczewski, radzyński, świdnicki, tomaszowski, włodawski, zamojski, m. Zamość, lubaczowski
RZGW	Warszawa, Kraków
Numer JCWPd (wg podziału na 172 części)	67, 75, 90, 91, 120, 121
Jednostka hydrogeologiczna wg Paczyńskiego, Sadurskiego (2007)	prowinca Wisły: ŚWW – region środkowej Wisły – subregion wyżynny, SSWN – region środkowej Wisły – subregion nizinny, SBN – region Bugu – subregion nizinny, SBW – region Bugu – subregion wyżynny, SZP – region górnej Wisły – subregion zapadliska przedkarpackiego
Jednostka hydrogeologiczna wg Kleczkowskiego (1990a, b), zmieniona	pasmo zbiorników Wyżyn Polskich (GZWP w paśmie wyżyn)
Zlewnia powierzchniowa (II rzędu wg MphP)	Wieprza, Narwi, Sanu
Prowincja i makroregion fizycznogeograficzne wg Kondrackiego (2002)	Niż Środkowoeuropejski (31): Nizina Południowopodlaska (318.9); Wyżyny Polskie (34): Wyżyna Lubelska (343.1), Rostocze (343.2); Karpaty i Podkarpacie (51-52): Kotlina Sandomierska (512.4-5); Niż Wschodniobałtycko-Białoruski (84): Polesie Zachodnie (845.1), Polesie Wołyńskie (845.3); Wyżyny Ukrainie (85): Wyżyna Wołyńska (851.1), Kotlina Pobuża (851.2)
Parametry hydrogeologiczne warstw wodonośnych	Dodatek do dokumentacji hydrogeologicznej GZWP nr 407 (2016)
Typ zbiornika	porowo-szczelinowy
Stratygrafia	kreda górna
Klasa jakości wody*	I-III
Wodoprzewodność [m ² /d]	200-500
Moduł jednostkowy zasobów dyspozycyjnych [m ³ /d × km ²]	127,4
Szacunkowe zasoby dyspozycyjne [m ³ /d]	1 099 600
Podatność zbiornika na antropopresję	na przeważającym obszarze bardzo podatny, podatny, lokalnie średnio i mało podatny, w północnej części zbiornika bardzo mało podatny

* Wg rozporządzenia MŚ z dnia 23 lipca 2008 r.

Źródło: Informator PSH Główne zbiorniki wód podziemnych w Polsce, Warszawa 2017r

Wody podziemne GZWP nr 407 są na jego terenie podstawowym i jedynym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. Całkowita wielkość poboru wód podziemnych z ujęć zlokalizowanych w granicach zbiornika w 2013 r. wyniosła ok. 26 719 tys. m³/rok, co stanowi ok. 6,7% szacunkowych zasobów dyspozycyjnych. Oznacza to, że możliwości eksploatacyjne obszaru są wykorzystywane w bardzo nieznacznej części.

Obszar GZWP nr 407 jest związany z występowaniem poziomego wodonośnego w utworach górnokredowych. Lokalnie występują również poziomy płytsze związane najczęściej hydraulicznie z poziomem kredowym. Są to poziomy wieku paleogeńskiego, neogeńskiego i czwartorzędowego o nieciągłym rozprzestrzenieniu.

Zasilanie poziomu głównego następuje przez bezpośrednią infiltrację wód opadowych w miejscach wychodni skał węglanowych i krzemionkowych. W strefach gdzie zbiornik kredowy jest przykryty utworami młodszymi, infiltracja odbywa się przez pakiet stosunkowo dobrze przepuszczalnego nadkładu. Kredowy zbiornik wód podziemnych jest drenowany w sposób naturalny przez rzeki, oraz ewapotranspirację przebiegającą w dnach dolin rzecznych i na obszarach podmokłych równin oraz sztucznie przez pobór wody z ujęć wód podziemnych.

Zasadniczy poziom wodonośny na omawianym obszarze funkcjonuje w skałach górnej kredy, natomiast w obniżeniach, na równinach zalewowych oraz szerokich i płaskich dolinach pierwszy poziom wodonośny występuje w utworach czwartorzędowych. Głębokość do wody wynosi najczęściej od kilku do kilkunastu metrów.

Wody czwartorzędowe, gdzie warstwą wodonośną są mułki czwartorzędowe ze względu na niekorzystne wykształcenie, niewielką miąższość i zasięg nie mają znaczenia użytkowego.

Wody podziemne w utworach kredowych występują na całym obszarze. Strop kredowej warstwy wodonośnej występuje na głębokości od 5 do 68 m, najczęściej 20 – 40 m. Miąższość zawadzionych utworów kredy w obrębie analizowanego obszaru wynosi od 32 do 103 m. Zwierciadło wody ma charakter naporowy i stabilizuje się na głębokości od kilku do 18,5 m (Ginalska-Prokop, 1998).

Zasilanie poziomu kredowego odbywa się na dwa sposoby:

- drogą infiltracji opadów atmosferycznych bezpośrednio do warstwy wodonośnej (na wychodniach),
- poprzez przepuszczalne utwory czwartorzędowe.

Na obszarach wysoczyzn infiltracja utrudniona jest przez pokrywę lessową. Poziom kredowy ma charakter szczelinowy, a drogami migracji wód są szczeliny i spękania, powstałe na skutek procesów tektonicznych, jak również poziome szczeliny oddzielności międzyławicowej (Ginalska-Prokop, 1998). Różny stopień spękania masywu górnokredowego powoduje dużą zmienność parametrów hydrogeologicznych ośrodka – wydajności pojedynczych studni na obszarze zmieniają się od 1 do 102 m³/h. Stropowa część masywu skalnego jest zwietrzała, co odgrywa dużą rolę w procesie infiltracji wód

Kredowy poziom wodonośny stanowi główny, użytkowy poziom i zaopatruje obszar funkcjonalny w wodę. Wody poziomu górnokredowego eksploatowane są zarówno na cele komunalne, jak i przemysłowe. Największym ujęciem komunalnym na terenie HOF jest ujęcie dla Hrubieszowa o wydajności ok. 220 m³/h. Ujęcia przemysłowe reprezentowane są przez: ujęcie dla Zakładu Energii Ciepłej w Hrubieszowie o wydajności 68 m³/h oraz ujęcia

jednootworowe: w Hrubieszowie o wydajności 50 m³ /h oraz 2 ujęcia w Cichoborzu o wydajnościach 70 m³/h i 74 m³/h.

Na podstawie analiz jakościowych wód podziemnych wody kredowe na terenie HOF zaliczane są do wód średniej jakości (Ginalska-Prokop, 1998). Wydzielono tutaj dwie klasy wód: klasę Ib – wody nie wymagające uzdatniania, dobrej jakości (która może być jednakże nietrwała ze względu na niewystarczającą izolację poziomu wodonośnego od powierzchni terenu) oraz klasę II – wody średniej jakości, wymagające prostych zabiegów uzdatniających. Generalnie wody te zachowały swój naturalny chemizm, a o przynależności do klasy wód średnich najczęściej decyduje podwyższona zawartość żelaza. Miejscami obserwuje się przekroczenia takich substancji jak żelazo, mangan i amoniak, jednak ich podwyższone stężenia mają genezę geologiczną i nie wskazują na zanieczyszczenia antropogeniczne z powierzchni terenu. Jest to woda spełniająca kryteria wody pitnej.

Obszar funkcjonalny znajduje się w Obszarze Wysokiej Ochrony GZWP Nr 407 (z wyłączeniem doliny Huczwy z dolinkami dopływów powyżej Hrubieszowa), w którym okres infiltracji zanieczyszczeń antropogenicznych do wód kredowych jest krótszy niż 25 lat. Obszar ochronny wydzielono ze względu na występowanie w jego obrębie terenów podatnych i bardzo podatnych na zanieczyszczenie. Ze względu na duże rozmiary obszaru ochronnego i związane z tym koszty jego ustanowienia, celem jest zróżnicowanie działań ochronnych w jego granicach w zależności od lokalnych warunków hydrogeologicznych i znaczenia gospodarczego. Oznacza to, że nie mogą być kontynuowane lub podejmowane działania, które stwarzają zagrożenie dla wód podziemnych, a wszystkie podmioty prowadzące działalność gospodarczą generującą ścieki, odpady lub stwarzające nadzwyczajne zagrożenie dla środowiska w przypadku awarii powinny być poddawane przeglądowi ekologicznym. Obowiązuje ochrona przed infiltracją zanieczyszczeń antropogenicznych do kredowego poziomu wodonośnego oraz ochrona przed nadmiernym poborem.

Dla obszaru występowania zbiornika, wprowadzone zostały zakazy i nakazy, dotyczące gospodarowania wodami. Na terenie GZWP Nr 407 zabrania się między innymi lokalizacji inwestycji, uciążliwych dla środowiska ze względu na wytwarzane odpady, ścieki oraz emitowane gazy i pyły, lokalizacji składowisk odpadów i wylewisk ścieków oraz stacji dystrybucji paliw niezabezpieczonych przed przenikaniem do podłoża substancji niebezpiecznych, odprowadzania nieoczyszczonych ścieków bezpośrednio do wód gruntu lub do wód powierzchniowych, lokalizowania nowych ferm z bezściółkową hodowlą zwierząt, czy lokalizowania magazynów substancji niebezpiecznych.

Nakazy dotyczą przede wszystkim usunięcia dotychczasowego zanieczyszczenia wód podziemnych, modernizacji obiektów stwarzających zagrożenie dla wód podziemnych, eliminacji ognisk zanieczyszczeń, uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej oraz właściwego zagospodarowania stref ochronnych wokół ujęć wód. HOF jest obszarem typowo rolniczym i ważne jest aby w rolnictwie stosowano właściwe prowadzenie gospodarki agrotechnicznej. Postępująca chemizacja rolnictwa (m.in. stosowanie nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin) prowadzi do odpływu zanieczyszczeń do wód przez spływ powierzchniowy i infiltrację do wód gruntowych. W gospodarstwach rolniczych dodatkowym problemem może być niewłaściwie składowany obornik w gnojownikach. Wymagana jest wybetonowana płyta ze zbiornikiem na odcieki gnojowicy. Niezbędne jest stałe inwestowanie w zakresie sanitarnej sieci kanalizacyjnej. Kolejnym źródłem o

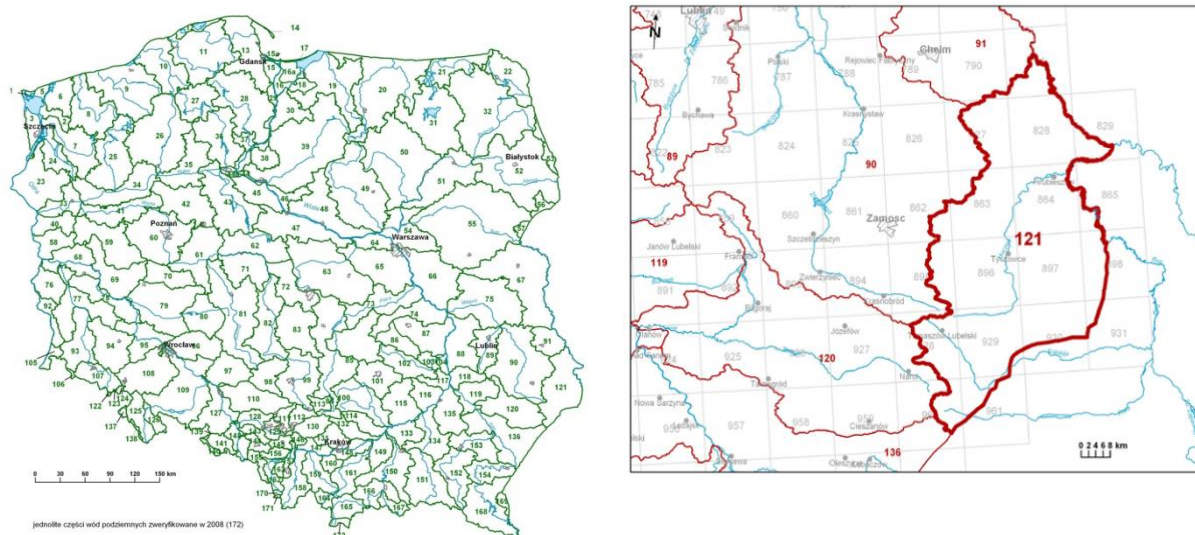

potencjalnym wpływie na zanieczyszczenia wód są drogi i związany z nimi ruch komunikacyjny. Miejsca te są źródłem emisji metali ciężkich i substancji ropopochodnych, które dostają się do rowów przydrożnych. Również sól używana przez zarząd dróg do zwalczania zimowego oblodzenia nawierzchni może infiltrować w głąb i zanieczyszczać wody.

Przedsięwzięcia i kierunki interwencji zawarte w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego nie kolidują z zakazami obowiązującymi na terenie GZWP Nr 407 i dążą do spełnienia nakazów, wpływając pozytywnie na stan wód podziemnych.

Zgodnie z założeniami Ramowej Dyrektywy Wodnej w celu umożliwienia oceny osiągnięcia celów środowiskowych, przez które dla wód podziemnych rozumie się osiągnięcie dobrego stanu jakościowego i ilościowego, wydziela się jednolite części wód podziemnych (JCWPd). Są to jednostki możliwie jednorodne pod względem stanu i warunków obciążenia presją.

Ryc. 11. Podział Polski na JCWPd oraz położenie JCWPd nr 121

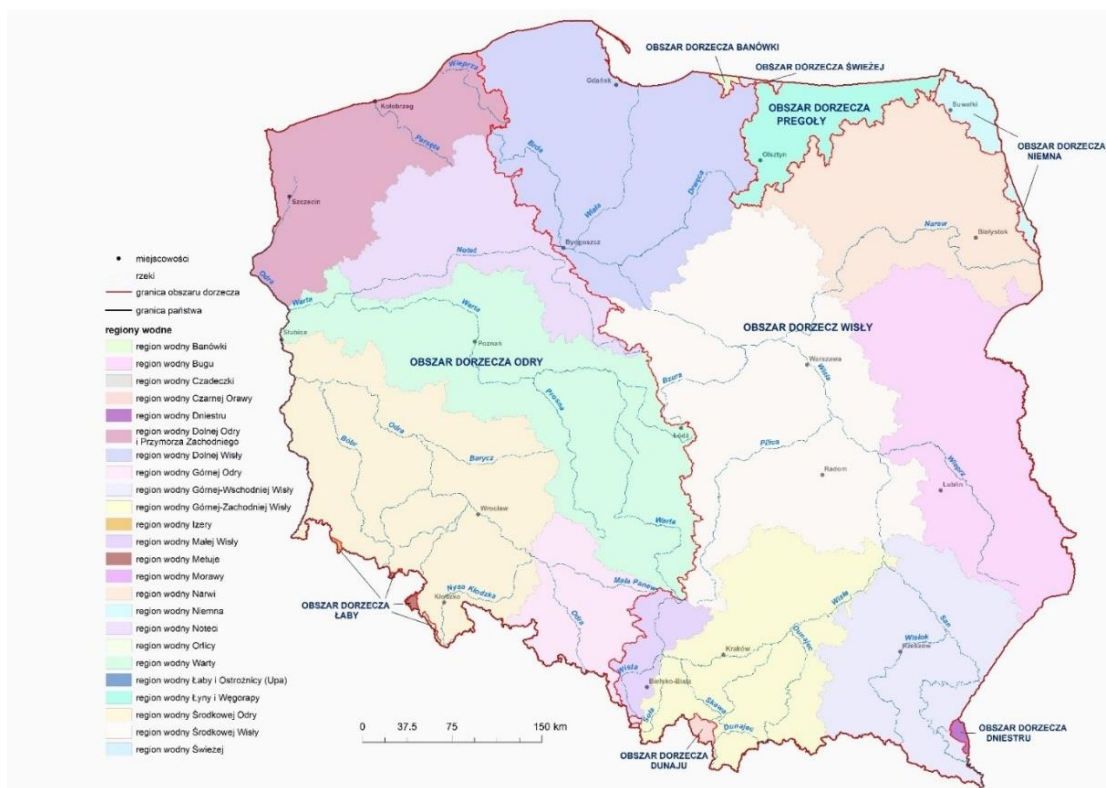

Źródło: <https://www.pgi.gov.pl/psh/zadania-psh/8913-zadania-psh-jcwpd.html>; Karta informacyjna JCWPd nr 121 Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny leży na terenie JCWPd 121. Powierzchnia jednostki jest równa 3 036,4 km². Wody słodkie znajdują się w obrębie górnej kredy na poziomie od 100 do 120 m p.p.t., a wody o mineralizacji >1 g/dm³ występują w utworach kredy dolnej, jury oraz niektórych ogniw paleozoiku na głębokości 350-1000 m. Zasoby wodne wynoszą 382,988 m³/d i wykorzystywane są tylko w 4,1%. Stan ilościowy i chemiczny wód oceniany jest na dobry. Presja na stan ilościowy i chemiczny wód JCWPd 121 ma charakter tylko lokalny i ma niewielkie znaczenie.

Wody powierzchniowe

Gmina Hrubieszów pod względem hydrograficznym należy do regionu wodnego Bugu.

Ryc. 12. Mapa regionów wodnych w Polsce

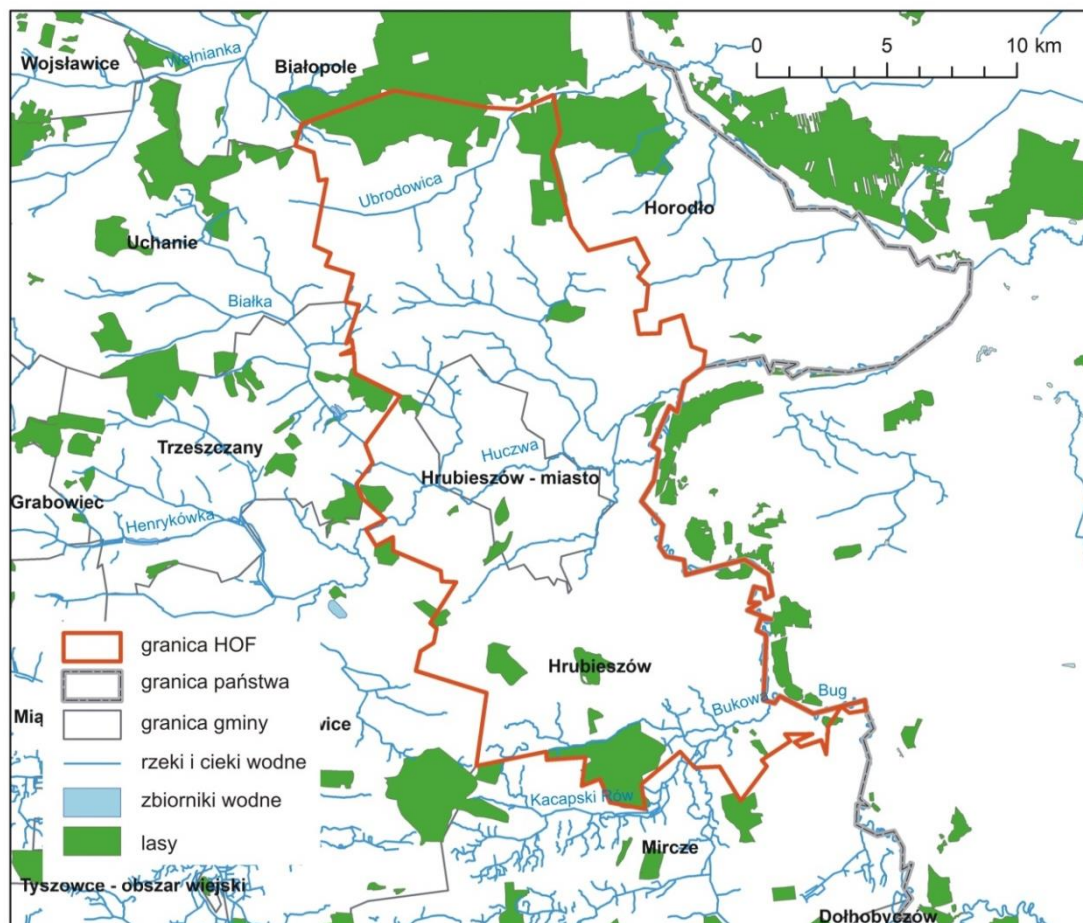

Źródło: <https://www.kzgw.gov.pl/index.php/pl/materialy-informacyjne/wstepna-ocena-ryzyka-powodziowego>

Sieć hydrograficzna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest dobrze rozwinięta. Cały teren HOF położony jest w zlewni rzeki Bug, który na znacznym odcinku stanowi jego wschodnią granicę. Sieć rzeczną analizowanego obszaru wyróżniają krótkie i mało zasobne ciekі uchodzące do Huczwy i Bugu. Zasilane są one przez lateralny dopływ wód podziemnych oraz pojedyncze źródła, których średnia wydajność najczęściej przekracza kilka dm^3/s . Roczny rytm rzeki Bug charakteryzują wysokie stany wód wiosennych (III, IV) oraz niskie stany (niżówki) na przełomie sierpnia i września (Michalczyk, Wilgat, 1998; Wilgat 1998). Głównym dopływem Bugu na omawianym obszarze jest rzeka Huczwa, odwadniająca centralną część obszaru. Jest to pierwszy duży dopływ Bugu na terenie Polski. Do Huczwy na zachód od miasta Hrubieszów uchodzi płynąca z północy rzeka Białka. Zarówno Bug jak i Huczwa należą do rzek meandrujących i płyną dolinami o szerokości od 100 do 1000 m z licznymi starorzeczami i rowami melioracyjnymi. Przepływ wody u ujścia Huczwy do Bugu szacowany jest na $4\text{m}^3/\text{s}$, natomiast Bug prowadzi około $40\text{-}50\text{m}^3/\text{s}$. Dolina Bugu i Huczwy znajduje się częściowo w zasięgu zalewów powodziowych.

Ryc. 13. Sieć wodna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Huczwa była czynnikiem determinującym warunki lokalizacyjne miasta. Dolina rzeczna przebiega równoleżnikowo, na wysokości Hrubieszowa Huczwa rozdziela się i opływa centrum dwiema równoległymi odnogami. Lewa odnoga jest głównym i naturalnym korytem. Prawa odnoga ma długość 2,17 km omija miasto i łączy się z lewą na 7 km. W latach 60-tych rzekę uregulowano, jej górny odcinek został wyprostowany i skrócony. Nazwano go Kanałem Ulgi. Opływa on wyniesienie Śródmieścia od strony południowej, w jego biegu występuje jezioro przelewowe oraz bezimienne cieki. Jego rolą jest odprowadzenie nadmiaru wód z rzeki Huczwy podczas wysokich stanów związanych z opadami lub roztopami. Dolny bieg Huczwy nadal ma charakter rzeki meandrującej, głęboko wcinającej się w dno doliny. Średni roczny przepływ w Huczwie jest jednym z najniższych w woj. lubelskim, co potwierdza bardzo niską zasobność wodną tego obszaru. Przekłada się to na ograniczenia w wykorzystaniu wody płynącej do produkcji energii wodnej. Jednocześnie rozwój energetyki wodnej na terenie HOF może być utrudniony ze względu na obszary chronione występujące w granicach HOF.

Północna część Obszaru Funkcjonalnego odwadniana jest przez Ubrodowicę, do której uchodzą liczne bezimienne cieki.

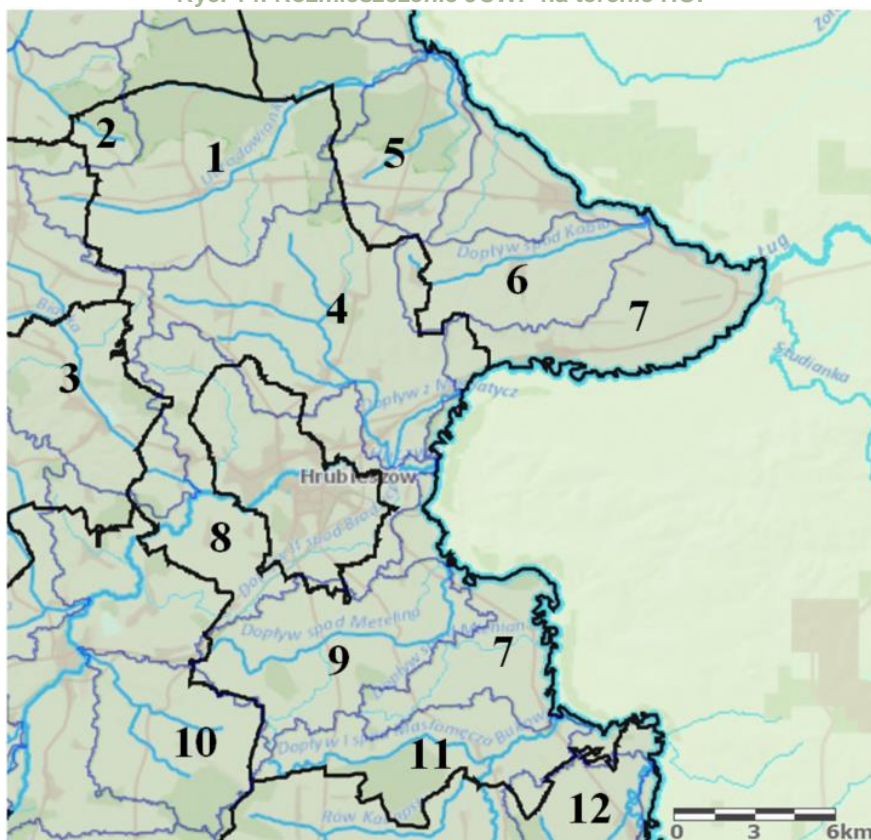
Południowo-wschodnia część omawianego terenu odwadniana jest przez Bukową i jej lewostronny dopływ – Kacapski Rów.

Dorzecza Huczwy i Bukowej rozdziela dział wód powierzchniowych IV-rzędu. Sieć hydrograficzną uzupełniają liczne starorzecza i rowy melioracyjne oraz ciek bezimienne, które w dużej mierze są zmeliorowane. Na terenie HOF nie występują naturalne zbiorniki wodne oraz praktycznie nie ma tutaj żadnych źródeł (Michalczyk 2001). Rzeki biorą swój początek z obszarów bagiennych i torfowiskowych.

Od 2008 roku monitoring rzek w Polsce prowadzony jest dla jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP), które wyznaczono dla całego kraju.

Poniżej zestawienie JCWP objętych granicami Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z oceną stanu na podstawie oceny stanu GIOŚ 2014-2019 i oceny eksperckiej (wg klasyfikacji obowiązującej od 1 stycznia 2022 r.)

Ryc. 14. Rozmieszczenie JCWP na terenie HOF

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpPGW (opracowanie własne)

Tabela 12. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w granicach HOF

Numer na rycinie	Numer JCWP	Nazwa JCWP	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena stanu (ogólna)
1	PLRW2000232663149	Ubrodowianka	umiarkowany	dobry	zły stan wód
2	PLRW200009267143165	Wełnianka do Dopływu spod Kułakowic	słaby	poniżej dobrego	zły stan wód
3	PLRW20000626714289	Białka	umiarkowany	brak danych	zły stan wód

4	PLRW2000062671431129	Dopływ z Moniatycz	zły	poniżej dobrego	zły stan wód
5	PLRW2000152671431389	Dopływ spod Lisek	brak danych	brak danych	brak danych
6	PLRW200006267143132	Dopływ spod Kobla	słaby	poniżej dobrego	zły stan wód
7	PLRW200012267143159	Bug od granicy państwa do Wełnianki	umiarkowany	poniżej dobrego	zły stan wód
8	PLRW20001626714299	Huczwa od Sieniochy do ujścia	słaby	poniżej dobrego	zły stan wód
9	PLRW200006267141949	Dopływ spod Metelina	brak danych	dobry	brak danych
10	PLRW200006267142589	Dopływ spod Pułanek	umiarkowany	dobry	zły stan wód
11	PLRW20000626714189	Bukowa	umiarkowany	brak danych	zły stan wód
12	PLRW200006267141729	Bużek	zły	poniżej dobrego	zły stan wód

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpPGW

Według Oceny stanu jednolitych części wód, rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu (dane GIOŚ) stan wód powierzchniowych na terenie HOF generalnie został oceniony jako zły (IV klasa), co oznacza, że wody nie spełniają wymagań określonych w przypisanych jej celach środowiskowych. Dotyczy to zarówno oceny parametrów biologicznych, jak i fizykochemicznych monitorowanych odcinków rzek. Dwie najważniejsze rzeki w regionie, Bug i Huczwa posiadają stan chemiczny poniżej dobrego, przy stanie ekologicznym umiarkowanym dla Bugu i słabym dla Huczwy. Tylko 5 z 12 JCWP charakteryzuje się umiarkowanym stanem ekologicznym.

Na jakość wód w rzekach powiatu hrubieszowskiego (w tym również HOF) ma wpływ m.in. stan infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w poszczególnych gminach. Podstawowym celem środowiskowym Ramowej Dyrektywy Wodnej jest osiągnięcie przez wody co najmniej dobrego stanu. Na obszarach chronionych (licznych na terenie HOF) jednolite części wód muszą spełniać dodatkowe cele środowiskowe wynikające z charakteru obszaru chronionego. Również w kierunkach interwencji dla Żywicielskiego OSI wymagane są działania wspierające na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwoju i modernizacji oczyszczalni ścieków, zwiększenia małej retencji i renaturyzacji rzek.

Należy pamiętać o zrównoważonym wykorzystaniu zasobów wodnych w perspektywie długoterminowej. Zasoby wodne znajdują się pod dużą presją w związku z zapotrzebowaniem na wodę w wielu różnych sektorach, takich jak rolnictwo, turystyka, transport i energia. HOF należy do grypy terenów w województwie lubelskim, które ze względu na najwyższy stopień zagrożenia deficytem wody powierzchniowej są szczególnie narażone na występowanie suszy hydrologicznej (SRWL).

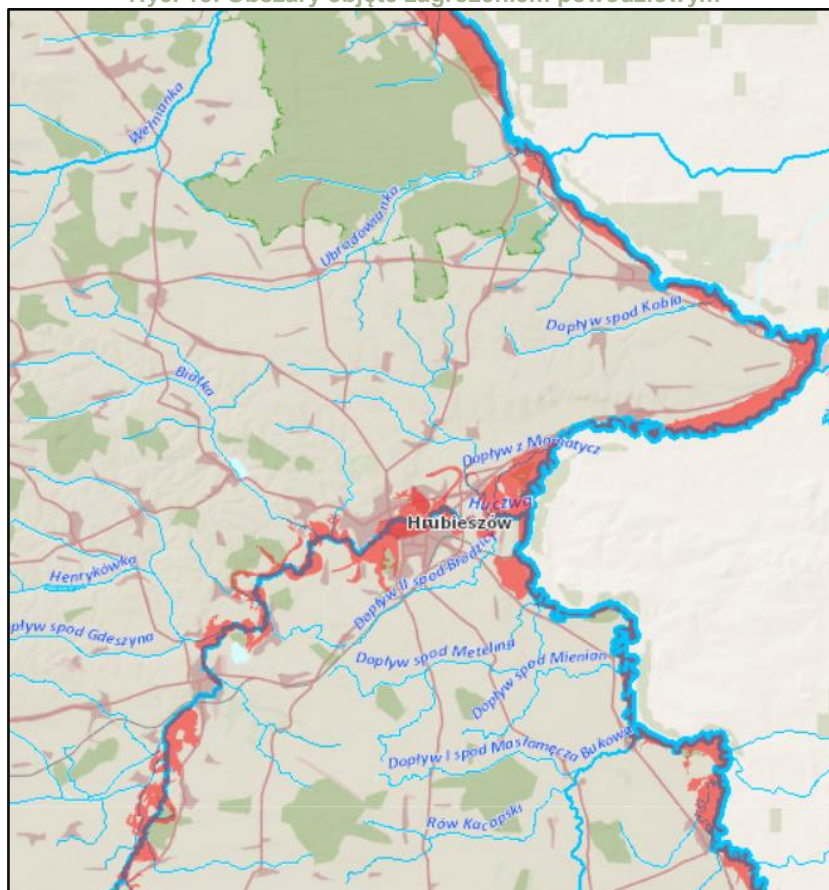
Zagrożenie powodzią

Teren HOF położony jest w regionie wodnym Bugu (PL2000BU), na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią (prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi – raz na 10 lat).

Według Map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego, dostępnych na stronie internetowej Informatycznego Systemu Osłony Kraju, na terenie HOF występuje obszar szczególnego zagrożenia powodzią od rzek Q 10% (wysokie prawdopodobieństwo powodzi) do Q 1% (średnie prawdopodobieństwo powodzi).

Obszarami szczególnego zagrożenia powodziowego na terenie HOF są obszary i tereny zalewowe wzdłuż rzeki Huczwy, Białki i Bugu. Najbardziej zagrożonym terenem są obszary zamieszkałe i zurbanizowane, które bezpośrednio sąsiadują z obszarami szczególnego zagrożenia powodzią.

Ryc. 15. Obszary objęte zagrożeniem powodziowym

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpWORP

6.6 Ochrona przyrody

Lasy oraz szata roślinna

Las stanowi niezwykle ważny układ ekologiczny o znaczącej roli w budowie przestrzeni i krajobrazu. Jest to najbardziej stabilny i najwyżej zorganizowany ekosystem, dlatego też rozmieszczenie lasów jest kluczem do zapewnienia trwałości krajobrazu oraz zachowania urodzajności gleb. Wskaźnik lesistości dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w

2019 r. wyniósł 10,6 % i był znacznie niższy od średniej dla powiatu 13,1% i województwa 23,3%. Podobnie jak w pozostałych gminach Żywicielskiego OSI cechą wiodącą HOF jest bardzo niska lesistość. Największym kompleksem leśnym są położone w północnej części Lasy Strzeleckie oraz kompleks leśny na zachód od wsi Cichobórz (południowa część HOF). Pozostałe powierzchnie leśne stanowią niewielkie kompleksy leśne w okolicach Szpikołos, Nowosiółek, Wolicy, Husynnem, Kosmowa, Metelina i Mienian. Pod względem struktury własnościowej przeważają grunty leśne publiczne Skarbu Państwa, które stanowią 94,87%, natomiast prywatne zajmują jedynie 5,12% powierzchni leśnej. Powierzchnia lasów ogółem w obszarze funkcjonalnym wynosi 3 101,2 ha. W samym mieście lasy zajmują zaledwie 4,2 % jego powierzchni i pełnią funkcję lasów ochronnych.

Różnorodność szaty roślinnej na danym obszarze najlepiej zaobserwować w oparciu o regionalizację geobotaniczną, która stanowi zhierarchizowany, wedle określonych reguł, podział przestrzeni geograficznej dokonany ze względu na zróżnicowanie szaty roślinnej.

Zgodnie z podziałem Polski wg Matuszkiewicza (1993) obszar HOF leży w prowincji środkowoeuropejskiej, dziale wołyńskim, krainie zachodniowołyńskiej, w dwóch okręgach: okręgu Hrubieszowskim oraz okręgu Polesie Wołyńskie. Region ten charakteryzuje się występowaniem w tutejszych niemal jednogatunkowych lasach dębów z bardzo eutroficznym runem grądowym. W przeszłości obszar ten stanowił strefę przejściową między lasostepem i stepem. Pozostałością tego okresu jest występowanie na skłonach doliny Bugu reliktowych zbiorowisk stepowych. Na obecny stan szaty roślinnej wpływ mają zarówno warunki środowiska fizyczno-geograficznego jak i te wynikające bezpośrednio i pośrednio z działalności człowieka. Większa część terenu została pozbawiona cech naturalnych, na korzyść użytków rolnych i gruntów ornych. Siedliskiem najbardziej zbliżonym do warunków naturalnych są łąki i pastwiska.

W drzewostanie lasów dominuje las świeży (około 80% siedlisk leśnych) charakteryzujący się ciepłolubnymi gatunkami w runie i obfitością storczyków. Występuje tu wiele roślin chronionych i rzadkich, np.: ciemiężca zielona, kruszczyk szerokolistny, lilia złotogłów, kalina koralowa, kopytnik pospolity. Las mieszany świeży zajmuje ok 10% powierzchni lasów i zlokalizowany jest w kompleksie Lasów Strzeleckich. W runie można spotkać rośliny chronione, takie jak: napastrnica zwyczajna, konwalia majowa, kruszyna pospolita. Las wilgotny (5% powierzchni lasów) spotkać można nad Bugiem w okolicach wsi Ślipcze, koło Masłomęcza i Czerniczyna. Przy północnej granicy HOF wzdłuż cieków znajdują się siedliska olsowe.

Oprócz zbiorowisk leśnych na terenie HOF występują zbiorowiska wodne, szuwarowe, torfowiskowe i łąkowe, które związane są z dolinami rzek oraz terenami podmokłymi. Dna dolin tych rzek, które w okresie wiosenno-letnim często są zalewane, stają się siedliskiem wielu gatunków zwierząt wodno-błotnych.

Zasoby fauny i flory stanowią niezwykle bogactwo na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Pod tym względem teren ten wyróżnia się w porównaniu z terenami sąsiednimi. Występuje tu ok. 80 zespołów i zbiorowisk roślinnych. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków koncentrują się wzdłuż doliny rzeki Bug (najwięcej w okolicach Gródka) oraz rozproszone są na obszarach leśnych. Na terenie HOF spotkać można wiele gatunków roślin chronionych, zagrożonych wyginięciem i rzadkich. Do kategorii krytycznie zagrożonych w skali województwa i gminy należą: dzięgiel litwor nadbrzeżny, kosaciec

bezlisty, kosaciec syberyjski, pełnik europejski, szmaciak gałęzisty, traganek duński, węży mord stepowy, żmijowiec czerwony i zerwa kulista.

Formy ochrony przyrody

W granicach HOF sieć obszarów prawnie chronionych budują: park krajobrazowy wraz z otuliną, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne oraz sieć obszarów Natura 2000. Według BDL GUS zlokalizowanych jest tu również 20 pomników przyrody ożywionej i reprezentowane są one przez okazałe drzewa lub ich grupy. Występują także obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Ochronie takiej podlegają grunty rolne klas bonitacyjnych od I do IV oraz V-VI klasy gleby pochodzenia organicznego, grunty leśne oraz torfowiska i oczka wodne, stałe lub okresowo podmokłe. Zgodnie z danymi GUS, obszary chronione na terenie HOF, w 2019 r. zajmowały 23,8% ogólnej powierzchni (łącznie 6 180,50 ha). Wśród poszczególnych form ochrony przyrody największą powierzchnię stanowią obszary chronionego krajobrazu (64,8%) oraz parki krajobrazowe (32,2%).

Tabela 13. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych na terenie HOF w 2019 r

Formy ochrony przyrody	Jednostka miary	2019
ogółem	ha	6 180,50
parki krajobrazowe razem	ha	1 900,00
obszary chronionego krajobrazu razem	ha	4 090,00
użytki ekologiczne	ha	190,50
Pomniki przyrody	szt.	20
udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem	%	23,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

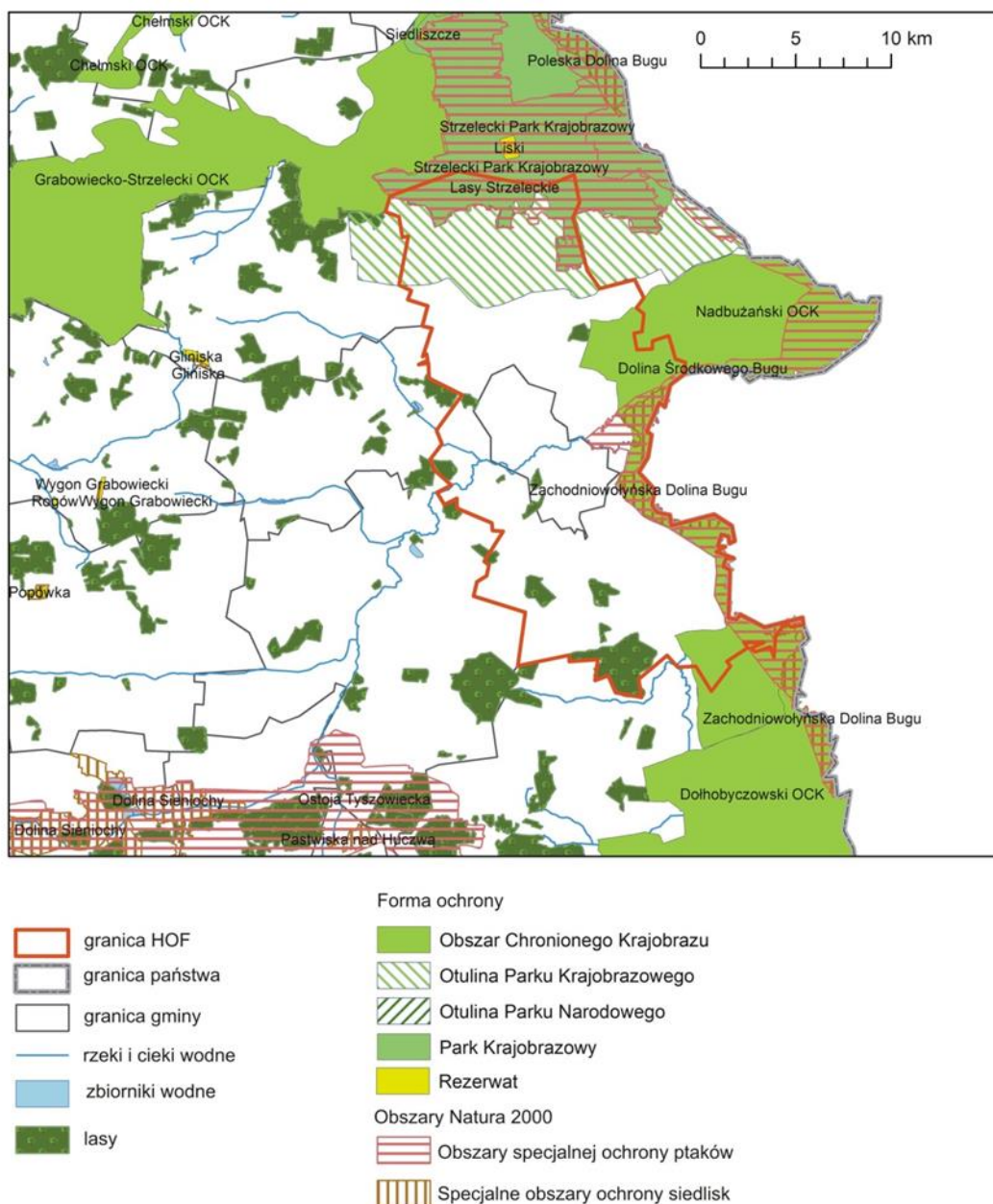
Poniżej przedstawione szczegółową charakterystykę form ochrony przyrody:

Strzelecki Park Krajobrazowy – wraz z otuliną stanowią największy obszarowo obiekt ochrony przyrody w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Utworzony został w 1983 r. i położony w północnej części gminy, którego powierzchnia wraz z otuliną na obszarze gminy wynosi 3 335 ha (powierzchnia parku krajobrazowego - 1 900 ha). Celem ochrony Parku jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych południowej części Polesia Wołyńskiego a w szczególności ochrona walorów faunistycznych, florystycznych i siedliskowych zwartego kompleksu Lasów Strzeleckich oraz dolin rzecznych. Lasy Strzeleckie stanowią największy kompleks leśny HOF. Jest on typowy parkiem o charakterze leśnym. W drzewostanie lasów dominuje sosna. Ponadto w parku występuje wiele rzadkich gatunków roślin, z czego aż 35 znajduje się pod ścisłą ochroną m.in.: obuwik pospolity, storczyk kukawka i goździk pyszny. Lasy Strzeleckiego PK zostały wpisane na listę ostoi ptaków o znaczeniu krajowym, natomiast dolina Bugu jako ostoja o znaczeniu europejskim. Niektóre z gatunków ptaków, jak np. orlik krzykliwy znalazły tu optymalne warunki do rozrodu. Na terenie parku spotkać można m.in. takie ptaki, jak: jastrząb, krogulec, myszołów, trzmielojad, orlik krzykliwy, bocian czarny, jarząbek, siniak, muchołówka mała, oraz muchołówka białoszyja, która osiąga w tym miejscu rekordowe w skali europejskiej zagęszczenie. W wysokich piaszczystych brzegach Bugu norki wygrzebują brzegówki,

zimerodki i żoła. W dolinach rzek występują, takie gatunki jak: błotniak łąkowy i stawowy, rybitwa białowąsa, derkacz, słowik szary i rdzawy, krwawodziób, czajka, dubelt, bąk, a w nadrzecznych zaroślach można odnaleźć gniazda remiza. Wśród ssaków warto wymienić występowanie bobra, wydry, a także nietoperzy m.in. borowca Leislera i nocka Bechsteina – gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, a także: borowca wielkiego, mopka, nocka rudego, gacka brunatnego, mroczka posrebrzanego, nocka Natterera. Gromadę gadów reprezentuje zagrożony w Europie żółw błotny. Naturalne koryto Bugu kryje w swoich wodach bogactwo ichtiofauny z osiagającymi duże rozmiary sumami i szczupakami. W Lasach Strzeleckich występuje jedna z najliczniejszych w kraju populacji motyla – przepłatki maturny, którego występowanie związane jest obecnością wilgotnych lasów i podmokłych łąk.

Ryc. 16. Obszary chronione i kompleksy leśne w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym

Źródło: Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu (NOChK) – utworzony został w 1997 r. na powierzchni 11 970 ha, w celu zapewnienia równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obejmuje on ekosystemy leśne i nieleśne całego odcinka doliny Bugu, który znajduje się w granicach HOF. W szacie roślinnej dominują zbiorowiska dolin rzecznych. W dolinie Bugu i mniejszych cieków wodnych zdecydowanie panują eutroficzne zbiorowiska trawiaste: szuwar trawiasty i łąka owsicowa. Walory krajobrazowe potęguje nieuregulowana, silnie meandrująca rzeka Bug. Występuje tu wiele gatunków roślin rzadkich i zagrożonych: miłek wiosenny, zawilec wielkokwiatowy, marzanka wonna, wawrzynek wilczełyko, naparstnica zwyczajna. W faunie występują: kret europejski, jeż europejski, wydra, suseł perełkowany, żońna, myszołów, błotniak stawowy, jastrząb, krogulec i inne.

Użytek ekologiczny „Błonia Nadbużańskie” – utworzony został w dolinie Bugu pomiędzy wsiami Gródek i Czumów w 1999 r. Zajmuje łączną powierzchnię 190,46 ha. Znajduje się tam wyraźna skarpa, którą charakteryzuje silne nasłonecznienie. Jest to obszar największego nagromadzenia stepowych gatunków roślinności pochodzącej z południowo-wschodniej Europy w rejonie. Ochroną objęte są też fragmenty skarpy na południe od miejscowości Gródek-Kolonia, gdzie występuje wiele rzadkich w naszym kraju roślin, m.in.: wężymord stepowy, żmijowiec czerwony, kosaciec bezlistny, czy szczodrzeniec zmienny, który ma tu jedyne w Polsce stanowisko. Poza murawami kserotermicznymi występują tu siedliska typowe dla łąk, pastwisk, zakrzaczeń, zadrzewień, wód, nieużytków.

Omawiany obszar objęty jest również **siecią obszarów Natura 2000**. Celem europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 jest ochrona siedlisk naturalnych i półnaturalnych oraz roślin i zwierząt. Podstawą prawną dla obszarów Natura 2000 są dwie dyrektywy europejskie: tzw. „dyrektywa ptasia” i tzw. „dyrektywa siedliskowa”. W granicach HOF zlokalizowane są cztery obszary Natura 2000, dwa ptasie i dwa siedliskowe:

- **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) PLB060007 Lasy Strzeleckie** – obejmuje on kompleks lasów w pobliżu granicy polsko-ukraińskiej, między Bugiem a Wełnianką. Na terenie HOF obejmuje obszar 1961,5 ha (całkowita powierzchnia 8749,48 ha) i w przeważającej większości zasięg tego obszaru pokrywa się ze Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym. Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonej formie. Rzeźba terenu parku ma charakter równinny, mało urozmaicony. Fragmenty ostoi są silnie podtopione. Dominują drzewostany dębowo-grabowe. Lasy nadrzeczne i sosnowe pokrywają małe powierzchnie. Znajduje się tutaj ważna ostoja dzięcioła średniego i muchołówki białoszyjej. Przedmiotami ochrony w ramach obszaru są także: orlik krzykliwy, trzmielojad i muchołówka białoszyja.
- **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) PLB060003 Dolina Środkowego Bugu** - na terenie HOF obejmuje obszar 2159 ha (całkowita powierzchnia 28096,59 ha). Jest ostoją ptasiej o randze europejskiej E 67 gdzie występuje co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Są to tereny miejscowości: Husynne i Teptiuków oraz Gródek, Czumów, Ślipcze i Kosmów i pokrywa się częściowo z Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu oraz użytku ekologicznego „Błonia Nadbużańskie”. Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonej formie. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących

gatunków ptaków: błotniak łąkowy, bocian biały, derkacz, dzięcioł białoszyi, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, zimorodek, brodziec piskliwy, krwawodziób, rybitwa białoskrzydła, rycyk; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bąk, błotniak stawowy, podróżniczek i jarzębka; występuje >5% krajowej populacji lęgowej brzegówki. Bogata flora roślin naczyniowych, w tym wiele gatunków rzadkich i zagrożonych w Polsce

- **specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) PLH060099 Uroczyśka Lasów Strzeleckich** - położony jest w północnej części HOF leżącej w zasięgu Obniżenia Dubienki. Na terenie HOF znajduje się 1498,86 ha obszaru (całkowita powierzchnia 3598,6 ha) i w przeważającej większości zasięg tego obszaru pokrywa się ze Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym. Są to tereny miejscowości: Kułakowice Trzecie, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Ubrodowice, Annapol i Białoskóry. Obejmuje najcenniejsze przyrodniczo fragmenty kompleksu leśnego Lasów Strzeleckich wraz z przylegającymi terenami łąkowymi. Obszar składa się z dwóch części. Mniejszej o pow. 497 ha w północnej części kompleksu obejmującej również fragment łąk w doliny rzeki Welnianki. Druga część ostoju, znacznie większa (pow. 3080 ha), obejmuje południowo-zachodni fragment kompleksu leśnego z sąsiadującymi obszarami łąkowymi w dolinie rzeki Ubrodownicy. Znaczną powierzchnię obszaru zajmują grądy subkontynentalne w odmianie wołyńskiej z dużym udziałem gatunków ciepłolubnych nawiązujące do ciepłolubnych dąbrów m. in. z masowym udziałem miodownika melisowatego. Wilgotniejsze miejsca charakteryzują się powszechnym występowaniem jarzmianki większej i ciemierzycy zielonej. Ochronie na tym terenie podlegają m.in.: starodub łąkowy, obuwik pospolity, dzwoniecznik wonny, mopek zachodni, bocian czarny, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, przeplatka matura.
- **specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) PLH060035 Zachodniowołyńska Dolina Bugu** - na terenie HOF obejmuje obszar 864,78 ha (całkowita powierzchnia 1556,11 ha). Są to tereny nadbużańskich miejscowości: Husynne, Teptiuków, Gródek, Czumów, Ślipcze i Kosmów pokrywają się częściowo z Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu oraz użytku ekologicznego „Błonia Nadbużańskie”. Jest to obszar ważny dla zachowania bioróżnorodności. Występują tu dobrze zachowane siedliska nadbrzeżne dużej rzeki oraz dobrze wykształcone murawy kserotermiczne. Znajduje się tu jedno z trzech stanowisk w Polsce żmijowca czerwonego. Populacja ta była silnie zagrożona, ale została zasilona osobnikami z hodowli i rozwija się dobrze. Murawy i zarośla kserotermiczne to również ważne biotopy bogatej fauny owadów. Stwierdzono tu m. in. występowanie 176 gatunków ryjkowców, z czego 61% to gatunki kserotermiczne. Lessowe i gliniaste ścianki koło wsi Gródek zasiedlane są przez interesujące pszczołowate i przez żołą. Ogółem stwierdzono tu występowanie 14 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Ptasiej 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywy siedliskowej).

Zagrożeniem dla obszarów Natura 2000 ze względu na bogactwo cennych i niezmiernie delikatnych zasobów przyrodniczych może być rozwój turystyki, szczególnie, gdy nie jest odpowiednio planowana i kontrolowana. Zagrożenia pociągają za sobą również m.in. źle zaplanowana lokalizacja budowli, prowadzenie dróg, niekorzystne dla przyrody zmiany w użytkowaniu terenu, zbyt intensywne rolnictwo czy niewłaściwa gospodarka leśna. Dlatego

też planując jakiegokolwiek przedsięwzięcia mogące mieć negatywny wpływ na obszary Natura 2000 należy przeanalizować i ocenić wpływ ich realizacji.

Na obszarze HOF dominują gleby wysokich klas bonitacyjnych (I-IVa). Znajduje się tu największy w Polsce obszar występowania czarnoziemów (Strategia..., 2008). Pokrywają one niemal całe powierzchnie przykryte lessami z wyjątkiem dolin rzecznych i obszarów zalesionych. Najbardziej urodzajne są czarnoziemy występujące w rejonie południowo-zachodnim, w okolicy Czerniczyna i Masłomęcza (Garbacz, Ożóg, 2004), a ponadto występują tutaj: rędziny oraz gleby brunatne i płowe wytworzone na piaskach gliniastych i pyłach (Stachy, 1987). Ochrona gruntów rolnych polega przede wszystkim na ograniczaniu ich przeznaczeniu do celów innych niż cele rolnicze. Dodatkowo istotne są przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze. Istotną rolę w krajobrazie pełnią również grunty bagienne, np. rezerwuar wody regulujący stosunki wodne. Zatem również istotne jest zachowanie torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych.

W latach 1995–96, dla obszaru całego kraju, opracowana została koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. Jej głównym zadaniem jest wyznaczenie wielkoprzestrzennych systemów obszarów węzłowych, najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym i reprezentatywnych dla różnych regionów przyrodniczych kraju, wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie tego systemu. W granicach HOF wyróżnić możemy dwa szczególnie ważne dla krajowej sieci ekologicznej obszary.

Korytarze ekologiczne

Korytarze ekologiczne stanowią obszary mało przekształcone przez człowieka, głównie lasy i doliny rzeczne, będące szlakami komunikacyjnymi dla zwierząt, a w większym przedziale czasowym – również dla roślin. W zależności od wielkości i długości, można mówić o korytarzach międzynarodowych i krajowych, regionalnych i lokalnych. Korytarze główne stanowią najważniejsze drogi wędrówek i migracji gatunków w Polsce. Jednocześnie zapewniają łączność siedlisk i populacji w skali kontynentalnej. Do każdego z głównych korytarzy ekologicznych wyznaczono również korytarze uzupełniające. Korytarze uzupełniające łączą obszary siedliskowe położone wewnątrz kraju z korytarzami głównymi oraz zapewniają wariantowość dróg przemieszczania się gatunków o znaczeniu krajowym.

Korytarzem głównym w granicach HOF jest **dolina Bugu (GKW-1)**, która jest jednocześnie międzynarodowym korytarzem ekologicznym o nazwie „**Wołyński Bug**”. Korytarz ekologiczny obejmuje ochroną prawie zupełnie nieuregulowane, meandrujące koryto rzeki z licznymi starorzeczami oraz zachowanym pasmowym układem roślinności. Naturalne zbiorowiska roślinne sprzyjają występowaniu dużych populacji lęgowych ptaków, w tym gatunków zagrożonych wyginięciem na obszarze Europy Środkowej. Naturalny charakter koryta, jak również unikalne walory przyrodniczo-krajobrazowe, czynią Bug jedną z ostatnich, dużych rzek w Europie, o tak wysokim stopniu naturalności. Cała dolina Bugu jest uznawana za bardzo istotny obszar w "Panieuropejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej", jest jednym z 10 systemów rzecznych Europy, którym nadaje się priorytet ochrony środowiska przyrodniczego.

Drugim obszarem w sieci ECONET-POLSKA jest obszar Strzeleckiego Parku Krajobrazowego wraz z otuliną, czyli północna część HOF. Rejon ten należy do **Poleskiego Obszaru Węzłowego** o znaczeniu międzynarodowym (27M). Wyróżniono w nim kilka typów siedlisk wartych ochrony, w tym: olsy, różne typy łągów (olszowo-jesionowy, wierzbowo-topolowy), grądy, bory i torfowiska.

Obszary o randze międzynarodowej uzupełniają systemy przyrodnicze o randze regionalnej i lokalnej, m.in.: dolina Huczwy – korytarz ekologiczny rangi regionalnej; dolina Ubrodowicy i Bukowej – korytarze ekologiczne rangi lokalnej; kompleksy leśne Cichobórz, Czerniczyn, Kozodawy – węzły ekologiczne o randze lokalnej.

Odrębną biocenozą, na którą warto zwrócić uwagę są obszary antropogenicznej zieleni miejskiej. Zajmują one stosunkowo niewielkie powierzchnie i zlokalizowane są głównie na obszarze gminy miejskiej. Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej znaleźć można tylko w mieście i stanowią one zaledwie 1,1% powierzchni gminy miejskiej. Biologicznie czynna powierzchnia od kilku lat nie ulega zmianie. Zieleń w mieście pełni wiele ważnych funkcji, m.in.: estetyczne, przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne poprzez zagospodarowanie przestrzeni, realizowane funkcje fragmentów przestrzennych miasta, tworzony krajobraz, czy wyznaczenie jakości życia w mieście. Większe skupiska drzew w mieście pozwalają obniżyć temperaturę nawet o 11 stopni w stosunku do miejsc bezdrzewnych. Odpowiednie planowanie zabudowy wraz z kształtowaniem terenów zieleni pomaga wentylować miasta oraz je oczyszczać. W tym kontekście należy dbać o stan obecny zieleni i w miarę możliwości poszerzać jego zasób np. poprzez renowację przestrzeni publicznych. Miasto objęte jest programem kształtowania zielonego pierścienia wokół terenów zurbanizowanych, a system przyrodniczy miasta podlega ochronie planistycznej.

Do terenów zielonych w Hrubieszowie zaliczymy dwa parki, przy ul. Żeromskiego oraz przy ul. Dobrzańskiego. Spełniają one jednak niewielką rolę przyrodniczą. Innym rodzajem zieleni miejskiej są pasy zieleni przyulicznej. Należy wymienić tu również zieleń znajdującą się na terenie osiedli mieszkaniowych oraz biocenozę wodno-łąkową występującą w dolinie Huczwy. Dolina Huczwy stanowi najatrakcyjniejsze pod względem przyrodniczym miejsce w Hrubieszowie, szczególnie odcinek terasy zalewowej wokół Teresówki. Tereny zieleni miejskiej pełnią szereg ważnych funkcji, dlatego warto rozbudowywać sieć tych obszarów. Oprócz właściwości biologicznych roślinność biocenozy antropogenicznej redukuje zanieczyszczenia i produkuje tlen, zapewnia bioróżnorodność (siedlisko wielu gatunków roślin i zwierząt), to są to miejsca wypoczynku i rekreacji pełniące również rolę zdrowotną i estetyczną stanowiąc element kompozycji urbanistycznej. Zieleń kształtuje i porządkuje przestrzeń miejską.

Tabela 14. System przyrodniczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

System przyrodniczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	
obszar	funkcja
kompleks leśny „Lasy Strzeleckie”	obszar węzłowy M 27 rangi międzynarodowej w krajowym systemie ECONET PL
kompleks leśny Cichobórz	obszar węzłowy
kompleks leśny Czerniczyn i Kozodawy	węzły ekologiczne w obszarach rolnych
dolina Bugu	korytarz ekologiczny rangi międzynarodowej w krajowym systemie ECONET PL, w "Paneuropejskiej strategii ochrony

	różnorodności biologicznej i krajobrazowej" zaliczona do 10 systemów rzecznych Europy, którym nadaje się priorytet ochrony Środowiska przyrodniczego.
dolina Huczwy	korytarz ekologiczny rangi regionalnej
dolina Ubrodowicy, Bukowej i strugi spod Moniatycz	korytarze ekologiczne rangi lokalnej
suche doliny, wąwozy	sięgacze ekologiczne
kanal rzeki Huczwy, doliny małych cieków stałych lub okresowych, rozcięcia lessowe o kilkumetrowej głębokości i stromych zboczach	lokalne korytarze ekologiczne i sięgacze ekologiczne
kompleks leśny Teresówka i otaczające go torfowiska	leśno-torfowiskowy lokalny węzeł ekologiczny
oczka wodne i mokradła, enklawy starodrzewu (cmentarze, parki miejskie, zieleń w obszarach zabudowanych)	lokalne mikrowęzły ekologiczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów, Ekofizjografia

6.7 Zabytki i dobra materialne

O bogatej historii HOF świadczy szereg znajdujących się tu zabytków. Zabytkowe obiekty chronione na terenie HOF reprezentowane są przez: stanowiska archeologiczne, granica zabytkowego zespołu architektonicznego w Hrubieszowie, obiekty sakralne, architektoniczne i techniczne, parki wiejskie (podworskie) objęte ochroną konserwatorską oraz pomniki i historyczne miejsca pamięci.

Zamieszkała od tysiącleci ziemia hrubieszowska posiada bogate tradycje, udokumentowane wieloma pamiątkami historycznymi. Najstarszymi zabytkami kultury materialnej są tutaj liczne stanowiska archeologiczne (okolice Hrubieszowa to jeden z najbardziej nasyconych zabytkami archeologicznymi teren w Polsce). Są to: osady, ślady osadnictwa, grodziska, cmentarzyska, pojedyncze groby, grobowce, kopce oraz kurhany pochodzące z epoki kamienia, brązu, żelaza i średniowiecza, aż po czasy nowożytne. Najstarsze ślady osadnictwa w okolicach Hrubieszowa związane są z tzw. kulturą świderską. Ponadto znajdziemy to obiekty reprezentujące kulturę: pucharów lejkowatych, amfor kulistych, ceramiki sznurowej, wołyńsko-lubelską ceramiki malowanej, strzyżowską, mierzanowicką, zarubiniecką, czerniachowską, wielbarską, trzciniecką, łużycką, pomorską, przeworską, pradziejową, średniowieczną oraz nowożytną.

Do rejestru zabytków wpisane zostały najcenniejsze znaleziska zlokalizowane w okolicach: Hrubieszowa, Gródka, Masłomęcza.

Jednym z najcenniejszym obiektów archeologicznych na terenie HOF jest stanowisko w Gródku. W epoce kamienia (IV-III w p.n.e.) znajdowała się rozległa osada kultury pucharów lejkowatych. Z tego okresu pochodzą liczne znaleziska, m.in.: ozdoby, gliniane naczynia oraz kamienne i krzemienne narzędzia. We wczesnym średniowieczu w miejscu tym ulokowano grodzisko, obecnie zwane Zamczyskiem, którego największy rozwój przypadał na XI w. Gród bronił przepraw na szlaku handlowym prowadzącym przez Włodzimierz Wołyński do Kijowa, a jego upadek nastąpił prawdopodobnie w wyniku

najazdów Tatarskich, w połowie XIII w. Po drugiej stronie Huczwy, naprzeciwko grodziska znajduje się jedenastowieczny kurhan zwany Księżycową Mogiłą.

Na terenie HOF, we wsi Masłomęcz znajduje się Chata Gocka. Zlokalizowano tutaj zespół osad i cmentarzysk Gotów z okresu rzymskiego (II-IV w n.e.), a badania w Masłomęczu dały podstawę dla wyróżnienia tzw. „grupy masłomęckiej”. Osadę tą uznaje się za największą w Kotlinie Hrubieszowskiej, która mogła pełnić funkcję „stolicy” grupy masłomęckiej. Rozpoczyna się tutaj także szlak gocki Masłomęcz - Kryłów prowadzący nie tylko przez najbardziej atrakcyjne miejsca wykopalisk południowej części Kotliny Hrubieszowskiej, ale również przez ciekawe miejsca krajobrazowe, historyczne i unikalne, wspaniałe relikty przyrody.

Unikalny element w krajobrazie Kotliny Hrubieszowskiej stanowi także cmentarzysko kurhanowe z okresu wpływów rzymskich lub z wczesnego średniowiecza we wsi Ślipcze. Składa się na nie zespół trzech dużych i dobrze zachowanych mogił. Położone są one w odległości od siebie ok. 100 m na działkach należących do różnych właścicieli, dlatego każdy z kopców został uznany przez WKZ jako oddzielne stanowisko archeologiczne, ale wpis do rejestru zabytków woj. lubelskiego mają wspólny. Największy kurhan we wsi Ślipcze zwany jest przez miejscową ludność „Mogiłą Chrobrego”.

Hrubieszów jest jedynym ośrodkiem miejskim na terenie HOF. Jego historia sięga czasów średniowiecza. Przypuszcza się, że wcześniej istniał tu, na wyspie oblanej wodami Huczwy, ruski gród obronny należący do systemu Grodów Czerwieńskich. Pierwsza wzmianka o Hrubieszowie pochodzi z 1254 r., jako osadzie wśród lasów, posiadającej dwór myśliwski. Hrubieszów prawa miejskie magdeburskie otrzymał w 1400 r. z rąk Władysława Jagiełły. Nastąpił wtedy rozwój miasta, przerwany przez najazdy Tatarów, którzy w latach 1498-1626 wielokrotnie grabili i niszczyli miasto. Jednakże już w połowie XIX w. Hrubieszów był drugim co do wielkości, po Lublinie, miastem guberni lubelskiej.

Ochroną konserwatorską objęty jest zabytkowy zespół architektoniczny starej części miasta, obejmujący zabudowę wyspy okolonej przez rzekę Huczwę wraz z przedmieściami w rejonie ulic Podzamcza i 1 Maja, z historyczną siecią ulic i placów oraz skalą zabudowy, także sylwetkę miasta i konfigurację terenu. Obecny wygląd i układ urbanistyczny Śródmieścia kształtował się przez stulecia. Najbardziej charakterystyczna część Śródmieścia to zabudowana oraz centralna część starego rynku zwana Sutkami. Składa się na nią zespół piętrowych kamieniczek i parterowych pawilonów handlowych. W przeszłości cała zabudowa rynku była niezwykle bogato zdobiona różnego rodzaju detalami architektonicznymi. Obecny wygląd tej części miasta ukształtował się po wielkim pożarze miasta z 1838 roku, gdy drewniane Sutki (kramy) zastąpiła zwarta, murowana zabudowa głównego pawilonu.

Unikalnym walorem miasta są murowane podziemia pod wzgórzem staromiejskim. Powstały na początku XIX w i pełniły funkcje komunikacyjno-gospodarczo-magazynowe. Specjaliści z Akademii Górniczo-Hutniczej z Krakowa wykonali badanie georadarowe, które potwierdziło, że podziemia znajdują się pod całym wzgórzem staromiejskim. Tunele bieżą pod głównymi ulicami starego miasta łącząc ze sobą najważniejsze budynki: ratusz, świątynię, klasztor i kamienice kupieckie. Podziemne korytarze mają szerokość 3 m i wysokość 2,5 m. Każdy korytarz posiada jeden lub dwa szyby wentylacyjne. Nie wiadomo, jak długa jest sieć podziemi, gdyż nie przeprowadzono dotychczas pełnej inwentaryzacji.

Do najważniejszych zabytków sakralnych Hrubieszowa należą:

- wzniesiony w latach 1736–66 barokowy kościół pod wezwaniem św. Mikołaja – dawniej klasztor dominikanów,
- wybudowany w latach 1795-1828 jako cerkiew dla unitów, barokowo-klasycystyczny kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki,
- cerkiew prawosławna pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP wzniesiona w stylu rusko-bizantyjskim w latach 1873-75,
- kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, zbudowany w 1905 r. jako prawosławna cerkiew garnizonowa.

Spśród zabytków architektury świeckiej Hrubieszowa, wyróżnia się:

- barokowo – klasycystyczny dworek Du Chateau (siedziba powiatowego Muzeum im. Ks. St. Staszica w Hrubieszowie oraz Powiatowej Biblioteki Publicznej), zbudowany w 1791 roku na miejscu dawnego zamku,
- osiemnasto- i dziewiętnastowieczne klasycystyczne dworki, m.in.: dworek Kiswetterów oraz dworek Gołakowskich.

Do Zabytków sakralnych i architektonicznych znajdujących się poza Hrubieszowem zaliczamy m.in.:

- kaplica grobowa rodziny de Magura-Madan w Mienianach - obecnie kościół filialny pw. NMP z pierwszej połowy XIX w.,
- cerkiew prawosławna, obecnie kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Matki Boskiej Różańcowej w Jankach, drewniany z roku 1875 (przeniesiona z Zawalowa w roku 1986),
- kościół rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Łaskawej z początku XIX w. w Szpikołosach niegdyś cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Pana Jezusa,
- zespół kościoła parafialnego pw. św. Apostołów Piotra i Pawła,
- cmentarz w Dziekanowie (wraz z murowaną kaplicą grobową Grothussów z 1851 r.),
- eklektyczny pałac w Czumowie wzniesiony z końcem XIX w. dla rodziny Pohoreckich. W otoczeniu pałacu znajduje się park podworski,
- Ruiny dworu Chrzanowskich w Moroczynie. Pochodzący z połowy XIX wieku dwór otoczony jest parkiem z niewielkim stawem.

Zabytkiem technicznym znajdującym się częściowo na terenie HOF jest przestrzenny układ komunikacyjny Hrubieszowskiej Kolei Dojazdowej na odcinku Werbkowice – Hrubieszów. Ochronie podlegają następujące elementy: tor główny – szlakowy oraz tory pomocnicze kolei wąskotorowej, urządzenia nastawczo-rozjazdowe i sygnalizacyjne oraz napowietrzna linia telekomunikacyjna biegnące wzdłuż toru głównego. W Stefankowicach i Dziekanowie zachowały się murowane kuźnie z końca XIX wieku.

Pomniki i historyczne miejsca pamięci znajdujące się w miejscowościach Obrowiec, Lipice, Hrubieszów, Kolonia Wolica i Cichobórz są świadectwem walk narodowowyzwoleńczych. Za zasługi w walce z okupantem, miasto Hrubieszów zostało odznaczone w 1977 r. Krzyżem Grunwaldu II klasy.

O bogatej historii HOF świadczy szereg znajdujących się tu zabytków. Zgodnie z obwieszczeniem nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 22 stycznia 2020 r. wśród 37 zabytków z obszaru HOF, wpisanych do rejestru Lubelskiego Konserwatora Zabytków w Lublinie, zlokalizowane są tu zarówno obiekty sakralne świadczące o wielokulturowej przeszłości miasta jak i zabytki architektury świeckiej, w tym głównie dwory, drewniane domy oraz kamienice.

Tabela 15. Zabytki Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wpisane do rejestru „A” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego na dzień 31 grudnia 2020 r.

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Nr rejestru
1	Cichobórz	cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w dec., wg zał. mapy i karty cmentarza	A/1547
2	Czumów	pałac, wraz z otaczającymi pozostałościami parku	A/602
3	Dziekanów	kaplica grobowa Grotthusów na terenie cmentarza grzebalnego, wraz z marmurowymi epitafiami Onufrego i Krzysztofa Grotthusów i najbliższym otoczeniem - w gran. działki	A/589
4	Dziekanów	d. rządcówka i kuźnia w zabudowaniach d. Fundacji Staszicowskiej Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego	A/25
5	Hrubieszów	układ urbanistyczny miasta Hrubieszowa w granicach określonych na zał. planie, obejmujący zabudowę wyspy otolonej przez rz. Huczwę wraz z przedmieściem w rejonie ulic Podzamcza i 1 Maja, z historyczną siecią ulic i placów oraz skalą zabudowy, także sylwetę miasta i konfigurację terenu	A/659
6	Hrubieszów	cmentarz grzebalny (o pow. wskazanej w dec.), kaplica cmentarna, drzewostan, w gran. wg zał. planu	A/1458
7	Hrubieszów	dawny dworek podmiejski (ul. Czerwonego Krzyża 18a)	A/339
8	Hrubieszów	kościół paraf. rzymskokat. pw. MB Nieustającej Pomocy (d. cerkiew prawosławna garnizonowa), cmentarz kościelny (o pow. wskazanej w dec.), na działce wg zał. mapy	A/1556
9	Hrubieszów	drewniany dom, wraz z gruntem pod budynkiem oraz z nazwą „dom profesora Wiktora Zina”, na działce wskazanej w dec., wg zał. mapy	A/1668
10	Hrubieszów	dom (ul. Kościelna 2b)	A/334
11	Hrubieszów	dworek (ul. Krucza 12)	A/190
12	Hrubieszów	cerkiew prawosławna paraf. pw. Zaśnięcia NMP, cmentarz przycerkiewny, drzewostan otaczający cerkiew, ogrodzenie – w gran. cmentarza cerkiewnego odpowiadającego działce wskazanej w dec., wg zał. mapy	A/1296
13	Hrubieszów	Plebania (ul. 3 maja 6)	A/330
14	Hrubieszów	d. Syndykat Rolniczy – budynek oraz jego otoczenie – w gran. działek wskazanych w dec., wg zał. mapy	A/1297
15	Hrubieszów	dwór zw. Du Chateau, wraz z oficynami, ogrodzeniem, założeniem dziedzińca	A/338
16	Hrubieszów	zespół klasztorny poddominikański: kościół paraf.	

		rzymskokat. pw. św. Mikołaja, wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, d. klasztor, dzwonnica, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego	A/328
17	Hrubieszów	dworek (d. Wydział Powiatowy Sejmiku Hrubieszowskiego, następnie apteka), wraz z posesją (dz. 398/1)	A/1298
18	Hrubieszów	dom tzw. Dom Kiesewetterów	A/340
19	Hrubieszów	dom wraz z otoczeniem, w gran. wg zał. planu (ul. Partyzantów 11)	A/1302
20	Hrubieszów	dom tzw. Dom Lekarzy Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego, wraz z pięcioma jesionami i jednym klonem, w gran. działki, wg zał. planu	A/1301
21	Hrubieszów	budynek d. Szpitala Powiatowego im. św. Jadwigi, wraz z kaplicą i jej wyposażeniem wnętrza, drzewostan, w gran. wg zał. planu	A/1312
22	Hrubieszów	dom, w gran. działki - wg zał. planu (ul. Staszica 9)	A/1299
23	Hrubieszów	dworek (ul. Staszica 12b)	A/333
24	Hrubieszów	zespół pocerkiewny: dawna cerkiew paraf. greckokat. pw. św. Mikołaja, ob. kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Stanisława Kostki, wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, d. dzwonnica, obecna dzwonnica, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego oraz wzgórze, na którym usytuowany kościół	A/327
25	Hrubieszów	kamienica (ul. Targowa 7)	A/337
26	Hrubieszów	kamienica (Pl. Wolności 1)	A/336
27	Janki	kościół filialny rzymskokat. pw. Matki Boskiej Różańcowej wraz z wyposażeniem wnętrza – przeniesiony z miejscowości Zawalów gm. Miączyn pow. zamojski	
28	Kobło	cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki (wskazanej w postanowieniu), wg zał. mapy i karty cmentarza	A/1546
29	Mieniany	kaplica grobowa rodziny de Magóra Madan, w gran. otaczającego szpaleru drzew	A/547
30	Moniatycze	kościół paraf. rzymskokat. pw. śś Apostołów Piotra i Pawła, wraz z wyposażeniem wnętrza, otoczenie w gran. cmentarza kościelnego, dzwonnica	A/85
31	Moniatycze	najstarsza część cmentarza grzebalnego d. rzymskokat. i greckokat., obc. rzymskokat.), wraz z nagrobkami i drzewostanem, w gran. działki wskazanej w dec., wg zał. mapy	A/1585
32	Moroczyn	zespół dworski: dwór, spichlerz, park, stawy między pałacem i parkiem, aleja dojazdowa od wschodu, słup z rzeźbą św. Jana Nepomucena	A/690
33	Stefankowice	park dworski (o pow. wskazanej w dec.), kuźnia i aleja lipowa poza parkiem, w gran. wg zał. planu	A/1450
34	Szpikołósy	d. cerkiew ob. kościół paraf. rzymskokat. pw. MB Łaskawej, wraz z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, otoczenie z drzewostanem -w gran.	A/86

		cmentarza kościelnego i skarpa wzgórza na którym jest usytuowany kościół	
35	Szpikołosy	cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w dec., wg zał. mapy i karty cmentarza	A/1544
36	Werbkowice-Hrubieszów	przestrzenny układ komunikacyjny Hrubieszowskiej Kolei Dojazdowej na odcinku Werbkowice-Hrubieszów (wg załączników), obejmujący: - tor główny-szlakowy kolei wąskotorowej od stacji Werbkowice Wąsk. do ul. Przemysłowej w obszarze stref: Hrubieszów - tory pomocnicze (11) na terenie stacji Werbkowice, odchodzące od toru szlakowego do budynku parowozowni - tor pomocniczy w obrębie stacji Hrubieszów Wąsk., - urządzenia nastawczo-rozjazdowe i sygnalizacyjne, związane z torem szlakowym i torami pomocniczymi, - napowietrzna linia telekomunikacyjna drutowa biegnąca obok toru szlakowego od stacji Werbkowice do stacji Hrubieszów (w gran. terenu 3 m po obu stronach toru, na całej długości szlaku wskazanego na załącznikach).	A/893
37	Wołajowice	cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w decyzji, wg zał. mapy i karty cmentarza	A/1545

Źródło: Obwieszczenie nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 15 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

Tabela 16. Zabytki Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wpisane do rejestru „C” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego na dzień 31 grudnia 2020 r.

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Nr rejestru
1	Gródek	stanowisko archeologiczne nr 6 (dawniej 1D) – osada kultury czerniachowskiej, na działkach wskazanych w decyzji wg opisu i załączników graf.	C/143
2	Gródek (w decyzji: Gródek Nadbużny)	wielokulturowa osada i cmentarzysko na stanowisku 1C, w obrębie działek wskazanych w decyzji	C/99
3	Gródek (w decyzji: Gródek Nadbużny)	grodzisko na stanowisku nr1a – tzw „Zamczysko”, w obrębie działki wskazanej, i wg opisu	C/142
4	Hrubieszów Podgórze	- stanowisko archeologiczne 1A - wielokulturowa osada pradziejowa i cmentarzysko kultury stryżowskiej, w obrębie działek wskazanych w decyzji i wg załączników graf.	C/114
5	Hrubieszów Podgórze	- cmentarzysko kurhanowe - stanowisko archeologiczne nr 11 (9 mogił), w granicach wg opisu w decyzji i załączników graficznych graf.	C/132
6	Husynne	stanowisko archeologiczne nr 1 tzw. „Księżycowa Mogiła” (kurhan), na działce wskazanej w decyzji,	C/113

wg opisu	
7	Ślipcze cmentarzisko kurhanowe (3 kopce) na C/91 stanowiskach archeologicznych nr 34, 35, 36, na działkach wskazanych w decyzji, w granicach wg opisu i załączników graf.

Źródło: Obwieszczenie nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 15 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

Pozostałe obiekty zabytkowe z terenu miasta Hrubieszów zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków, aktualizowanej w 2019 r (70 obiektów). Na terenie gminy wiejskiej do gminnej ewidencji zabytków wpisanych zostało 78 zabytków nieruchomych oraz 1059 stanowisk archeologicznych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów występują w łącznej liczbie 107.

Stan techniczny obiektów zabytkowych na obszarze HOF jest zróżnicowany. Większość zabytków na obszarze gminy wiejskiej jest w stanie dobrym i średnim. Zgodnie z inwentaryzacją przeprowadzoną przy opracowaniu Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszowa, blisko 72% historycznej substancji zachowana jest w bardzo dobrym i dobrym stanie. Pozostałe obiekty zagrożone są przez:

- niewłaściwie prowadzone prace remontowe i modernizacyjne: dom przy ul. Czerwonego Krzyża 10, Budynek Zarządu Hrubieszowskiej Kolei Dojazdowej, dawny budynek koszarowy nr 42 przy ul. Dwernickiego, dom przy ul. Kilińskiego 6, szpital p.w. św. Jadwigi i kaplica przy tym szpitalu przy ul. Leśmiana 30, dom przy ul. Targowej 4, niewłaściwie przeprowadzane remonty powodujące utratę wartości zabytkowych i niewłaściwe użytkowanie (budynek wojskowy nr 38 przy ul. Dwernickiego 4H),
- niewłaściwie przeprowadzane remonty powodujące utratę wartości zabytkowych: dom przy ul. Dwernickiego 13, budynek koszarowy nr 46 przy ul. Żeromskiego nr 29 j, dom drewniany przy ul. Kilińskiego 16, dom przy ul. Kościelnej 2b, dom lekarzy TRH (dwór) przy ul. Piłsudskiego 9, dom murowany przy Placu Wolności 1, kramy miejskie (Sutki), dworek murowany przy ul. Staszica 12b, dom murowany przy ul. Targowej 7,
- niewłaściwe użytkowanie przez lokatorów (dom przy Placu Wolności 11).

7. Analiza i ocena problemów ochrony środowiska obszaru HOF w tym przewidziane oddziaływania

Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji kierunków interwencji i zidentyfikowanych przedsięwzięć zapisanych w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zostały zidentyfikowane, przeanalizowane i wymienione poniżej w tabeli – Tabela 17.

Specyfika Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, obejmująca występowanie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, a także dużą liczbę planowanych i istniejących sposobów zagospodarowania przestrzeni sprawia, że obszar ten jest miejscem konfliktu relacji człowiek – środowisko naturalne. Wskazane problemy są elementem analizy dokumentów opisanych w rozdziale 5. Wymienione problemy poddano stopniowaniu w oparciu o ich oddziaływanie na obszar HOF.

Tabela 17. Analiza problemów środowiska na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z oceną ich oddziaływania

PROBLEM	ODDZIAŁYWANIE			OPIS PROBLEMU
	ZNACZĄCE	POTENCJALNE	MARGINALNE	
Realizacja inwestycji/prowadzenie działalności gospodarczej (w tym rozwój turystyki) na terenach cennych przyrodniczo lub w ich sąsiedztwie	x			<p>Źródłem zagrożeń środowiska jest działalność człowieka. Czynniki antropogeniczne odgrywa tutaj znaczną rolę. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny ma głównie charakter rolniczy, w związku z czym duże znaczenie odgrywa rolnictwo. Stąd też presja na środowisko przyrodnicze występuje głównie w obrębie miejsc przeznaczonych dla potrzeb rolnictwa. Ważną rolę odgrywają tutaj obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego, związane z intensyfikacją rolnictwa. Presja na środowisko występuje także w zasięgu miejsc przeznaczonych pod rekreację, a także zabudowań, w pobliżu ciągów komunikacyjnych, czy terenów przeznaczonych pod przemysł. W Obszarze Funkcjonalnym istnieją ścieżki piesze, rowerowe czy szlaki, i m.in. wzdłuż nich istnieje zagrożenie dla środowiska. Kierunki gospodarki leśnej prowadzonej przez służby leśne obejmują zagospodarowanie, pielęgnację, ochronę, użytkowanie i odnawianie lasów – co nie zawsze wpływa korzystnie na obszary cenne przyrodniczo i gatunki i siedliska tam występujące.</p> <p>W celu ochrony przyrody przed zagrożeniami tworzone są obszary prawnej ochrony przyrody, które aktualnie stanowią 21,15% powierzchni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.</p>
Zmiany klimatu, w tym wzrost występowania zjawisk o charakterze ekstremalnym		x		<p>Obecnie obserwowane kierunki zmian klimatu wskazują na wzrost znaczenia zjawisk o charakterze ekstremalnym, m.in. nawalnych opadów, długich okresów bezopadowych. Mają one bezpośredni wpływ na funkcjonowanie ekosystemów, w tym również na obszarach chronionych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.</p> <p>Szczególnie istotne są tu okresy bezdeszczowe, których następstwem są susze,</p>

		<p>powodujące pogarszanie się stanu ekosystemów od wód zależnych.</p> <p>Również występujące opady nawalne mogą negatywnie oddziaływać na ekosystemy, np. zmywane z powierzchni zanieczyszczenia trafiają bezpośrednio do wód pogarszając ich jakość i oddziałując na florę i faunę. Jednocześnie opady nawalne nasilają procesy erozji.</p> <p>Negatywnym oddziaływaniem charakteryzują się również fale upałów. Zmiany średnich temperatur wpływają na rozmieszczenie i liczebność wielu gatunków roślin i zwierząt, które już obecnie znajdują się pod presją związaną z utratą siedlisk i zanieczyszczeniem środowiska. Wzrost temperatur wpływa również na cykl życia gatunków zwierząt i roślin oraz na ich kondycję. To może się przyczynić do zwiększenia się liczby szkodników i gatunków inwazyjnych.</p>
<p>Zanieczyszczenia powietrza, w tym - niska emisja</p>	<p>x</p>	<p>Problem zanieczyszczenia powietrza związany jest w dużej mierze z wykorzystywaniem węgla, jako głównego paliwa do wytwarzania ciepła oraz spalaniem paliw o dużej zawartości siarki i mało korzystnych parametrach grzewczych, a także spalaniem odpadów. Największe zagrożenie na stan jakości powietrza występuje w sezonie zimowym, podczas okresu grzewczego. Udział emisji niskiej w ogólnej ilości emitowanych do powietrza zanieczyszczeń jest trudny do zbilansowania ze względu na rozproszenie źródeł emisji.</p> <p>Do znaczących źródeł zanieczyszczenia należy zaliczyć również zanieczyszczenia związane z transportem samochodowym i przemysłem.</p> <p>Duże znaczenie dla jakości powietrza atmosferycznego mają działania podejmowane m.in. przez indywidualnych mieszkańców prowadzące do zmiany ogrzewania z węglowego na gazowe lub olejowe oraz działania edukacyjne prowadzone przez samorządy lokalne. Pozytywnie wpłynąć mogą wszelkie działania m.in. samorządów lokalnych oraz przez indywidualnych mieszkańców zmierzające do poprawy efektywności energetycznej budynków.</p>

<p>Zagrożenia poważnymi awariami przemysłowymi</p>	<p>x</p>	<p>Poważne awarie stanowią powszechne niebezpieczeństwo dla zdrowia i życia ludzi, jak i dla całego środowiska przyrodniczego. Zagrożenie, spowodowane gwałtownymi zdarzeniami, jakimi są poważne awarie, może wywołać znaczne zniszczenie wszystkich elementów środowiska lub pogorszenie jego stanu. Ochrona przed skutkami wystąpienia poważnej awarii powinna być w głównej mierze oparta na zapobieganiu zaistnienia tego typu zdarzeń oraz, w przypadku wystąpienia awarii, na szybkim ograniczeniu jej skutków. W tym celu na zakłady przemysłowe nakłada się obowiązek postępowania tak, aby przeciwdziałać występowaniu jakichkolwiek awarii i sytuacji stwarzających zagrożenia.</p>
<p>Zakwaszenie i zanieczyszczenie gleb, obniżenie ich przydatności rolniczej oraz naturalna erozja</p>	<p>x</p>	<p>Zanieczyszczenie gleb i zmiany powierzchni terenu wiążą się z działalnością człowieka. Wpływ na jakość gleb na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ma głównie rolnictwo (używane są środki ochrony roślin, nieodpowiednia agrokultura mogą negatywnie oddziaływać na jakość gleb). Gleby antropogeniczne występujące na terenach miast – charakteryzują się skróconym profilem glebowym, w którym mogą występować domieszki materiałów obcych m.in. budowlanych. Również gleby wokół dróg przebiegających przez teren HOF są bardziej narażone na zanieczyszczenia.</p> <p>Tereny podatne na erozję cechują się znacznie zachwianą równowagą biologiczną, prowadzącą do negatywnych i najczęściej trwałych zmian warunków ekologicznych i techniczno-organizacyjnych.</p> <p>Zagrożenie silną erozją dotyczy obszarów o dużym kącie nachylenia zboczy - w HOF zjawisko to występuje w skali lokalnej.</p> <p>Nadmierne zakwaszenie gleb stanowi poważny czynnik ich degradacji. Przyczynia się również do ograniczania możliwości plonowania większości gatunków roślin uprawnych, a nierzadko szkodzi roślinności. Wiele roślin na glebach nadmiernie kwaśnych daje nie tylko niższe plony, ale i ich jakość jest gorsza, np. mała zawartość fosforu, wapnia oraz magnezu. Zakwaszeniu gleb sprzyjają także czynniki antropogeniczne, związane z różnorodną działalnością</p>

		<p>człowieka. Do tych czynników zaliczymy: zanieczyszczenia atmosfery (SO₂, CO₂, NO_x), składowanie i stosowanie kwaśnych oraz kwasotwórczych odpadów, stosowanie nawozów fizjologicznie kwaśnych, malejący udział nawożenia organicznego, niewłaściwe następstwo roślin, niedostateczne wapnowanie użytków rolnych.</p>
<p>Niedostateczny poziom zorganizowanego odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych jak również odprowadzanie ścieków bezpośrednio do gleby przez rozsączanie lub usuwanie nieuszczelnionych szamb.</p>	<p>x</p>	<p>Na zanieczyszczenie wód i gleb wpływa sposób zagospodarowania i użytkowania terenu związany z gospodarką wodno-kanalizacyjną (stopień skanalizowania, miejsca zrzutu ścieków, składowiska odpadów itp.). Problem stanowią także nieodpowiednio utrzymane studnie oraz brak obowiązku likwidacji studni nieeksploatowanych.</p> <p>Na obszarze HOF długość czynnej sieci kanalizacyjnej, w 2019 r. wynosiła łącznie 48,7 km przy dynamice na poziomie 85,87% (w porównaniu do 2014 r., dane GUS), co świadczy o spadku długości sieci kanalizacyjnej. Od 2014 roku systematycznie rośnie liczba przyłączy kanalizacyjnych (tylko na terenie Miasta Hrubieszów) oraz wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Liczba przyłączy sieci kanalizacyjnej, prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, w 2019 r. wynosiła 2 252 przyłącza o od 2014 roku wzrosła o 406 przyłączy. Równocześnie od 2014 roku, ze względów demograficznych (stały spadek liczby ludności), w mieście systematycznie spada liczba korzystających zarówno z sieci wodociągowej jak i kanalizacyjnej.</p>
<p>Brak wystarczających środków finansowych na prowadzenie działań w zakresie poprawy jakości powietrza i</p>	<p>x</p>	<p>Brak środków finansowych w budżecie samorządów lokalnych jak i właścicieli gospodarstw domowych ma wpływ na stan środowiska naturalnego. Niewystarczające inwestycje w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej i gospodarki odpadami negatywnie wpływają na stan wód i gleb Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Również brak inwestycji w zakresie centralnych systemów grzewczych i wymiany indywidualnych źródeł ciepła na ekologiczne wpływa na pogorszenie stanu jakości powietrza i wprowadzenie do</p>

wód		środowiska niebezpiecznych substancji.
<p>Problemy dotyczące obszarów podlegających ochronie</p>	<p>x</p>	<p>Do istotnych problemów cennych przyrodniczo obszarów chronionych na terenie Hrubieszowskiego obszaru Funkcjonalnego w tym obszarów Natura 2000 zaliczymy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eutrofizację wód powierzchniowych wskutek przesączenia się biogenów z pól uprawnych, co prowadzi do degradacji siedlisk oraz występujące coraz częściej okresy suszy powodujące wysychanie torfowisk; • presję ze strony rolnictwa oraz terenów zurbanizowanych; • presję turystyczną na najcenniejsze obszary o wysokich walorach przyrodniczych; • małe zdolności retencyjne, co prowadzi do przesuszania gruntów oraz narażenia na zwiększoną erozję gleb; • nieuregulowaną gospodarkę wodno-kanalizacyjną prowadzącą do wzrostu zanieczyszczeń w wodach i glebie; • rosnące zanieczyszczenie powietrza ze źródeł komunalnych, transportowych i przemysłowych; • niską świadomość ekologiczną mieszkańców. <p>Zagrożenia obszarów Natura 2000 występujących na obszarze HOF zostały zidentyfikowane w rozdziale 6.7 Ochrona przyrody</p>

8. Potencjalne oddziaływania transgraniczne

Elementem procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest postępowanie w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko. Przesłanką przesądającą o konieczności przeprowadzenia ww. procedury jest stwierdzenie znaczącego wpływu zaplanowanych kierunków interwencji i planowanych inwestycji na środowisko, w tym ludność państwa sąsiadującego.

W kontekście potencjalnego oddziaływania transgranicznego szczególne znaczenie ma lokalizacja przedsięwzięć i zasięg jego oddziaływania.

W tym zakresie, potencjalnym źródłem oddziaływania transgranicznego, mogłyby być przede wszystkim działania planowane do realizacji bezpośrednio na lub przy granicy państwa o oddziaływaniu wyższym niż lokalne.

Charakter zaplanowanych działań, dążących do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wskazuje, iż oddziaływania negatywne nie będą występowały, a krótkotrwale oddziaływania na etapie prac budowlanych nie wpłyną znacząco na żaden element środowiska oceniany w ramach Prognozy – Tabela 18.

W związku z powyższym można stwierdzić, iż żadne z planowanych w ramach projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 kierunków interwencji i przedsięwzięć nie spełnia w żadnym zakresie przesłanek uprawniających do przeprowadzenia postępowania w sprawie oddziaływania transgranicznego, z dwóch podstawowych powodów: nie będą oddziaływały na środowisko naturalne państw ościennych, a ich ocena wykazała brak jakiegokolwiek trwałego oddziaływania na poszczególne elementy środowiska.

Zatem, na poziomie analiz prowadzonych w niniejszej Prognozie, nie stwierdza się warunków, które pozwalałyby zidentyfikować jakiekolwiek ryzyko wystąpienia znaczących oddziaływań na środowisko na terenie państw sąsiednich. W konsekwencji nie istnieje konieczność, na obecnym etapie planowania, przeprowadzenia postępowania w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko na skutek realizacji założeń dokumentu strategicznego, którym jest Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030. Jednakże ze względu na przygraniczne położenie obszaru Partnerstwa, niniejsze zagadnienie powinno zostać rozpatrzone szczegółowo w przyszłości, gdy zdefiniowane zostaną szczegółowe założenia i sposoby realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Tabela 18. Analiza potencjalnego oddziaływania transgranicznego zidentyfikowanych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przedsięwzięć

Możliwe kierunki interwencji	Przedsięwzięcia	Rodzaj inwestycji	Rodzaj oddziaływania
Cel strategiczny 1: Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna			
<ul style="list-style-type: none"> • Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji/remontów /przebudowy drogi krajowej (74) • Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji dróg wojewódzkich (w tym nr 844, nr 846) oraz ścieżek rowerowych • Współpraca w zakresie przygotowania dokumentacji technicznej modernizacji/remontów /przebudowy /budowy wybranych dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych • Wsparcie finansowej w zakresie modernizacji/rozbudowy /remontów /przebudowy /budowy uzgodnionych odcinków dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych • Opracowanie i realizacja wspólnego programu modernizacji/przebudowy /remontów /przebudowy / budowy dróg gminnych i wewnętrznych na terenie HOF • Projekty w zakresie realizacji konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie rozbudowy infrastruktury dróg gminnych i wewnętrznych oraz ścieżek rowerowych • Projekty w zakresie budowy parkingów i miejsc przesiadkowych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej oraz atrakcjach turystycznych • Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do transportu pasażerów oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych • Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do przewozu towarów (w tym linii LHS) oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych • Projekty w zakresie uzupełnienia istniejącej infrastruktury szkieletowej i węzłowej • Opracowanie bilansu terenu obejmującego cały obszar HOF wraz z oceną zapotrzebowania na nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową • Lepsze wykorzystanie dostępnych terenów (w tym typu 	<p>1. Rozwój systemu komunikacji miasta, w tym zielona dostępność komunikacyjna, w zakresie remontu/budowy dróg powiatowych (ul. Piłsudskiego, ul. Polna, ul. Górna, ul. Wesoła, ul. Władysława Jagiełły (budowa), ul. Michałówka, ul. Grabowiecka, ul. Dwernickiego, ul. Konopnickiej, ul. Uchańska (budowa))</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>2. Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg miejskich ul. Wodna, ul. Armii Krajowej (budowa), ul. Przemysłowa, ul. Reja</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>3. Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie budowy ścieżek rowerowych ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>4. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie Hrubieszowa</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>5. Budowa, przebudowa i remonty dróg gminnych</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>6. Budowa chodników i ścieżek rowerowych w ciągach drogowych na terenie Gminy Hrubieszów i współpraca w tym zakresie z zarządcami dróg wyższych kategorii</p>	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych

<p>brown field) pod zabudowę mieszkaniową</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dokonanie inwentaryzacji istniejących zasobów mieszkaniowych (w tym socjalnych/komunalnych) w celu określenia realnej podaży i popytu na mieszkania o określonym standardzie • Projekty w zakresie budowy/przebudowy budynków na mieszkania socjalne • Współpraca z partnerami komercyjnymi (spółdzielnie, deweloperzy, TBS-y, kooperatywy, biura nieruchomości) w zakresie kreowania przyjaznej polityki rozwoju rynku mieszkaniowego na obszarze HOF • Projekty w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej • Projekty w zakresie gazyfikacji i podłączenia do sieci gazowej nowych nieruchomości • Projekty w zakresie rozbudowy ostatniej mili szybkiego internetu • Opracowanie i wdrożenie programu ulg i ułatwień dla młodych ludzi w zakresie budowy/kupna/wynajmu własnego mieszkania • Bliska współpraca z instytucjami służb mundurowych (wojsko, straż graniczna, służba celna, więziennictwo) w zakresie zapewnienia dla pracowników tych instytucji odpowiedniej liczby mieszkań o określonym standardzie • Opracowanie i realizacja długofalowego programu „Mieszkania dla rozwoju” np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego • Prowadzenie Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej – budowy mieszkań niskoczynszowych • Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 • Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług wychowania przedszkolnego • Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług oraz racjonalizacji i modernizacji kształcenia na poziomie podstawowym • Projekty w zakresie poszerzania oferty kształcenia (np. zajęcia dodatkowe) oraz wprowadzania innowacji • Projekty w zakresie oceny efektywności kształcenia i dostosowywania jego form i zakresu wymogów współczesnego świata • Projekty w zakresie wprowadzania nowych narzędzi i 	7. Przebudowa budynku szkoły w Kosmowie na mieszkania socjalne (komunalne)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	8. Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	9. Rozwój i poprawa infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej (w tym sportowej i rekreacyjnej) i rozwój kompetencji oraz innowacji w edukacji. (m.in. głęboka termmodernizacja, wyposażenie w urządzenia ITC, rozwój kadry oraz dzieci i uczniów – Szkoły Podstawowe, Przedszkola; Budowa żłobka samorządowego)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	10. Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	11. Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego (Remont HDK, obiektów sakralnych itd.)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	12. Rozszerzenie funkcji Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

<p>form edukacji w procesie kształcenia młodzieży</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekty w zakresie modernizacji oraz wyposażenia zakładów podstawowej/ambulatoryjnej opieki lekarskiej w niezbędny sprzęt i urządzenia • Współpraca z podmiotami leczniczymi w powiecie i województwie w zakresie poprawy dostępności mieszkańców do lekarzy specjalistów oraz usług diagnostyki specjalistycznej • Uczestnictwo w regionalnych i krajowych programach profilaktyki, badań i leczenia wybranych chorób cywilizacyjnych • Wypracowanie i wdrożenie systemu zintegrowanych i skoordynowanych usług w zakresie pomocy społecznej (w ramach idei Centrum Usług Społecznych - CUS) • Rozwój form opieki i wsparcia dla osób potrzebujących w ramach istniejących i nowych instytucji pomocy społecznej • Bliska współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie zapewnienia dodatkowych usług na rzecz osób objętych pomocą społeczną • Projekty w zakresie budowy/remontu/modernizacji infrastruktury służącej do rozwoju usług kultury (muzea, biblioteki, domy kultury, świetlice wiejskie itp.) • Projekty w zakresie budowy/rozbudowy obiektów związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (baseny, hale sportowe, boiska itp.) • Projekty w zakresie organizowania i promowania wspólnych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych na terenie HOF • Projekty aktywizujące społeczność lokalną do współuczestnictwa w propagowaniu lokalnej kultury i tradycji obszaru HOF • Projekty w zakresie odnowy/rewitalizacji przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej • Projekty w zakresie rewitalizacji przestrzeni i obiektów należących do osób prywatnych • Projekty społeczne i partnerskie integrujące społeczność lokalną wokół wyznaczonych celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych • Współpraca miasta i gminy ze środowiskiem urbanistów w zakresie poszukiwania najlepszych rozwiązań 	13. Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	14. Budowa Centrum Komunikacyjnego Miasta Hrubieszów	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	15. Przebudowa budynku byłej szkoły w Moniatyczach na bibliotekę	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	16. Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Kułakowicach Trzecich na potrzeby KGW, sołectwa, stowarzyszenia	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	17. Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	18. Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego - Budowa monitoringu miejskiego w Hrubieszowie	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	19. Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	20. Rozwój i wsparcie systemu opieki, integracji i	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia,

<p>rewitalizacji przestrzeni publicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedsięwzięcia inwestycyjne poprawiające bezpieczeństwo na drogach (chodniki, przejścia dla pieszych, oświetlenie uliczne itp.) • Projekty zwiększające świadomość mieszkańców w zakresie zasad bezpieczeństwa na drogach (nadmierna prędkość, jazda po alkoholu/ narkotykach, bezpieczne przechodzenie przez drogę itp.) • Projekty związane z remontami budynków oraz wyposażeniem policji, Straży Miejskiej oraz służb mundurowych, w tym straży pożarnej w niezbędny sprzęt i urządzenia pozwalające na wysoką sprawność tych służb w walce zagrożeniami bezpieczeństwa • Bliska współpraca służb mundurowych z władzami lokalnymi w zakresie monitorowania poziomu bezpieczeństwa i przeciwdziałania jego zagrożeniom • Projekty związane ze szkoleniami służb mundurowych • Likwidacja barier architektonicznych oraz poprawa dostępności osób z niepełnosprawnościami do obiektów użyteczności publicznej • Rozwój i doskonalenie różnych form i narzędzi integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami (w bliskiej współpracy z działającymi ośrodkami wsparcia (np. środowiskowe domy samopomocy, zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy pomocy społecznej itp.). • Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, jako szczególnej formy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób wykluczonych • Projekty w zakresie zapewnienia transportu publicznego (zbiorowego) dla osób starszych wykluczonych komunikacyjnie • Projekty w zakresie wsparcia osób starszych zagrożonych ubóstwem energetycznym • Projekty w zakresie pomocy żywieniowej dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem dochodowym • Projekty w zakresie utworzenia/ rozwoju domów seniora (dziennych domów pobytu) wraz z pakietami działań aktywizujących • Wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie wykorzystania potencjału seniorów w opiece i edukacji młodzieży, pomocy dobrosąsiedzkiej, kształceniu zawodowym, 	wyłączenia społecznego - Centrum Usług Społecznych		<ul style="list-style-type: none"> • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	21.Przebudowa budynku Urzędu Gminy w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych i estetyzacji otoczenia	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	22.Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	23.Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	24.Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	25.Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
26.Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. 	

<p>mentoringu kadr menadżerskich itp.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług • Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej na rzecz integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów • Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych • Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, treningowym i wspomaganim (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanych w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej czy usług dla osób w kryzysie bezdomności • Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganim, mieszkań z usługami (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanej dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji • Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale – z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego • Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego • Wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania • Wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki • Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w 	<p>27. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego</p>	<p>Nieinfrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
<p>(continuation of the list from the previous row)</p>	<p>28. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

społeczności lokalnej

- *Wsparcie dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym CUS*
- *Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych*
- *Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami*
- *Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe*
- *Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych.*
- *Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.*
- *Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*
- *Adaptacja pracowni symulujących rzeczywiste warunki pracy do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami w szkołach/placówkach ogólnodostępnych.*
- *Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i dydaktycznej.*
- *Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji włączającej przedszkolnej.*
- *Programy rozwojowe ośrodków wsparcia przedszkolnego w zakresie:*
  - *Poprawa dostępności*
  - *dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne*
  - *pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci, rodziców/opiekunów i nauczycieli*
  - *doskonalenie zawodowe kadry*
- *Dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do*

- specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów oraz do potrzeb nauczycieli z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie modelu dostępnej szkoły
- Organizacja i realizacja dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych)
  - Rozwój umiejętności uczniów poprzez wsparcie potencjału dydaktycznego szkół
  - Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizacja zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji
  - Doradztwo edukacyjno-zawodowe lub zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców)
  - Roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury
  - Tworzenie, rozwój i udostępnianie oraz promocja parków kulturowych i szlaków kulturowych
  - Zachowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa niematerialnego
  - Działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych (wyłącznie jako element projektów), tj.m.in.: konserwacja muzealiów, starodruków, archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych wraz z dostosowaniem pomieszczeń do właściwego eksponowania i przechowywania zbiorów, ich zabezpieczenia i utrzymania właściwych warunków termicznych (klimatyzacja, urządzenia do sterowania wilgotnością i ogrzewania) oraz zakupem wyposażenia
  - Digitalizacja dóbr kultury
  - Rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez

tworzenie/adaptację/ dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych			
Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu			
<ul style="list-style-type: none"> • Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej • Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający • Projekty edukacyjne w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych ograniczających zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu i fosforu oraz pestycydami • Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „u źródła” (tj. w miejscu opadu), w tym projekty w zakresie modernizacji systemów odwodnieniowych, rozwoju tzw. infrastruktury niebiesko-zielonej • Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „na ścieżce” (tj. w ramach małych cieków wodnych oraz systemów melioracyjnych) • Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „w odbiorniku”, w tym projekty w zakresie budowy małych zbiorników retencyjnych na ciekach wodnych • Opracowanie koncepcji programowo-przestrzennej budowy zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów • Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów • Opracowanie strategii zarządzania gospodarką wodną na obszarze HOF zintegrowanej z lokalnymi dokumentami planowania przestrzennego • Opracowanie i wdrażanie ponadlokalnego planu adaptacji do zmian klimatu • Opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania gospodarki wodnej na obszarze HOF (cyfrowe odczyty poboru wody, zarządzanie ryzykiem nawałnic, 	1. Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą Nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	2. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	3. Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	4. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony Zakątek	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	5. Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	6. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	7. Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych

<p>podtopień i powodzi, kalkulacja śladu wodnego itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Wypracowania prawnych i finansowych mechanizmów mobilizujących mieszkańców do odpowiedzialnego korzystania z sieci wodociągów i kanalizacji oraz zatrzymywania wód opadowych na własnym terenie Projekty w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury PSZOK Budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorowa prasa do zgniatania i paczkowania odpadów Budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania Budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu Zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych) Projekty informacyjne i edukacyjne nt. ograniczania ilości produkowanych odpadów u źródła Projekty w zakresie rozwoju systemów biokompostowania na miejscu (organiczne odpady kuchenne, ogrodowe itp.) rozdawania kompostowników za symboliczną złotówkę Projekty w zakresie lepszej organizacji selekcji i zbierania odpadów powstających u źródła (np. dzień zbiórki określonego odpadu, pojemniki na tekstylia i ich przerób, system od drzwi do drzwi, mobilne punkty odbioru odpadów Polityka kreowania odpowiednich taryf za odpady „płacisz tyle, ile wyrzucasz” Analiza morfologii odpadów zmieszanych oraz działania w celu ich zminimalizowania Inicjatywy obywatelskie w zakresie gospodarki w obiegu zamkniętym (ośrodki ponownego użytku, jadalnie, banki żywności, kawiarenki naprawcze, sklepy bezopakowaniowe, sklepy z przedmiotami używanymi, puszkomaty, współdzielnie) Opracowanie inwentaryzacji na obszarze HOF nt. ilości odpadów azbestowych (eternitowych) pozostających do 	8. Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. Lokalny charakter przedsięwzięcia, Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	9. Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA).	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Lokalny charakter przedsięwzięcia, Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	10. Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacji odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Lokalny charakter przedsięwzięcia, Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	11. Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Lokalny charakter przedsięwzięcia, Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	12. Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Lokalny charakter przedsięwzięcia, Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
13. Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> Lokalny charakter przedsięwzięcia, 	

<p>zebrania i unieszkodliwienia do roku 2030</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udział w projektach regionalnych i krajowych w zakresie usuwania pokryć z azbestu (np. ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na 2021 r., realizowany przez WFOŚiGW w Lublinie) • Projekty związane z termomodernizacją i wymianą źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej • Projekty związane z termomodernizacją i wymianą starych pieców węglowych (kopciuchów) w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych • Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Hrubieszowie • Projekty przedsiębiorstw w zakresie energooszczędności i zmniejszania zużycia materiałów i surowców • Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury energetyki ciepłej na terenie miasta • Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED • Opracowanie i wdrożenie strategii elektromobilności wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji • Opracowanie i wdrożenie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji • Budowa i rozwój parkingów typu park&ride oraz park&bike wraz z infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych • Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej • Tworzenie warunków do organizacji w gminne wypożyczalni pojazdów elektrycznych • Rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą • Rozbudowa systemu roweru miejskiego oraz systemów bezobsługowego wypożyczenia rowerów miejskich, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie • Wymiana samorządowej floty samochodowej oraz floty należącej do spółek gminnych i jednostek organizacyjnych gmin na elektryczną oraz zasilaną 	<p>14. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałowka (od ulicy Basaja do ulicy Michałowka)</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>15. Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV)</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>16. Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>17. Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>18. Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne)</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	<p>19. Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
<p>20. Budowa zbiorników retencyjnych</p>	<p>Infrastrukturalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych 	

<p>gazem ziemnym (tam gdzie jest to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika) • Projekty związane z rozwojem energetyki rozproszonej na terenie HOF (w formie klastra energii lub spółdzielni energetycznej) • Priorytetowe traktowanie kwestii ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w dokumentach planowania przestrzennego • Opracowanie wspólnego programu ochrony środowiska dla obszaru HOF • Opracowanie wspólnego programu opieki nad zabytkami dla obszaru HOF • Projekty o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym • Projekty i przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym propagujące ochronę i zachowanie bioróżnorodności krajobrazu • Projekty o charakterze naukowo-badawczym oraz edukacyjnym (szczególnie w zakresie dziedzictwa archeologicznego i kultury gockiej) • Projekty i przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu materialnego zabytków i udostępnienia ich zwiedzającym • Projekty o tematyce wody, w tym np.: znaczenie wody w przyrodzie i krajobrazie kulturowym; oszczędzania wody pitnej (śląd wodny); zapobieganie zanieczyszczenia wód powierzchniowych; retencja i ponowne wykorzystywanie wody deszczowej i szarej; zieleni miejska itp. • Projekty edukacyjne obejmujące m.in. takie tematy jak: zapobieganie powstawania odpadów u źródła; zrównoważona konsumpcja; gospodarka współdzielenia; zapobieganie marnowaniu żywności itd. • Projekty edukacyjne i uświadamiające w takich obszarach jak: produkcja i oszczędzanie energii, energetyka odnawialna, elektromobilność, zanieczyszczenie powietrza i jego ochrona • Projekty edukacyjne w takich obszarach jak: przyroda i jej bioróżnorodność, wpływ człowieka na przyrodę, dziedzictwo i kultura, tradycje i produkty lokalne itp. 	<p>21. Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów</p> <p>22. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorową prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)</p> <p>23. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania</p> <p>24. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu</p> <p>25. Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, w tym na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o</p>	<p>Infrastrukturálny</p> <p>Infrastrukturálny</p> <p>Infrastrukturálny</p> <p>Infrastrukturálny</p> <p>Infrastrukturálny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska. • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
--	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinym</i> • <i>Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności</i> • <i>Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności</i> • <i>Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie EE</i> • <i>Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej</i> 	pojemności 7500l), systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście		
	26. Budowa instalacji OZE i inwestycje w efektywność energetyczną	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	27. Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	28. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sikorskiego	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	29. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Basaja	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	30. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Basaja	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	31. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	32. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

33. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Śródmieście	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
34. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
35. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
36. Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
37. Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami.	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
38. Budowa nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
39. Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKiM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
40. Podniesienie standardu energetycznego poprzez	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia,

	termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów		<ul style="list-style-type: none"> • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	41. HOF przyjazny środowisku – poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
Cel strategiczny 3: Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy			
<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja cyklicznych spotkań integrujących lokalny biznes (śniadania biznesowe w Hrubieszowie) • Zainicjowanie i pilotażowe wdrożenie akcji promocyjnej „Wspieraj naszych, kupuj lokalnie” • Organizacja Hrubieszowskiej Gali Rozwoju (HGR) • Uruchomienie Hrubieszowskiego Funduszu Rozwoju Lokalnego (HFRL) • Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu podejmowane przez Kreatywne Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej (KCEiWG) • Organizacja „dyżurów eksperckich” – z udziałem przedstawicieli różnych instytucji (Urząd Skarbowy, ARiMR, LAWP, PUP itp.) • Opracowanie i wdrożenie idei newslettera wysyłanego pocztą elektroniczną regularnie do przedsiębiorców z ważnymi dla nich informacjami • Działania informacyjne na rzecz przedsiębiorców realizowane przez KCEiWG • Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych na projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej, wprowadzania na rynek nowych produktów i usług, zdobywania nowych rynków itp. • Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków zwrotnych na swój rozwój (w tym pożyczki i kredyty preferencyjne, kredyty komercyjne, fundusze inwestycyjne itp.) • Usługi doradcze KCEiWG w zakresie finansowania 	1. Wzmocnienie potencjału lokalnej gospodarki	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	2. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	3. Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	4. Działania na rzecz skracania łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	5. Rozwój oferty turystycznej w tym poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta.	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

<p>rozwoju przedsiębiorstw lokalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uruchomienie pilotażowego programu opracowywania diagnoz potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw (w tym potrzeb w zakresie kadr, szkoleń, nowych technologii, cyfryzacji itp.) • Opracowanie i wdrożenie pilotażowego programu rozwoju kadr w lokalnych przedsiębiorstwach (w tym kadr menadżerskich i pracowniczych) • Usługi doradztwa indywidualnego i mentoringu świadczone przez KCEiWG • Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm) • Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej • Utworzenie i rozwój kompetencji Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej jako głównej instytucji otoczenia biznesu na obszarze HOF • Utworzenie i rozwój kompetencji profesjonalnego centrum obsługi inwestora (w ramach struktury KCEiWG) • Stworzenie skutecznego systemu promocji gospodarczej miasta i przyciągania inwestycji z zewnątrz • Kreowanie nowoczesnej edukacji młodzieży (kreatywne zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży, nauka przedsiębiorczości itp.) • Promocja edukacji zawodowej i dostosowywanie jej do potrzeb przedsiębiorców • Optymalne wykorzystanie dostępnych programów i instrumentów w zakresie doskonalenia zawodowego i uczenia się przez całe życie • Uruchomienie pilotażowego programu wsparcia dla imigrantów z Ukrainy i Białorusi w zakresie integracji i dostosowania ich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy • Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu • Prowadzenie w mediach społecznościowych stałej akcji promocyjnej zachęcającej młodych ludzi do zakładania 	6. Utworzenie podziemnej trasy turystycznej w Hrubieszowie	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	7. Budowa miejsc i obiektów w obszarze turystyki i rekreacji (obiekty/miejsca odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	8. Budowa Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	9. Wyposażenie i zagospodarowanie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	10. Budowa architektury związanej z dziedzictwem historycznym w Gródku	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	11. Utrzymanie istniejących i budowa nowych ścieżek i szlaków turystycznych	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	12. Zagospodarowanie terenu świetlicy w Czumowie (kemping, skatepark itp.)	Infrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

firm w mieście

- Realizacja pilotażowych usług wsparcia dla nowo zakładanych firm w mieście
- Wykonanie prac studialnych w celu określenia możliwości rozwoju centrum logistycznego w mieście z optymalnym wykorzystaniem istniejącej infrastruktury
- Organizacja konferencji podsumowującej wyniki prac studialnych nad rozwojem centrum logistycznego w Hrubieszowie
- Powołanie zespołu ds. promocji i lobbowania na rzecz powstania centrum logistycznego w Hrubieszowie
- Efektywne wykorzystanie systemu płatności bezpośrednich oraz dopłat (do produkcji roślinnej oraz zwierzęcej jak również z racji uczestnictwa w ekoschematach)
- Efektywne wykorzystanie systemu wsparcia na restrukturyzację i modernizację gospodarstw rolnych, w tym projekty w zakresie energooszczędności i OZE w gospodarstwach rolnych
- Projekty w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności rolników (poprzez szkolenia, ogólne i indywidualne doradztwo, udział w projektach badawczych, demonstracyjnych i projektach współpracy)
- Projekty w zakresie: scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym
- Projekty związane z przekazaniem gospodarstwa rolnego oraz wspierające młodych w rolnictwie
- Projekty w zakresie budowania wiedzy i świadomości producentów rolnych w zakresie możliwości zwiększania wartości swoich produktów (np. poprzez przetworzenie, sprzedaż bezpośrednią, lepsze wykorzystanie produktów ubocznych i odpadów, produkcję ekologiczną i zrównoważoną itp.)
- Projekty inwestycyjne producentów rolnych i mikroprzedsiębiorców w zakresie przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych, np. w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej
- Projekty inwestycyjne w zakresie zagospodarowywania produktów ubocznych i odpadów roślinnych i zwierzęcych
- Projekty rozwijające współpracę uczestników krótkiego

- łańcucha żywnościowego (producenci, przetwórcy, sprzedający, konsumenci)
- Projekty w zakresie marketingu i sprzedaży produktów lokalnych (tradycyjna sprzedaż na targowiskach lokalnych, sprzedaż za pomocą internetu, nowe modele biznesowe sprzedaży, np. koszyk hrubieszowski, kresowa spiżarnia itp.)
  - Działania organizacyjne, informacyjne i promocyjne władz lokalnych w zakresie uruchomienia i rozwoju krótkiego łańcucha żywnościowego na obszarze HOF
  - Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach
  - Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)
  - Realizacja projektów demonstracyjnych i badawczo-rozwojowych w zakresie nowoczesnych metod i form produkcji rolnej w kontekście ochrony środowiska i zapobiegania skutkom zmian klimatu
  - Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji (np. len, konopie włókniste, warzywa etc.)
  - Projekty związane z rozwojem biogospodarki, gospodarki w obiegu zamkniętym oraz usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony środowiska i klimatu
  - Inwentaryzacja i waloryzacja (np. w formie szczegółowego audytu) istniejących elementów infrastruktury i atrakcji turystycznych wraz z analizą występujących luk i potrzeb w kontekście stworzenia zintegrowanej oferty turystycznej HOF
  - Opracowanie koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego (opierającego się na rdzeniu atrakcji miasta i gminy Hrubieszów)
  - Organizacja seminariów dla interesariuszy i kadr branży turystycznej w zakresie rozwoju sieciowego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej
  - Zagospodarowanie na cele turystyczne zbiornika

retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów

- Utworzenie punktu wystawowego prezentującego historyczny wygląd Hrubieszowa w jednej z historycznych kamienic (roboty budowlane, opracowanie studyjnej dioramy)
- Opracowanie wystawy multimedialnej na temat historii miasta oraz wirtualnej wycieczki po hrubieszowskich podziemiach w oparciu o metody skanowania laserowego dostępnych przestrzeni
- Projekty w zakresie turystycznego wykorzystania podziemi miasta Hrubieszów
- Opracowanie audio przewodnika i mapy spaceru po atrakcjach turystycznych w centrum Hrubieszowa
- Oznakowanie trasy turystycznej/spaceru po centrum miasta Hrubieszowie
- Budowa i wyposażenie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu
- Rozbudowa infrastruktury szlaków turystycznych na terenie HOF (ścieżki edukacyjne, wieże widokowe, kempingi i miejsca obsługi rowerzystów, mała architektura itp.)
- Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.)
- Współpraca z sektorem komercyjnym w zakresie budowy/rozbudowy obiektów noclegowych i gastronomicznych na potrzeby turystów
- Opracowanie szczegółowych zasad rozwoju i pakietowania wspólnych usług turystycznych w ramach zintegrowanego (sieciowego) produktu turystycznego
- Zbudowanie wspólnych struktur do świadczenia i zarządzania systemem usług w ramach zintegrowanych produktów turystycznych
- Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkolenia kadr i monitorowania standardów jakości świadczonych usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych
- Przygotowanie kampanii promującej zintegrowaną ofertę turystyczną miasta i gminy wraz z zestawem materiałów i

narzędzi do promocji

- Współpraca z szerokim gronem interesariuszy (w tym z innymi gminami) w zakresie rozszerzenia produktu turystycznego o nowe obszary i usługi
- *Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej*
- *Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu*
- *Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji*
- *Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych oraz zwrotnych na swój rozwój.*
- *Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)*
- *Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu*
- *Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach*
- *Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)*

Cel strategiczny 4: Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie

- Wprowadzenie praktyki zintegrowanego planowania strategicznego na obszarze HOF (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym) oraz jakość opracowywanych dokumentów
- Upowszechnienie zasad stałego monitorowania i ocena efektów wdrażanych dokumentów strategicznych i polityk
- Zwiększenie zdolności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój obszaru HOF, w tym środków z

1. Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Ślipczu

Infrastrukturalny

- Lokalny charakter przedsięwzięcia,
- Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych
- Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

2. Utworzenie Hrubieszowskiej Akademii Biznesu

Nieinfrastrukturalny

- Lokalny charakter przedsięwzięcia,
- Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych
- Brak trwałych oddziaływań transgranicznych

<p>innowacyjnych mechanizmów finansowania (instrumenty zwrotne, instrumenty dłużne, PPP)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój współpracy JST w ujęciu horyzontalnym (np. w ramach partnerstwa ZIT) oraz wertykalnym (z jednostkami na poziomie ponadlokalnym, regionalnym i krajowym) • Upowszechnianie zasad otwartego rządzenia (współrządzenia) na obszarze HOF • Poprawa jakości stanowionego prawa lokalnego oraz wprowadzenie mechanizmów oceny skutków regulacji prawnych oraz obciążeń administracyjnych na różne grupy interesariuszy • Promowanie przejrzystej i otwartej polityki zamówień publicznych (w tym procedury w zakresie zamówień poniżej progu ustawowego, roczne plany zamówień itp.) • Usprawnienie procesów koordynacji wewnętrznej w ramach administracji poszczególnych gmin, jak i pomiędzy gminami HOF (m.in. poprzez poprawę przejrzystości i dostępności obowiązujących schematów organizacyjnych, procedur, system odpowiedzialności i koordynacji poszczególnych zadań itp.) • Zarządzanie kadrami oraz rozwój ich wiedzy i kompetencji (m.in. poprzez właściwe planowanie zatrudnienia i system rekrutacji, szkolenia i doształcanie się, zarządzanie karierą oraz indywidualne ścieżki rozwoju, polityka wynagradzania i motywowania do pracy itp.) • Wprowadzenie stałych mechanizmów monitorowania i samooceny funkcjonowania urzędów gminnych i ich jednostek organizacyjnych (w tym wykorzystanie narzędzia samooceny rozwoju instytucjonalnego JST, opracowanego przez OECD) • Współpraca krajowa w zakresie funkcjonowania i rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych planowania • Współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk • Realizacja współpracy partnerskiej miasta Hrubieszów z partnerem z Norwegii w ramach projektu rozwoju lokalnego • Przyspieszenie procesu cyfryzacji usług publicznych na terenie gmin HOF oraz podniesienie ich na wyższy poziom dojrzałości 	na poszczególne elementy środowiska.		
	3. Stworzenie Karty Mieszkańca	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	4. Działania na rzecz wzrostu efektywności zarządzania w tym zarządzania strategicznego	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	5. Działania na rzecz opracowania Strategii Otwartego Rządzenia	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	6. Działania na rzecz opracowania koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia, • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.
	7. <i>Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF</i>	Nieinfrastrukturalny	<ul style="list-style-type: none"> • Ponadlokalny charakter przedsięwzięcia niewykraczający poza granicę państwa. • Brak negatywnego oddziaływania środowisko naturalne państw ościennych • Brak trwałych oddziaływań transgranicznych na poszczególne elementy środowiska.

- Rozwój systemu wsparcia dodatkowego dla świadczenia usług elektronicznych, w tym: (I) cykliczne szkolenia na temat e-usług dla urzędników publicznych i mieszkańców; (II) dodatkowe usługi w postaci np. elektronicznych faktur, zdalnej pomocy, aplikacje mobilne, czaty, webinaria, bezpieczne przesyłanie informacji; (III) wsparcie dla osób o różnym stopniu niepełnosprawności; (IV) opracowane procedury dotyczące oprogramowania, sprzętu i kwalifikacji personelu, aby prowadzić pracę zdalną i wykorzystywać udostępniane dokumenty, kalendarze elektroniczne itd.
- Rozbudowa efektywnego systemu elektronicznego obiegu dokumentów umożliwiającego dzielenie się informacjami oraz komunikację między różnymi komórkami organizacyjnymi urzędu i jednostkami organizacyjnymi JST
- Przeprowadzenie inwentaryzacji dostępnych danych publicznych gromadzonych w zasobach miasta i gminy pod kątem ich udostępnienia jako dane otwarte
- Opracowane strategii zarządzania własnymi danymi i udostępniania ich na zewnątrz (m.in. określenie metod, za pomocą których administracja zarządza własnymi zasobami danych poprzez ustalone reguły, polityki, procedury, role oraz zasady odpowiedzialności)
- Współpraca z instytucjami krajowymi i podmiotami prywatnymi w zakresie właściwego zarządzania danymi (w tym big data) w samorządach oraz ich udostępniania (architektura i standaryzacja danych, zapewnienie ich jakości i interoperacyjności)
- Podnoszenie wiedzy i umiejętności pracowników administracji w zakresie otwierania i zarządzania danymi oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat potencjału otwartych danych
- Regularne monitorowanie dotychczasowych praktyk i procedur zapewnienia cyberbezpieczeństwa w urzędach gmin i jednostek im podległych (w tym coroczne wykonywanie audytów bezpieczeństwa typu KRI, KSC, DSS05)
- Upowszechnianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie cyberbezpieczeństwa w administracji samorządowej (szkolenia, poradniki, dobre praktyki itp.)
- Projekty inwestycyjne w zakresie zapewnienia cyberbezpieczeństwa (zgodnie ze zidentyfikowanymi

- potrzebami w zakresie zapewnienia odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, korzystania z usług chmurowych)
- Partycypacja w procesie planowania strategicznego (aktywny udział mieszkańców w opracowywaniu dokumentów strategicznych miasta i gminy)
  - Partycypacja i współuczestnictwo w planowaniu budżetu gminy i jego wykorzystywaniu (budżet partycypacyjny/obywatelski)
  - Rozwój różnych technik i narzędzi partycypacyjnych w kluczowych obszarach współpracy władz samorządowych z mieszkańcami (np. rewitalizacja przestrzeni publicznych, wspólna organizacja wydarzeń kulturalnych, panele obywatelskie nt. klimatu, ekologii, zasobów wody; mobilność i planowanie zielonej infrastruktury itp.)
  - Rozwój i doskonalenie instrumentu budżetu obywatelskiego i sołectkiego na terenie HOF
  - Realizacja programów współpracy z organizacjami pozarządowymi bardziej ukierunkowanych na nowe inicjatywy i angażujących nowe podmioty i społeczności
  - Lepsze wykorzystanie istniejących struktur organizacyjnych (z osobowością i bez osobowości prawnej) do aktywizacji społeczności lokalnych (w tym ciał typu Młodzieżowa Rada Miejska, Hrubieszowska Rada Seniorów, koła gospodyń wiejskich itp.)
  - Projekty aktywizacji i integracji społeczności lokalnej HOF z wykorzystaniem lokalnych organizacji pozarządowych oraz rozwijające oddolne inicjatywy realizowane przez NGO
  - Projekty aktywizacji mieszkańców miasta w ramach procesu budowania inteligentnego miasta wykorzystującego potencjał ludzki i technologiczny do swojego zrównoważonego rozwoju (smart city 3.0)
  - Projekty aktywizacji mieszkańców wsi w ramach procesu rozwoju inteligentnych wsi (smart village)
  - Projekty w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród społeczności lokalnej oraz informowania w zakresie dobrych praktyk w zakresie inteligentnego rozwoju (smart city , smart village)
  - Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych mieszkańców

(ukierunkowanej na takie grupy docelowe jak: ludzie młodzi, pracownicy służb mundurowych, osoby z Ukrainy i Białorusi)

- Wypracowanie systemu zachęt i ulg dla osób zainteresowanych osiedlaniem się na terenie HOF (np. lepszy dostęp do mieszkań i działek budowlanych, ulgi podatkowe, karta nowego mieszkańca itp.)
- Cykliczne akcje promocyjne skierowane do określonych grup odbiorców (z wykorzystaniem nowoczesnych technik i narzędzi marketingowych)
- Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych inwestorów, w tym inwentaryzacja potencjałów i przewag konkurencyjnych, określenie grup/branż docelowych (sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, logistyka, biogospodarka, energetyka odnawialna), metody i narzędzia promocji, pilotażowe akcje promocyjne
- Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, która powinna odpowiadać na takie pytania jak: (I) dlaczego warto inwestować na obszarze HOF; (II) wsparcie, na jakie może liczyć inwestor, (III) lokalizacja działek/budynków
- Zorganizowanie i prowadzenie profesjonalnego punktu obsługi inwestora (np. zgodnie ze standardami obsługi inwestora wg PAIH), w tym przygotowanie kadr, strona internetowa, rozwój sieci współpracy (np. z PFR, operatorami SSE itp.)
- Pozyskiwanie i obsługa inwestorów, w tym: bezpośredni marketing inwestycyjny – wizyty, misje itp.; obsługa inwestorów - wizyty lokalizacyjne; obsługa systemu finansowego wsparcia projektów; negocjowanie pakietów wsparcia dla inwestora; współpraca z ambasadami RP (Zagraniczne Biura Handlowe, Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji), opieka poinwestycyjna
- Działania marketingowe ukierunkowane na stałą promocję potencjałów i atrakcji turystycznych HOF
- Przygotowanie i wdrożenie kampanii promującej rozwijany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej
- Współpraca sieciowa w zakresie promocji atrakcji turystycznych/produktu turystycznego HOF (np.. LGD, LOT, ROT, POT itp.)
- *Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych*

usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, aplikacji i systemów bazodanowych)

- Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji
- Projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej
- Projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym
- Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego w tym zaawansowanych kompetencji kadr z zakresu cyberbezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne

9. Potencjalne oddziaływania wtórne i skumulowane

Oddziaływania skumulowane będą związane z jednoczesną realizacją kilku przedsięwzięć w tym samym czasie, na sąsiadujących terenach (akumulacja wpływów w czasie i przestrzeni). Związane będą z okresowym zwiększeniem hałasu i zanieczyszczenia powietrza korelującym z etapem prac budowlanych. Należy jednak podkreślić, że natężenie i zakres przewidywanych oddziaływań skumulowanych będą niewielkie. Będą to oddziaływania krótkoterminowe, ograniczone do czasu trwania prac budowlanych. Nie zidentyfikowano oddziaływań skumulowanych wynikających z realizacji innych programów lub planów na tym terenie, w tym samym czasie.

Oddziaływania wtórne zachodzą najczęściej w sytuacji wzrostu jednej emisji, powstającej w związku z ograniczeniem innej. Określenie wtórnych oddziaływań w prognozie, sporządzonej na potrzeby oceny zapisów dokumentu strategicznego, biorąc pod uwagę ich zasięg oraz stopień ogólności, jest niemożliwe, albo obarczone zbyt dużą niepewnością na tak wczesnym etapie planowania.

Wykonawcy przedsięwzięć na najwcześniejszym etapie planowania i podejmowania decyzji, powinni zidentyfikować możliwości wystąpienia oddziaływań na środowisko oraz określić ich przybliżone siły i kierunki, aby jego potencjalne oddziaływania negatywne (zwłaszcza te najsilniejsze) mogły ulec zmniejszeniu, a oddziaływania pozytywne (zwłaszcza te najsłabsze) zwiększeniu.

W tabeli poniżej (Tabela 19) przedstawiono relacje pomiędzy potencjalnymi oddziaływaniami przedsięwzięć Strategii na poszczególne elementy środowiska oraz oddziaływaniami pośrednimi mogącymi mieć miejsce z związku z realizacją Strategii.

Tabela 19. Wzajemne powiązania oddziaływań

Element środowiska	Oddziaływania bezpośrednie	Wzajemne powiązania oddziaływań
POWIETRZE I KLIMAT	<ul style="list-style-type: none"> • Hałas i wibracje, • Emisja i imisja zanieczyszczeń, • Zapylenie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spaliny i pyły samochodowe zanieczyszczają powierzchnie ziemi, gleby i wody powierzchniowe, • Zanieczyszczanie powietrza i zmiany topoklimatu wpływają na florę i faunę, • Hałas i wibracje wpływają na zdrowie człowieka i świat zwierzęcy, • Zmiany pokrycia powierzchni ziemi wpływają na mikroklimat.
WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	<ul style="list-style-type: none"> • Obniżenie poziomu wód gruntowych, • Zmiana stosunków wodnych, • Zanieczyszczenia wód. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zanieczyszczenia użytkowych poziomów wód podziemnych mają wpływ na zdrowie ludzi, • Zmiany poziomu wód gruntowych (odwodnienia), wpływają na wilgotność gleby, a to z kolei oddziałuje na florę i faunę, • Zanieczyszczenia wód wpływają na bioróżnorodność, • Poziom wód gruntowych i stosunki wodne wpływają na stan zdrowotny

		<p>roślinności danego obszaru, a tym samym na zmiany w krajobrazie,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmiany pokrycia powierzchni ziemi i jej właściwości filtracyjnych wpływają na reżim wód gruntowych, • Zanieczyszczenia użytkowych poziomów wód podziemnych mają wpływ na zdrowie ludzi.
FLORA i FAUNA	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany przestrzeni życiowej i ekosystemów, • Zagrożenie dla niektórych gatunków, • Zmniejszenie bioróżnorodności. 	<p>Rozwój transportu, budowa dróg oraz inne procesy urbanizacyjne wpływają na florę i faunę pośrednio poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmianę stanu czystości powietrza, hałasu i drgań, mikroklimatu, poziomu wód gruntowych, zbiorników wód powierzchniowych i podziemnych, zanieczyszczenie gleby i pokrycia powierzchni ziemi • Stan flory i fauny ma wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka, • Stan flory wpływa na krajobraz.
GLEBY i ŚRODOWISKO GRUNTOWO-WODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany pokrycia powierzchni terenu, • Zmiany struktury gruntu, składu biologicznego i chemicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiana pokrycia powierzchni terenu wpływa na zmianę mikroklimatu, • Zwiększenie powierzchni nawierzchni nieprzepuszczalnych, czyli pogorszenie się własności retencyjnych i filtracyjnych, wpływa to na wody gruntowe i ujęcia wody oraz na mikroklimat, • Zanieczyszczenia opadające na powierzchnię dróg spływają wraz z wodami opadowymi do gleby i wód gruntowych.

Źródło: opracowanie własne

10. Ocena potencjalnych zmian stanu środowiska przy braku realizacji kierunków interwencji określonych w projekcie Strategii

W zdefiniowanej w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 misji i wizji autorzy dokumentu wskazali istotny dla tego obszaru kierunek interwencji oparty na dostosowaniu się do zmieniających się warunków klimatycznych, rozwoju zielonej energii i transportu niskoemisyjnego oraz podkreślali znaczenie ochrony potencjału przyrodniczego tego obszaru i cennych przyrodniczo oraz krajobrazowo terenów.

Zatem już podczas tworzenia dokumentu uwzględniano konieczność ochrony środowiska przyrodniczego na każdym etapie realizacji poszczególnych celów.

Realizacja kierunków interwencji zdefiniowanych w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 ma na celu zmniejszenie uciążliwości i skali występowania problemów społecznych, gospodarczych, ale również występujących w dziedzinie ochrony środowiska.

Strategia jest podstawowym dokumentem ukierunkowującym politykę Samorządów Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w perspektywie 2021-2030. Tworzy ona ramy dla branżowych programów i polityk wdrażanych na obszarze HOF, w tym dokumentów dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego. Pełni funkcję operacyjną, integracyjną i informacyjną.

W przypadku braku realizacji kierunków interwencji opisanych w projekcie Strategii należy spodziewać się pogłębiania istniejących problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Należy założyć, że brak wykonania założonych w projekcie Strategii przedsięwzięć wynikających z kierunków interwencji doprowadzi do następujących zmian w stanie środowiska:

- zwiększenie emisji zanieczyszczeń do powietrza wynikających m.in. z niskiej emisji i transportu drogowego,
- przekroczenie dopuszczalnych poziomów pyłu PM_{2,5}, PM₁₀ i benzo(a)pirenu w powietrzu,
- zwiększenie emisji gazów (w tym w szczególności CO₂) oraz pyłów,
- pogłębienie zmian klimatycznych, na skutek zwiększenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwiększenie także ładunku zanieczyszczeń przenikających do wód powierzchniowych i podziemnych oraz środowiska glebowego,
- większego zapotrzebowania (zużycia) na surowce energetyczne,
- pomniejszenie lub co najwyżej utrzymanie istniejącego areалу łąk i torfowisk,
- pomniejszenie lub co najwyżej utrzymanie istniejącego areалу lasów,
- wzrost liczby osób narażonych na ponadnormatywne poziomy hałasu m.in. na skutek rosnącej liczby pojazdów oraz w wyniku wzrostu natężenia ruchu i nieskoordynowanej polityki przestrzennej,

- niska świadomość społeczna w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska i działań proekologicznych,
- obniżenie jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- pogorszenie się stanu dróg i ich przepustowości, czego skutkiem może być zwiększenie liczby wypadków i kolizji drogowych,
- brak scaleń gruntów prowadzących do zwiększenia pracochłonności maszyn rolniczych i zwiększenie wprowadzenia do środowiska szkodliwych substancji,
- pogłębiające się wykluczenie społeczne i bezrobocie.

Niewątpliwie można stwierdzić, iż zaniechanie realizacji przedsięwzięć i kierunków interwencji opisanych w projekcie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, może wpłynąć na uniknięcie potencjalnie krótkotrwałego negatywnego wpływu niektórych inwestycji ocenionych w niniejszej prognozie. Jednak w dłuższej perspektywie czasu brak realizacji kierunków interwencji Strategii będzie w znacząco negatywny sposób oddziaływać na poszczególne elementy środowiska oraz na środowisko jako całość.

11. Przewidywane oddziaływanie na środowisko skutków realizacji kierunków interwencji określonych w projekcie Strategii

Przedmiotowy rozdział zawiera analizę oddziaływań na środowisko skutków realizacji Strategii w zakresie oddziaływania: bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne.

Niniejsza Prognoza w sposób kompleksowy ujmuje korzyści i zagrożenia wynikające z realizacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030.

Oceny przewidywanych oddziaływań na środowisko dokonano przy wykorzystaniu metody macierzy interakcji, metody kartograficznej i metody opisowej. Stworzono zestawienie w formie tabeli, w jej kolumnach określono elementy środowiska, na które może oddziaływać realizacja kierunków interwencji wynikających z projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 (Tabela 20).

Oceny dokonano osobno dla każdego planowanego przedsięwzięcia oraz kierunku interwencji.

Tabela 20. Legenda do oceny kierunków interwencji

Skala oceny		Charakter oddziaływania	
0	nie zidentyfikowano żadnego oddziaływania	B	bezpośrednie
+	może wystąpić pozytywne oddziaływanie	P	pośrednie
-	może wystąpić negatywne oddziaływanie	W	wtórne
+/-	realizacja planowanego działania może spowodować pozytywne jak i negatywne oddziaływanie	Sk	skumulowane
		K	krótkoterminowe
		Ś	średnioterminowe
		D	długoterminowe
		St	stałe
		C	chwilowe
Uwagi do oceny:			
1	Odnosząc się do krajobrazu kulturowego obszarów zurbanizowanych i krajobrazu przyrodniczego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego inwestycje te mogą wykazywać oddziaływania negatywne, podejmując decyzje o lokalizacji danej infrastruktury należy mieć na uwadze, czy nie zaburza to historycznej zabudowy miejscowości lub krajobrazu przyrodniczego.		
2	Oddziaływanie neutralne w oparciu o zapisy „Założeń do projektu scalenia gruntów”, z których wynika, że planowane do realizacji w ramach zabiegu scaleninowego i zagospodarowania poscaleniowego prace nie spowodują zmiany dotychczasowego rolniczego charakteru obszaru objętego scaleniem gruntów i będą miały dla środowiska neutralny wpływ. Przyczynią się natomiast do poprawy efektywności gospodarowania poprzez zmniejszenie kosztów transportu, zmniejszenie ilości spalin oraz ułatwienie mechanizacji upraw polowych i wpłyną na poprawę krajobrazu rolniczego wsi. Dla obszarów Natura 2000 konieczne jest opracowanie raportu oddziaływania scalenia gruntów i zagospodarowania poscaleniowego na integralność obszaru Natura 2000. Podstawowym elementem raportu musi być szczegółowa inwentaryzacja chronionych ptaków i siedlisk przyrodniczych.		

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Przedsięwzięcia / kierunki interwencji	Przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe, długoterminowe, stałe, chwilowe oraz pozytywne i negatywne na następujące elementy środowiska:													
	Obszary natura 2000	Różnorodność biologiczną	Ludzi	Zwierzęta	Rośliny	Wodę	Powietrze	Powierzchnię ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne	
Cel strategiczny 1: Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna														
1. Rozwój systemu komunikacji miasta, w tym zielona dostępność komunikacyjna, w zakresie remontu/budowy dróg powiatowych (ul. Piłsudskiego, ul. Polna, ul. Górna, ul. Wesola, ul. Władysława Jagiełły (budowa), ul. Michałówka, ul. Grabowiecka, ul. Dwernickiego, ul. Konopnickiej, ul. Uchańska (budowa))	- P K C	- B P D K St C	+/- B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	+/- B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ P D St	
2. Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg miejskich ul. Wodna, ul. Armii Krajowej (budowa), ul. Przemysłowa, ul. Reja	- P K C	- B P D K St C	+/- B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	+/- B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ P D St	
3. Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie budowy ścieżek rowerowych ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka	- P K C	- B P D K St C	+ B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	+/- B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ P D St	
4. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie Hrubieszowa	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+/- B K T	0	0	0	0	+ B D ST	
5. Budowa, przebudowa i remonty dróg gminnych	- P B K C	- B P D K St C	+/- B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	- B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ P D St	
6. Budowa chodników i ścieżek rowerowych w ciągach drogowych na terenie Gminy Hrubieszów i współpraca w tym zakresie z zarządcami dróg wyższych kategorii	- P B K C	- B P D K St C	+ B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	+/- B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ P D St	
7. Przebudowa budynku szkoły w Kosmowie na mieszkania socjalne (komunalne)	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St	
8. Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D	
9. Rozwój i poprawa infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej (w tym sportowej i rekreacyjnej) i rozwój kompetencji oraz innowacji w edukacji. (m.in. głęboka termomodernizacja, wyposażenie w urządzenia ITC, rozwój kadry oraz dzieci i uczniów – Szkoły Podstawowe, Przedszkola; Budowa żłobka samorządowego)	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D	

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

10. Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11. Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego (Remont HDK, obiektów sakralnych itd.)	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	+ B ST D	+ B ST D
12. Rozszerzenie funkcji Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13. Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	+1 B ST D	+ B P W D St
14. Budowa Centrum Komunikacyjnego Miasta Hrubieszów	0	0	+/- B P K D St C	- B K C	- B K C	+/- P D St	+/- B P K D St C	+/- P D St	+/- 1 B D St	+/- P W Sk D St	0	0	+ B D St
15. Przebudowa budynku byłej szkoły w Moniatyczach na bibliotekę	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
16. Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Kulakowicach Trzecich na potrzeby KGW, sołectwa, stowarzyszenia	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
17. Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+1 B W D St	0	0	+1 B W D St	+1 B P W D St
18. Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego - Budowa monitoringu miejskiego w Hrubieszowie	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- P Sk D St	+/- P Sk D St	0	0	0	+ B D St
19. Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
20. Rozwój i wsparcie systemu opieki, integracji i wyłączenia społecznego - Centrum Usług Społecznych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21. Przebudowa budynku Urzędu Gminy w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych i estetyzacji otoczenia	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
22. Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
23. Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
24. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczego -	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

rehabilitacyjnego													
25. Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B P W D St
27. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji/remontów /przebudowy drogi krajowej (74)	- P K C	0	+ B D S T	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+ P D S t	+/- P D S t	0	+/- P D S t	0	0	+ P D S t
Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji dróg wojewódzkich (w tym nr 844, nr 846) oraz ścieżek rowerowych	- P K C	0	+ B D S T	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+ P D S t	+/- P D S t	0	+/- P D S t	0	0	+ P D S t
Współpraca w zakresie przygotowania dokumentacji technicznej modernizacji/remontów /przebudowy /budowy wybranych dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie finansowe w zakresie modernizacji/rozbudowy /remontów /przebudowy /budowy uzgodnionych odcinków dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i realizacja wspólnego programu modernizacji/przebudowy /remontów /przebudowy / budowy dróg gminnych i wewnętrznych na terenie HOF	- P K C	0	+ B D S T	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+ P D S t	+/- P D S t	0	+/- P D S t	0	0	+ P D S t
Projekty w zakresie realizacji konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie rozbudowy infrastruktury dróg gminnych i wewnętrznych oraz ścieżek rowerowych	- P B K C	- B P D K S t C	+/- B P K D S t C	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+/- B P K D S t C	+/- P D S t	- B D S t	+/- P W S k D S t	0	0	+ P D S t
Projekty w zakresie budowy parkingów i miejsc przesiadkowych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej oraz atrakcjach turystycznych	- P B K C	- B P D K S t C	+/- B P K D S t C	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+/- B P K D S t C	+/- P D S t	+/- 1 B D S t	+/- P W S k D S t	0	+/- P W S k D S t	+ P D S t
Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do transportu pasażerów oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych	- P K C	0	+ B D S T	- B K C	- B K C	+/- P D S t	+ P D S t	+/- P D S t	0	+/- P D S t	0	0	+ P D S t
Projekty w zakresie uzupełnienia istniejącej infrastruktury szkieletowej i węzłowej	0	0	+ B D S T	0	0	0	0	+/- B K C	0	0	0	0	0
Opracowanie bilansu terenu obejmującego cały obszar HOF wraz z oceną zapotrzebowania na nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Lepsze wykorzystanie dostępnych terenów (w tym typu brown field) pod zabudowę mieszkaniową	0	0	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	+/- P D St	+/- P D St	0	0	+ P D St
Dokonanie inwentaryzacji istniejących zasobów mieszkaniowych (w tym socjalnych/komunalnych) w celu określenia realnej podaży i popytu na mieszkania o określonym standardzie	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D ST
Projekty w zakresie budowy/przebudowy budynków na mieszkania socjalne	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Współpraca z partnerami komercyjnymi (spółdzielnie, deweloperzy, TBS-y, kooperatywy, biura nieruchomości) w zakresie kreowania przyjaznej polityki rozwoju rynku mieszkaniowego na obszarze HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	0	0	+ B ST D
Projekty w zakresie gazyfikacji i podłączenia do sieci gazowej nowych nieruchomości	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+/- P D ST	0	0	+ B ST D
Projekty w zakresie rozbudowy ostatniej mili szybkiego internetu	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+/- B K T	0	0	0	0	+ B D ST
Opracowanie i wdrożenie programu ulg i ułatwień dla młodych ludzi w zakresie budowy/kupna/wynajmu własnego mieszkania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bliska współpraca z instytucjami służb mundurowych (wojsko, straż graniczna, służba celna, więziennictwo) w zakresie zapewnienia dla pracowników tych instytucji odpowiedniej liczby mieszkań o określonym standardzie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i realizacja długofalowego programu „Mieszkania dla rozwoju” np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prowadzenie Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej – budowy mieszkań niskoczynszowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług wychowania przedszkolnego	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług oraz racjonalizacji i modernizacji kształcenia na poziomie podstawowym	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie poszerzania oferty kształcenia (np. zajęcia dodatkowe) oraz wprowadzania innowacji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekt w zakresie oceny efektywności kształcenia i dostosowywania jego form i zakresu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

wymogów współczesnego świata														
Projekty w zakresie wprowadzania nowych narzędzi i form edukacji w procesie kształcenia młodzieży	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie modernizacji oraz wyposażenia zakładów podstawowej/ambulatoryjnej opieki lekarskiej w niezbędny sprzęt i urządzenia	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B P W D St
Współpraca z podmiotami leczniczymi w powiecie i województwie w zakresie poprawy dostępności mieszkańców do lekarzy specjalistów oraz usług diagnostyki specjalistycznej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uczestnictwo w regionalnych i krajowych programach profilaktyki, badań i leczenia wybranych chorób cywilizacyjnych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wypracowanie i wdrożenie systemu zintegrowanych i skoordynowanych usług w zakresie pomocy społecznej (w ramach idei Centrum Usług Społecznych - CUS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój form opieki i wsparcia dla osób potrzebujących w ramach istniejących i nowych instytucji pomocy społecznej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bliska współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie zapewnienia dodatkowych usług na rzecz osób objętych pomocą społeczną	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie budowy/remontu/modernizacji infrastruktury służącej do rozwoju usług kultury (muzea, biblioteki, domy kultury, świetlice wiejskie itp.)	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie budowy/rozbudowy obiektów związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (baseny, hale sportowe, boiska itp.).	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie organizowania i promowania wspólnych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych na terenie HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty aktywizujące społeczność lokalną do współuczestnictwa w propagowaniu lokalnej kultury i tradycji obszaru HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie odnowy/rewitalizacji przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	0	+ B P W D St
Projekty w zakresie rewitalizacji przestrzeni i obiektów należących do osób prywatnych	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	0	+ B P W D St
Projekty społeczne i partnerskie integrujące społeczność lokalną wokół wyznaczonych celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	0	0	0	0	0	0	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0
Współpraca miasta i gminy ze środowiskiem urbanistów w zakresie poszukiwania najlepszych rozwiązań rewitalizacji przestrzeni publicznych	0	0	0	0	0	0	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0
Przedsięwzięcia inwestycyjne poprawiające	-	0	+	-	-	+/-	+	+/-	0	+/-	0	0	0	+

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

bezpieczeństwo na drogach (chodniki, przejścia dla pieszych, oświetlenie uliczne itp.)	P K C		B D ST	B K C	B K C	P D St	P D St	P D St		P D St			P D St
Projekty zwiększające świadomość mieszkańców w zakresie zasad bezpieczeństwa na drogach (nadmierna prędkość, jazda po alkoholu/narkotykach, bezpieczne przechodzenie przez drogę itp.).	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty związane z remontami budynków oraz doposażeniem policji, Straży Miejskiej oraz służb mundurowych, w tym straży pożarnej w niezbędny sprzęt i urządzenia pozwalające na wysoką sprawność tych służb w walce zagrożeniami bezpieczeństwa	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Bliska współpraca służb mundurowych z władzami lokalnymi w zakresie monitorowania poziomu bezpieczeństwa i przeciwdziałania jego zagrożeniom	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty związane ze szkoleniami służb mundurowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Likwidacja barier architektonicznych oraz poprawa dostępności osób z niepełnosprawnościami do obiektów użyteczności publicznej	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Rozwój i doskonalenie różnych form i narzędzi integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami (w bliskiej współpracy z działającymi ośrodkami wsparcia (np. środowiskowe domy samopomocy, zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy pomocy społecznej itp.).	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, jako szczególnej formy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób wykluczonych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie zapewnienia transportu publicznego (zbiorowego) dla osób starszych wykluczonych komunikacyjnie	0	0	0	0	0	0	+ P D St	0	0	+ P D St	0	0	+ B P D St
Projekty w zakresie wsparcia osób starszych zagrożonych ubóstwem energetycznym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie pomocy żywieniowej dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem dochodowym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie utworzenia/ rozwoju domów seniora (dziennych domów pobytu) wraz z pakietami działań aktywizujących	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie wykorzystania potencjału seniorów w opiece i edukacji młodzieży, pomocy dorosłej, kształceniu zawodowym, mentoringu kadr menadżerskich itp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury	0	0	+	0	0	0	0	+/-	+	0	0	0	+

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

społecznej na rzecz integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów			P W D St					B St D	B W D St				B P W D St
Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, treningowym i wspomaganim (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanych w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej czy usług dla osób w kryzysie bezdomności	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganim, mieszkań z usługami (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanej dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale – z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadaniem niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym CUS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe													
Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Adaptacja pracowni symulujących rzeczywiste warunki pracy do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami w szkołach/placówkach ogólnodostępnych.	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i dydaktycznej.	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B D St	0	0	0	+ B P W D St
Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji włączającej przedszkolnej.	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+/- B D St	0	0	0	+ B P W D St
Programy rozwojowe ośrodków wsparcia przedszkolnego w zakresie: - Poprawa dostępności - dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne - pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci, rodziców/opiekunów i nauczycieli - doskonalenie zawodowe kadry	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów oraz do potrzeb nauczycieli z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie modelu dostępnej szkoły	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Organizacja i realizacja dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój umiejętności uczniów poprzez wsparcie potencjału dydaktycznego szkół	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

pedagogicznej dla uczniów (w tym realizacja zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji													
Doradztwo edukacyjno-zawodowe lub zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+1 B W D St	0	0	+1 B W D St	+ B P W D St
Tworzenie, rozwój i udostępnianie oraz promocja parków kulturowych i szlaków kulturowych	0	0	+ P D St	+/- PKC	+/- PKC	0	0	- P D St	+ B P W D St	0	0	+ B P W D St	+ B P W D St
Zachowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa niematerialnego	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych (wyłącznie jako element projektów), tj.m.in.: konserwacja muzealiów, starodruków, archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych wraz z dostosowaniem pomieszczeń do właściwego eksponowania i przechowywania zbiorów, ich zabezpieczenia i utrzymania właściwych warunków termicznych (klimatyzacja, urządzenia do sterowania wilgotnością i ogrzewania) oraz zakupem wyposażenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D St	+ B D St
Digitalizacja dóbr kultury	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie/adaptację/ dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Cel strategiczny 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu													
1. Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą Nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
2. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	0	0	+ B ST D
3. Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
4. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony Zakątek	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	0	0	+ B ST D
5. Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom.	+ P D ST	+ P D ST	+ B D	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Krawczyka – Dwernickiego)			ST										
6. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
7. Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
8. Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej)	0	0	+ B D ST	0	0	+ P D ST	0	0	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
9. Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA).	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
10. Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacji odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
11. Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
12. Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
13. Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
14. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
15. Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV)	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
16. Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
17. Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej,	+ P D ST	+ P D ST	+ B D	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody			ST										
18. Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne)	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
19. Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+/- P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
20. Budowa zbiorników retencyjnych	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+ P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
21. Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	+ P D ST	+ P D ST	+ B D ST	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	+ P D ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
22. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorową prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
23. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
24. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu	0	0	+ B D ST	0	0	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
25. Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, w tym na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o pojemności 7500l), systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście	+ P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	0	+ P D ST	+ P D ST	0	+/- P D ST	+ P D ST	+ P D ST	0	+ B ST D
26. Budowa instalacji OZE i inwestycje w	0	0	+	0	0	0	0	0	+/-	+	0	0	+

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

efektywność energetyczną			P D S T						P D S T	P D S T			B S T D
27. Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego	0	0	+ P D S T	0	0	0	0	0	+/- P D S T	+ P D S T	0	0	+ B S T D
28. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sikorskiego	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	0	0	+ B S T D
29. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Basaja	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	0	0	+ B S T D
30. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Basaja													
31. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	0	0	+ B S T D
32. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	0	0	+ B S T D
33. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Śródmieście	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	+ B P S T D	0	+ B S T D
34. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	0	0	+ B S T D
35. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze	+ P D S T	+ P D S T	+ B D S T	+ P D S T	+ P D S T	+ P D S T	0	+ P D S T	+/- P D S T	+/- P D S T	+ B P S T D	0	+ B S T D
36. Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B S T D
37. Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami.	0	0	+ P W D S t	0	0	0	0	+/- B S t D	+ B W D S t	0	0	0	+ B P W D S t
38. Budowa nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej	0	0	+ P D S T	0	0	0	0	0	+/- P D S T	+ P D S T	0	0	+ B S T D
39. Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKIM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej)	0	0	+ P D S T	0	0	0	0	0	+/- P D S T	+ P D S T	0	0	+ B S T D
40. Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów	0	0	+ P D S T	0	0	0	0	0	+/- P D S T	+ P D S T	0	0	+ B S T D
41. HOF przyjazny środowisku – poprawa	0	0	+	0	0	0	0	0	+/-	+	0	0	+

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej			PD ST						PD ST	PD ST			B ST D
Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej	+ PD ST	+ PD ST	+ BD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	0	+ PD ST	+/- PD ST	+/- PD ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający	+ PD ST	+ PD ST	+ BD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	0	+ PD ST	+/- PD ST	+/- PD ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
Projekty edukacyjne w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych ograniczających zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu i fosforu oraz pestycydami	+ PD St	+ PD St	0	+ PD St	+ PD St	+ PD St	+ PD St	+ PD St	0	+ PD St	+ PD St	0	0
Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „u źródła” (tj. w miejscu opadu), w tym projekty w zakresie modernizacji systemów odwodnieniowych, rozwoju tzw. infrastruktury niebiesko-zielonej	0	0	+ BD ST	0	0	+ BD St	0	+/- PD St	+/- PD St	0	+ B ST D	0	+ B ST D
Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „na ścieżce” (tj. w ramach małych cieków wodnych oraz systemów melioracyjnych)	0	0	+ BD ST	0	0	+ BD St	0	+/- PD St	+/- PD St	0	+ B ST D	0	+ B ST D
Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „w odborniku”, w tym projekty w zakresie budowy małych zbiorników retencyjnych na ciekach wodnych	0	0	+ BD ST	0	0	+ BD St	0	+/- PD St	+/- PD St	0	+ B ST D	0	+ B ST D
Opracowanie koncepcji programowo-przestrzennej budowy zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	+ PD ST	+ PD ST	+ BD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	0	+ PD ST	+/- PD ST	+ PD ST	+ B P ST D	0	+ B ST D
Opracowanie strategii zarządzania gospodarką wodną na obszarze HOF zintegrowanej z lokalnymi dokumentami planowania przestrzennego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i wdrażanie ponadlokalnego planu adaptacji do zmian klimatu	+ PD ST	+ PD ST	+ BD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ PD ST	+ BD ST	+ PD ST	0	0
Opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania gospodarki wodnej na obszarze HOF (cyfrowe odczyty poboru wody, zarządzanie ryzykiem nawałnic, podtopień i powodzi, kalkulacja śladu wodnego itp.)	0	0	+ BD ST	0	0	+ PD ST	0	0	0	+/- PD ST	+ B ST D	0	+ B ST D
Wypracowania prawnych i finansowych mechanizmów mobilizujących mieszkańców do odpowiedzialnego korzystania z sieci wodociągów i kanalizacji oraz zatrzymywania wód opadowych na własnym terenie	0	0	+ BD ST	0	0	+ PD ST	0	0	+/- PD ST	0	+ PD ST	0	+ BD ST
Projekty w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury PSZOK	0	0	+ BD	0	0	0	0	+ PD ST	+/- PD ST	0	+ BD ST	0	+ BD ST

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

			ST										
Budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
Budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
Budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu	0	0	+ B D ST	0	0	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
Zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D ST
Projekty informacyjne i edukacyjne nt. ograniczania ilości produkowanych odpadów u źródła	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	0	0
Projekty w zakresie rozwoju systemów biokompostowania na miejscu (organiczne odpady kuchenne, ogrodowe itp.) rozdawania kompostowników za symboliczną zlotówkę	0	0	0	0	0	+ P D ST	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+ B D ST	0	+ B D ST
Projekty w zakresie lepszej organizacji selekcji i zbierania odpadów powstających u źródła (np. dzień zbiórki określonego odpadu, pojemniki na tekstylia i ich przerób, system od drzwi do drzwi, mobilne punkty odbioru odpadów	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D ST
Polityka kreowania odpowiednich taryf za odpady „płacisz tyle, ile wyrzucasz”	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Analiza morfologii odpadów zmieszanych oraz działania w celu ich zminimalizowania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inicjatywy obywatelskie w zakresie gospodarki w obiegu zamkniętym (ośrodki ponownego użytku, jadalnie, banki żywności, kawiarenki naprawcze, sklepy bezopakowaniowe, sklepy z przedmiotami używanymi, puszkomaty, współdzielnie)	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D ST
Opracowanie inwentaryzacji na obszarze HOF nt. ilości odpadów azbestowych (eternitowych) pozostających do zebrania i unieszkodliwienia do roku 2030	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Udział w projektach regionalnych i krajowych w zakresie usuwania pokryć z azbestu (np. ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na 2021 r., realizowany przez WFOSiGW w Lublinie)	0	0	+ P D St	0	0	0	0	0	+ P D St	0	0	0	+ B D ST
Projekty związane z termomodernizacją i wymianą źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
Projekty związane z termomodernizacją i wymianą starych pieców węglowych (kopciuchów) w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Hrubieszowie	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D ST	0	0	+ B ST D

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Projekty przedsiębiorstw w zakresie energooszczędności i zmniejszania zużycia materiałów i surowców	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury energetyki ciepłej na terenie miasta	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Opracowanie i wdrożenie strategii elektromobilności wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Opracowanie i wdrożenie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Budowa i rozwój parkingów typu park&ride oraz park&bike wraz z infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej	0	0	0	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Tworzenie warunków do organizacji w gminne wypożyczalni pojazdów elektrycznych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą	+/- B K C	0	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	+/- P D St	+ P D St	0	0	+ P D St
Rozbudowa systemu roweru miejskiego oraz systemów bezobsługowego wypożyczania rowerów miejskich, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie	0	0	+ B D ST	0	0	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	+/- P D St	+ P D St	0	0	+ B D St
Wymiana samorządowej floty samochodowej oraz floty należącej do spółek gminnych i jednostek organizacyjnych gmin na elektryczną oraz zasilaną gazem ziemnym (tam gdzie jest to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie)	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D St	0	0	+ B D St
Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika)	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Projekty związane z rozwojem energetyki rozproszonej na terenie HOF (w formie klastra energii lub spółdzielni energetycznej)	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D ST	0	0	+ B S T D
Priorytetowe traktowanie kwestii ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w dokumentach planowania przestrzennego	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St
Opracowanie wspólnego programu ochrony środowiska dla obszaru HOF	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	+ P W D St	0	0
Opracowanie wspólnego programu opieki nad zabytkami dla obszaru HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ P W D St	0
Projekty o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St
Projekty i przedsięwzięcia o charakterze	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

inwestycyjnym propagujące ochronę i zachowanie bioróżnorodności krajobrazu	P D St	P D St		P D St	P D St	P D St	P D St	P D St	P D St	P D St	P D St		P D St
Projekty o charakterze naukowo-badawczym oraz edukacyjnym (szczególnie w zakresie dziedzictwa archeologicznego i kultury gockiej)	+ P D St	+ P D St	0	0	0	0	0	+ P D St	+ P D St	0	0	+ P D St	+ P D St
Projekty i przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu materialnego zabytków i udostępnienia ich zwiedzającym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ P W D St	0
Projekty o tematyce wody, w tym np.: znaczenie wody w przyrodzie i krajobrazie kulturowym; oszczędzania wody pitnej (śląd wodny); zapobieganie zanieczyszczenia wód powierzchniowych; retencja i ponowne wykorzystywanie wody deszczowej i szarej; zielen miejska itp.	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	0	0
Projekty edukacyjne obejmujące m.in. takie tematy jak: zapobieganie powstawania odpadów u źródła; zrównoważona konsumpcja; gospodarka współdzielenia; zapobieganie marnowaniu żywności itd.	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	0	+ P D St	0	+ P D St
Projekty edukacyjne i uświadamiające w takich obszarach jak: produkcja i oszczędzanie energii, energetyka odnawialna, elektromobilność, zanieczyszczenie powietrza i jego ochrona	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	0	0	+ P D Sk St	+ P D St	0	+ P D St
Projekty edukacyjne w takich obszarach jak: przyroda i jej bioróżnorodność, wpływ człowieka na przyrodę, dziedzictwo i kultura, tradycje i produkty lokalne itp.	+ P D St	+ P D St	0	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St	+ P D St
<i>Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinym</i>	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
<i>Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności</i>	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
<i>Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności</i>	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
<i>Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie EE</i>	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	0	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D
<i>Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej</i>	0	0	+ P D ST	0	0	0	0	+/- P D ST	+/- P D ST	+ P D ST	0	0	+ B ST D

Cel strategiczny 3: Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy													
1. Wzmocnienie potencjału lokalnej gospodarki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych	- P K C	0	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	0	+/- P D St	0	0	+ P D St
3. Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+/- P D St	+/- P D St	0	0	0	+ B D ST
4. Działania na rzecz skracania łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Rozwój oferty turystycznej w tym poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Utworzenie podziemnej trasy turystycznej w Hrubieszowie	0	0	+ P D ST	+/- P D ST	0	+/- P D ST	0	0	0	0	0	0	+ P D ST
7. Budowa miejsc i obiektów w obszarze turystyki i rekreacji (obiekty/miejsca odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych)	+/- B K C	0	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	0	+/- P D St	0	0	+ P D St
8. Budowa Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
9. Wyposażenie i zagospodarowanie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B D ST
10. Budowa architektury związanej z dziedzictwem historycznym w Gródku	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
11. Utrzymanie istniejących i budowa nowych ścieżek i szlaków turystycznych	+/- B K C	- B K C	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P K C	+/- P D St	0	+ P D St	0	0	+ P D St
Organizacja cyklicznych spotkań integrujących lokalny biznes (śniadania biznesowe w Hrubieszowie)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zainicjowanie i pilotażowe wdrożenie akcji promocyjnej „Wspieraj naszych, kupuj lokalnie”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Organizacja Hrubieszowskiej Gali Rozwoju (HGR)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uruchomienie Hrubieszowskiego Funduszu Rozwoju Lokalnego (HFRL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu podejmowane przez Kreatywne Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej (KCEIWG)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Organizacja „dyżurów eksperckich” – z udziałem przedstawicieli różnych instytucji (Urząd Skarbowy, ARiMR, LAW P, PUP itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i wdrożenie idei newslettera wysyłanego pocztą elektroniczną regularnie do przedsiębiorców z ważnymi dla nich informacjami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Działania informacyjne na rzecz przedsiębiorców realizowane przez KCEiWG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych na projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej, wprowadzania na rynek nowych produktów i usług, zdobywania nowych rynków itp.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków zwrotnych na swój rozwój (w tym pożyczki i kredyty preferencyjne, kredyty komercyjne, fundusze inwestycyjne itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Usługi doradcze KCEiWG w zakresie finansowania rozwoju przedsiębiorstw lokalnych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uruchomienie pilotażowego programu opracowywania diagnoz potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw (w tym potrzeb w zakresie kadr, szkoleń, nowych technologii, cyfryzacji itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i wdrożenie pilotażowego programu rozwoju kadr w lokalnych przedsiębiorstwach (w tym kadr menadżerskich i pracowniczych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Usługi doradztwa indywidualnego i mentoringu świadczone przez KCEiWG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej	- P K C	0	+ B D ST	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	0	+/- P D St	0	0	+ P D St
Utworzenie i rozwój kompetencji Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej jako głównej instytucji otoczenia biznesu na obszarze HOF	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	+/- P D St	+/- P D St	0	0	0	+ B D ST
Utworzenie i rozwój kompetencji profesjonalnego centrum obsługi inwestora (w ramach struktury KCEiWG)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stworzenie skutecznego systemu promocji gospodarczej miasta i przyciągania inwestycji z zewnątrz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kreowanie nowoczesnej edukacji młodzieży (kreatywne zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży, nauka przedsiębiorczości itp.)	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Promocja edukacji zawodowej i dostosowywanie jej do potrzeb przedsiębiorców	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Optymalne wykorzystanie dostępnych programów i instrumentów w zakresie doskonalenia zawodowego i uczenia się przez całe życie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uruchomienie pilotażowego programu wsparcia dla imigrantów z Ukrainy i Białorusi w zakresie integracji i dostosowania ich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

wsparcia dla nowo powstającego biznesu													
Prowadzenie w mediach społecznościowych stałej akcji promocyjnej zachęcającej młodych ludzi do zakładania firm w mieście	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Realizacja pilotażowych usług wsparcia dla nowo zakładanych firm w mieście	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wykonanie prac studialnych w celu określenia możliwości rozwoju centrum logistycznego w mieście z optymalnym wykorzystaniem istniejącej infrastruktury	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Organizacja konferencji podsumowującej wyniki prac studialnych nad rozwojem centrum logistycznego w Hrubieszowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Powołanie zespołu ds. promocji i lobbowania na rzecz powstania centrum logistycznego w Hrubieszowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Efektywne wykorzystanie systemu płatności bezpośrednich oraz dopłat (do produkcji roślinnej oraz zwierzęcej jak również z racji uczestnictwa w ekoschematach)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Efektywne wykorzystanie systemu wsparcia na restrukturyzację i modernizację gospodarstw rolnych, w tym projekty w zakresie energooszczędności i OZE w gospodarstwach rolnych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności rolników (poprzez szkolenia, ogólne i indywidualne doradztwo, udział w projektach badawczych, demonstracyjnych i projektach współpracy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie: scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	+/- 2 P D ST	+/- 2 P D ST	+ B D ST	+/- 2 P D ST	+/- 2 P D ST	0	0	0	+/- 2 P D ST	0	0	0	0
Projekty związane z przekazaniem gospodarstwa rolnego oraz wspierające młodych w rolnictwie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie budowania wiedzy i świadomości producentów rolnych w zakresie możliwości zwiększania wartości swoich produktów (np. poprzez przetworzenie, sprzedaż bezpośrednią, lepsze wykorzystanie produktów ubocznych i odpadów, produkcję ekologiczną i zrównoważoną itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty inwestycyjne producentów rolnych i mikroprzedsiębiorców w zakresie przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych, np. w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej	0	0	+ B D ST	0	0	0	0	0	+/- P D St	0	0	0	+ P D St
Projekty inwestycyjne w zakresie zagospodarowywania produktów ubocznych i odpadów roślinnych i zwierzęcych	0	0	+ B D ST	0	0	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	0	+/- P D St	0	0	+ P D St
Projekty rozwijające współpracę uczestników krótkiego łańcucha żywnościowego (producenci, przetwórcy, sprzedający, konsumenci)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie marketingu i sprzedaży	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

produktów lokalnych (tradycyjna sprzedaż na targowiskach lokalnych, sprzedaż za pomocą internetu, nowe modele biznesowe sprzedaży, np. koszyk hrubieszowski, kresowa spiżarnia itp.)													
Działania organizacyjne, informacyjne i promocyjne władz lokalnych w zakresie uruchomienia i rozwoju krótkiego łańcucha żywnościowego na obszarze HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Realizacja projektów demonstracyjnych i badawczo-rozwojowych w zakresie nowoczesnych metod i form produkcji rolnej w kontekście ochrony środowiska i zapobiegania skutkom zmian klimatu	0	0	+ P D St	0	+ P D St	0	0	0	+ P D St	+ P D St	0	0	+ P D St
Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji (np. len, konopie włókniste, warzywa etc.)	0	0	+ P D St	0	+/- P D St	0	0	0	+ P D St	+ P D St	0	0	+ P D St
Projekty związane z rozwojem biogospodarki, gospodarki w obiegu zamkniętym oraz usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony środowiska i klimatu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inwentaryzacja i waloryzacja (np. w formie szczegółowego audytu) istniejących elementów infrastruktury i atrakcji turystycznych wraz z analizą występujących luk i potrzeb w kontekście stworzenia zintegrowanej oferty turystycznej HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego (opierającego się na rdzeniu atrakcji miasta i gminy Hrubieszów)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Organizacja seminariów dla interesariuszy i kadr branży turystycznej w zakresie rozwoju sieciowego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zagospodarowanie na cele turystyczne zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	0	0	+ B D ST	+/- P K C	+/- P K C	+/- P D ST	0	0	+/- P D ST	0	0	0	+ B S T D
Utworzenie punktu wystawowego prezentującego historyczny wygląd Hrubieszowa w jednej z historycznych kamienic (roboty budowlane, opracowanie studyjnej dioramy)	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	0	+ B P W D St
Opracowanie wystawy multimedialnej na temat historii miasta oraz wirtualnej wycieczki po hrubieszowskich podziemiach w oparciu o metody skanowania laserowego dostępnych przestrzeni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Projekty w zakresie turystycznego wykorzystania podziemi miasta Hrubieszów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	B Sk St D
Opracowanie audio przewodnika i mapy spaceru po atrakcjach turystycznych w centrum Hrubieszowa	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	B St D
Oznakowanie trasy turystycznej/spaceru po centrum miasta Hrubieszowie	0	0	0	0	0	0	0	0	+/- P D St	0	0	+1 B St D	+	B St D
Budowa i wyposażenie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+ B W D St	0	0	+ P D St	+	B P W D St
Rozbudowa infrastruktury szlaków turystycznych na terenie HOF (ścieżki edukacyjne, wieże widokowe, kempingi i miejsca obsługi rowerzystów, mała architektura itp.)	+/- B K C	0	+ B D St	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	+/- P D St	0	0	0	+	P D St
Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.)	+/- B K C	0	+ B D St	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	+/- 1 P D St	0	0	+1 P D St 0	+1	B D St
Współpraca z sektorem komercyjnym w zakresie budowy/rozbudowy obiektów noclegowych i gastronomicznych na potrzeby turystów	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	+/- B St D	+ B W D St	0	0	0	+	B P W D St
Opracowanie szczegółowych zasad rozwoju i pakietowania wspólnych usług turystycznych w ramach zintegrowanego (sieciowego) produktu turystycznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zbudowanie wspólnych struktur do świadczenia i zarządzania systemem usług w ramach zintegrowanych produktów turystycznych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkolenia kadr i monitorowania standardów jakości świadczonych usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przygotowanie kampanii promującej zintegrowaną ofertę turystyczną miasta i gminy wraz z zestawem materiałów i narzędzi do promocji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Współpraca z szerokim gronem interesariuszy (w tym z innymi gminami) w zakresie rozszerzenia produktu turystycznego o nowe obszary i usługi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej	- P K C	0	+ B D St	- B K C	- B K C	+/- P D St	+ P D St	+/- P D St	0	+/- P D St	0	0	+	P D St
Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych oraz zwrotnych na swój rozwój.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Cel strategiczny 4: Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie														
1. Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania budynek szkoły w Ślipczu	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	+	B W D St	0	0	0	+ B P W D St
2. Utworzenie Hrubieszowskiej Akademii Biznesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Stworzenie Karty Mieszkańca	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4. Działania na rzecz wzrostu efektywności zarządzania w tym zarządzania strategicznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Działania na rzecz opracowania Strategii Otwartego Rządu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Działania na rzecz opracowania koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wprowadzenie praktyki zintegrowanego planowania strategicznego na obszarze HOF (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym) oraz jakości opracowywanych dokumentów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Upowszechnienie zasad stałego monitorowania i ocena efektów wdrażanych dokumentów strategicznych i polityk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zwiększenie zdolności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój obszaru HOF, w tym środków z innowacyjnych mechanizmów finansowania (instrumenty zwrotne, instrumenty dłużne, PPP)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	P W D	+ P Sk D ST
Rozwój współpracy JST w ujęciu horyzontalnym (np. w ramach partnerstwa ZIT) oraz wertykalnym (z jednostkami na poziomie ponadlokalnym, regionalnym i krajowym)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Upowszechnianie zasad otwartego rządu (współrządzenia) na obszarze HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Poprawa jakości stanowionego prawa lokalnego oraz wprowadzenie mechanizmów oceny skutków regulacji prawnych oraz obciążeń administracyjnych na różne grupy interesariuszy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Promowanie przejrzystej i otwartej polityki zamówień publicznych (w tym procedury w zakresie zamówień poniżej progu ustawowego, roczne plany zamówień itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Usprawnienie procesów koordynacji wewnętrznej w ramach administracji poszczególnych gmin, jak i pomiędzy gminami HOF (m.in. poprzez poprawę przejrzystości i dostępności obowiązujących schematów organizacyjnych, procedur, system odpowiedzialności i koordynacji poszczególnych zadań itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zarządzanie kadrami oraz rozwój ich wiedzy i kompetencji (m.in. poprzez właściwe planowanie zatrudnienia i system rekrutacji, szkolenia i doskonalenie się, zarządzanie karierą oraz indywidualne ścieżki rozwoju, polityka wynagradzania i motywowania do pracy itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wprowadzenie stałych mechanizmów monitorowania i samooceny funkcjonowania urzędów gminnych i ich jednostek organizacyjnych (w tym wykorzystanie narzędzia samooceny rozwoju instytucjonalnego JST, opracowanego przez OECD)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Współpraca krajowa w zakresie funkcjonowania i rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych planowania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Realizacja współpracy partnerskiej miasta Hrubieszów z partnerem z Norwegii w ramach projektu rozwoju lokalnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przyspieszenie procesu cyfryzacji usług publicznych na terenie gmin HOF oraz podniesienie ich na wyższy poziom dojrzałości	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój systemu wsparcia dodatkowego dla świadczenia usług elektronicznych, w tym: (I) cykliczne szkolenia na temat e-usług dla urzędników publicznych i mieszkańców; (II) dodatkowe usługi w postaci np. elektronicznych faktur, zdalnej pomocy, aplikacje mobilne, czaty, webinaria, bezpieczne przesyłanie informacji; (III) wsparcie dla osób o różnym stopniu niepełnosprawności; (IV) opracowane procedury dotyczące oprogramowania, sprzętu i kwalifikacji personelu, aby prowadzić pracę zdalną i wykorzystywać udostępniane dokumenty, kalendarze elektroniczne itd.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozbudowa efektywnego systemu elektronicznego obiegu dokumentów umożliwiającego dzielenie się informacjami oraz komunikację między różnymi komórkami organizacyjnymi urzędu i jednostkami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

organizacyjnymi JST													
Przeprowadzenie inwentaryzacji dostępnych danych publicznych gromadzonych w zasobach miasta i gminy pod kątem ich udostępnienia jako dane otwarte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowane strategii zarządzania własnymi danymi i udostępniania ich na zewnątrz (m.in. określenie metod, za pomocą których administracja zarządza własnymi zasobami danych poprzez ustalone reguły, polityki, procedury, role oraz zasady odpowiedzialności)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Współpraca z instytucjami krajowymi i podmiotami prywatnymi w zakresie właściwego zarządzania danymi (w tym big data) w samorządach oraz ich udostępniania (architektura i standaryzacja danych, zapewnienie ich jakości i interoperacyjności)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Podnoszenie wiedzy i umiejętności pracowników administracji w zakresie otwierania i zarządzania danymi oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat potencjału otwartych danych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Regularne monitorowanie dotychczasowych praktyk i procedur zapewnienia cyberbezpieczeństwa w urzędach gmin i jednostek im podległych (w tym coroczne wykonywanie audytów bezpieczeństwa typu KRI, KSC, DSS05)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Upowszechnianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie cyberbezpieczeństwa w administracji samorządowej (szkolenia, poradniki, dobre praktyki itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty inwestycyjne w zakresie zapewnienia cyberbezpieczeństwa (zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami w zakresie zapewnienia odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, korzystania z usług chmurowych)	0	0	+ B ST D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B ST D
Partycypacja w procesie planowania strategicznego (aktywny udział mieszkańców w opracowywaniu dokumentów strategicznych miasta i gminy)	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B P W D St
Partycypacja i współuczestnictwo w planowaniu budżetu gminy i jego wykorzystywaniu (budżet partycypacyjny/obywatelski)	0	0	+ P W D St	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ B P W D St
Rozwój różnych technik i narzędzi partycypacyjnych w kluczowych obszarach współpracy władz samorządowych z mieszkańcami (np. rewitalizacja przestrzeni publicznych, wspólna organizacja wydarzeń kulturalnych, panele obywatelskie nt. klimatu, ekologii, zasobów wody; mobilność i planowanie zielonej infrastruktury itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozwój i doskonalenie instrumentu budżetu obywatelskiego i sofeckiego na terenie HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Realizacja programów współpracy z organizacjami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

pozarządowymi bardziej ukierunkowanych na nowe inicjatywy i angażujących nowe podmioty i społeczności														
Lepsze wykorzystanie istniejących struktur organizacyjnych (z osobowością i bez osobowości prawnej) do aktywizacji społeczności lokalnych (w tym ciał typu Młodzieżowa Rada Miejska, Hrubieszowska Rada Seniorów, koła gospodyń wiejskich itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty aktywizacji i integracji społeczności lokalnej HOF z wykorzystaniem lokalnych organizacji pozarządowych oraz rozwijające oddolne inicjatywy realizowane przez NGO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty aktywizacji mieszkańców miasta w ramach procesu budowania inteligentnego miasta wykorzystującego potencjał ludzki i technologiczny do swojego zrównoważonego rozwoju (smart city 3.0)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty aktywizacji mieszkańców wsi w ramach procesu rozwoju inteligentnych wsi (smart village)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród społeczności lokalnej oraz informowania w zakresie dobrych praktyk w zakresie inteligentnego rozwoju (smart city , smart village)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych mieszkańców (ukierunkowanej na takie grupy docelowe jak: ludzie młodzi, pracownicy służb mundurowych, osoby z Ukrainy i Białorusi)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wypracowanie systemu zachęt i ulg dla osób zainteresowanych osiedlaniem się na terenie HOF (np. lepszy dostęp do mieszkań i działek budowlanych, ulgi podatkowe, karta nowego mieszkańca itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cykliczne akcje promocyjne skierowane do określonych grup odbiorców (z wykorzystaniem nowoczesnych technik i narzędzi marketingowych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych inwestorów, w tym inwentaryzacja potencjałów i przewag konkurencyjnych, określenie grup/branż docelowych (sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, logistyka, biogospodarka, energetyka odnawialna), metody i narzędzia promocji, pilotażowe akcje promocyjne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, która powinna odpowiadać na takie pytania jak: (I) dlaczego warto inwestować na obszarze HOF; (II) wsparcie, na jakie może liczyć inwestor, (III) lokalizacja działek/budynków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zorganizowanie i prowadzenie profesjonalnego punktu obsługi inwestora (np. zgodnie ze standardami obsługi inwestora wg PAIH), w tym przygotowanie kadr, strona internetowa, rozwój	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

sieci współpracy (np. z PFR, operatorami SSE itp.)														
Pozyskiwanie i obsługa inwestorów, w tym: bezpośredni marketing inwestycyjny – wizyty, misje itp.; obsługa inwestorów - wizyty lokalizacyjne; obsługa systemu finansowego wsparcia projektów; negocjowanie pakietów wsparcia dla inwestora; współpraca z ambasadami RP (Zagraniczne Biura Handlowe, Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji), opieka poinwestycyjna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Działania marketingowe ukierunkowane na stałą promocję potencjałów i atrakcji turystycznych HOF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+/- P W D St	+/- P W D St	
Przygotowanie i wdrożenie kampanii promującej rozwijany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+ P W D St	+ P W D St	
Współpraca sieciowa w zakresie promocji atrakcji turystycznych/produktu turystycznego HOF (np.. LGD, LOT, ROT, POT itp.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+/- P W D St	+/- P W D St	
Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, aplikacji i systemów bazodanowych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego w tym zaawansowanych kompetencji kadr z zakresu cyberbezpieczeństwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

12. Podsumowanie analiz i ocen dla poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego oraz obszarów chronionych

12.1 Analiza i ocena na obszary chronione, w tym Natura 2000 oraz różnorodność biologiczną, rośliny i zwierzęta, Strzeleckiego Parku Krajobrazowego

Stan obszarów chronionych został przedstawiony w rozdziale 6. Poniżej zaprezentowano analizę i ocenę wpływu realizacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 na aktualny stan środowiska.

Bezpośredni pozytywny wpływ na obszary chronione, w tym Natura 2000 oraz różnorodność biologiczną, rośliny i zwierzęta będą miały przedsięwzięcia i kierunki interwencji z obszaru uregulowania gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz zmniejszenie niskiej emisji do atmosfery. W Strategii przewidziano takie przedsięwzięcia i kierunki interwencji, i będą one realizowane z zachowaniem bioróżnorodności HOF poprzez ograniczanie zagrożeń pochodzenia antropogenicznego. Zidentyfikowane w projekcie Strategii przyszłe działania wpłyną na poprawę stanu siedlisk.

Należy się spodziewać, że w przyszłości pozytywne oddziaływanie przyniosą również kierunki interwencji związane z edukacją ekologiczną z zakresu ochrony przyrody czy efektywności energetycznej i gospodarowania odpadami.

Ewentualne oddziaływania negatywne będą miały przeważnie charakter pośredni, krótkoterminowy i chwilowy. Oddziaływania te będą polegały na emisji hałasu i spalin w związku z realizacją prac budowlanych, zagrożeniu zniszczenia lub zamurowywania siedlisk ptaków i nietoperzy podczas termomodernizacji budynków, ograniczeniu powierzchni gleb w związku z prowadzeniem prac budowlanych, usuwaniu drzew i krzewów podczas realizacji inwestycji, płoszeniu zwierząt w trakcie wykonywania prac.

Ponadto inwestycje w zakresie OZE mogą negatywnie oddziaływać na gatunki ptaków i nietoperzy (np. w przypadku powstania farm wiatrowych i fotowoltaicznych), w zależności od źródła energii, lokalizacji, zastosowanej technologii oraz sposobu wykonywania prac.

Negatywne oddziaływanie w największym stopniu związane będzie z etapem budowy – przede wszystkim usuwaniem drzew i krzewów, ryzykiem zajęcia stanowisk gatunków roślin chronionych oraz stanowisk chronionych zwierząt, jak również przerwaniem drożności korytarzy migracyjnych zwierząt (korytarzy ekologicznych) oraz ich płoszeniem. W przypadku inwestycji liniowych największe zagrożenie dotyczące negatywnego oddziaływania na walory przyrodnicze dotyczy fragmentacji siedlisk przyrodniczych oraz ich zajmowania.

Zgodnie z Art. 33 Ustawy z dn. 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (tj.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1336) zabrania się podejmowania działań mogących osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 w tym w szczególności:

1. pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
2. wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
3. pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Projekt Strategii nie zakłada realizacji inwestycji wpływających na pogorszenie stanu siedlisk, mających negatywny wpływ na gatunki roślin i zwierząt i wpływających na pogorszenie integralności obszarów Natura 2000. Projekt Strategii nie zakłada również realizacji inwestycji wpływających na pogorszenie stanu siedlisk, mających negatywny wpływ na gatunki roślin i zwierząt na obszarze Strzeleckiego Parku Krajobrazowego.

Zgodnie z art. 15 Ustawy o ochronie przyrody w rezerwach zabrania się budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom rezerwatu przyrody. Projekt Strategii nie zakłada realizacji kierunków interwencji w granicach rezerwatów przyrody. Na terenie HOF nie występują rezerwaty przyrody.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 ma na celu poprawę stanu środowiska przyrodniczego na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Realizacja większości kierunków interwencji przewidzianych w dokumencie będzie miała obojętny lub pozytywny wpływ na różnorodność występujących na tym terenie organizmów żywych oraz na obszary chronione w tym Strzelecki Park Krajobrazowy. Na etapie sporządzania Strategii Urzędy Gmin nie dysponowały szczegółowymi informacjami na temat lokalizacji nowych inwestycji lub parametrami inwestycji poddanych ulepszeniu lub naprawie.

Gminy dysponujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego posiadają opracowania ekofizjograficzne. Dzięki temu lokalizacja planowanych inwestycji nie będzie kolidować z występowaniem gatunków, siedlisk oraz obszarów chronionych, w tym obszarów Natura 2000, przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000, korytarzy ekologicznych ani powiązań przyrodniczych.

Realizacja zadań zawartych w Strategii nie spowoduje powstania zagrożeń dla form ochrony przyrody wymienionych w rozdziale 6.7. w tym Strzeleckiego Parku Krajobrazowego. Nie wpłynie na funkcjonalność i integralność ostoi.

Realizacja kierunków interwencji i przedsięwzięć z zakresu ochrony powietrza przyczyni się do ograniczenia emisji niskiej mającej wpływ na powstawanie kwaśnych deszczy, które stanowią potencjalne zagrożenie dla naturalnych bioróżnorodności.

12.2 Analiza i ocena wpływu strategii na wody, GZWP oraz wpływ na istniejące i projektowane ujęcia wód wraz ze strefami ochronnymi

Stan jakości wód w analizowanym obszarze został opisany w rozdziale 6.6. W niniejszym dokumencie przeprowadzono ocenę aktualnego stanu środowiska, zidentyfikowano zagrożenia wód oraz wskazano kierunki działań mające na celu poprawę jakości wód.

Dokonano analizy i oceny wpływu założeń projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 na wody GZWP nr 407 Niecka Lubelska i stwierdzono, że wszelkie obostrzenia dla zbiornika będą spełnione, a zadania zawarte w dokumencie nie kolidują z zakazami obowiązującymi dla wód podziemnych obszaru. Nie stwierdzono negatywnego oddziaływania założeń planistycznych zawartych w Strategii na cele środowiskowe dla jednolitych części wód zawarte w dokumencie „Plan gospodarowania wodami w obszarze dorzecza Wisły” ani rozbieżności pomiędzy założeniami ww. dokumentów.

Na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w 2019 r. zgodnie z danymi GUS, długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wynosiła 388,3 km (od 2014 r. jej długość zwiększyła się o ok. 10,3%), z czego 84,2% zlokalizowana była na obszarze wiejskim HOF. Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 5 141 szt. (Gmina Miejska Hrubieszów: 2 587, Gmina Hrubieszów: 2 594 GUS 2019 r.) i od 2014 r. ich liczba zwiększyła się o 12%. Z sieci wodociągowej, w 2019 r., korzystało łącznie 24 178 osób, z czego 68,8% to mieszkańcy Gminy Miejskiej Hrubieszów. W 2019 r. z sieci wodociągowej na terenie HOF korzystało 87,9% ogółu mieszkańców. Łącznie do gospodarstw domowych dostarczone 713,9z dam³ wody (na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów 520 dam³ – 72,8%). W 2019 roku na terenie HOF w czasie jednego dnia zużywano 2,4 dam³ (2400000 l) wody, w tym 79,2% wody wykorzystywana była przez gospodarstwa domowe. Potrzeby w zakresie infrastruktury wodociągowej, na terenie gmin wchodzących w skład HOF, skupiają się wokół jej modernizacji ze względu na wiek, zły stan techniczny i przestarzałe technologie. Istotne wydają się również działania zmierzające do zapewnienia optymalizacji pracy urzędów uczestniczących w procesach technologicznych poboru, uzdatniania i oczyszczania ścieków (zarówno aparatura jak i oprogramowanie), jak i optymalizacja gospodarki osadowej.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej, w 2019 r. wynosiła łącznie 48,7 km (od 2014 roku jej długość zmniejszyła się o 14%, dane GUS). Większy odsetek sieci znajdował się na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów. Liczba przyłączy sieci kanalizacyjnej, prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, w 2019 r. wynosiła 2 252 szt. Ich liczba od 2014 r. zwiększyła się o ok. 22%.

Z sieci kanalizacyjnej, w 2019 r. na terenie HOF korzystały łącznie 15 324 osoby, czyli 55,7% ogółu mieszkańców. Łącznie odprowadzono siecią kanalizacyjną 632,8 dam³ ścieków bytowych (92,9/5 z terenu Gminy Miejskiej Hrubieszów).

Powyższe dane potwierdzają działania związane z ochroną środowiska wodno-glebowego na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, należą do nich również budowa oczyszczalni ścieków, wprowadzanie dobrej praktyki rolnej z racjonalnym zużyciu środków ochrony roślin i nawozów, modernizacja ciągów komunikacyjnych.

Jednym ze źródeł zanieczyszczenia wód gruntowych są kolejowe i drogowe szlaki komunikacyjne. Powodem zanieczyszczeń są: zanieczyszczenia spływające z dróg w tym substancje chemiczne stosowane przy ich utrzymaniu (sól drogowa), wycieki z pojazdów i wagonów, a także zmiotki z oczyszczania ulic, odpady komunalne z miejsc postojowych oraz odpady i wycieki powstałe w wyniku wypadków i kolizji drogowych i kolejowych.

Przedsięwzięcia dotyczące dróg obejmują ich remont, przebudowę oraz rozbudowę i będą one realizowane na już istniejących przekształceniach terenu, dlatego też nie wpłyną one

negatywnie na wody oraz ujęcia wód wraz ze strefami ochronnymi. Planowana modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej przyczyni się do zmniejszenia ryzyka zanieczyszczenia wód i gleb, poprzez zastosowanie nowoczesnych materiałów, które nie ulegają korozji. Na czas opracowywania prognozy planowane nowe odcinki sieci kanalizacyjnej i wodociągowej są zlokalizowane poza strefami ochrony bezpośredniej ujęć wód. Ponadto, w przypadku niektórych przedsięwzięć zawartych w Strategii, ze względu na brak dokumentacji hydrotechnicznej niemożliwa jest na obecnym etapie planowania dokładna ocena wpływu na ujęcia wód wraz ze strefami ochronnymi.

Realizacja przedsięwzięć zawartych w Strategii nie będzie wiązała się z wystąpieniem oddziaływań, które mogłyby przyczynić się do wystąpienia przekroczeń jakości standardów gleby i ziemi. Niewątpliwie rozbudowa sieci kanalizacyjnych przyczyni się do poprawy jakości JCWP i zbliży do osiągnięcia celów środowiskowych, również w przypadkach wód podziemnych.

W przedmiotowym dokumencie zidentyfikowano działania minimalizujące i kompensujące negatywne oddziaływania na środowisko w rozdziale 15.

Istotną kwestią związaną z ochroną wód jest realizacja polityki przestrzennej w sposób uwzględniający potencjał przyrodniczy środowiska oraz ekosystemu przy realizacji inwestycji związanych z rozwojem infrastruktury technicznej. Nowe inwestycje powinny być poddane indywidualnej i rzetelnie przeprowadzonej ocenie oddziaływania na środowisko.

12.3 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na krajobraz, w tym krajobraz kulturowy

Realizacja Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, w efekcie końcowym, przyczyni się do poprawy stanu środowiska na terenie HOF, co w sposób pośredni lub bezpośredni będzie korzystnie oddziaływać także na obszary i obiekty chronione. To z kolei przekłada się na poprawę stanu krajobrazu, w tym krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów naturalnych.

Wykaz zabytków i dóbr materialnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przedstawiono w rozdziale 6.8. Zabytki i dobra materialne.

Wpływ na stan obiektów zabytkowych zlokalizowanych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym ma zwiększająca się emisja zanieczyszczeń do powietrza, powodująca kwaśne deszcze. Największe znaczenie mają tu związki chemiczne: dwutlenek siarki, tlenki azotu, siarkowodór, dwutlenek węgla i chlorowodór. Zanieczyszczenia powietrza pochodzą ze źródeł naturalnych oraz są wynikiem działalności człowieka – powstają w skutek spalania paliw i procesów przemysłowych. Z występowaniem kwaśnych deszczy wiąże się przyspieszona erozja i niszczenie wielu zabytkowych obiektów. Szczególnie narażone są zabytki zbudowane z wapienia oraz piaskowca. Minerale te ulegają rozkładowi i rozpadają się. Kwaśne opady niszczą także hartowane materiały. Zabytkowe budynki muszą być często malowane, a niestety zanieczyszczone powietrze szkodliwie działa na pigmenty zawarte w farbach. Torowiska i stal (także ocynkowana) na terenach o dużym uprzemysłowieniu w bardzo szybkim tempie ulegają korozji, stąd konieczność częstych renowacji. Zanieczyszczenia niszczą również starodruki, obrazy oraz litografie znajdujące się

w galeriach sztuki, muzeach oraz w bibliotekach. Współczesne budynki, również są niszczone przez kwaśne deszcze, beton zaczyna się kruszyć, a stalowe pręty rdzewieją.

Przewidywane oddziaływanie pozytywne efektów realizacji Strategii należy doszukiwać się w zmianach krajobrazu na terenach miejskich, zabudowanych czy innych już zmienionych antropogenicznie. Na takich obszarach działania związane z rewitalizacją budowli prowadzić będą do poprawy estetyki przestrzeni. Także inne działania związane z budową różnych obiektów, wkomponowując się w przestrzeń zabudowaną, nie powinny wykazać negatywnego oddziaływania na krajobraz (jeżeli charakter budowli został dopasowany do aktualnej zabudowy). Realizacja tego typu inwestycji sprzyja uporządkowaniu przestrzeni na wybranych obszarach. Poprawa estetyki przestrzeni następuje w przypadku remontu istniejącej infrastruktury lub budowy nowych elementów tej infrastruktury. Przekształcenia krajobrazu, nawet w przypadku budowy nowych obiektów, dotyczą zwykle przestrzeni silnie zmienionej antropogenicznie (np. przestrzeni miejskiej), dlatego ewentualne dysonanse krajobrazowe będą niewielkie. Mogą być one niwelowane poprzez odpowiednie wkomponowanie lub zastosowanie kompozycji roślinnych – wysokich i niskich, które będą maskować elementy dysharmonijne. Pozytywny bezpośredni i długoterminowy wpływ będą mieć działania mające na celu przywrócenie funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, kulturowych bądź rekreacyjno-wypoczynkowych terenom i obiektom zdegradowanym, które stanowią znaczący negatywny element krajobrazu. Inicjatywy służące rozwiązywaniu problemów środowiskowych powinny również pośrednio przynieść pozytywne oddziaływanie na krajobraz, w zakresie dbałości o ten komponent środowiska. Niewątpliwie wszystkie kierunki interwencji związane z poprawą środowiska na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, związane z zachowaniem wysokiej jakości zasobów przyrodniczych oraz poprawą ładu przestrzennego pozytywnie oddziałują na ochronę krajobrazu i zachowanie jego lokalnego charakteru.

Oddziaływanie negatywne na krajobraz związane jest najczęściej z prowadzeniem robót budowlanych i budowy nowych obiektów na terenach nieurbanizowanych, gdyż w wyniku ich realizacji krajobraz naturalny zostaje przekształcony. Szczególną ostrożność należy zachować przy lokalizowaniu nowych farm fotowoltaicznych oraz turbin wiatrowych oraz szlaków i ścieżek turystycznych. Dysonanse krajobrazowe niwelowane są poprzez tworzenie zasad projektowych tego typu inwestycji.

Negatywny wpływ na krajobraz mają inwestycje zajmujące przestrzeń, jeśli względy krajobrazowe nie były brane pod uwagę na etapie planowania i realizacji inwestycji i charakter inwestycji odbiega od istniejącej już zabudowy. Wszelkie projekty infrastrukturalne powinny być przeprowadzone z dbałością o tradycyjną kompozycję krajobrazu, w której się znajdują (wielkość, forma, kolorystyka budynków, identyfikacja wizualna niedominująca w krajobrazie). Aby uniknąć negatywnego oddziaływania należy przeprowadzić prace planistyczne związane z inwestycją, uwzględniając konieczność wkomponowania planowanych obiektów w istniejącą przestrzeń. Jak również należy pamiętać o zagospodarowaniu terenu zielenią ochronną wysoką i niską.

12.4 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na gleby, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne

Ze względu na charakter i rodzaj planowanych działań zakłada się, że realizacja Strategii nie spowoduje długotrwałego zanieczyszczenia gleb i powierzchni ziemi na terenie

Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Niebezpieczeństwo zanieczyszczenia związane jest z robotami budowlanymi i ziemnymi głównie na terenach przyległych do remontowanych i budowanych dróg, sieci kanalizacyjnej oraz placów budowy. Będzie ono dotyczyło szczególnie skażeń substancjami niebezpiecznymi, użytymi w procesie inwestycyjnym lub pochodzącymi ze sprzętu budowlanego i środków transportu. Oddziaływanie to będzie się charakteryzowało lokalnym i krótkoterminowym oddziaływaniem na stan gleb czy powierzchnię ziemi. Oddziaływania negatywne kierunków interwencji Strategii w głównej mierze mają charakter przejściowy i związane są z fazą realizacji planowanych inwestycji.'

Negatywne oddziaływania związane z realizacją przedsięwzięć dotyczy jedynie zajmowania nieprzekształconej antropogenicznie dotychczas przestrzeni pod nowe inwestycje. Prace związane z przekształceniem przestrzeni dotyczą m.in. usuwania wierzchnich warstw gleby, a także drzew i krzewów. Inne niepożądane oddziaływania związane z realizacją tego typu inwestycji to powstawanie odpadów budowlanych, wzrost wydobycia surowców budowlanych oraz powstawanie nieużytecznych w danym miejscu mas ziemnych. Do działań, które przeciwdziałają negatywnym zmianom w glebie, powierzchni ziemi i zasobach naturalnych należą minimalizacja terenu zajęcia i przekształcenia pod inwestycje, selektywne składowanie odpadów czy wykorzystywanie wydobytego materiału ziemnego do niwelacji terenu.

Pomimo wymienionych negatywnych oddziaływań Strategia rekomenduje działania związane z ochroną gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu. Ze względu na znaczący wpływ rolnictwa na gleby oraz inne powiązane z glebą komponenty środowiska istotne jest stosowanie dobrych praktyk rolniczych. Przestrzeganie przez rolnika zasad dobrej praktyki w powiązaniu z odpowiednią infrastrukturą techniczną gospodarstwa pozwoli zminimalizować ujemne oddziaływanie rolnictwa na środowisko. Istotne znaczenie ma tu zachowanie minimalnych standardów dotyczących przede wszystkim racjonalnej gospodarki nawozami, stosowania środków ochrony roślin, ochrony gleb i wód, zachowania cennych siedlisk i gatunków występujących na obszarach rolnych.

Pozytywny wpływ na gleby i powierzchnię ziemi będą mieć niektóre zadania z obszaru gospodarki odpadami. Zadania organizacyjne i kontrolne będą skutkować ograniczeniem niewłaściwej gospodarki odpadami i przyczynią się do zmniejszenia presji na środowisko glebowe oraz powierzchnię ziemi. Pozytywny wpływ na jakość gleb będą miały inwestycje związane z selektywną zbiórką odpadów oraz ich recyklingiem. Inwestycje te przynoszą wymierne korzyści w postaci ograniczenia masy odpadów zanieczyszczających środowisko oraz wydłużenia żywotności składowisk.

Pośrednio poprawa stanu gleb nastąpi w wyniku rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i zmniejszeniu się liczby zbiorników bezodpływowych, których wady konstrukcyjne bądź niewłaściwa eksploatacja przyczyniają się do przedostawania się nieczystości do gleb.

12.5 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na powietrze i klimat

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego to przede wszystkim wprowadzenie substancji stałych, ciekłych i gazowych, w ilościach, które mogą ujemnie wpłynąć na zdrowie człowieka, klimat, przyrodę ożywioną, wody, gleby lub spowodować nieprzewidziane szkody w środowisku naturalnym.

Realizacja przedsięwzięć i kierunków interwencji Strategii ma wpływ na jakość powietrza w zakresie wiążącym się z pracami budowlanymi oraz ziemnymi i związanym z tym użyciem ciężkiego sprzętu budowlanego. Oddziaływanie to będzie się charakteryzowało lokalnym i krótkoterminowym oddziaływaniem na stan powietrza.

Kierunki interwencji związane ze zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń (kierunki zestawione w wiązkach kierunków: Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne, rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej, Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF mają pozytywny wpływ na jakość powietrza i klimat. Główny udział w niskiej emisji ma emisja spalin towarzyszących spalaniu w paleniskach kotłów domowych paliw o niskiej jakości oraz odpadów. Alternatywą jest zastosowanie OZE, które wiąże się również z oszczędnością surowców naturalnych. W celu zracjonalizowania zużycia energii należy zmniejszyć zapotrzebowanie, m.in. poprzez termomodernizację budynków. Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED, wymiana oświetlenia na energooszczędne wpłynę na zmniejszenie zapotrzebowania na energię.

Pośredni długoterminowy pozytywny wpływ na powietrze i klimat może mieć upowszechnianie edukacji ekologicznej. Kierunki związane z podnoszeniem świadomości społecznej w zakresie inwestycji prośrodowiskowych powinny z wysokim prawdopodobieństwem przyczynić się do poprawy jakości powietrza w przyszłości.

Ograniczenie emisji do atmosfery dwutlenku węgla, który jest jednym z gazów powstających w efekcie spalania paliw stałych i z transportu, będzie miało pozytywny wpływ na warunki klimatyczne. Zmiany klimatu i towarzyszące im czynniki antropogeniczne związane są z sytuacjami ekstremalnymi, m.in. huraganami i powodziami. Zmiany klimatyczne mają wpływ na zasięg występowania gatunków, cykle rozrodcze, okresy wegetacji i interakcje ze środowiskiem. Pod wpływem zmian parametrów klimatycznych stopniowym przekształceniom ulega różnorodność biologiczna. Realizacja Strategii niewątpliwie będzie miała pozytywny wpływ na klimat, gdyż przyczyni się do ograniczania niekorzystnych skutków zmian klimatycznych.

Oddziaływania negatywne kierunków interwencji Strategii w głównej mierze mają charakter przejściowy i związane są z fazą realizacji planowanych inwestycji. Do inwestycji tych należą: budowa i przebudowa dróg i ulic, realizacja rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, budowa i modernizacja obiektów budowlanych. Użycie środków transportu ciężarowego, specjalistycznego sprzętu i wszelkie prace budowlane nie pozostają bez wpływu na zanieczyszczenie powietrza. Możliwe jest generowanie dużych ilości pyłów i lokalne podwyższenie stężeń niektórych substancji gazowych. Dotyczy to w szczególności substancji emitowanych z silników spalinowych (transport i ciężkie maszyny), prac spawalniczych (gazy i pyły), prac malarskich (lotne związki organiczne) i innych.

W celu wykazania wariantu realizacji inwestycji najmniej obciążającego środowisko należy dla każdej nowej inwestycji wykonać rzetelną ocenę oddziaływania na środowisko.

Ryzyko wystąpienia oddziaływań negatywnych związanych z prowadzeniem budowy może zostać zminimalizowane przez egzekwowanie zaostrzonych zapisów pozwoleń budowlanych i stosowanie zapisów promujących ochronę środowiska w dokumentach przetargowych.

12.6 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na klimat akustyczny

W trakcie robót budowlanych i modernizacyjnych, a także podczas trwania innych przedsięwzięć inwestycyjnych wykorzystywany będzie sprzęt budowlany i środki transportu, stanowiące źródło hałasu i drgań. Emitowany hałas będzie oddziaływał na okolicznych mieszkańców oraz ludzi przebywających chwilowo w rejonie inwestycji, a także w obrębie dróg dojazdowych. Poza terenami zabudowanymi należy liczyć się z oddziaływaniem na lokalną faunę, co może przyczynić się do jej migracji w inne rejony.

Maszyny stosowane przy pracach powinny spełniać kryteria dotyczące ich wartości akustycznej, wynikające z przepisów prawa. Obecnie w tym względzie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla urządzeń używanych na zewnątrz pomieszczeń w zakresie emisji hałasu do środowiska (Dz. U. z 2005 r. nr 263, poz. 2202 oraz późniejsze rozporządzenia zmieniające rozporządzenie w sprawie zasadniczych wymagań dla urządzeń używanych na zewnątrz pomieszczeń w zakresie emisji hałasu do środowiska). Normy obowiązujące dla nowych urządzeń mają na celu ochronę słuchu pracowników, a także osób postronnych. Spełnianie kryteriów nie spowoduje całkowitej eliminacji uciążliwości hałasu na terenach otaczających place budowy, należy jednak pamiętać, że proces budowlany będzie ograniczony w czasie, a po jego zakończeniu wszystkie niedogodności akustyczne ustaną.

Dla ograniczenia uciążliwości akustycznych, jeśli to możliwe, prace budowlane należy wykonywać wyłącznie w porze dziennej. Na etapie organizacji prac w obrębie poszczególnych zadań istnieje możliwość wykorzystania różnych środków zapobiegawczych i ochronnych, jednak w praktyce uciążliwości przy remontach nie są zwykle podstawą do poważnych konfliktów, w sytuacji, gdy osoby narażone na niedogodności mają jasno określony horyzont czasowy, w jakim prace zostaną zakończone oraz ich dokładny harmonogram.

12.7 Analiza i ocena wpływu realizacji Strategii na zdrowie człowieka

Pozytywne oddziaływania realizacji Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 na zdrowie człowieka związane jest z realizacją inwestycji, w szczególności uwzględniających poprawę stanu środowiska przyrodniczego, w tym poprawę jakości wód, powietrza, gleb oraz stanu gospodarki odpadami. Zadbanie o wszystkie elementy środowiska, usunięcie z nich zanieczyszczeń, wpłynie nie tylko na jego ogólny stan i otoczenie, ale przede wszystkim na poprawę standardów życia ludzi (poprzez redukcję czynników chorobotwórczych bezpośrednio wpływających na ich życie i zdrowie) oraz poprzez wzrost ich świadomości ekologicznej.

Działania negatywne są głównie krótkotrwałe i lokalne związane z etapem realizacji inwestycji polegającym na modernizacji lub budowie obiektów. Dotyczyć będą etapu prowadzenia prac budowlanych lub montażowych, co wiąże się z emisją ponadnormatywnego hałasu, spalin, pylenia z placów budowy oraz wzmożonym ruchem na drogach dojazdowych.

Ze względu na brak szczegółowego określenia lokalizacji przedsięwzięć wspieranych w Strategii i ich szczegółowej charakterystyki, jak również brak dokumentacji technicznej, trudno jest określić możliwą kumulację ich oddziaływań z innymi oddziaływaniami.

13. Analiza i wpływ ustaleń strategii na zmiany klimatyczne oraz różnorodność biologiczną z uwzględnieniem celów i kierunków adaptacji do zmian klimatu, o których jest mowa w „Strategicznym planie adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”

Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 został przygotowany z myślą o zapewnieniu warunków stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu zmian klimatu, niosących ze sobą pewne ryzyka, ale również z myślą o wykorzystaniu możliwego pozytywnego wpływu działań adaptacyjnych na stan środowiska i wzrost gospodarczy.

W zakresie kierunków interwencji podmiotów z sektora publicznego, w tym przypadku również Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego najważniejszymi są inwestycje adaptacyjne niwelujące ryzyko zagrożeń jakie niosą za sobą zmiany klimatyczne.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 obejmuje kierunki interwencji, które przyczynią się do realizacji celów i kierunków adaptacyjnych zawartych w SPA 2020, m.in.: termomodernizacje budynków, modernizacja sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, inwestycje zwiększające efektywność energetyczną.

W Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 działania związane z gospodarką wodną ujęto w ramach celu strategicznego 2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu (cel operacyjny 2.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi). W zakres interwencji celu mieszczą się inwestycje dotyczące: rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej, przydomowych oczyszczalni ścieków, projektów edukacyjnych, retencjonowania wody, opracowania strategii zarządzania gospodarką wodną, opracowania systemu monitorowania gospodarki wodnej). Zaplanowane działania w tym zakresie dotyczą rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej (m.in. budowa i rozbudowa sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, modernizacja ujęć wód oraz budowa i przebudowa oczyszczalni ścieków). Działania te przyczynią się do usprawnienia sektora gospodarki wodnej w warunkach zarówno nadmiaru, jak i niedoboru wody. Zadania te mają na celu między innymi ułatwienie dostępu do wody dobrej jakości, ograniczenie negatywnych skutków susz i powodzi oraz poprawę bezpieczeństwa i efektywności ekonomicznej gospodarki wodnej.

Zaplanowane przedsięwzięcia nie wpłyną negatywnie na klimat. W założeniu planowane przedsięwzięcia będą odporne na zmiany klimatu poprzez zastosowanie odpowiednich konstrukcji, zabezpieczających m.in. przed falami mrozu, upałów, suszami, nawałnymi deszczami, burzami itp. Można więc przyjąć, że przewidywane zmiany warunków klimatycznych i środowiskowych nie będą miały wpływu na realizację zadań z zakresu gospodarki wodnej.

Działania związane z różnorodnością biologiczną i obszarami prawnie chronionymi w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 ujęte zostały również w celu strategicznym 2 w ramach celu operacyjnego 2.4. Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF. Zaplanowano działania takie jak: kreowanie przyjaznej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego

i kulturowego, właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i bioróżnorodności przyrodniczej i właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. W tym zawarte są również kierunki interwencji dotyczące projektów o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym. Wpływ na różnorodność biologiczną mogą mieć również zadania z innych obszarów interwencji takie jak np. budowa i przebudowa dróg. Różnorodność biologiczna pod wpływem zmian klimatu podlega pewnym przekształceniom, adaptacjom – zaznaczają się np. migracje gatunków. Migracje te mogą zostać uniemożliwione poprzez „niedrożność ekologiczną” przekształconych przez człowieka krajobrazów. W Strategii nie przewidziano inwestycji, które mogą prowadzić do takich niedrożności - zadania związane z modernizacją dróg będą dotyczyły już istniejących przekształceń.

W Strategii działania związane z sektorem energetyki również mieszczą się w ramach celu strategicznego 2, a dokładnie w ramach celu operacyjnego Cel operacyjny 2.3. Transformacja energetyczna i czyste powietrze. Wpływ warunków klimatycznych na ten sektor jest zróżnicowany i zależy od kierunków interwencji: termomodernizacje, odnawialne źródła energii. Zmiany klimatu, takie jak gwałtowne burze, mogą prowadzić do zwiększenia ryzyka uszkodzenia linii przesyłowych i tym samym ograniczeń w dostawie prądu. Termomodernizacje budynków wiążą się z ryzykiem negatywnego wpływu na różnorodność biologiczną poprzez niszczenie siedlisk ptaków i nietoperzy. Należy więc dokładać wszelkich starań, aby termomodernizacje były przeprowadzane z uwzględnieniem bytujących w obrębie budynków zwierząt.

W oparciu o powyższą analizę Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 stanowi plan przygotowania mieszkańców i samorządów lokalnych do mogących ulec zmianie warunków klimatycznych, przy uwzględnieniu celów i kierunków adaptacji do zmian klimatu, zawartych w SPA 2020. Realizacja zadań zawartych w Strategii przyczyni się do adaptacji Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do przewidywanych zmian klimatu, jednocześnie nie powodując negatywnego wpływu na klimat i różnorodność biologiczną.

14. Proponowane rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko

Rozważając cele określone w Strategii należy stwierdzić, iż są zaplanowane cele bezpośrednio skierowane na poprawę stanu środowiska naturalnego. W innych celach natomiast poprawa środowiska osiągnięta jest w sposób pośredni.

Do przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii, które mogą krótkotrwale i chwilowo negatywnie oddziaływać na środowisko należy większość inwestycji infrastrukturalnych przede wszystkim: na etapie budowy inwestycje w zakresie budowy lub modernizacji infrastruktury drogowej i rozbudowy infrastruktury wodno – kanalizacyjnej.

Negatywne oddziaływanie tych inwestycji na środowisko można ograniczyć do racjonalnego poziomu poprzez dobrze przemyślany wybór lokalizacji, ponieważ skala wywoływanych przez nie przekształceń środowiska zależeć będzie w znacznym stopniu od lokalnych uwarunkowań. Ponadto, prawidłowy projekt, uwzględniający potrzeby ochrony środowiska zarówno na etapie budowy, jaki i w fazie eksploatacji inwestycji pozwoli także ograniczyć te oddziaływania.

Generalnie, przy podejmowaniu projektów mających negatywny wpływ na środowisko podejmuje się dwa rodzaje działań:

- działania łagodzące - zmierzające do zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na element środowiska społecznego lub przyrodniczego,
- działania kompensujące - działania najczęściej niezależne od projektu strategicznego, których celem jest kompensacja (równoważenie jednego działania innym działaniem) znaczącego niekorzystnego oddziaływania na środowisko.

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne proponuje się podjęcie działań łagodzących, które zostały opisane w poniższej tabeli nr 21.

Tabela 21. Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii

Element środowiska przyrodniczego	Środki łagodzące/zalecenie
LUDZIE	<ul style="list-style-type: none"> • oznakowanie obszarów, gdzie prowadzone będą prace budowlane i modernizacyjne w celu zwiększenia bezpieczeństwa ludzi podczas wykonywania tych prac; • stosowanie sprawnego technicznie sprzętu, stałe prowadzenie nadzoru budowlanego oraz bezwzględne przestrzeganie przepisów BHP; • ograniczenie czasu pracy maszyn budowlanych do niezbędnego minimum w celu zmniejszenia emisji spalin oraz hałasu; • stosowanie systemów zabezpieczających rusztowania oraz maszyny i urządzenia podczas remontów i innych prac budowlanych, ograniczające jednocześnie uciążliwości przez nie wywoływane; • stosowanie roślinności izolacyjnej (obudowa biologiczna wzdłuż ciągów komunikacyjnych); • stosowanie rozwiązań technicznych sprzyjających osiągnięciu wymaganych standardów jakości środowiska na terenach zamieszkałych (m.in. w zakresie hałasu), np. stosowanie cichych nawierzchni i elementów uspakajania ruchu w

	<p>ramach ciągów komunikacyjnych, pasów zieleni wysokiej wzdłuż dróg (z udziałem gatunków o właściwościach dźwiękochłonnych tj. zimnozielone gatunki drzewiaste oraz klon, topola, lipa).</p>
ZWIERZĘTA	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie inwentaryzacji budynków i terenów planowanych pod budowę pod kątem występowania ptaków, nietoperzy i zwierząt chronionych; • prowadzenie prac poza okresem lęgowym ptaków oraz rozrodu nietoperzy i innych zwierząt, których występowanie zidentyfikowano w rejonie planowanych inwestycji; • w przypadku braku możliwości prowadzenia prac w okresie poza lęgowym odpowiednio wcześniejsze zabezpieczenie budynków przed zakładaniem w nich lęgówisk; • w trakcie prac modernizacyjnych zapewnienie nadzoru ze strony ornitologów i chiropterologów na wypadek odnalezienia miejsc gniazdowania ptaków oraz rozrodu nietoperzy; • po przeprowadzeniu prac remontowych, w przypadku braku możliwości zachowania istniejących schronień, wyposażenie budynków w schronienia alternatywne (skrzynki dla ptaków i nietoperzy), równoważące ubytek takich miejsc; • prowadzenie prac budowlanych i modernizacyjnych w możliwe najkrótszym czasie; • ograniczenie w miarę możliwości powierzchni cennych siedlisk przyrodniczych mogących ulec zniszczeniu lub uszkodzeniu w wyniku prac budowlanych; • przestrzeganie zasady ochrony (nienaruszania) elementów środowiska ważnych dla zachowania właściwego stanu korytarza ekologicznego wzdłuż danego odcinka doliny cieku wodnego (zadrzewienia i zakrzaczenia, zbiorniki wodne, płyty roślinności szuwarowej, mokradła itp.) • w przypadku rozwoju infrastruktury komunikacyjnej organizowanie podziemnych i nadziemnych przejść dla zwierząt
ROŚLINY	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej obszarów dysfunkcyjnych pod kątem występowania cennych gatunków roślin, przede wszystkim obszarów wodno-błotnych o wysokich walorach przyrodniczych; • wkomponowywanie istniejącej roślinności w rewitalizowaną przestrzeń obszarów dysfunkcyjnych, wprowadzanie nowych obszarów zielni urządzonej, dostosowanej do warunków siedliskowych oraz współgrającej z otoczeniem; • zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót budowlanych, z poszanowaniem wymagań ochrony środowiska; • prowadzenie ręcznych wykopów w sąsiedztwie systemów korzeniowych w czasie wykonywania prac budowlanych; • unikanie usuwania korzeni strukturalnych drzew w przypadku prowadzenia wykopów w sąsiedztwie bryły korzeniowej; • zabezpieczenie ran na drzewach powstałych w wyniku prowadzonych prac budowlanych odpowiednimi środkami grzybobójczymi; • zabezpieczenie pni drzew narażonych na otarcia ze strony sprzętu budowlanego np. włókniny i obudowy drewniane; • lokalizowanie zapleczy budów możliwe najdalej od stanowisk roślin o dużych walorach przyrodniczych; • ograniczenie w miarę możliwości powierzchni cennych siedlisk przyrodniczych mogących ulec zniszczeniu lub uszkodzeniu w wyniku prac budowlanych;
WODA	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczenie/uszczelnienie terenów zapleczy budów (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z wodami opadowymi i gruntowymi); • kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; • zapewnienie dostępu pracownikom przedsiębiorstw budowlanych do przenośnych toalet oraz regularnie opróżnianie toalet z wykorzystaniem samochodów serwisowo-asenizacyjnych wyposażonych w odpowiednie akcesoria; • zachowanie szczególnej ostrożności w czasie prowadzenia prac w sąsiedztwie

	<p>cieków i zbiorników wodnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ograniczanie powierzchni nieprzepuszczalnych (np. poprzez stosowanie materiałów przepuszczalnych do budowy parkingów, ciągów pieszych i rowerowych); • stosowanie w budowanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie zużycia wody; • ograniczenie do minimum szerokości i głębokości wykopów, stosowanie metod ograniczających ilość odpompowywanej z wykopów wody, aby zapobiegać wahaniom zwierciadła wody na terenach przyległych;
POWIETRZE	<ul style="list-style-type: none"> • zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót, w szczególności przez: systematyczne sprzątanie placów budowy, zraszanie wodą placów budowy (zależnie od potrzeb), ograniczenie do minimum czasu pracy silników spalinowych maszyn i samochodów budowlanych, uważne ładowanie materiałów sypkich na samochody, stosowanie osłon na rusztowania, urządzenia, maszyny i pojazdy, ograniczających pylenie oraz inne zanieczyszczenia, stosowanie gotowych mieszanek wytwarzanych w wytwórniach, aby ograniczyć do minimum operacje mieszania kruszywa ze spoiwem na miejscu budowy, wykorzystanie pojazdów zasilanych alternatywnymi źródłami napędu, propagowanie ruchu rowerowego, pieszego, poprzez budowę odpowiednich ciągów komunikacyjnych; • zwiększenie powierzchni terenów zielonych poprawiających skład powietrza atmosferycznego (poprzez pochłanianie szkodliwych gazów – tlenki siarki, siarkowodór, dwutlenek węgla oraz produkcji tlenu); • budowanie pasów zieleni izolacyjnej, ograniczającej uciążliwości komunikacyjne; • stosowanie w budowanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie niskiej emisji (stosowanie kotłów zasilanych ekologicznymi paliwami, termomodernizacja budynków – ograniczająca zużycie paliw i energii); • inteligentne zarządzanie energią pozwalające obniżyć zapotrzebowanie na ciepło, światło;
POWIERZCHNIA ZIEMI	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczenie/uszczelnienie terenów zapleczy budów (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z glebą); • kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; • przed rozpoczęciem prac ziemnych zebranie warstwy wierzchniej gleby (humus), a po zakończeniu prac – rozdeponowanie na powierzchni terenu zebranej wcześniej warstwy; • przestrzeganie prawidłowej gospodarki odpadami;
KRAJOBRAZ	<ul style="list-style-type: none"> • zintegrowanie nowych przedsięwzięć inwestycyjnych z istniejącą rzeźbą terenu; • wkomponowanie istniejących elementów krajobrazu o potencjalnie wysokich walorach przyrodniczych w rewitalizowaną przestrzeń; • traktowanie zieleni urządzonej jako priorytetowego elementu kształtującego prawidłowo zagospodarowaną przestrzeń miejską; • maskowanie elementów dysharmonijnych w krajobrazie;
KLIMAT	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiednie projektowanie zieleni na terenie zabudowanym, tak, aby pełniła funkcje ochrony przed wiatrem, wpływała na wymianę powietrza w terenie zabudowanym oraz przyczyniała się do zatrzymywania wilgoci; • stosowanie zabiegów mających na celu zmniejszenie zatorów komunikacyjnych w mieście (odpowiednio zsynchronizowana sygnalizacja świetlna, propagowanie ruchu pieszego, rowerowego oraz komunikacji publicznej) podczas prowadzonych prac remontowych;
ZABYTKI, DOBRA MATERIALNE	<ul style="list-style-type: none"> • planowanie nowych inwestycji w harmonii z istniejącym krajobrazem i historycznym układem przestrzennym; • odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych o wysokich wartościach artystycznych, historycznych i kulturowych na tle istniejącej zabudowy oraz planowanych inwestycji;

- prowadzenie prac remontowych obiektów zabytkowych w uzgodnieniu z Konserwatorem Zabytków;

W przypadku, gdy całkowite uniknięcie danego oddziaływania jest niemożliwe i istnieje niebezpieczeństwo nieodwracanego zniszczenia szczególnie cennych elementów przyrody, konieczne jest podjęcie odpowiednio wcześniej działań kompensacyjnych.

Przez kompensację przyrodniczą rozumie się: „zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych” zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska.

Zgodnie z zapisem art. 75 ww. ustawy, Inwestor w trakcie prac budowlanych zobowiązany jest „uwzględnić ochronę środowiska na obszarze prowadzenia prac, a w szczególności ochronę gleb, zieleni, naturalnego ukształtowania terenu i stosunków wodnych. Przy prowadzeniu prac budowlanych dopuszcza się wykorzystanie i przekształcenie elementów przyrodniczych wyłącznie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne w związku z realizacją konkretnej inwestycji. W sytuacji, kiedy ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa, należy podjąć działania polegające na naprawieniu wyrządzonych szkód.

Przeprowadzona analiza oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego nie wykazała istotnego negatywnego wpływu na środowisko naturalne, które wymagałoby prowadzenia działań kompensujących. Na etapie projektowania poszczególnych przedsięwzięć, etapie budowy i późniejszej eksploatacji niezbędne jest stosowanie działań minimalizujących, ograniczających wpływ. W trakcie prowadzonych analiz nie zidentyfikowano również istotnego wpływu na cele obszarów Natura 2000, nie wskazuje się również konieczności przeprowadzenia kompensacji przyrodniczej dla zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania obszarów Natura 2000.

15. Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w Strategii wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy

Warunkiem prawidłowej realizacji założeń Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 jest zachowanie określonych terminów realizacji zidentyfikowanych przedsięwzięć oraz dostępności środków finansowych (również tych zewnętrznych) jak i brak protestów społeczeństwa. Większość proponowanych do realizacji przedsięwzięć w ramach Strategii ma zdecydowanie pozytywny wpływ na środowisko. Planowane kierunki interwencji mają charakter optymalny dla realizacji ustalonej wizji rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Jest to jednak dokument wskazujący kierunki rozwoju o charakterze dość ogólnych wytycznych, bez szczegółowych informacji dotyczących rozwiązań technicznych i lokalizacyjnych. Dokument ten wyznacza ramy dla innych strategicznych i programowych dokumentów branżowych. Charakter ogólny jest typowy dla tego rodzaju dokumentów.

Lokalizacja dużej części przedsięwzięć i kierunków interwencji wymienionych w dokumencie, pomimo że odnosi się do konkretnych obiektów (np. budynku, dróg, sieci kanalizacyjnej i wodociągowej) nie jest umiejscowiona w konkretnych lokalizacjach. Brak opracowanej dokumentacji koncepcyjnej lub technicznej uniemożliwia podanie szczegółowych informacji o zakresie i lokalizacji inwestycji. Z powyższych względów w praktyce trudno o przedstawienie alternatywnych rozwiązań niestanowiących w zasadzie nowej propozycji, a rzeczywiście alternatywne rozwiązania będą pojawiały się sukcesywnie w miarę zmieniających się uwarunkowań finansowych, koncepcyjnych i prawnych.

Jeśli do tego dodać konieczny etap procedur planistyczno-lokalizacyjnych z przypisanymi im procedurami oceny oddziaływania na środowisko, to można być przekonanym, że zostaną przedstawione wszystkie istotne okoliczności pozwalające na wybór optymalnych rozwiązań łączących aspekty rozwojowe, środowiskowe i dotyczące jakości życia mieszkańców.

Rozważając warianty alternatywne zadań wynikających z zapisów projektu Strategii mogą to być działania związane z wyborem innej lokalizacji, innego sposobu prowadzenia inwestycji (warianty konstrukcyjne i technologiczne, warianty organizacyjne), a także wariant niezrealizowania inwestycji tzw. wariant „0”. Dwa pierwsze warianty są na obecnym etapie niemożliwe do weryfikacji, ze względu na strategiczny charakter ocenianego dokumentu oraz związany z tym brak możliwości precyzyjnego określenia lokalizacji oraz sposobów realizacji przedsięwzięć. W odniesieniu do wariantu „0” należy zaznaczyć, iż brak realizacji wskazanych w Strategii założeń rozwojowych również może skutkować negatywnym oddziaływaniem na środowisko. Cele strategiczne, operacyjne, jak również wszystkie kierunki działań ukierunkowują obszar HOF na rozwój społeczno-gospodarczy z uwzględnieniem ochrony i poprawy stanu środowiska. W celu wzmocnienia konkurencyjności, przewidywane jest przede wszystkim wykorzystanie potencjału obszaru jakim jest dobry stan środowiska przyrodniczego. W związku z tym, wszystkie cele i działania określone w dokumencie zakładają zachowanie i utrzymanie dobrego stanu posiadanych potencjałów przyrodniczych i środowiskowych. Bez niezbędnych działań z zakresu ochrony

środowiska jego stan uległ będzie pogorszeniu. Zaniechanie podejmowania działań inwestycyjnych dodatkowo wpłynie niekorzystnie na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru HOF, a tym samym na jakość życia mieszkańców.

Na etapie strategicznym, nie wskazano jednoznacznie znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko oraz na formy ochrony przyrody (w tym obszary Natura 2000) i zlokalizowane na analizowanym terenie korytarze ekologiczne. W związku z czym nie określa się potrzeby wskazania rozwiązań alternatywnych.

16. Propozycje dotyczące metod analizy przewidywanych skutków realizacji postanowień Strategii oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Długookresowy charakter projektowanej Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 decyduje, iż dokonywanie jej monitoringu oraz ewaluacji jest niezwykle istotne w odniesieniu do oceny postępu w realizacji określonych działań, określeniu na bieżąco problemów oraz barier oraz możliwości ich eliminowania.

W Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 możliwie precyzyjnie określone zostały zasady oceny i monitorowania efektów jego realizacji. Zaproponowane w nim wskaźniki ilościowe i jakościowe pozwolą określić stopień realizacji poszczególnych działań i prognozować związane z tym zmiany w środowisku. Dla każdego wskaźnika określono także źródło pozyskiwania danych do weryfikacji, co znacznie ułatwi ich uzyskanie.

Nazwa wskaźnika oddziaływania	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Kierunek zmian do 2030 roku	Wartość bazowa (2019)	Źródło danych
Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA				
Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem (%)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	60,47%	BDL GUS
Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU				
Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	24,4%	BDL GUS
Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY				
Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do REGON na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	1 536,01	BDL GUS
Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE				
Dochody własne Gminy na jednego mieszkańca (zł)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	1 701,56	BDL GUS

Źródło: Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Nazwa wskaźnika produktu/rezultatu	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Kierunek zmian do 2030 roku	Źródło danych
Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA			
Cel operacyjny 1.1 Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru HOF			
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych dróg	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych chodników		↑	Dane własne Gmin
Liczba oferowanych przez jst e-usług skierowanych do mieszkańców		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.2 Lepszy dostęp do mieszkań oraz ich wyższy standard			
Liczba mieszkań z zasobu gminnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba mieszkań niskoczynszowych		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.3 Lepszy dostęp i jakość usług w zakresie opieki nad dzieckiem oraz edukacji dzieci i młodzieży			
Liczba inicjatyw edukacyjnych wyrównujących poziom kompetencji zawodowych kadry pedagogicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba utworzonych/wspartych żłobków/klubów dziecięcych/przedszkoli/ oddziałów przedszkolnych (szt.)		↑	Dane własne Gmin
Liczba udzielonych stypendiów naukowych i sportowych		↑	Dane własne Gmin
Liczba uczestników dodatkowych zajęć edukacyjnych		↑	Szkoły, przedszkola
Cel operacyjny 1.4 Poprawa dostępności mieszkańców do usług zdrowia i opieki społecznej			
Liczba udzielonych świadczeń z zakresu pomocy społecznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↓	Dane własne Gmin
Liczba osób biorących udział w programach profilaktyki, badań i akcji z zakresu ochrony zdrowia		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.5 Lepsza oferta w zakresie kultury i rekreacji dla mieszkańców			
Powierzchnia obiektów, które zostały przystosowane do pełnienia funkcji kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych w ciągu roku		↑	Dane własne Gmin

Cel operacyjny 1.6 Uporządkowana przestrzeń i bezpieczeństwo publiczne			
Liczba budynków wybudowanych, przebudowanych i zmodernizowanych na potrzeby społeczności lokalnej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Powierzchnia terenów publicznych objętych interwencją przestrzenną		↑	Dane własne Gmin
Liczba zaktualizowanych i opracowanych zmian dokumentów planistycznych		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.7 Integracja społeczna i aktywna polityka senioralna			
Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych miejsc umożliwiających wspólną aktywność mieszkańców, spędzanie wolnego czasu i rozwój zainteresowań	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba wydarzeń aktywizacyjno-integracyjnych kierowanych do mieszkańców miasta organizowanych przez JST i ich jednostki z udziałem NGO		↑	Dane własne Gmin
Liczba przebudowanych, wyremontowanych, dostosowanych obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami		↑	Dane własne Gmin
1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie usług integracji społecznej – przedsięwzięcia ZIT			
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość szacowana wskaźnika produktu ¹	Źródło danych
WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	1	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO205 - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne		2	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (<i>GUS BDL 2019</i>)		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)	Źródło danych
PROG-FELCR02 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 (↑)	Dane własne Gmin
WLWK-PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług		0 (↑)	Dane własne Gmin

¹ Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF – przedsięwzięcia ZIT			
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość szacowana wskaźnika produktu²	Źródło danych
WLWK-PLRO124 - Liczba doposażonych przedszkoli	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	5 ³	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)		5 ⁴	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO123 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych przedszkoli		5 ⁵	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (<i>GUS BDL 2019</i>)		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego		14 ⁶	Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem		9 ⁷	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem		2	Dane własne Gmin
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem		1	Dane własne Gmin
WLWK-RCO112 - Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		2	Dane własne Gmin
WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT		Podmioty odpowiedzialne za	Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w

² Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

³ Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

⁴ Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

⁵ Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

⁶ ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

⁷ ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

	przekazanie danych monitoringowych	nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)	
WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 (↑)	Dane własne Gmin
WLWK-RCR070 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi (r)		0 (↑)	Dane własne Gmin
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem		0 (↑)	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.1 Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi			
Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów związanych z retencją lub zagospodarowaniem wód opadowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Długość wybudowanej/ przebudowanej/ zmodernizowanej/ rozbudowanej sieci wodno kanalizacyjnej		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.2 Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego			
Liczba obiektów objętych Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba wybudowanych obiektów infrastrukturalnych wspierających gospodarkę odpadami w obiegu zamkniętym		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze			
Udział liczby mieszkań komunalnych ogrzewanych paliwem stałym w ogólnej liczbie mieszkań komunalnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↓	Dane własne Gmin
Liczba budynków publicznych dofinansowanych w celu poprawy efektywności energetycznej		↑	Dane własne Gmin
Liczba budynków publicznych podłączonych do sieci ciepłowniczej lub gazowej wraz z eliminacją źródła ciepła na paliwo stałe		↓	Dane własne Gmin
Liczba instalacji OZE wykorzystywanych w budynkach użyteczności publicznej		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.4 Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF			
Liczba wspartych publicznych inicjatyw chroniących środowisko lądowe i wodne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba wspartych publicznych inicjatyw chroniących środowisko lądowe i wodne		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.5 Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców			
Liczba zrealizowanych kampanii, projektów informacyjno-edukacyjnych organizowanych przez jst o tematyce ekologicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba uczestników kampanii ekologicznych		↑	Dane własne Gmin

2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF – przedsięwzięcie ZIT			
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość szacowana wskaźnika produktu⁸	Źródło danych
WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	9 ⁹	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego (GUS BDL 2019)		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)	Źródło danych
Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza (r)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 (↑)	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 3.1 Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw			
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	BDL GUS
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców		↑	BDL GUS
Wskaźnik bezrobocia		↓	BDL GUS
Cel operacyjny 3.2 Kreowanie przyjaznych warunków do przyciągania inwestycji i rozwoju nowych firm			
Liczba nowych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	BDL GUS
Liczba inicjatyw na poziomie JST kreujących przyjazne warunki do zakładania własnej działalności gospodarczej		↑	Dane własne Gmin
Liczba uzbrojonych terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych		↑	Dane własne Gmin

⁸ Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.
⁹ Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków jakie będą objęte zamierzeniem, nastąpi po wykonaniu dokumentacji audytowej oraz projektowej na podstawie, której ostatecznie zostaną zakwalifikowane budynki.

Cel operacyjny 3.3 Rozwój sektora rolno-spożywczego z większą wartością dodaną			
Średnia wielkość powierzchni upraw gospodarstwa rolnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 3.4 Rozwój i promocja zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej			
Liczba przeszkolonych osób w zakresie zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Wzrost liczby osób odwiedzających obiekty zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej		↑	Dane własne Gmin
Liczba wybudowanych, przebudowanych, wyremontowanych zrewitalizowanych miejsc i obiektów w obszarze turystyki		↑	Dane własne Gmin
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych ścieżek i szlaków turystycznych		↑	Dane własne Gmin
Liczba wydanych folderów/map/publikacji/broszur/tablic informacyjnych itp., promujących zintegrowany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej		↑	Dane własne Gmin
3.5 Wzmocnienie zintegrowanego potencjału gospodarczego HOF – przedsięwzięcie ZIT			
Brak zidentyfikowanych przedsięwzięć, nie można wskazać wskaźników			
Cel operacyjny 4.1 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnej administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF			
Liczba przeszkolonych pracowników administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	BDL GUS
Cel operacyjny 4.2 Cyfryzacja usług i zasobów administracji samorządowej			
Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gminy
Liczba osób korzystających z narzędzi on-line wdrożonych w ramach cyfryzacji usług i zasobów administracji samorządowej		↑	Dane własne Gminy
Cel operacyjny 4.3 Aktywizacja obywatelska mieszkańców oraz budowanie kapitału społecznego			
Liczba organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	BDL GUS
Liczba nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych		↑	BDL GUS
Udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących		↑	Dane własne Gminy
Cel operacyjny 4.4 Skuteczny marketing oraz promocja obszaru HOF i jego potencjałów rozwoju			
Liczba działań informacyjno-promocyjnych obszaru HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gminy

Liczba jednostek, z którymi nawiązano współpracę			Dane własne Gminy
4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF – przedsięwzięcie ZIT			
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość szacowana wskaźnika produktu¹⁰	Źródło danych
WLWK-RCO014 - Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO010 - Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line		2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO014 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa		2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO008 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych		2	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)	Źródło danych
WLWK-RCR011 - Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 ( )	Dane własne Gmin

Źródło: Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

¹⁰ Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

Podstawowe narzędzie procesu monitoringu stanowi Raport z realizacji Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, który będzie przygotowywany w cyklu corocznym. Jednostką odpowiedzialną za przygotowanie raportu będzie powołana w tym celu odrębna grupa zadaniowa/ grupy zadaniowe odpowiedzialna/e za monitoring, ewaluację i aktualizację Strategii oraz jej uspołecznienie.

Dokument ten będzie powstawał w oparciu o dane pochodzące ze statystyki ogólnej (GUS, BDL) oraz informacji od podmiotów bezpośrednio odpowiedzialnych za wdrażanie przedsięwzięć/działań w ramach Strategii (w tym od Kierowników Grup Zadaniowych i członków Grup Zadaniowych). Sporządzany corocznie Raport monitoringowy będzie zawierać pełne sprawozdanie z realizacji Strategii w oparciu o wskaźniki monitoringowe, których wartość będzie wskazywać na stan realizacji dokumentu i stanowić podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. Raport stanowić będzie również podstawę do wszelkich prac związanych z aktualizacją Strategii, w tym także przedłużających okres jej obowiązywania na kolejne lata.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. UE. L.01. 197. 30) państwa członkowskie Unii Europejskiej (a zatem również Polska) zobowiązane są do prowadzenia monitoringu znaczącego wpływu na środowisko, wynikającego z realizacji planów i programów. Dyrektywa zaznacza, iż celem monitoringu jest między innymi możliwość określenia na wczesnym etapie nieprzewidzianego niepożądanego wpływu oraz podjęcia odpowiedniego działania naprawczego. Zgodnie z art. 10 ust. 2 w celu przestrzegania ust. 1 można wykorzystywać, stosownie do potrzeb, istniejące systemy monitoringu. Stąd monitoring skutków realizacji postanowień Strategii w zakresie oddziaływania na środowisko może polegać na analizie i ocenie poszczególnych komponentów środowiska w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w ramach państwowego monitoringu środowiska lub też w ramach innych monitoringów prowadzonych przez organy administracji publicznej, gminy, powiat oraz podmioty gospodarcze, o ile dotyczą one obszaru Partnerstwa.

System Państwowego Monitoringu Środowiska odzwierciedla środowiskowe efekty wszystkich działań podejmowanych w regionie. W sytuacjach pogorszenia stanu jakiegoś elementu środowiska (wskazanego nie tylko w oficjalnych materiałach, ale również na podstawie zgłoszeń mieszkańców poszczególnych gmin lub turystów) proponuje się weryfikację, czy nie wynika to z niewłaściwej realizacji postanowień Strategii oraz ewentualne podjęcie działań naprawczych.

17. Spis tabel i rycin

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030.....	19
Tabela 2. Cele operacyjne i kierunki działań celu strategicznego 2: Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	50
Tabela 3. Makroregiony i mezoregiony w granicach administracyjnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wg. Richlinga i in. (2021)	55
Tabela 4. Zasoby złóż kopalnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	59
Tabela 5. Charakterystyka użytkowania gruntów w HOF	63
Tabela 6. Ciśnienie atmosferyczne, temperatura powietrza, wilgotność względna, prędkość wiatru, zachmurzenie, opady - stacja Włodawa.....	69
Tabela 7. Temperatura minimalna przy powierzchni gruntu, usłonecznienie, zjawiska - stacja Włodawa	69
Tabela 8. Procentowy rozkład kierunków wiatru (dd) w przedziałach prędkości (na wysokości wiatromierza) - stacja Włodawa.....	69
Tabela 9. Kryteria klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia ludzi w zakresie: SO ₂ , NO ₂ , CO, C ₆ H ₆ , PM ₁₀ , PM _{2,5} , Pb, As, Cd, Ni, BaP, O ₃	71
Tabela 10. Zestawienie wyników pomiarów hałasu wykonywanych przy ul. Zamojskiej w Hrubieszowie w latach 2000 – 2002.....	73
Tabela 11. Zestawienie wyników pomiarów hałasu wykonywanych przy drodze krajowej nr 74 w 2002 roku.....	73
Tabela 12. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w granicach HOF.....	80
Tabela 13. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych na terenie HOF w 2019 r	84
Tabela 14. System przyrodniczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	89
Tabela 15. Zabytki Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wpisane do rejestru „A” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego na dzień 31 grudnia 2020 r.....	93
Tabela 16. Zabytki Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wpisane do rejestru „C” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego na dzień 31 grudnia 2020 r.....	95
Tabela 17. Analiza problemów środowiska na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z oceną ich oddziaływania.....	98
Tabela 18. Analiza potencjalnego oddziaływania transgranicznego zidentyfikowanych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przedsięwzięć.....	104
Tabela 19. Wzajemne powiązania oddziaływań.....	128
Tabela 20. Legenda do oceny kierunków interwencji.....	132
Tabela 21. Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii.....	169
Ryc. 1. Położenie HOF na tle państwa, województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego.....	15
Ryc. 2. Makroregion	55
Ryc. 3. Położenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na tle podziału fizycznogeograficznego Polski wg. Richlinga i in. (2021).....	55
Ryc. 4. Mapa głównych form rzeźby terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	56
Ryc. 5. Mapa utworów powierzchniowych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	58

Ryc. 6. Mapa średniej temperatury powietrza w 2019 roku.....	66
Ryc. 7. Mapa odchyłań średniej rocznej temperatury powietrza w 2019 roku od normy 1971-2000.....	67
Ryc. 8. Średnie miesięczne i roczne sumy opadów w [mm] w 2019 roku.....	67
Ryc. 9. Natężenie hałasu komunikacyjnego w obrębie miasta Hrubieszowa	73
Ryc. 10. Charakterystyka Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Niecka lubelska (Chełm-Zamość) nr 407.....	74
Ryc. 11. Podział Polski na JCWPd oraz położenie JCWPd nr 121	77
Ryc. 12. Mapa regionów wodnych w Polsce	78
Ryc. 13. Sieć wodna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	79
Ryc. 14. Rozmieszczenie JCWP na terenie HOF	80
Ryc. 15. Obszary objęte zagrożeniem powodziowym.....	82
Ryc. 16. Obszary chronione i kompleksy leśne w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	85

Spis literatury

Dolecki L., 1977. Utwory czwartorzędowe okolic Hrubieszowa. *Kwartalnik Geolog.* 21 (4). Warszawa.

Drobek Z., 1968. Dokumentacja geologiczna złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej dla cegielni „Feliks” w Hrubieszowie. *Archiwum Geologiczne Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Oddział Zamiejscowy w Zamościu.*

Garbacz J.I., Ożóg T., 2004. Plan rozwoju lokalnego powiatu hrubieszowskiego na lata 2004-2013. Hrubieszów.

Ginalska-Prokop W., 1998. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Hrubieszów, wraz z objaśnieniami. Państw. Inst. Geol., Warszawa.

Jahn A., 1956. Wyżyna Lubelska. Rzeźba i czwartorzęd. *Przegląd Geograficzny Polskiej Akademii Nauk*, nr 7. Warszawa.

Kleczkowski A.S. (red.), 1990. Mapa obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony, skala 1:500 000. AGH, Kraków.

Machowska-Adamek J., 2009. Dodatek nr 1 do dokumentacji geologicznej złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej dla cegielni „Feliks” w Hrubieszowie w kat. B i C1. *Archiwum geologiczne Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie, Oddział w Zamościu.*

Matuk-Trapczyńska W., Jareniowski Ł., 1980. Karta rejestracyjna złoża kruszywa naturalnego (piasku) w miejscowości Obrowiec. *Centr. Arch. Geol. Państw. Inst. Geol. - Państw. Inst. Bad. Warszawa.*

Matuszkiewicz J.M., 1993. Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne Polski, *Prace Geograficzne IGiPZ PAN*, 158, 107 s.

Michalczyk Z. 2001. Źródła Wyżyny Lubelskiej i Rostocza. *Wyd. UMCS. Lublin.* 1-298.

Michalczyk Z., Wilgat T. 1998. *Stosunki wodne Lubelszczyzny.* *Wyd. UMCS. Lublin.* 1-167.

Nieć M. (red.), 2002. Zasady dokumentowania złóż kopalin stałych. Ministerstwo Środowiska Departament Geologii i Koncesji Geologicznych, Komisja Zasobów Kopalin. Warszawa.

Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.). 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.

Rzechowski J., 1996. Mapa geologiczna Polski w skali 1: 200 000 (utworów powierzchniowych), arkusz Chełm, Horodło. Państw. Inst. Geol., Warszawa.

Rzechowski J., Cieśliński S., Marszałek S. 2016. Objasnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski 1: 50 000, arkusz Hrubieszów i arkusz Kryłów. Warszawa.

Stachy J. (red.), 1987. Atlas hydrologiczny Polski. Wyd. Geol., Warszawa.

Strategia Rozwoju Powiatu Hrubieszowskiego na lata 2008-2015. Hrubieszów 2008 r. www.bip.starostwo.hrubieszow.pl/dat/uchwaly/499.pdf

Turski R., Uziak S., Zawadzki S. 2008. Gleby. [w:] Środowisko przyrodnicze Lubelszczyzny, (red.) Uziak S. Turski R., Wyd. LTN. Lublin. 2008.

Wilgat T. 1998. Wody Lubelszczyzny. Wyd. LTN. Lublin. 1-77.

Zinkiewicz W., Zinkiewicz A., 1975. Atlas klimatyczny województwa lubelskiego 1951-1960, LTN, Lublin

Żelichowski A.M. 1972. Rozwój budowy geologicznej obszaru między Górami Świętokorzystymi i Bugiem. Biul. Inst. Geol. 263.

Załącznik nr 1

OŚWIADCZENIE KIERUJĄCEGO ZESPOŁEM AUTORÓW PROGNOZY

Zgodnie z art. 74a ust. 2 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1004 ze zm.) oświadczam, że będąc kierującym zespołem autorów Prognozy oddziaływania na środowisko do projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, posiadam wiedzę w tym zakresie, wg art. 74a ust. 2 pkt 2.

Jestem świadoma odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

Lublin, 26.09.2023 r.

Beata Filipowicz

OŚWIADCZENIE KIERUJĄCEGO ZESPOŁEM AUTORÓW PROGNOZY

Zgodnie z art. 74a ust. 2 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1004 ze zm.) oświadczam, że będąc kierującym zespołem autorów Prognozy oddziaływania na środowisko do projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030, posiadam wiedzę w tym zakresie, wg art. 74a ust. 2 pkt 2.

Jestem świadoma odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

Lublin, 26.09.2023 r.

Beata Filipowicz